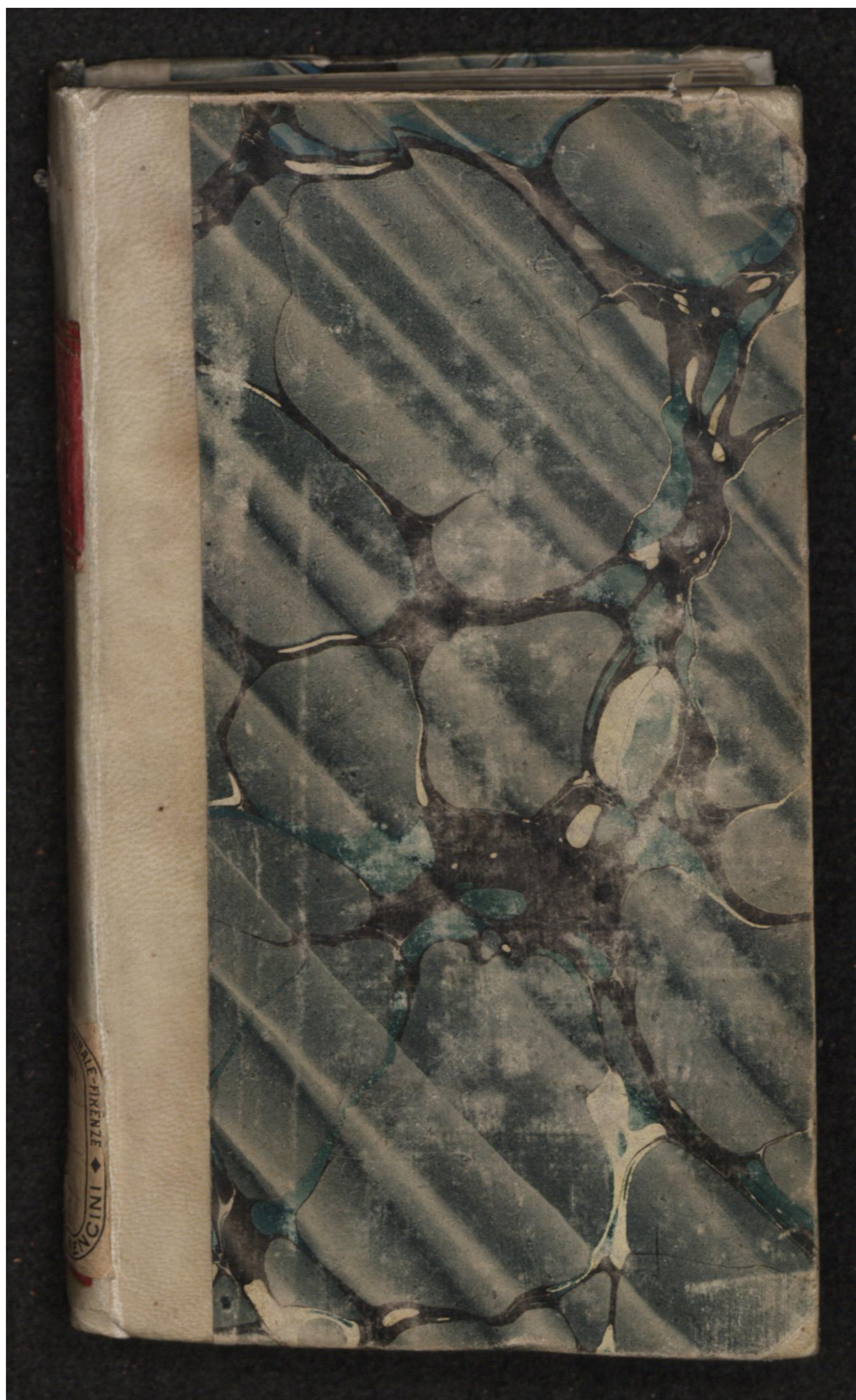

LVCANVS
ALDINI
III
3
14

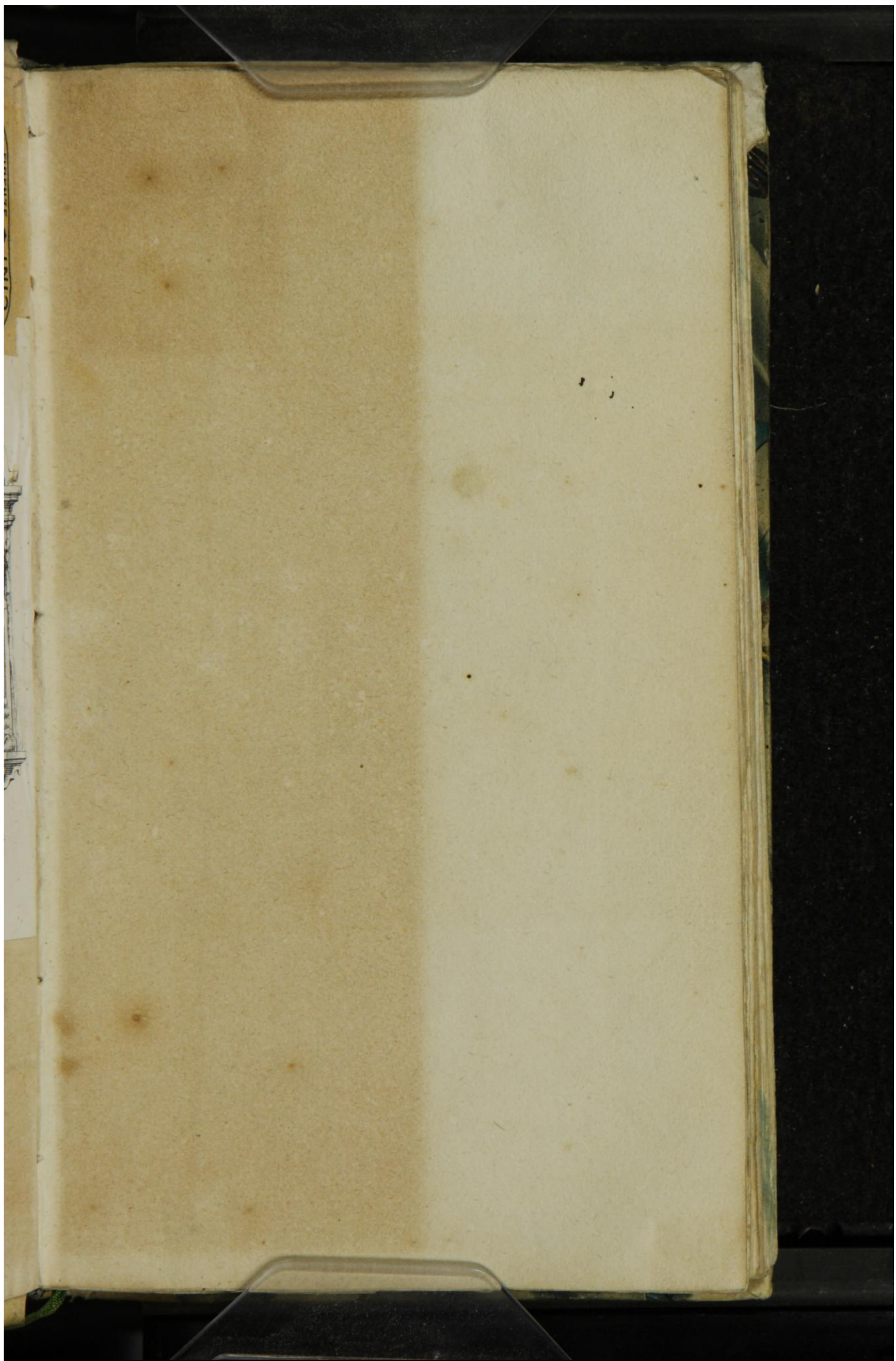
1896

Ex Libris Ioannis Nencini
1874

99 3

13 frs Brunet

LVCANVS

Aldus Ro. Marco Antonio Mauroceno Veneto, & Equiti Clariss. S. P. D.

Omneis libros, qui industria nostra excusi exeũt in manus hominum, aliqua epistola, quæ sit tãquã eorum argumentũ, amicis, ijsq; doctiss. nuncupare statuimus. Quare Anneum Lucanum hisce characteribus nostris in tuo nomine publicamus Eques inclyte, Tum quia tuum mihi Lucanum et antiquum, et correctum, ut eo exemplari uterer, & benigne, et humaniter commodasti, Tum etiam q cum Lucanus bella terra, mariq; à Romanis inter se gesta sic scripserit, ut oratoribus magis, quã poetis adnumerãdus uideatur, & tu exercitibus. S. V. unà cum imperatoribus summa laude olim præfueris, oratorq; doctrina, & eloquentia singulari à Senatu tuo sapientiss. ad summos Christianorum missus fueris, hæc tibi maxime conuenire existimauimus. Adde quod Lucanum propter eius orationes sublimes, et concitatas, esse tibi scimus ualde familiarem. Munusculum uero hoc nostrum gratum tibi fore putamus, & quia tu es humaniss. & quia ipse liber dignus cum propter plurima, tum etiam quia commodius in manibus sua paruitate haberi poterit. Vale.

Corduba me genuit. rapuit Nero. prælia dixi,
Quæ gessere pares, hinc Socer, inde Gener.
Continuo nunquam direxi carmina ductu,
Quæ tractim serpit, plus mihi comma placet.
Fulminis in morem, quæ sunt miranda citentur,
Hæc uero sapiet dictio, quæ feriet.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER PRIMVS.

b Ella per emathios plus quàm ciuilia campos,
Iusq́; datum sceleri canimus, populumq́; potentem
In sua uictrici conuersum uiscera dextra,
Cognatasq́; acies, & rupto foedere regni
Certatum, totis concussi uiribus orbis
In commune nefas, infestisq́; obuia signis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.
Quis furor ó ciues, quæ tanta licentia ferri,
Gentibus inuisis Latium præbere cruorem?
Cumq́; superba foret Babylon spolianda trophæis
Ausonijs, umbraq́; erraret Crassus inultus,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos.
Heu quantum terræ potuit, pelagiq́; parari
Hoc, quem ciuiles hauserunt sanguine dextræ,
Vnde uenit titan, & nox ubi sydera condit,
Quaq́; dies medius flagrantibus æstuat horis,
Et qua bruma rigens, ac nescia uere remitti,
Astringit Scythicum glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam Seres, iam Barbarus isset Araxes,
Et gens siqua iacet nascenti conscia Nilo.
Tum si tantus amor belli tibi Roma nefandi,
Totum sub Latias leges cum miseris orbem,
In te uerte manus, non dum tibi defuit hostis.
At nunc semirutis pendent quod moenia tectis

Vrbibus Italiæ, lapsis'q; ingentia muris
Saxa iacent, nullo'q; domus custode tenentur,
Rarus & antiquus habitator in urbibus errat.
Horrida quod dumis, multos'q; inarata per annos
Hesperia est, desunt'q; manus poscentibus aruis,
Non tu Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus author
Pœnus erit nulli penitus discindere ferro
Contigit. alta sedent ciuilis uulnera dextræ.
Quod si non aliam uenturo fata Neroni
Inuenêre uiam, magno'q; æterna parantur
Regna Deis, cœlum'q; suo seruire tonanti
Non nisi sæuorum potuit post bella gigantum.
Iam nihil o' superi querimur scelera ista, nefasq;
Hac mercede placent. diros Pharsalia campos
Impleat, & Pœni saturentur sanguine manes.
Vltima funesta concurrant prælia Munda.
His Cæsar Perusina fames, Mutinæ'q; labores
Accedant fatis, & quas premit aspera classes
Leucas, & ardenti seruilia bella sub Aetna.
Multum Roma tamen debes ciuilibus armis,
Quod tibi res acta est, te, cum statione peracta
Astra petes serus, prælati regia cœli
Excipiet gaudente polo, seu sceptra tenere,
Seu te flammiferos Phœbi transcendere currus,
Telluremq; nihil mutato sole timentem
Igne uago lustrare iuuat. tibi numine ab omni
Cedetur, iuri'q; tuo natura relinquet
Quis Deus esse uelis, ubi regnum ponere mundi.
Sed neq; in arctoo sedem tibi legeris orbe,
Nec polus aduersi calidus qua uergitur austri,

V nde tuam uideas obliquo sydere Romam.
A etheris immensi partem si presseris unam,
S entiet axis onus, librati pondera cœli
O rbe tene medio. pars ætheris illa sereni
T ota uacet, nullæq; obstent à Cæsare nubes.
T unc genus humanum positis sibi consulat armis,
I nq; uicem gens omnis amet, pax missa per orbem
F errea belligeri compescat limina Iani.
S ed mihi iam numen, nec si te pectore uates
A ccipiam, cyrrhæa uelim secreta mouentem
S ollicitare Deum, Bacchumq; auertere Nysa.
T u satis ad uires romana in carmina dandas.
F ert animus causas tantarum expromere rerum,
I mmensumq; aperitur opus, quid in arma furentem
I mpulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
I nuida fatorum series, summisq; negatum
S tare diu, nimioq; graues sub pondere lapsus,
N ec se Roma ferens. sic cum compage soluta
S æcula tot mundi suprema coëgerit hora,
A ntiquum repetens iterum chaos, omnia mistis
S ydera syderibus concurrent, ignea pontum
A stra petent, tellus extendere littora nolet,
E xcutietq; fretum, fratri contraria Phœbe
I bit, & obliquum bigas agitare per orbem
I ndignata, diem poscet sibi, totaq; discors
M achina diuulsi turbabit fœdera mundi.
I n se magna ruunt. lætis hunc numina rebus
C rescendi posuere modum, nec gentibus ullis
C ommodat in populum terræ, pelagiq; potentem
I nuidiam Fortuna suam. tu causa malorum

Facta tribus dominis communis Roma, nec unquam
In turbam missi feralia fœdera regni.
O male concordes, nimiaq; cupidine cæci,
Quid miscere iuuat uires? orbemq; tenere
In medio? dum terra fretum, terramq; leuabit
Aër, & longi uoluent titana labores,
Noxq; diem cœlo totidem per signa sequetur,
Nulla fides regni socijs, omnisq; potestas
Impatiens consortis erit, nec gentibus ullis
Credite, nec longe fatorum exempla petantur,
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.
Nec pretium tanti tellus, pontusq; furoris
Tunc erat, exiguum dominos commisit Asylum
Temporis angusti mansit concordia discors,
Paxq; fuit non spōte ducum. nam sola futuri
Crassus erat belli medius mora. Qualiter undas
Qui secat, & geminũ gracilis mare separat Isthmos,
Nec patitur conferre fretum, si terra recedat
Ionium Aegæo franget mare. sic ubi sæua
Arma ducum dirimens miserando funere Crassus,
Assyrias Latio maculauit sanguine Caras,
Parthica romanos soluerunt damna furores.
Plus illa uobis acie, quàm creditis, actum est
Arsacidæ, bellum uictis ciuile dedistis.
Diuiditur ferro regnum, populiq; potentis,
Quæ mare, quæ terras, quæ totum possidet orbem,
Non cepit fortuna duos. nam pignora iuncti
Sanguinis, & diro ferales omine tedas
Abstulit ad manes parcarum Iulia, sæua
Intercepta manu. quod si tibi fata dedissent

Maiores in luce moras, tu sola furentem
Inde uirum poteras, atq; hinc retinere parentem,
Armatasq; manus excusso iungere ferro,
Vt generos soceris mediæ iunxere Sabinæ.
Morte tua discussa fides, bellumq; mouere
Permissum ducibus, stimulos dedit æmula uirtus.
Tu noua ne ueteres obscurent acta triumphos,
Et uictis cedat Piratica laurea Gallis
Magne times, te iam series, usus q; laborum
Erigit, impatiensq; loci fortuna secundi,
Nec quenquam iam ferre potest, Cæsar ue priorem,
Pompeius ue parem. quis iustius induit arma
Scire nefas, magno se iudice quisq; tuetur.
Victrix causa Deis placuit, sed uicta Catoni.
Nec coïere pares. alter uergentibus annis
In senium, longoq; togæ tranquillior usu
Dedidicit iam pace ducem, famæq; petitor
Multa dare in uulgus, totus popularibus auris
Impelli, plausuq; sui gaudere theatri,
Nec reparare nouas uires, multumq; priori
Credere fortunæ. stat magni nominis umbra.
Qualis frugifero quercus sublimis in agro
Exuuias ueteres populi, sacrataq; gestans
Dona ducum, nec iam ualidis radicibus hærens
Pondere fixa suo est, nudosq; per aëra ramos
Effundens trunco non frondibus efficit umbram,
Sed quamuis primo nutet casura sub Euro,
Tot circum syluæ firmo se robore tollant,
Sola tamen colitur. Sed non in Cæsare tantum
Nomen erat, nec fama ducis, sed nescia uirtus

Stare loco, solusq; pudor non uincere bello.
Acer, & indomitus quò spes, quoq; ira uocasset
Ferre manū, et nunquam temerando parcere ferro,
Successus urgere suos, instare fauori
Numinis, impellens quicquid sibi summa petenti
Obstaret, gaudensq; uiam fecisse ruina.
Qualiter expressum uentis per nubila fulmen
Aetheris impulsi sonitu, mundiq; fragore
Emicuit, rupitq; diem, populosq; pauentes
Terruit, obliqua perstringens lumina flamma,
In sua templa furit, nullaq; exire uetante
Materia, magnamq; cadens, magnamq; reuertens
Dat stragem late, sparsosq; recolligit ignes.
Hæ ducibus causæ suberant, sed publica belli
Semina, quæ populos semper mersere potentes.
Nanq; ut opes nimias mundo fortuna subacto
Intulit, & rebus mores cessere secundis,
Prædaq;, & hostiles luxum suasere rapinæ,
Non auro, tectisue modus, mensasq; priores,
Aspernata fames, cultus gestare decoros
Vix nuribus, rapuere mares. fœcunda uirorum
Paupertas fugitur, totoq; accersitur orbe
Quo gens quæq; perit. tum longos iungere fines
Agrorum, & quondam duro sulcata Camilli
Vomere, & antiquos Curionum passa ligones
Longa sub ignotis extendere rura colonis.
Non erat is populus, quem pax tranquilla iuuaret,
Quem sua libertas immotis pasceret armis.
Inde iræ faciles, & quod suasisset egestas,
Vile nefas, magnumq; decus, ferroq; petendum
Plus patria potuisse sua, mensuraq; iuris.

Vis erat. hinc leges, & plebiscita coactæ,
Et cum consulibus turbantes iura tribuni.
Hinc rapti fasces pretio, sectorq; fauoris
Ipse sui populus, letalisq; ambitus urbi,
Annua uenali referens certamina campo.
Hinc usura uorax, auidumq; in tempore fœnus,
Et concussa fides, & multis utile bellum.
Iam gelidas Cæsar cursu superauerat alpes,
Ingentesq; animo motus, bellumq; futurum
Cœperat, ut uentum est parui Rubiconis ad undas,
Ingens uisa duci patriæ trepidantis imago,
Clara per obscuram uultu mœstissima noctem,
Turrigero canos effundens uertice crines
Cæsarie lacera, nudisq; astare lacertis,
Et gemitu permista loqui. quò tenditis ultra?
Quò fertis mea signa uiri? si iure uenitis,
Si ciues, huc usq; licet. tunc perculit horror
Membra ducis, riguere comæ, gressumq; coërcens
Langor in extrema tenuit uestigia ripa.
Mox ait, ó magnæ qui mœnia prospicis urbis
Tarpeia de rupe tonans, Phrygiiq; penates
Gentis Iuleæ, & rapti secreta Quirini,
Et residens celsa latialis Iuppiter Alba,
Vestalesq; foci, summiq; ó numinis instar,
Roma faue cœptis. non te furialibus armis
Persequor, en adsum uictor, terraq;, mariq;
Cæsar ubiq; tuus. liceat modo, nunc quoq; miles
Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hostem,
Inde moras soluit belli, tumidumq; per amnem
Signa tulit propere. sicut squalentibus aruis

Aestiferæ Libyes uiso Leo comminus hoste
Subsedit dubius, totam dum colligit iram,
Mox ubi se sæuæ stimulauit uerbere caudæ,
Erexit'q; iubas, uasto & graue murmur hiatu
Infremuit, dum torta leuis si lancea Mauri
Hæreat, aut latum subeant uenabula pectus,
Per ferrum tanti securus uulneris exit.
Fonte cadit modico, paruis'q; impellitur undis
Puniceus Rubicon, cum feruida canduit æstas,
Per'q; imas serpit ualles, & Gallica certus
Limes ab Ausonijs disterminat arua colonis.
Tum uires præbebat hyems, atq; auxerat undas
Tertia iam grauido pluuialis Cynthia cornu,
Et madidis Euri resolutæ flatibus Alpes.
Primus in obliquum sonipes opponitur amnem
Excepturus aquas, molli tum cætera rumpit
Turba uado faciles iam fracti fluminis undas.
Cæsar ut aduersam superato gurgite ripam
Attigit, Hesperiæ uetitis, & constitit, aruis,
Hic ait hic pacem, temerata'q; iura relinquo,
Te fortuna sequor, procul hinc iam fœdera sunto.
Credidimus fatis, utendum est iudice bello.
Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor
Impiger, & torto balearis uerbere fundæ
Ocyor, & missa Parthi post terga sagitta,
Vicinum'q; minax inuadit Ariminum, & ignes
Solis lucifero fugiebant astra relicto,
Iam'q; dies primos belli uisura tumultus
Exoritur, seu sponte Deûm, seu turbidus auster
Impulerat, mœstam tenuerunt nubila lucem.

Constitit ut capto iussus deponere miles
Signa foro stridor lituum, clangorq́; tubarum
Non pia concinuit cum rauco classica cornu.
Rupta quies populis, stratisq́; excita iuuentus
Diripiunt sacris affixa penatibus arma,
Quæ pax longa dabat, nuda iam crate fluentes
Inuadunt clypeos, curuataq́; cuspide pila,
Et scabros nigræ morsu rubiginis enses
Vt notæ fulsere Aquilæ, romanaq́; signa.
Et celsus medio conspectus in agmine Cæsar,
Diriguere metu, gelidus pauor occupat artus,
Et tacitos muto uoluunt in pectore questus.
O male uicinis hæc mœnia condita Gallis
O tristi damnata loco, pax alta per omnes,
Et tranquilla quies populos, nos præda furentum,
Primaq́; castra sumus, melius fortuna dedisses
Orbe sub eoo sedem, gelidaq́; sub arcto,
Errantesq́; domos, Latij quàm claustra tueri.
Nos primi Senonum motus, Cimbrumq́; ruentem
Vidimus, & martem Libyes, cursumq́; furoris
Teutonici, quoties Romam fortuna lacessit,
Hac iter est bellis. Gemitu sic quisq; latenti
Non ausus timuisse palàm, uox nulla dolori
Credita, sed quantum uolucres cum bruma coërcet,
Rura silent, mediusq́; tacet sine murmure pontus
Tanta quies. Noctis gelidas lux soluerat umbras.
Ecce faces belli, dubiæq́; in prælia menti
Vrgentes addunt stimulos, cunctasq́; pudoris
Rumpunt fata moras, iustos fortuna laborat
Esse ducis motus, & causas inuenit armis.

E xpulit ancipiti discordes urbe tribunos
V icto iure minax iactatis curia Gracchis.
H os iam mota duces, uicinaq; signa petentes
A udax uenali comitatur Curio lingua.
V ox quondam populi, libertatemq; tueri
A usus, & armatos plebi miscere potentes.
V tq; ducem uarias uoluentem pectore curas
C onspexit, dum uoce tuæ potuere iuuari
C æsar ait partes, quamuis nolente Senatu
T raximus imperium tunc, cum mihi rostra tenere
I us erat, & dubios in te transferre Quirites,
S ed postquam leges bello siluere coactæ,
P ellimur è patrijs laribus, patimurq; uolentes
E xilium, tua nos faciet uictoria ciues.
D um trepidant nullo firmatæ robore partes,
T olle moras. semper nocuit differre paratis,
P ar labor, atq; metus pretio maiore petuntur.
B ellantem geminis tenuit te Gallia lustris
P ars quota terrarum, facili si prælia pauca
G esseris euentu, tibi Roma subegerit orbem.
N unc neq; te longi remeantem pompa triumphi
E xcipit, aut sacras poscunt capitolia laurus.
L iuor edax tibi cuncta negat, gentesq; subactas
V ix impune feres. socerum depellere regno
D ecretum est genero. partiri non potes orbem,
S olus habere potes. sic postquam fatus, & ipsi
I n bellum prono, tantum tamen addidit iræ,
A ccenditq; ducem, quantum clamore iuuatur
E leus sonipes, quamuis iam carcere clauso
I mmineat foribus, pronusq; repagula laxet.

Conuocat armatos extemplo ad signa maniplos,
Vtq; satis trepidum turba coëunte tumultum
Composuit, uultu, dextrâq; silentia iussit.
Bellorum ó socij, qui mille pericula martis
Mecum ait experti decimo iam uincitis anno,
Hoc cruor arctois meruit diffusus in aruis,
Vulneráq; & mortes, hyemésq; sub alpibus actæ,
Non secus ingenti bellorum Roma tumultu
Concutitur, quàm si pœnus transcenderet alpes
Annibal, implentur ualido tirone cohortes,
In classem cadit omne nemus, terráq;, mariq;
Iussus Cæsar agi. quid si mihi signa iacerent
Marte sub aduerso, ruerentq; in terga feroces
Gallorum populi? nunc cum fortuna secundis
Mecum rebus agat, superiq; ad summa uocantes
Tentamur, ueniat longa dux pace solutus
Milite cum subito, partésq; in bella togatæ,
Marcellúsq; loquax, & nomina uana Catonis.
Scilicet extremi Pompeium, emptiq; clientes
Continuo per tot sociabunt tempora regno?
Ille reget currus non dum patientibus annis?
Ille semel raptos nunquam dimittet honores?
Quid iam rura querar totum suppressa per orbem
Ac iussam seruire famem? quis castra timenti
Nescit mista foro? gladij cum triste minantes
Iudicium insolita trepidum cinxere corona,
Atq; auso medias perrumpere milite leges
Pompeiana reum clauserunt signa Milonem.
Nunc quoq; ne lassum teneat priuata senectus,
Bella nefanda parat, suetus ciuilibus armis,

Et docilis Syllam scelerum uicisse magistrum,
Vtq; feræ Tigres nunquam posuere furorem
Quas nemore Hyrcano matrum dũ lustra sequũtur
Altus cæsorum pauit cruor armentorum,
Sic & Syllanum solito tibi lambere ferrum
Durat Magne sitis nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.
Quem tamen inueniet tam longa potentia finem?
Quis scelerũ modus est? ex hoc iá te improbe regno
Ille tuus saltem doceat discedere Sylla.
Post alicás ne uagos, & lassi pontica Regis
Prælia Barbarico uix consumata ueneno,
Vltima Pompeio dabitur prouincia Cæsar?
Quod non uictrices Aquilas deponere iussus
Paruerim, mihi si merces erepta laborum est,
His saltem longi non cum duce præmia belli
Reddantur, miles sub quolibet iste triumphet,
Conferet exanguis quò se post bella senectus?
Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
Quæ noster ueteranus aret? quæ mœnia fessis?
An melius fient piratæ Magne coloni?
Tollite iam pridem uictricia tollite signa,
Viribus utendum est, quas fecimus. arma tenenti
Omnia dat qui iusta negat, nec numina desunt.
Nam neq; præda meis, neq; regnũ quæritur armis,
Detrahimus dominos urbi seruire paratæ.
Dixerat. at dubium non claro murmure uulgus
Secum incerta fremit, pietas, patriíq; penates
Quanquam cæde feras mentes, animosq; tumentes
Frangunt, sed diro ferri reuocantur amore,

D uctorisq; metu summi tum munera pili
L aelius, emeritiq; gerens insignia doni,
S eruati ciuis referentem praemia quercum,
S i licet exclamat romani maxime rector
N ominis, & ius est ueras expromere causas,
Quod tam lenta tuas tenuit patientia uires
C onquerimur, deerat ne tibi fiducia nostri?
D um mouet hic calidus spirantia corpora sanguis.
E t dum pila ualent fortes torquere lacerti,
D egenerem patiere togam, regnumq; Senatus?
V sque adeo miserum est ciuili uincere bello?
D uc age per Scythiae populos, per inhospita Syrtis
L ittora, per calidas Libyes sitientis arenas.
H aec manus, ut uictum post terga relinqueret orbē,
O ceani tumidas remo compescuit undas,
F regit & arctoo spumantem uertice Rhenum.
I ussa sequi tam posse mihi, quàm uelle necesse est,
N ec ciuis meus est, in quem tua classica Caesar
A udiero. per signa decem felicia castris,
P erq; tuos iuro quocunq; ex hoste triumphos
P ectore si fratris gladium, juguloq; parentis
C ondere me iubeas, plenaeq; in uiscera partu
C oniugis, inuita peragam tamen omnia dextra.
S i spoliare Deos, ignemq; immittere templis,
N umina miscebit castrensis flamma Monetae.
S igna super thusci si ponere Tybridis undas,
H esperios audax ueniam metator in agros.
T u quoscunq; uoles in planum effundere muros,
H is Aries actus disperget saxa lacertis,
I lla licet penitus tolli quam iusseris urbem

Roma ſit,his cunctæ ſimul aſſenſere cohortes,
Elatasq; alte quæcunq; ad bella uocaret
Promiſere manus. it tantus ad æthera clamor,
Quantus piniferæ boreas,cum Thracius Oßæ
Rupibus incubuit curuato robore preßæ,
Fit ſonus,aut rurſus redeuntis in æthera ſyluæ
Cæſar ut acceptum tam prono milite bellum,
Fataq; ferre uidet, ne quo langore moretur
Fortunam,ſparſas per gallica rura cohortes
Euocat, & Romam motis petit undiq; ſignis.
Deſeruere cauo tentoria fixa Lemanno,
Caſtraq;,quæ Vogeſi curuam ſuper ardua ripam
Pugnaces pictis cohibebant Lingones armis.
Hi uada liquerunt Iſaræ,qui gurgite ductus
Per tam multa ſuo famæ maioris in amnem
Lapſus ad æquoreas nomen non pertulit undas.
Soluuntur flaui longa ſtatione Rhuteni,
Mitis Atax latias gaudet non ferre carinas,
Finis & Heſperiæ promoto milite Varus.
Quaq; ſub Herculeo ſacratus numine portus
Vrget rupe caua pelagus, non corus in illum
Ius habet, aut Zephyrus, ſolus ſua littora turbat
Circius, & tuta prohibet ſtatione Monœci,
Quaq; iacet littus dubium,quod terra,fretumq;
Vendicat alternis uicibus,cum funditur ingens
Oceanus,uel cum refugis ſe fluctibus aufert
Ventus,ab extremo pelagus ſic axe uolutet,
Deſtituatq; ferens, an ſydere mota ſecundo
Tethyos unda uagæ lunaribus æſtuet horis,
Flammiger an titan ut alentes hauriat undas

Erigat

E rigat oceanum, fluctusq; ad sydera tollat.
Quærite quos agitat mundi labor. at mihi semper
Tu quæcunque moues tam crebros causa meatus,
Vt superi uoluere, late. tunc rura Nemetis
Qui tenet, & ripas Satyri, qua littore curuo
Molliter admissum claudit Tarbellicus æquor,
Signa mouet, gaudetq; amoto Santonus hoste,
Et Biturix, longisq; leues Saxones in armis,
Optimus excusso Leucus, Rhenusq; lacerto,
Optima gens flexis in gyrum Sequana frenis,
Et docilis rector monstrati Belga couini,
Aluerniq; ausi latios se fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi nimiumq; rebellis
Neruius, & cæsi pollutus sanguine Cottæ,
Et qui te laxis imitantur Sarmata bracis
Vangiones, Bathauiq; truces, quos ære recuruo
Stridentes acuere tubæ, quà Cinga pererrat
Gurgite, quà Rhodanus raptum uelocibus undis
In mare fert Ararim, qua montibus ardua summis
Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.
Tu quoq; lætatus conuerti prælia Treuir,
Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effusis toti prælatæ comatæ.
Et quibus immitis placatur sanguine diro
Teutates, horrensq; feris altaribus Hesus,
Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.
Vos quoq;, qui fortes animas, belloq; peremptas
Laudibus in longum uates dimittitis æuum,
Plurima securi fudistis carmina bardi.
Et uos barbaricos ritus, moremq; sinistrum

S acrorum Dryidæ positis repetistis ab armis.
S olis nosse Deos, & cœli numina uobis,
A ut solis nescire datum, nemora alta remotis
I ncolitis lucis. uobis authoribus umbræ
N on tacitas erebi sedes, ditisq; profundi
P allida regna petunt, regit idem spiritus artus
O rbe alio, longæ canitis si cognita uitæ,
M ors media est, certe populi, quos despicit arctos,
F elices errore suo, quos ille timorum
M aximus haud urget leti metus, inde ruendi
I n ferrum mens prona uiris, animæq; capaces
M ortis, & ignauum est rediture parcere uitæ.
E t uos crinigeros bellis arcere Caicos
O ppositi petitis Romam, Rhenìq; feroces
D eseritis ripas, & apertum gentibus orbem.
C æsar ut immensæ collecto robore uires
A udendi maiora fidem fecere, per omnem
S pargitur Italiam, uicinaq; mœnia complet.
V ana quoq; ad ueros accessit fama timores,
I rrupitq; animos populi, cladem'q; futuram
I ntulit, & uelox properantis nuntia belli
I nnumeras soluit falsa in præconia linguas.
E st qui tauriferis ubi se Meuania campis
E xplicat, audaces ruere in certamina turmas
A fferat, & qua Nar tyberino illabitur amni
B arbaricas sæui discurrere Cæsaris alas,
I psum omnes aquilas, collataq; signa ferentem
A gmine non uno, densisq; incedere castris,
N ec qualem meminere uident, maiorq;, ferusq;
M entibus occurrit, uictoq; immanior hoste.

T unc inter Rhenum populos, alpesq; iacentes,
F inibus arctois, patriaq; à sede reuulsos
P onè sequi, iussamq; feris à gentibus urbem
R omano spectante rapi, sic quisq; pauendo
D at uires famæ, nulloq; authore malorum,
Q uæ finxere, timent, nec solum uulgus inani
P erculsum terrore pauet, sed curia, & ipsi
S edibus exiliere patres, inuisaq; belli
C onsulibus fugiens mandat decreta Senatus
T unc quæ tuta petant, et quæ metuēda relinquant,
I ncerti, quo quenq; fugæ tulit impetus, urget
P ræcipitem populum, serieq; hærentia longa
A gmina prorumpunt. credas aut tecta nefandas
C orripuisse faces, aut iam quatiente ruina
N utantes pendere domos, sic turba per urbem
P ræcipiti lymphata gradu, uelut unica rebus
S pes foret afflictis, patrios excedere muros
I nconsulta ruit, Qualis cum turbidus auster
R eppulit à libycis immensum syrtibus æquor,
F ractaq; ueliferi sonuerunt pondera mali,
D esilit in fluctus deserta puppe magister,
N autaq;, & non dum sparsa compage carinæ
N aufragium sibi quisq; facit sic urbe relicta
I n bellum fugitur, nullum iam languidus æuo
E ualuit reuocare parens, coniux'ue maritum
F letibus, aut patrij, dubiæ dum uota salutis
C onciperent, tenuere lares, nec limine quisquam
E xit, & extremo tunc forsitan urbis amatæ
P lenus abit uisu, ruit irreuocabile uulgus.
O faciles dare summa Deos, eademq; tueri

Difficiles, urbem populis, uictisq; frequentem
Gentibus, & generis, coëat si turba, capacem
Humani, facilem uenturo Cæsare prædam
Ignauæ liquere manus. cum pressus ab hoste
Clauditur externis miles Romanus in oris,
Effugit exiguo nocturna pericula uallo,
Et subitus rapti munimine cæspitis agger
Præbet securos intra tentoria somnos.
Tu tantum audito bellorum nomine Roma
Desereris, nox una tuis non credita muris.
Danda tamen uenia est tantorum danda pauorũ.
Pompeio fugiente timent. tum nequa futuri
Spes saltem trepidas mentes leuet, addita fati
Peioris manifesta fides, superiq; minaces
Prodigijs terras implerunt. æthera. pontum.
Ignota obscuræ uiderunt sydera noctes,
Ardentemq; polum flammis, cœloq; uolantes
Obliquas per inane faces, crinemq; timendi
Syderis, & terris mutantem regna cometen.
Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno,
Et uarias ignis denso dedit aëre formas.
Nunc iaculum longo, nunc sparso lumine lampas,
Emicuit cœlo tacitum sine nubibus ullis
Fulmen, & Arctois rapiens de partibus ignem
Percussit latiale caput, stellæq; minores
Per uacuum solitæ noctis decurrere tempus
In medium uenêre diem, cornuq; coacto
Iam Phœbe toto fratrem cum redderet orbe,
Terrarum subita percussa expalluit umbra.
Ipse caput medio Titan cum ferret olympo,

C ondidit ardentes atra caligine currus,
I nuoluitq; orbem tenebris, gentesq; coëgit
D esperare diem, qualem fugiente per ortus
S ole Thyesteæ noctem duxere Mycenæ.
O ra ferox Siculæ laxauit Mulciber Aetnæ,
N ec tulit in cœlum flammas, sed uertice prono
I gnis in Hesperium cecidit latus, atra Charybdis
S anguineum fundo torsit mare. flebile sæui
L atrauêre canes, Vestali raptus ab ara
I gnis, & ostendens confectas flamma Latinas
S canditur in partes, geminoq; cacumine surgit,
T hebanos imitata rogos. tum cardine tellus
S ubsedit, ueteremq; iugis nutantibus alpes
D iscussere niuem. Tethys maioribus undis
H esperiam calpen, summumq; impleuit Atlanta.
I ndigetes fleuisse deos, urbisq; laborem
T estatos sudore lares, delapsaq; templis
D ona suis, dirasq; diem fœdasse uolucres
A ccipimus, syluisq; feras sub nocte relictis
A udaces media posuisse cubilia Roma.
T unc pecudũ faciles humana ad murmura linguæ,
M onstrosiq; hominum partus, numeroq;, modoq;
M embrorum, matremq; suus conterruit infans,
D iraq; per populum Cumanæ carmina uatis
V ulgantur, tunc quos sectis Bellona lacertis
S æua mouet cecinere deos, crinemq; rotantes
S anguineum populis ulularunt tristia Galli.
C ompositis plenæ gemuerunt ossibus urnæ,
T unc fragor armorum, magnæq; per auia uoces
A uditæ nemorum, & uenientes comminus umbræ,

Quiq; colunt iunctos extremis mœnibus agros
D iffugiunt, ingens urbem cingebat Erinnys
E xcutiens pronam flagranti uertice pinum,
S tridentesq; comas, thebanam qualis Agauen
I mpulit, aut sæui contorsit tela Lycurgi
E umenis, aut qualem iussu Iunonis iniquæ
H orruit Alcides uiso iam dite Megæram.
I nsonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
M iscentur, tantum nox atra silentibus umbris
E didit, & medio uisi consurgere campo
T ristia syllani cecinere oracula manes,
T ollentemq; caput gelidas Anienis ad undas
A gricolæ fracto Marium fugere sepulchro.
H æc propter placuit thuscos de more uetusto
A ciri uates, quorum qui maximus æuo
A runs incoluit desertæ mœnia Lunæ
F ulminis edoctus motus, uenasq; calentes
F ibrarum, & motus errantis in aëre pennæ,
M onstra iubet primum, quæ nullo semine discors
P rotulerat natura, rapi, sterilisq; nefandos
E x utero foetus infaustis urere flammis.
M ox iubet & totam pauidis à ciuibus urbem
A mbiri, & festo purgantes mœnia lustro,
L onga per extremos pomœria cingere fines
P ontifices sacri, quibus est permissa potestas.
T urba minor ritu sequitur succincta gabino,
V estalemq; chorum ducit uittata sacerdos,
T roianam soli cui fas uidisse Mineruam.
T unc qui fata Deûm, secretaq; carmina seruant,
E t lotam paruo reuocant Almone Cybellen,

Et doctus uolucres augur seruare sinistras,
Septemuirq́; epulis festis, Titijq́; sodales,
Et Salius laeto portans analia collo,
Attollensq́; apicem generoso uertice flamen.
Dumq́; illi effusam longis anfractibus urbem
Circueunt, Aruns dispersos fulminis ignes
Colligit, & terrae moesto cum murmure condit,
Datq́; locis nomen, sacris tunc admouet aris
Electa ceruice marem iam fundere bacchum
Coeperat, obliquoq́; molas inducere cultro,
Impatiensq́; diu non grati uictima sacri
Cornua succincti premerent cum torua ministri,
Deposito uictum praebebat poplite collum.
Nec cruor emicuit solitus, sed uulnere largo
Diffusum rutilo nigrum pro sanguine uirus.
Palluit attonitus sacris feralibus Aruns,
Atq; iram superum raptis quaesiuit in extis.
Terruit ipse color uatem, nam pallida tetris
Viscera tincta notis, gelidoq́; infecta cruore
Plurimus asperso uariabat sanguine liuor.
Cernit tabe iecur madidum, uenasq́; minaces
Hostili de parte uidet, pulmonis anheli
Fibra latet, paruusq́; secat uitalia limes.
Cor iacet, & saniem per hiantes uiscera rimas
Emittunt, produntq́; suas omenta latebras,
Quodq́; nefas, nullis impune apparuit extis.
Ecce uidet capiti fibrarum increscere molem
Alterius capitis, pars aegra, & marcida pendet,
Pars micat, & celeri uenas mouet improba pulsu.
His ubi concepit magnorum fata malorum,

E xclamat, uix fas superi quæcunq; mouetis
P rodere me populis. neq; enim tibi summe litaui
I uppiter hoc sacrum, cæsi'q; in uiscera tauri
I nferni uenêre Dei, non fanda timemus.
S ed uenient maiora metu. Dij uisa secundent,
E t fibris sit nulla fides, sed conditor artis
F inxerit ista Tages. flexa sic omnia Thuscus
I nuoluens, multa'q; tegens ambage canebat.
A t Figulus, cui cura deos, secreta'q; cœli
N osse fuit, quẽ non stellarum Aegyptia Memphis
A equaret uisu, numeris'q; mouentibus astra,
A ut hic errat ait nulla cum lege per æuum
M undus, & incerto discurrunt sydera motu,
A ut si fata mouent, urbi, generi'q; paratur
H umano matura lues, terræ ne dehiscent,
S ubsident'q; urbes? an tollet feruidus aër
T emperiem? segetes tellus infida negabit?
O mnis an infusis miscebitur unda uenenis?
Q uod cladis genus o superi, qua peste paratis
S æuitiam? extremi multorum tempus in unum
C onuenere dies, summo si frigida cœlo
S tella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
D eucalioneos fudisset Aquarius imbres,
T ota'q; diffuso latuisset in æquore tellus.
S i sæuum radijs nemeæum Phœbe leonem
N unc premeres, toto fluerent incendia mundo,
S uccensus'q; tuis flagrasset curribus æther.
H i cessant ignes, tu qui flagrante minacem
S corpion incendis cauda, chelas'q; peruris,
Q uid tantum Gradiue paras? nam mitis in alto

I uppiter occasu premitur, Venerisq; salubre
S ydus hebet, motuq; celer Cyllenius hæret,
E t cœlum Mars solus habet, cum signa meatus
D eseruere suos, mundoq; obscura feruntur,
E nsiferi nimium fulget latus Orionis.
I mminet armorum rabies, ferriq; potestas
C onfundet ius omne manu, sceleriq; nefando
N omen erit uirtus, multosq; exibit in annos
H ic furor, & superos quid prodest poscere finem?
C um domino pax ista uenit. duc Roma malorum
C ontinuam seriem, cladémq; in tempora multa
E xtrahe, ciuili tantum iam libera bello.
T erruerant satis hæc pauidam præsagia plebem,
S ed maiora premunt. nam qualis uertice Pindi
A edonis ogygio decurrit plena lyæo,
T alis & attonitam rapitur matrona per urbem,
V ocibus his prodens urgentem pectora Phœbum.
Q uo' feror o Pæan, qua me super æthera raptam
C onstituis terra? uideo pangæa niuosis
C ana iugis, latosq; Aemi sub rupe Philippos.
Q uis furor hic o Phœbe doce, quo tela, manusq;
R omanæ miscent acies, bellumq; sine hoste est.
Q uo' diuersa feror? primos me ducis in ortus,
Q ua mare lagæi mutatur gurgite Nili.
H unc ego fluminea deformis truncus arena
Q ui iacet, agnosco, dubiam super æquora syrtim,
A rentemq; feror libyen, quo' tristis Erinnys
T ranstulit æmathias acies, nunc desuper alpis
N ubiferæ colles, atq; aëriam Pirenen
A rripimur, patriæ sedes remeamus in urbis,

I mpiaq́; in medio peraguntur bella senatu.
C onsurgunt partes iterum, totumq́; per orbem
R ursus eo. noua da mihi cernere littora ponti,
T elluremq́; nouam, uidi iam Phœbe Philippos.
H æc ait, & lapso iacuit defecta furore.

M. ANNEI LVCANI PHARSALIAE LIBER SECVNDVS.

Iamq́; iræ patuere Deûm, manifestaq́; belli
Signa dedit mundus, legesq́;, & fœdera rerum
Præscia monstrifero uertit natura tumultu,
I ndixitq́; nefas. cur hanc tibi rector olympi
S ollicitis uisum mortalibus addere curam,
N oscant uenturas ut dira per omina clades?
S iue parens rerum cum primum informia regna,
M ateriamq́; rudem flamma cedente recepit,
F inxit in æternum causas, qua cuncta coërcet
S e quoq; lege tenens, & sæcula iussa ferentem
F atorum immoto diuisit limite mundum,
S iue nihil positum est, sed fors incerta uagatur,
F ertq́;, refertq; uices, & habent mortalia casum.
S it subitum quodcunq; paras, sit cæca futuri
M ens hominum fati, liceat sperare timenti.
E rgo ubi concipiunt quantis sit cladibus urbi
C onstatura fides superum, ferale per urbem
I ustitium latuit, plebeio tectus amictu

O mnis honos, nullos comitata est purpura fasces,
T unc questus tenuere suos, magnus'q; per omnes
E rrabat sine uoce dolor. sic funere primo
A ttonitæ tacuere domus, cum corpora non dum
C onclamata iacent, nec mater crine soluto
E xigit ad sæuos famularum brachia planctus,
S ed cum membra premit fugiente rigentia uita,
V ultus'q; exanimes, oculos'q; in morte minaces,
N ec dum est ille dolor, sed iã metus incubat amens,
M iratur'q; malum, cultus matrona priores
D eposuit, mœstæ'q; tenent delubra cateruæ.
H æ lachrymis sparsere Deos. hæ pectora duro
A ffixere solo, laceras'q; in limine sacro
A ttonitæ fudere comas, uotis'q; uocatri
A ssuetas crebris feriunt ululatibus aures.
N ec cunctæ summi templo iacuere tonantis,
D iuisere Deos, & nullis defuit aris
I nuidiam factura parens, quarum una madentes
S cissa genas, planctu liuentes atra lacertos,
N unc ait o miseræ contundite pectora matres,
N unc laniate comas, ne'ue hunc differte dolorem,
E t summis seruate malis, nunc flere potestas,
D um pendet fortuna ducum, cum uicerit alter,
G audendum est. his se stimulis dolor ipse lacessit.
N ec non bella uiri, diuersa'q; castra petentes,
E ffundunt iustas in numina sæua querelas.
O miseræ sortis, quod non in punica nati
T empora Cannarum fuimus, Trebiæ'q; iuuentus.
N on pacem petimus superi, date gentibus iras,
N unc urbes excite feras, coniuret in armis

M undus, Achemenijs decurrant medica fusis
A gmina, Massagetes scythicus non alliget Ister.
F undat ab extremo flauos aquilone Sueuos
A lbis, & indomitum Rheni caput, omnibus hostes
R eddite nos populis, ciuile auertite bellum.
H inc dacus premat, inde getes, occurrat Iberis
A lter, ad eoas hic uertat signa pharetras,
N ulla uacet tibi Roma manus, uel perdere nomen
S i placet hesperium superi, collapsus in ignes
P lurimus ad terram per fulmina decidat æther.
S æue parens utrasq; simul partesq;, ducesq;
D um non dum meruere feri, tanto'ne nouorum
P rouentu scelerum quærunt uter imperet urbi?
V ix tanti fuerat ciuilia bella mouere,
V t neuter, tales pietas peritura querelas
E gerit, at miseros angit sua cura parentes,
O deruntq; grauis uiuacia fata senectæ,
S eruatosq; iterum bellis ciuilibus annos.
A tq; aliquis magno quærens exempla timori,
N on alios inquit motus tunc fata parabant,
C um post teutonicos uictor, libycosq; triumphos
E xul limosa Marius caput abdidit ulua.
S tagna auidi texere soli, laxæq; paludes
D epositum fortuna tuum, mox uincula ferri
E xedêre senem, longusq; in carcere pædor.
C onsul & euersa felix moriturus in urbe
P œnas ante dabat scelerum, mors ipsa refugit
S æpe uirum, frustraq; hosti est concessa potestas
S anguinis inuisi, primo qui cædis in ictu
D iriguit, ferrumq; manu torpente remisit.

V iderat immensam tenebroso in carcere lucem,
T erribilesq; Deos scelerum, Mariumq; futurum,
A udieratq; pauens, fas hæc contingere non est
C olla tibi, debet multas hic legibus æui
A nte suam, mortes, uanum depone furorem.
S i libet ulcisci deletæ funera gentis,
H unc Cimbri seruate senem. non ille fauore
N uminis, ingenti superum protectus ab ira.
V ir ferus, & Romam cupienti perdere fato
S ufficiens. idem pelago delatus iniquo
H ostilem in terram, uacuisq; mapalibus actus
N uda triumphati iacuit per regna Iugurthæ,
E t pœnos pressit cineres, solatia fati
C arthago, Mariusq; tulit, pariterq; iacentes
I gnouere deis, Libycas, sibi colligit iras,
V t primum fortuna redit. seruilia soluit
A gmina, conflato sæuas ergastula ferro
E xeruere manus, nulli gestanda dabantur
S igna ducis, nisi, qui scelerum iam fecerat usum,
A ttuleratq; in castra nefas. prò fata quis ille,
Q uis fuit ille dies, Marius quo mœnia uictor
C orripuit? quantoq; gradu mors sæua cucurrit?
N obilitas cum plebe perit, lateq; uagatur
E nsis, & à nullo reuocatum est pectore ferrum.
S tat cruor in templis, multaq; rubentia cæde
L ubrica saxa madent, nulli sua profuit ætas.
N on senis extremum piguit uergentibus annis
P ræcipitasse diem, nec primo in limine uitæ
I nfantis miseri nascentia rumperre fata.
C rimine quo parui cædem potuere mereri?

Sed satis est iam posse mori. trahit ipse furoris
Impetus, & uisum est lenti, quæsisse nocentem.
In numerum pars magna perit, rapuitq; cruentus
Victor ab ignota uultus ceruice recisos,
Dum uacua pudet ire manu, spes una salutis
Oscula pollutæ fixisse trementia dextræ,
Mille licet gladij mortis noua signa sequantur.
Degener o populus, uix sæcula longa decorum
Sic meruisse uiris ne dum breue dedecus æui,
Et uitam, dum Sylla redit, cui funera uulgi
Flere uacet? uix te sparsum per uiscera Bebi
Innumeras inter carpentis membra coronæ
Discerpsisse manus, aut te præsage malorum
Antoni, cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles festæ rorantia mensæ
Imposuit, truncos lacerauit Fimbria Crassos.
Sæua tribunitio maduerunt robora tabo.
Te quoq; neglectum uiolatæ Scæuola dextræ
Ante ipsum penetrale Deæ, semperq; calentes
Mactauere focos, patrum sed fessa senectus
Sanguinis effudit iugulo, flammisq; pepercit.
Septimus exequitur repetitis fascibus annus,
Ille fuit uitæ Mario modus, omnia passo,
Quæ peior fortuna potest, atq; omnibus uso,
Quæ melior, mensoq; homini quid fata pararent.
Iam quot apud Sacri cecidere cadauera portum,
Aut collina tulit stratas quot porta cateruas
Tunc cum pene caput mundi, rerumq; potestas
Mutauit tralata locum, romanaq; Samnis
Vltra Caudinas sperauit uulnera furcas.

Sylla quoq; immensis accessit cladibus ultor,
Ille quod exiguum restabat sanguinis urbi
Hausit, dumq́; nimis iam putrida membra recidit,
Excessit medicina modum, nimiumq́; secuta est,
Qua morbi duxere manus, periere nocentes.
Sed cum iam soli possent superesse nocentes,
Tunc data libertas odijs, resolutaq́; legum
Frenis ira ruit, non uni cuncta dabantur,
Sed fecit sibi quisq; nefas. semel omnia uictor
Iusserat. infandum domini per uiscera ferrum
Exegit famulus, nati maduere paterno
Sanguine, certatum est, cui ceruix cæsa parentis
Cederet, in fratrum ceciderunt præmia fratres.
Busta repleta fuga, permistaq́; uiua sepultis
Corpora. nec populum latebræ cepere ferarum.
Hic laqueo fauces, elisaq́; guttura fregit,
Hic se præcipiti iaculatus pondere, dura
Desiluit percussus humo, mortesq́; cruento
Victori rapuere suas, hic robora busti
Extruit ipse sui, nec dum omni sanguine fuso,
Desilit in flammas, & dum licet, occupat ignes.
Colla ducum pilo trepidam gestata per urbem,
Et medio congesta foro, cognoscitur illic
Quicquid ubiq; iacet scelerum, non Thracia tantum
Vidit Bistonij stabulis pendere tyranni.
Postibus Antæi Libye, nec Græcia mœrens
Tot laceros artus pisæa fleuit in aula.
Cum iam tabe fluunt, confusaq́; tempore multo
Amisere notas, miserorum dextra parentum
Colligit, & pauido subducit cognita furto.

M eq́; ipsum memini cæsi deformia fratris
O ra rogo cupidum uetitis imponere flammis
O mnia Syllanæ lustrasse cadauera pacis,
P erq́; omnes truncos, cum qua ceruice recisum
C onueniat quæsisse caput. quid sanguine manes
P lacatos Catuli referam? cum uictima tristis
I nferias Marius forsan nolentibus umbris
P endit inexpleto non fanda piacula busto,
C um laceros artus, æquataq́; uulnera membris
V idimus, & toto quamuis in corpore cæso,
N il animæ letale datum, moremq́; nefandæ
D irum sæuitiæ pereuntis parcere morti.
A uulsæ cecidere manus, exectaq́; lingua
P alpitat, & muto uacuum ferit aëra motu.
H ic aures, alius spiramina naris aduncæ
A mputat, ille cauis euoluit sedibus orbes,
V ltimaq́; effodit spectatis lumina membris.
V ix erat ulla fides, tam sæui criminis unum
T ot pœnas cepisse caput. sic mole ruinæ
F racta sub ingenti miscentur pondere membra.
N ec magis informes ueniunt ad littora trunci,
Q ui medio periere freto. quid perdere fructum
I uuit, & ut uilem Marij confundere uultum?
V t scelus hoc Sylle, cædesq́; ostensa placeret,
A gnoscendus erat. uidit Fortuna colonos
P rænestina suos cunctos simul ense recisos.
V nius populum pereuntem tempore mortis.
T unc flos Hesperiæ Latij iam sola iuuentus
C oncidit, & miseræ maculauit ouilia Romæ,
T ot simul infesto iuuenes occumbere leto

Sæpe

S æpe fames, pelagiq; furor, subitæq; ruinæ,
A ut cœli, terræq; lues, aut bellica clades,
N unquam pœna fuit, densi uix agmina uulgi
I nter & exangues immissa morte cateruas,
V ictores mouere manus. uix cæde peracta
P rocumbunt, dubiaq; labant ceruice, sed illos
M agna premit strages, peraguntq; cadauera partem
C ædis, uiua graues elidunt corpora trunci.
I ntrepidus tanti sedit securus ab alto
S pectator sceleris, miseri tot millia uulgi
N on piguit iussisse mori, congesta recepit
O mnia tyrrhenus syllana cadauera gurges.
I n fluuium primi cecidere, in corpora summi,
P ræcipites hæsere rates, & strage cruenta
I nterruptus aquis fluxit prior amnis in æquor,
A d molem stetit unda sequens, nam sanguinis alti
V is sibi fecit iter, campumq; effusa per omnem,
P ræcipitiq; ruens tyberina ad flumina riuo
H ærentes adiuuit aquas, nec iam alueus amnem,
N ec retinent ripæ, redditq; cadauera campo.
T andem tyrrhenas uix eluctatus in undas
S anguine cœruleum torrenti diuidit æquor.
H isne salus rerum, felix his sylla uocari,
H is meruit tumulum medio sibi tollere campo?
H æc rursus patienda manent. hoc ordine belli
I bitur. hic stabit ciuilibus exitus armis.
Q uanquam agitant grauiora metus, multumq; coitur
H umani generis maiore in prælia damno.
E xulibus Mariis bellorum maxima merces
R oma recepta fuit, nec plus uictoria syllæ

P ræstitit, inuisas penitus quàm tollere partes.
H os aliò fortuna uocat, olim'q; potentes
C oncurrunt, neuter ciuilia bella moueret,
C ontentus quo Sylla fuit. sic mœsta senectus
P ræteriti'q; memor flebat, metuens'q; futuri.
A t non magnanimi perculsi pectora Bruti
T error, & in tanta pauidi formidine motus
P ars populi lugentis erat, sed nocte sopora
P arrhasis obliquos Elice cum uerteret axes,
A tria cognati pulsat non ampla Catonis,
I nuenit insomni uoluentem publica cura
F ata uirûm, casus'q; urbis, cunctis'q; timentem,
S ecurum'q; sui, fari'q; his uocibus orsus.
O mnibus expulsæ terris, olim'q; fugatæ,
V irtutis iam sola fides, quam turbine nullo
E xcutiet fortuna tibi, tu mente labantem
D irige me dubium, certo tu robore firma.
N anq; alij Magnum, uel Cæsaris arma sequantur,
D ux Bruto Cato solus erit, pacem'ne tueris
I nconcussa tenens dubio uestigia mundo?
A n placuit ducibus scelerum, populi'q; furentis
C ladibus immistum ciuile absoluere bellum?
Q uenq; suæ rapiunt scelerata in prælia causæ,
H os polluta domus, leges'q; in pace timendæ,
H os ferro fugienda fames, mundi'q; ruinæ
P ermiscenda fides, nullum furor egit in arma,
C astra petunt magna uicti mercede. tibi uni
P er se bella placent. quid tot durasse per annos
P rofuit immunem corruptis moribus æui?
H oc solum longæ pretium uirtutis habebis,

Accipient alios, facient te bella nocentem.
Nec tamen ó superi liceat feralibus armis
Has etiam mouisse manus, nec pila lacertis
Missa tuis cæca telorum in nube ferantur,
Nec tanta incassum uirtus eat, ingeret omnis
Se belli fortuna tibi, quis nolet ab isto
Ense mori, quamuis alieno uulnere labens,
Et scœlus esse tuum? melius tranquilla sine armis
Otia solus ages, sicut cœlestia semper
Inconcussa suo uoluuntur sydera lapsu,
Fulminibus propior terræ succenditur aër
Imaq; telluris uentos, tractusq; coruscos
Flammarum accipiunt, nubes excedit olympus
Lege Deûm, minimas rerum discordia turbat.
Pacem summa tenent, quam lætæ Cæsaris aures
Accipient tantum uenisse in prælia ciuem.
Nam prælata suis nunquam diuersa dolebit
Castra ducis Magni nimium placet ipse, Catoni
Si bellum ciuile placet. pars magna Senatus,
Et Duce priuato gesturus prælia Consul
Sollicitant, proceresq; alij, quibus adde Catonem,
Sub iuga Pompeij, toto iam liber in orbe
Solus Cæsar erit. quod si pro legibus arma
Ferre iuuat patrijs, libertatemq; tueri,
Nunc neq; Pompeij Brutum, neq; Cæsaris hostem
Post bellum uictoris habes. sic fatur. at illi
Arcano sacras reddit Cato pectore uoces.
Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur,
Sed quò fata trahunt, uirtus secura sequetur,
Crimen erit superis & me fecisse nocentem.

S ydera quis, mundumq́; uelit spectare cadentem
E xpers ipse metus? quis, cum ruat arduus æther,
T erra labet, misto coëuntis pondere mundi
C ompressas tenuisse manus, gentes' ne furorem
H esperium ignotæ, Romanaq́; signa sequentur,
D uctiq; fretis alio sub sydere reges,
O tia solus agam? procul hunc arcete furorem
O superi, motura Dacas ut clade, Getasq;,
S ecuro me Roma cadat, ceu morte parentem
N atorum orbatum longum producere funus
A d tumulum iubet ipse dolor. iuuat ignibus atris
I nseruisse manus, constructoq; aggere busti
I psum atras tenuisse faces, non ante reuellar,
E xanimem quàm te complectar Roma, tuumq;
N omen libertas, & inanem prosequar umbram,
S ic eat. immites Romana piacula diui
P lena ferant, nullo fraudemus sanguine bellum.
O utinam, cœliq; Deis, erebiq; liceret
H oc caput in cunctas damnatum exponere pœnas.
D euotum hostiles Decium pressere cateruæ,
M e gemine figant acies, me barbara telis
R heni turba petat, cunctis ego peruius hastis
E xcipiam medius totius uulnera belli.
H ic redimat sanguis populos, hac cæde luatur
Quicquid Romani meruerunt pendere mores.
A d iuga cur faciles populi, cur sæua uolentes
R egna pati pereunt? me solum inuadite ferro,
M e frustra leges & inania iura tuentem,
H ic dabit hic pacem iugulus, finemq; laborum
G entibus hesperijs, post me regnare uolenti

N on opus est bello, quin publica signa, ducemq;
P ompeium sequimur, nec si fortuna fauebit
H unc quoq; totius sibi ius promittere mundi
N on bene compertum est, ideo me milite uincat,
N ec sibi se uicisse putet. sic fatur, & acres
I rarum mouit stimulos, iuuenis'q; calorem
E xcitat in nimios belli ciuilis amores.
I nterea Phœbo gelidas pellente tenebras
P ulsatæ sonuere fores, quas sancta relicto
H ortensi mœrens irrupit Martia busto.
Q uondam uirgo toris melioris iuncta mariti,
M ox ubi connubij pretium, merces'q; soluta est,
T ertia iam soboles, alios fœcunda penates
I mpletura datur geminas è sanguine matris
P ermistura domos, sed postquam condidit urna
S upremos cineres, miserando concita uultu
E ffusas laniata comas, concussá'q; pectus
V erberibus crebris, cineres'q; ingesta sepulchri
N on aliter placitura uiro, sic mœsta profatur.
D um sanguis inerat, dum uis materna, peregi
I ussa Cato, & geminos excepi fœta maritos,
V isceribus lassis, partu'q; exhausta reuertor,
I am nulli tradenda uiro. da fœdera prisci
I llibata tori, da tantum nomen inane
C onnubij, liceat tumulo scripsisse, Catonis
M artia, nec dubium longo quæratur in æuo
M utarim primas expulsa, an tradita tedas,
N on me lætorum comitem, rebus'q; secundis
A ccipis, in curas uenio, partem'q; laborum.
D a mihi castra sequi, cur tuta in pace relinquar?

Et sit ciuili propior Cornelia bello?
Hæ flexere uirûm uoces, & tempora quanquam
Sint aliena toris, iam fato in bella uocante,
Fœdera sola tamen, uanaq́; carentia pompa
Iura placent, sacrisq́; Deos admittere testes.
Festa coronato non pendent limine serta,
Infulaq́; in geminos discurrit candida postes,
Legitimæq́; faces, gradibusq́; accliuis eburnis
Stat torus, & picto uestes discriminat auro,
Turritaq́; premens frontem matrona corona
Tralata uetuit contingere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorem
Lutea demissos uelarunt flammea uultus,
Balteus haud fluxos gemmis astrinxit amictus,
Colla monile decens, humerisq́; hærentia primis
Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.
Sic, ut erat mœsti seruans lugubria cultus,
Quoq́; modo natos, hoc est amplexa maritum.
Obsita funerea cælatur purpura lana.
Non soliti lusere sales, nec more Sabino
Excepit tristis conuitia festa maritus.
Pignora nulla domus, nulli coiere propinqui.
Iunguntur taciti, contentiq́; auspice Bruto.
Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
Cæsariem, duroq́; admisit gaudia uultu,
Vt primum tolli feralia uiderat arma,
Intonsos rigidam in frontem descendere canos
Passus erat, mœstamq́; genis increscere barbam.
Vni quippe uacat studijs, odijsq́; carenti
Humanum lugere genus, nec fœdera prisci

S unt tentata tori, iusto quoq; robur amori
R esistit. hi mores, hæc duri immota Catonis
S ecta fuit, seruare modum, finemq́; tenere,
N aturamq́; sequi, patriæq; impendere uitam,
N ec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
H uic epulæ uicisse famem, magniq́; penates
S ummouisse hyemem tecto, pretiosáq; uestis
H irtam membra super Romani more quiritis
I nduxisse togam, Venerisq́; huic maximus usus
P rogenies: urbi pater est, urbiq́; maritus,
I ustitiæ cultor, rigidi seruator honesti,
I n commune bonus, nullosq́; Catonis in actus
S ubrepsit, partemq́; tulit sibi nata uoluptas.
I nterea trepido discedens agmine Magnus,
M œnia dardanij tenuit campana coloni.
H æc placuit belli sedes, hinc summa mouenti
H ostis in occursum sparsas extendere partes,
V mbrosis mediam qua collibus Apenninus
E rigit Italiam, nullo qua uertice tellus
A ltius intumuit, propiusq́; accessit olympo.
M ons inter geminas medius se porrigit undas
I nferni, superiq́; maris, collesq́; coërcet
H inc Tyrrhena uado frangentes æquora Pisæ,
I llinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.
F ontibus hic uastis immensos concipit amnes,
F luminaq́; in gemini spargit diuortia ponti,
I n læuum cecidere latus, ueloxq́; Metaurus,
C rustumiumq́; rapax, & iunctus Sapis Isauro,
S ennaq́;, et Adriacas qui uerberat Aufidus undas,
Q uoq́; magis nullum tellus se soluit in amnem

E ridanus, fractas deuoluit in æquora syluas,
H esperiamq; exhaurit aquis. hunc fabula primum
P opulea fluuium ripas umbrasse corona,
C umq; diem pronum transuerso limite ducens
S uccendit Phaëthon flagrantibus æthera loris.
G urgitibus raptis penitus tellure perusta
H unc habuisse pares phœbeis ignibus undas.
N on minor hic Nilo, si non per plana iacentis
A egypti libycas Nilus stagnaret arenas.
N on minor hic Istro, nisi quod dum permeat orbẽ
I ster, casuros in quælibet æquora fontes
A ccipit, & scythicas exit non solus in undas.
D exteriora petens montis decliuia Tybrim
V nda facit, Rutubamq; cauum, delabitur inde
V ulturnusq; celer, nocturnæq; editor auræ
S arnus, & umbrosæ Lyris per regna Maricæ
V estinis impulsus aquis, radensq; Salerni
C ulta Siler, nullasq; uado qui Macra moratus
A lnos, uicinæ percurrit in æquora Lunæ.
L ongior educto qua surgit in aëra dorso
G allica rura uidet, deuexasq; aspicit alpes.
T unc Vmbris, Marsisq; ferax, domitusq; sabello
V omere, piniferis amplexus rupibus omnes
I ndigenas latij populos, non deserit ante
H esperiam, quàm cum scyllæis clauditur undis,
E xtenditq; suas in templa Lacinia rupes
L ongior Italia, donec confinia pontus
S olueret incumbens, terrasq; repelleret æquor.
A t postquam gemino tellus elisa profundo est,
E xtremi colles siculo cessere Peloro,

Cæsar in arma furens nullas nisi sanguine fuso
Gaudet habere uias, quod non terat hoste uacantes
Hesperiæ fines, uacuosq; irrumpat in agros,
Atq; ipsum non perdat iter, consertaq; bellis
Bella gerat, non tam portas intrare patentes,
Quàm fregisse iuuat, nec tam patiente colono
Arua premi, quàm si ferro populetur, & igni,
Concessa pudet ire uia, ciuemq; uideri.
Tunc urbes latij dubiæ, varioq; fauore
Ancipites, quanquam primo terrore ruentis
Cessuræ belli, denso tamen aggere firmant
Mœnia, & abrupto circundant undiq; uallo,
Saxorumq; orbes, & quæ super eminus hostem
Tela petant, altis murorum turribus aptant.
Pronior in Magnum populus, pugnatq; minaci
Cum terrore fides. ut cum mare possidet auster
Flatibus horrisonis hunc æquora tota sequuntur,
Si rursus tellus pulsu laxata tridentis
Aeolij tumidis immittat fluctibus eurum,
Quamuis icta nouo uentum tenuere priorem
Aequora, nubiferoq; polus concesserit Euro,
Vendicat unda notum. facilis sed uertere mentes
Terror erat, dubiamq; fidem fortuna ferebat.
Gens Hetrusca fuga trepidi nudata Libonis,
Iusq; sui pulso iam perdidit Vmbria Thermo.
Nec gerit auspicijs ciuilia bella paternis
Cæsaris audito conuersus nomine Sylla.
Varrus ut admotæ pulsarunt Auximon alæ
Per diuersa ruens neglecto mœnia tergo,
Qua syluæ, qua saxa fugit depellitur arce

Lentulus esculea uictor cedentibus instat,
Diuertitq; acies, solusq; ex agmine tanto
Dux fugit, & nullas ducentia signa cohortes.
Tu quoq; commissæ nudatam deseris arcem
Scipio Luceriæ, quanquam fortissima pubes
His sedeat castris, iam pridem Cæsaris armis
Parthorum seducta metu, qua gallica damna
Suppleuit Magnus, dumq; ipse ad bella uocaret,
Donauit socero Romani sanguinis usum.
At te Corfini ualidis circundata muris
Tecta tenent pugnax Domiti, tua classica seruat
Oppositus quondam polluto Tyro Miloni.
Vt procul immensam campo consurgere nubem,
Ardentesq; acies percussis sole corusco
Conspexit telis, socij decurrite dixit
Fluminis ad ripas, undæq; immergite pontem,
Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
Atq; omnes trahe gurges aquas, ut spumeus alnos
Discussa compage feras, hoc limite bellum
Hæreat, hac hostis lentus terat otia ripa,
Præcipitem cohibete ducem, uictoria nobis
Hic primum stans Cæsar erit. nec plura locutus
Deuoluit rapidum nequicquam mœnibus agmen.
Nam prior è campis ut conspicit amne soluto
Rumpi Cæsar iter, calida prolatus ab ira,
Non satis est muris latebras quæsisse pauori,
Obstruitis campos, fluuijsq; arcere paratis?
Ignaui non, si tumido me gurgite Ganges
Summoueat, stabit iam flumine Cæsar in ullo
Post Rubiconis aquas, equitum properate cateruæ,

I te simul pedites, ruiturum ascendite pontem.
H æc ubi dicta, leuis totas accepit habenas
I n campum sonipes, crebroq; simillima Nimbo
T rans ripam ualidi torserunt tela lacerti.
I ngreditur pulsa fluuium statione uacantem
C æsar, & ad tutas hostis compellitur arces.
E t iam moturas ingentia pondera turres
E rigit, & medijs subrepsit uinea muris.
E cce nefas belli reseratis agmina portis
C aptiuum traxere ducem, ciuis'q; superbi
C onstitit ante pedes, uultu tamen alta minaci
N obilitas recta ferrum ceruice poposcit.
S cit Cæsar pœnam'q; peti, ueniam'q; timeri,
V iue, licet nolis, & nostro munere dixit
C erne diem, uictis iam spes bona partibus esto,
E xemplum'q; mei, uel si libet arma retenta,
E t nihil hac uenia, si uiceris ipse, paciscor.
F atur, & astrictis laxari uincula palmis
I mperat, heu quantum melius uel cæde peracta
P arcere romano potuit fortuna pudori.
P œnarum extremum cui sit, quod castra secutus
S it patriæ, Magnum'q; ducem, totum'q; Senatum,
I gnosci, premit ille graues interritus iras,
E t secum, Romam'ne petes, pacis'q; recessus
D egener? in medios belli non ire furores
I andudum moriture paras? rue certus, & omnes
L ucis rumpe moras, & Cæsaris effuge munus.
N escius interea capti ducis arma parabat
M agnus, ut immisso firmaret robore partes.
I am'q; secuturo iussurus classica Phœbo,

T entandasq; ratus moturi militis iras,
A lloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes,
O scelerum ultores, melioraq; signa secuti,
O uere Romana manus, quibus arma Senatus
N on priuata dedit, uotis deposcite pugnam.
A rdent hesperij saeuis populatibus agri.
G allica per gelidas rabies effunditur alpes,
I am tetigit sanguis pollutos Caesaris enses.
D ij melius, belli tulimus quod damna priores,
C oeperit inde nefas, iam iam me praeside Roma
S upplicium, poenamq; petat, neq; enim ista uocari
P raelia iusta decet, patriae sed uindicis iram.
N ec magis hoc bellũ est, quàm cũ Catilina parauit
A rsuras in tecta faces, sociusq; furoris
L entulus, exertiq; manus uesana Cethegi.
O rabies miseranda ducis, cum fata Camillis
T e Caesar, magnisq; uelint miscere Metellis,
A d Cinnas, Mariosq; uenis? sternêre profecto,
V t Catulo iacuit Lepidus, nostrasq; secures
P assus, sicanio tegitur qui Carbo sepulchro,
Q uiq; feros mouit Sertorius exul Iberos,
Q uanquam si qua fides his te quoq; iungere Caesar
I nuideo, nostrasq; manus quod Roma furenti
O pposuit, Parthorum utinam post praelia sospes,
E t scythicis Crassus uictor remeasset ab oris,
V t simili causa caderes, qua Spartacus hostis.
T e quoq; si superi titulis accedere nostris
I usserunt, ualet in torquendo dextera pilo,
F eruidus hic iterum circum praecordia sanguis
I ncaluit, disces non esse ad bella fugaces,

Qui pacem potuere pati, licet ille ſolutum,
Defectumq; uocet, ne uos mea terreat ætas,
Dux ſit in his caſtris ſenior, dum miles in illis.
Quò potuit ciuem populus perducere, liber
Aſcendi, ſupraq; nihil niſi regna reliqui,
Non priuata cupit, Romana quiſquis in urbe
Pompeium tranſire parat. hinc conſul uterq;,
Hinc acies ſtatura ducum eſt, Cæſar'ne ſenatus
Victor erit? non tam cæco trahis omnia curſu,
Teq; nihil fortuna pudet. multis'ne rebellis
Gallia iam luſtris, ætasq; impenſa labori
Dant animos? Rheni gelidis quos fugit ab undis,
Oceanumq; uocans incerti ſtagna profundi,
Territa quæſitis oſtendit terga Britannis?
An uanæ tumuere minæ, quod fama furoris
Expulit armatam patrijs è ſedibus urbem?
Heu demens non te fugiunt, me cuncta ſequuntur,
Qui cum ſigna tuli toto fulgentia ponto,
Ante bis exactum quàm Cynthia conderet orbem,
Omne fretum metuens pelagi pyrata reliquit,
Anguſtaq; domum terrarum in ſede popoſcit.
Idem per ſcythici profugum diuortia ponti
Indomitum regem, Romanaq; fata morantem,
Ad mortem Sylla felicior ire coëgi.
Pars mundi mihi nulla uacat, ſed tota tenetur
Terra meis quocunq; iacet ſub ſole trophæis.
Hinc me uictorem gelidas ad Phaſidos undas
Arctos habet, calida medius mihi cognitus axis
Aegypto, atq; umbras nuſquam flectente Syene.
Occaſus mea iura timent, tethym'q; fugacem

Qui ferit Hesperius post omnia flumina Betis.
Me domitus cognouit Arabs, me marte feroces
Heniochi, notiq; erepto uellere Colchi.
Cappadoces mea signa timent, & dedita sacris
Incerti iudæa Dei, mollesq; Sophenæ.
Armenios, ciliasq; feros, taurosq; subegi,
Quod socero bellum præter ciuile reliqui?
Verba duces nullo partes clamore sequuntur,
Nec matura petunt promissæ classica pugnæ.
Sensit & ipse metum Magnus, placuitq; referri
Signa, nec in tantæ discrimina mittere pugnæ
Iam uictum fama non uisi Cæsaris agmen
Pulsus ut armentis primo certamine taurus
Syluarum secreta petit, uacuosq; per agros
Exul in aduersis explorat cornua truncis,
Nec redit in pastus, nisi cum ceruice recepta
Excussi placuere tori, mox reddita uictor
Quoslibet in saltus comitantibus agmina tauris
Inuicto pastore trahit, sic uiribus impar
Tradidit Hesperiam, profugusq; per appula rura
Brundusii tutas conscendit Magnus in arces.
Vrbs est dictæis olim possessa colonis,
Quos profugos Creta uexere per æquora puppes
Cecropiæ, uictum mentitis Thesea uelis.
Hanc latus angustum iam se cogentis in arctum
Hesperiæ, tenuem producit in æquora linguam
Adriacas flexis claudit quæ cornibus undas,
Nec tamen hoc arctis immissum faucibus æquor
Portus erat, si non uiolentos insula coros
Exciperet saxis, lapsasq; refunderet undas.

H inc illinc montes scopulosæ rupis aperto
O pposuit natura mari, flatusq; remouit,
V t tremulo starent contentæ fune carinæ,
H inc late patet omne fretum, seu uela ferantur
I n portus Corcyra tuos, seu læua petatur
I llyris Ionias uergens Epidaurus in undas.
H inc fuga nautarum, cum totas Adria uires
M ouit, & in nubes abiere ceraunia, cumq;
S pumoso calaber perfunditur æquore Sason.
E rgo ubi nulla fides rebus post terga relictis,
N ec licet ad duros martem conuertere Iberos,
C um mediæ iaceant immensis tractibus alpes,
T unc sobole ex tanta natum, cui firmior ætas,
A ffatur, mundi iubeo tentare recessus.
E uphraten, Nilumq; moue, quò nominis usq;
N ostri fama uenit, quas est uulgata per urbes
P ost me Roma ducem, sparsos per rura colonos
R edde mari Cilicas, Pharios hinc concute reges,
T igranemq; meum, Nec Pharnacis arma relinquas,
A dmoneo, neu tu populos utraq; uagantes
A rmenia, pontiq; feras per littora gentes,
R hiphæasq; manus, & quas tenet æquore denso
P igra palus Scythicæ patiens mæoticæ plaustri.
S ed quid plura moror? totos mea nate per ortus
B ella feres, totoq; urbes agitabis in orbe
P erdomitas, omnes redeant in castra triumphi,
E t uos qui latios signatis nomine fastos
P rimus in Epirum boreas agat, inde per arua
G raiorum, Macedumq; nouas, acquirite uires,
D um paci dat tempus hyems. sic fatur, & omnes

Iussa gerunt, soluuntq; cauas à littore puppes.
At nunquam patiens pacis, longæq; quietis
Armorum, nequid fatis mutare liceret,
Assequitur, generiq; premit uestigia Cæsar.
Sufficerent alijs primo tot mœnia cursu
Rapta, tot oppressæ depulsis hostibus arces,
Ipsa caput mundi bellorum maxima merces
Roma capi facilis, sed Cæsar in omnia præceps
Nil actum credens, cum quid superesset agendum,
Instat atrox, & adhuc quamuis possederit omnem
Italiam, extremo sedeat quod littore Magnus,
Communem tamen esse dolet, nec rursus aperto
Vult hostes errare freto, sed molibus undas
Obstruit, & latum deiectis rupibus æquor.
Cedit in immensum cassus labor, omnia pontus
Haurit saxa uorax, montesq; immiscet arenis
Vt maris ægæi medias si celsus in undas
Depellatur Eryx, nullæ tamen æquore rupes
Emineant, uel si conuulso uertice Gaurus
Decidat in fundum penitus stagnantis Auerni.
Ergo ubi nulla uado tenuit sua pondera moles,
Tunc placuit cæsis innectere uincula syluis,
Roboraq; immensis late religare cathenis.
Tales fama canit tumidum super æquora Xerxem
Construxisse uias multum cum pontibus ausus,
Europamq; Asiæ, Sestonq; admouit Abydo,
Incessitq; fretum rapidi super Hellesponti,
Non eurum, Zephyrumq; timens, cum uela, ratesq;
In medium deferret Athon, sic ora profundi
Arctantur casu nemorum, tunc aggere multo
Surgit

S urgit opus, longæq; tremunt super æquora turres.
P ompeius tellure noua compressa profundi
O ra uidens, curis animum mordacibus angit,
V t reseret pelagus, spargatq; per æquora bellum.
S æpe noto plenæ, tensisq; rudentibus actæ
I psa maris per claustra rates fastigia molis
D iscussere salo, spatiumq; dedere carinis,
T ortaq; per tenebras ualidis balista lacertis
M ultifidas iaculata faces, ut tempora tandem
F urtiuæ placuere fugæ, ne littora clamor
N auticus exagitet, neu bucina diuidat horas,
N eu tuba præmonitos perducat ad æquora nautas,
P ræcepit socijs. iam cœperat ultima uirgo
P hœbum laturas ortu præcedere chelas,
C um taciti soluêre rates, non anchora uoces
M ouit, dum spissis auellitur uncus arenis,
D um iuga curuantur mali, dumq; ardua pinus
E rigitur, pauidi classis siluere magistri.
S trictaq; pendentes deducunt carbasa nautæ,
N ec quatiunt ualidos, ne sibilet aura, rudentes.
D ux etiam uotis hoc te fortuna precatur,
Q uam retinere uetas, liceat sibi perdere saltem
I taliam. uix fata sinunt, nam murmure uasto
I mpulsum rostris sonuit mare, fluctuat unda,
T otq; carinarum permistis æquora sulcis.
E rgo hostes portis, quas omnes soluerat urbis
C um fato conuersa fides, murisq; recepti,
P ræcipiti cursu flexi per cornua portus
O ra petunt, pelagusq; dolent contingere classes.
H eu pudor exigua est fugiens uictoria Magnus.

A ngustus puppes mittebat in æquora limes
A rctior euboicæ quæ Calcida uerberat unda.
H ic hæsere rates geminæ, classíq; paratas
E xcepere manus tractóq; in littora bello
H ic primum rubuit ciuili sanguine Nereus.
C ætera classis abit summis spoliata cacuminis,
V t pagasæa ratis peteret cum Phasidos undas,
C yaneas tellus emisit in æquora cautes,
R apta puppe minor subducta est montibus Argo,
V anáq; percussit pontum symplegas inanem,
E t statura redit. iam Phœbum urgere monebat
N on idem eoi color ætheris, albáq; non dum
L ux rubet, & flammas propioribus eripit astris,
E t iam Pleias habet, flexi iam plaustra bootæ
I n faciem puri redeunt languentia cœli,
M aiorésq; latent stellæ, calidúmq; refugit
L ucifer ipse diem, pelagus iam Magne tenebas
N on ea fata ferens, quæ, cum super æquora toto
P rædonem sequerere mari, lassata triumphis
D estituit fortuna tuis, cum coniuge pulsus
E t natis, totósq;, trahens in bella penates.
V adis adhuc ingens populis comitantibus exul.
Q uæritur indignæ sedes longinqua ruinæ.
N on quia te superi patrio priuare sepulchro
M aluerint, phariæ busto damnatur arenæ,
P arcatur hesperiæ. procul hoc ut in orbe remoto
A bscondat fortuna nefas, romanáq; tellus
I mmaculata sui seruetur sanguine Magni.

M·ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER TERTIVS.

P Ropulit ut classem uelis cedētibus auster
Incumbēs, mediumq́; rates tenuere profundum,
Omnis in ionios spectabat nauita fluctus,
Solus ab hesperia non flexit lumina terra
Magnus, dum patrios portus, dum littora nunquam
Ad uisus reditura suos, tectumq́; cacumen
Nubibus, & dubios cernit uanescere montes.
Inde soporifero cesserunt languida somno
Membra ducis, diri tum plena horroris imago
Visa caput mœstum per hiantes Iulia terras
Tollere, & accenso furialis stare sepulchro.
Sedibus elisiis, campoq́; expulsa piorum,
Ad stygias inquit tenebras, manesq́; nocentes
Post bellum ciuile trahor. uidi ipsa tenentes
Eumenidas quaterent quas uestris lampadas armis.
Præparat innumeras puppes Acherontis adusti
Portitor, in multas laxantur tartara pœnas.
Vix operi cunctæ dextra properante sorores
Sufficiunt, lassant rumpentes stamina parcas.
Coniuge me lætos duxisti Magne triumphos,
Fortuna est mutata toris, semperq́; potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos.
Ennupsit tepido pellex Cornelia busto.
Hæreat illa tuis per bella, per æquora signis,

D um non securos liceat mihi rumpere somnos,
E t nullum uestro uacuum sit tempus amori,
S ed teneat, Cæsar'q; dies, & Iulia noctes.
M e non lethææ coniux obliuia ripæ
I mmemorem fecere tui, reges'q; silentum
P ermisere sequi. ueniam te bella gerente
I n medias acies, nunquam tibi Magne per umbras,
P er'q; meos manes generum non esse licebit.
A bscindis frustra ferro tua pignora, bellum
T e faciet ciuile meum. sic fata, refugit
V mbra per amplexus trepidi delapsa mariti.
I lle Dei quamuis cladem, manes'q; minentur,
M aior in arma ruit certa cum mente malorum.
E cquid (ait) uani terremur imagine uisus?
A ut nihil est sensus animis à morte relictum,
A ut mors ipsa nihil, Titan iam pronus in undas
I bat, & igniferi tantum demerserat orbis,
Q uantum deesse solet lunæ, seu plena futura est,
S eu iam plena fuit. tunc obtulit hospita tellus
P uppibus accessus faciles, legêre rudentes,
E t posito remis petierunt littora malo.
C æsar, ut emissas uenti rapuere carinas,
A bscondit'q; fretum classes, & littore solus
D ux stetit hesperio, non illum gloria pulsi
L ætificat Magni, queritur quod tuta per æquor
T erga ferant hostes, neq; enim iam sufficit ulla
P ræcipiti fortuna uiro, nec uincere tanti,
V t bellum differret, erat. tum pectore curas
E xpulit armorum, paci'q; intentus agebat,
Q uo'q; modo uanos populi conciret amores

G narus, & irarum caussas, & summa fauoris
A nnona momenta trahi. nanq; asserit urbes
S ola fames, emiturq; metus, cum segne potentes
V ulgus alunt. nescit plebes ieiuna timere.
C urio sicanias transcendere iussus in urbes,
Qua mare tellurem subitis aut obruit undis,
A ut scidit, & medias fecit sibi littora terras.
V is illic ingens pelagi, semperq; laborant
A equora, ne rupti repetant confinia montes,
B ellaq; sardoas etiam sparguntur in oras.
V traq; frugiferis est insula nobilis aruis,
N ec plus hesperiam longinquis messibus ullæ,
N ec romana magis complerunt horrea terræ.
V bere uix glebæ superat cessantibus austris
C um medium nubes borea cogente sub axem
E ffusis magnum Libye tulit imbribus annum.
H æc ubi sunt prouisa duci, tunc agmina uictor
N on armata trahens, sed pacis habentia uultum
T ecta petit patriæ. pro' si remeasset in urbem,
G allorum tantum populis, arctoq; subacta,
Quam seriem rerum longa præmittere pompa,
Quas potuit belli facies, ut uincula Rheno,
O ceanoq; daret, celsos ut Gallia currus
N obilis, & flauis sequeretur mista Britannis.
P erdidit ó qualem uincendo plura triumphum.
N on illum lætis uadentem cœtibus urbes,
S ed tacitæ uidere metu. non constitit usquam
O buia turba duci, gaudet tamen esse timori
T am magno populis, & se nec mallet amari.
I amq; & præcipites superauerat Anxuris arces,

Et qua pontinas uia diuidit uda paludes,
Qua sublime nemus, scythicæ qua regna Dianæ,
Quáq; iter est latijs ad summam fascibus Albam,
Excelsa de rupe procul iam conspicit urbem,
Arctoi toto non uisam tempore belli,
Miratusq; suæ sic fatur mœnia Romæ.
Te'ne Deûm sedes non ullo marte coacti
Deseruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?
Dij melius, quod non latias eous in oras
Nunc furor incubuit, nec iuncto sarmata uelox
Pannonio, dacisq; getes admistus habenti
Tam pauidum tibi Roma ducem, fortuna pepercit,
Quod bellum ciuile fuit. sic fatur, & urbem
Attonitam terrore subit. nanq; ignibus atris
Creditur ut captæ rapturus mœnia Romæ,
Sparsurusq; Deos. fuit hæc mensura timoris,
Velle putant quodcunq; potest, non omina festa,
Non fictas læto uoces simulare tumultu,
Vix odisse uacat. Phœbea palatia complet
Turba patrum, nullo cogendi iure Senatus
E' latebris educta suis, non consule sacræ
Fulserunt sedes, non proxima lege potestas
Prætor adest, uacuæq; loco cessere Curules,
Omnia Cæsar erat, priuatæ curia uocis
Testis adest, sedere patres censere parati,
Si regnum, si templa sibi, iugulumq; Senatus,
Exiliumq; petat. melius, quod plura iubere
Erubuit, quam Roma pati. tamen exit in iram
Viribus an possent obsistere iura per unum
Libertas experta uirum, pugnaxq; Metellus,

Vt uidet ingenti saturnia templa reuelli
Mole, rapit gressus, & Cæsaris agmina rumpens,
Ante fores non dum reseratæ constitit ædis.
Vsqueadeo solus ferrum, mortemq́; timere
Auri nescit amor, pereunt discrimine nullo
Amissæ leges, sed pars uilissima rerum
Certamen mouistis opes, prohibensq́; rapina
Victorem clara testatur uoce tribunus,
Non nisi per nostrum uobis percussa patebunt
Templa latus, nullasq́; feres nisi sanguine sacro
Sparsas raptor opes, certe uiolata potestas
Inuenit ista Deos, Crassumq́; in bella secutæ
Saeua tribunitiæ uouerunt prælia diræ.
Detege iã ferrum, neq; enim tibi turba uerenda est
Spectatrix scelerum, deserta stamus in urbe.
Non feret è nostro sceleratus præmia miles,
Sunt quos prosternas populi, quæ mœnia dones.
Pacis ad exhaustæ spolium non cogit egestas,
Bellum Cæsar habes. his magnam uictor in iram
Vocibus accensus, uanam spem mortis honestæ
Concipis, haud inquit iugulo se polluet isto
Nostra Metelle manus, dignum te Cæsaris ira
Nullus honos faciet. te uindice tuta relicta est
Libertas? non usqueadeo permiscuit imis
Longus summa dies, ut non, si uoce Metelli
Seruentur leges, malint à Cæsare tolli.
Dixerat, & non dum foribus cedente tribuno
Acrior ira subit, sæuos circunspicit enses
Oblitus simulare togam, tum Cotta Metellum
Compulit audaci nimium desistere cœpto.

Libertas inquit populi, quem regna coërcent
Libertate perit, cuius seruaueris umbram
Si quicquid iubeare, uelis, tot rebus iniquis
Paruimus uicti, uenia est hæc sola pudoris,
Degenerisq; metus, nil iam potuisse negari.
Ocyus auertat diri mala semina belli.
Damna mouent populos, si quos sua iura tuentur,
Non sibi, sed domino grauis est, quæ seruit, egestas.
Protinus abducto patuerunt templa Metello,
Tunc rupes tarpeia sonat, magnoq; reclusas
Testatur stridore fores, tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romani census populi, quem punica bella,
Quem dederat Perses, quem uicti præda Philippi,
Quod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidante reliquit,
Quo te Fabricius regi non uendidit auro,
Quicquid parcorum mores seruastis auorum,
Quod dites Asiæ populi misêre tributum,
Victoriq; dedit minoïa Creta Metello,
Quod Cato longinqua uexit super æquora Cypro.
Tunc orientis opes, captorumq; ultima regum
Quæ Pompeianis prælata est gaza triumphis,
Egeritur, tristi spoliantur templa rapina,
Pauperiorq; fuit tunc primum Cæsare Roma.
Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum casuras in prælia mouerat urbes.
Proxima uicino uires dat Græcia bello.
Phocaicas Amphisa manus, scopulosaq; Cyrrha,
Parnasusq; iugo misit desertus utroq;.
Bœoti coïere duces, quos impiger ambit

Fatidica Cephisos aqua, cadmeaq; Dirce,
Pisæaq; manus, populusq; per æquora mittens
Sicanijs Alpheus aquas, tunc Mænala liquit
Arcas, & Herculeam miles trachinius œthen.
Thesproti, Dryopesq; ruunt, quercusq; silentes
Chaonio ueteres liquerunt uertice Sellæ.
Exhausit totas quamuis delectus Athenas,
Exiguæ Phœbea tenent naualia puppes,
Tresq; petunt ueram credi Salamina carinæ.
Iam dilecta Ioui centenis uenit in arma
Creta uetus populis, gnosasq; agitare pharetras
Docta, nec eois peior Gortyna sagittis.
Tunc qui Dardaniam tenet Orithon, et uagus altis
Dispersus syluis Athamas, & nomine prisco
Enchelíæ uersi testantes funera Cadmi.
Colchis, & Adriacas spumans Absyrtos in undas,
Et Penei qui rura colunt, quorumq; labore
Thessalus Hæmoniam uomer proscindit Hiolcon.
Inde lacessitum primo mare, cum rudis Argo
Miscuit ignotas temerato littore gentes,
Primaq; cum uentis, pelagiq; furentibus undis
Composuit mortale genus, fatisq; per illam
Accessit mors una ratem. tunc linquitur Hemus
Thracius, & populum Pholoë mentita biformem.
Deseritur Strymon tepido committere Nilo
Bistonias consuetus aues, & barbara Cone
Sarmaticas ubi perdit aquas, sparsamq; profundo
Multifidi Peucen unum caput alluit Istri,
Mysiaq;, & gelido tellus perfusa Caico
Idalis, & nimium glebis exilis Arisbe,

Quiq; colunt Pitanen, & quæ tua munera Pallas
Lugent damnatæ Phœbo uictore Celænæ,
Qua celer, & rectis descendens Marsya ripis,
Errantem Mæandron adit, mistusq; refertur,
Passaq; ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon, qua culta secat non uilior Hermus,
Iliacæ quoq; signa manus, perituraq; castra
Ominibus petiere suis, nec fabula Troiæ
Continuit, phrygijq; ferens se Cæsar Iuli,
Accedunt Syriæ populi, desertus Orontes,
Et felix sic fama Ninos, uentosa Damascus,
Gazaq;, & arbusto palmarum diues Idume,
Et Tyros instabilis, pretiosaq; murice Sidon,
Has ad bella rates non flexo limite ponti,
Certior haud ullis duxit cynosura carinis.
Phœnices primi, famæ si creditur, ausi
Mansuram rudibus uocem signare figuris.
Non dum flumineas Memphis contexere biblos
Nouerat, & saxis tantum, uolucresq; feræq;.
Sculptaq; seruabant magicas animalia linguas.
Deseritur tauriq; nemus, persæaq; Tarsos,
Coryciumq; patens exesis rupibus antrum,
Mallos, & extremæ resonant naualibus Aegæ,
Itq; alix iusta iam non pyrata carina.
Mouit & eoos bellorum fama recessus
Qua colitur Ganges, toto qui solus in orbe
Hostia nascenti contraria soluere Phœbo
Audet, & aduersum fluctus impellit in eurum,
Hic ubi Pellæus post tethyos æquora ductor
Constitit, & magno uinci se fassus ab orbe est.

Quaq; ferens rapidum diuiso gurgite fontem
Vastis Indus aquis mistum non sentit Hydaspen,
Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos,
Et qui tingentes croceo medicamine crinem
Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis,
Quiq; suas struxere pyras, uiuiq; calentes
Conscendere rogos. prò quanta est gloria genti
Iniecisse manum fatis, uitaq; repletos
Quod superest, donasse deis. Venêre feroces
Cappadoces duri populus nunc cultor Amanni,
Armeniusq; tenens uoluentem saxa Niphatem,
Aethera tangentes syluas liquere Coastræ.
Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.
Tum furor extremos mouit Romanus Orestas,
Carmanosq; duces, quorum deflexus in austrum
Aether, non totum mergi tamen aspiciat Arcton,
Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.
Aethiopumq; solum, quod non premeretur ab ulla
Signiferi regione poli, nisi poplite lapso
Vltima curuati procederet ungula Tauri.
Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus
Euphrates, quos non diuersis fontibus edit
Persis, & incertum, tellus si misceat amnes,
Quod potius sit nomen aquis, sed sparsus in agros
Fertilis Euphrates phariæ uice fungitur undæ.
At Tigrim subito tellus absorbet hiatu,
Occultosq; tegit cursus, rursusq; renatum
Fonte nouo flumen pelagi non abnegat undis,
Inter Cæsareas acies, diuersaq; signa

Pugnaces dubium Parthi tenuere fauorem
Contenti fecisse duos. tinxere sagittas
Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
Includit gelido, uastisq; Hircania syluis.
Hinc Lacedæmonij moto gens aspera freno
Oeniochi, sæuisq; affinis Sarmata Moschis,
Colchorum, qua rura secat ditissima Phasis,
Qua Crœso fatalis Halys, qua uertice lapsus
Riphæo Tanais diuersi nomina mundi
Imposuit ripis Asiæq;, & terminus idem
Europæ, mediæ dirimens confinia terræ.
Nunc huc, nunc illuc, qua flectitur, ampliat orbem,
Quáq; fretum torrens Mæotidos egerit undas
Pontus, & herculeis aufertur gloria metis,
Oceanumq; negat solas admittere Gades.
Hinc & Sidoniæ gentes, auroq; ligatas
Substringens Arimaspe comas, hinc fortis Arius,
Longáq; Sarmatici soluens ieiunia belli,
Massagetes quò fugit equo, uolucresq; Geloni.
Non cum memnonijs deducens agmina regnis
Cyrus, & effusis numerato milite telis
Descendit Perses, fraterniq; ultor amoris
Aequora cum tantis percussit classibus, unum
Tot reges habuere ducem, coiere nec unquam
Tam uariæ cultu gentes, tam dissona uulgi
Ora, tot immensæ comites missura ruinæ
Exciuit populos, & dignas funere magni
Exequias fortuna dedit, non corniger Hammon
Mittere marmaricas cessauit in arma cateruas.
Quicquid ab occiduis Libyæ patet arida Mauris,

V sq; Paretonias coa ad littora syrtes,
A cciperet felix ne non semel omnia Cæsar,
V incendum pariter Pharsalia præstitit orbem.
I lle ubi deseruit trepidantis mœnia Romæ,
A gmine nubiferam rapto superevolat alpem.
C umq; alij famæ populi terrore pauerent,
P hocais in dubijs ausa est seruare iuuentus
N on Graia leuitate fidem, signataq; iura,
E t causas, non fata sequi. tamen ante furorem
I ndomitum, duramq; uiri deflectere mentem
P acifico sermone parant, hostemq; propinquum
O rant cecropiæ prælata fronde Mineruæ.
S emper in externis populo communia uestro
M assiliam bellis testatur fata tulisse.
C omprensa est latijs quæcunq; annalibus ætas,
E t nunc ignoto siquos petis orbe triumphos,
A ccipe deuotas externa in prælia dextras.
A t si funestas acies, si dira paratis
P rælia discordes, lachrymas ciuilibus armis,
S ecretumq; damus, tractentur uulnera nulla
S acra manu. si cœlicolis furor arma dedisset,
A ut si terrigenæ tentarent astra gigantes,
N on tamen auderet pietas humana uel armis,
V el uotis prodesse Ioui, sortisq; deorum
I gnarum mortale genus, per fulmina tantum
S ciret adhuc cœlo solum regnare tonantem.
A dde quod innumeræ concurrunt undiq; gentes,
N ec sic horret iners scelerum contagia mundus,
V t gladijs egeant ciuilia bella coactis.
S it mens ista quidem cunctis, ut uestra recusent

F atu, nec hæc alius committat prælia miles,
C ui non conspecto languebit dextra parente?
T eláq; diuersi prohibebunt spargere fratres?
F inis adest rerum, si non committitis illis
A rma, quibus fas est, nobis hæc summa precandi
T erribiles aquilas, infestáq; signa relinquas
V rbe procul, nostrisq; uelis te credere muris,
E xcludíq; sinas admisso Cæsare bellum.
S it locus exceptus sceleri, Magnóq;, tibiq;
T utus, ut inuictæ fatum si consulat urbi,
F œdera si placeant, sit quò ueniatis inermes.
V el cum tanta uocent discrimina martis iberi,
Q uid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
N ec momenta sumus. nunquam felicibus armis
V sa manus patriæ primis à sedibus exul,
E t post tralatas exustæ phocidos arces,
M œnibus exiguis alieno in littore tuti
I llustrat quos sola fides. si claudere muros
O bsidione paras, & ui perfringere portas,
E xcœpisse faces tectis, & tela parati
V ndarum raptos auersis fontibus haustus
Q uærere, & effossam sitientes lambere terram,
E t desit si larga Ceres, tunc horrida cerni,
F œdáq; contingi maculato attingere morsu,
N ec pauet hic populus pro libertate subire,
O bsessum pœno gessit quod Marte Saguntum.
P ectoribus rapti matrum, frustráq; trahentes
V bera sicca fame medios mittentur in ignes,
V xor et à charo poscet sibi fata marito,
V ulnera miscebunt fratres, bellumq; coacti

H oc potius uile gerent. sic Graia iuuentus
F inierat, cum turbato iam prodita uultu
I ra ducis tandem testata est uoce dolorem.
V ana mouet Graios nostri fiducia cursus,
Q uamuis hesperium mundi properemus in axem,
M assiliam delere uacat. gaudete cohortes,
O buia præbentur fatorum munere bella.
V entus ut amittit uires, nisi robore densæ
O ccurrant syluæ, spatio diffusus inani,
V tq; perit magnus nullis obstantibus ignis,
S ic hostes mihi deesse nocet, damnumq; putamus
A rmorum, nisi qui uinci potuere, rebellent.
S ed si solus eam dimissis degener armis,
T unc mihi tecta patent, iam non excludere tantum,
I nclusisse uolunt, at enim contagia belli
D ira fugant, dabitis pœnas pro pace petita,
E t nihil esse meo discetis tutius æuo,
Q uàm duce me bellum. sic postquam fatus ad urbem
H aud trepidam conuertit iter, tunc mœnia clausa
C onspicit, & densa iuuenum uallata corona.
H aud procul à muris tumulus surgentis in altum
T elluris, paruum diffuso uertice campum
E xplicat, hæc patiens longo munimine cingi
V isa duci rupes, tutisq; aptissima castris,
P roxima pars urbis celsam consurgit in arcem
P ar tumulo, medijsq; sedent conuallibus arua.
T unc res immenso placuit statura labore,
A ggere diuersos uasto committere colles.
S ed prius ut totam, qua terra cingitur, urbem
C lauderet, à summis perduxit ad æquora castris

L ongum Cæsar opus, fontes'q;, & pabula campi
A mplexus fossa densas tollentia pinnas
C espitibus, cruda'q; extruxit brachia terra.
I am satis hoc Graiæ memorandum contigit urbi,
A eternum'q; decus, quod non impulsa, nec ipso
S trata metu, tenuit flagrantis in omnia belli
P ræcipitem cursum, raptis'q; à Cæsare cunctis,
V incatur una mora. quantum est quod fata tenentur,
Q uod'q; uirum toti properans imponere mundo,
H os perdit fortuna dies. tunc omnia late
P rocumbunt nemora, & spoliantur robore syluæ,
V t cum terra leuis mediam, uirgulta'q; molem
S uspendant, structa laterum compage ligatam
A rctet humum, pressus ne cedat turribus agger.
L ucus erat longo nunquam uiolatus ab æuo
O bscurum cingens connexis aëra ramis,
E t gelidas alte summotis solibus umbras.
H unc non ruricolæ panes, nemorum'q; potentes
S yluani, nymphæ'q; tenent, sed barbara ritu
S acra deûm, structæ diris altaribus aræ,
O mnis'q; humanis lustrata cruoribus arbos,
S i qua fidem meruit superos mirata uetustas,
I llis & uolucres metuunt insistere ramis,
E t lustris recubare feræ, nec uentus in illas
I ncubuit syluas, excussa'q; nubibus atris
F ulgura non ullis frondem præbentibus auris,
A rboribus suus horror inest, tum plurima nigris
F ontibus unda cadit, simulachra'q; mœsta deorum
A rte carent, cæsis'q; extant informia truncis.
I pse situs, putri'q; facit iam robore pallor

A ttonitos.

A ttonitos, non uulgatis sacrata figuris
N umina sic metuunt, tantum terroribus addit
Q uos timeant non nosse Deos. iam fama ferebat
S æpe cauas motu terræ mugire cauernas,
E t procumbentes iterum consurgere taxos,
E t non ardentis fulgere incendia syluæ,
R oboráq; amplexos circunfluxisse dracones.
N on illum cultu populi propiore frequentant,
S ed cessere Deis, medio cum Phœbus in axe est,
A ut cœlum nox atra tenet, pauet ipse sacerdos
A ccessus, dominumq; timet deprendere luci.
H anc iubet immisso syluam procumbere ferro,
N am uicina operi, belloq; intacta priore
I nter nudatos stabat densissima montes,
S ed fortes tremuere manus, motiq; uerenda
M aiestate loci, si robora sacra ferirent,
I n sua credebant redituras membra secures.
I mplicitas magno Cæsar torpore cohortes
V t uidit, primus raptam uibrare bipennem
A usus, & aëriam ferro proscindere quercum,
E ffatur merso uiolata in robora ferro,
I am nequis uestrum dubitet subuertere syluam,
C redite me fecisse nefas. tunc paruit omnis
I mperijs non sublato secura pauore
T urba, sed expensa superorum, & Cæsaris ira,
P rocumbunt orni, nodosa impellitur ilex,
S yluáq; Dodones, & fluctibus aptior alnus,
E t non plebeios luctus testata cupressus,
T unc primum posuere comas, & fronde carentes
A dmisere diem, propulsáq; robore denso
e

S ustinuit se sylua cadens. gemuere uidentes
G allorum populi. muris sed clausa iuuentus
E xultat, quis enim læsos impune putaret
E sse Deos? seruat multos fortuna nocentes,
E t tantum miseris irasci numina possunt.
V tq; satis cæsi nemoris, quæsita per agros
P laustra ferunt, curuoq; soli cessantis aratro
A gricolæ raptis annum fleuere iuuencis.
D ux tamen impatiens hæsuri ad mœnia Martis
V ersus ad Hispanas acies, extremaq; mundi
I ussit bella geri. stellatis axibus agger
E rigitur, geminasq; æquantes mœnia turres
A ccipit, hæ nullo fixerunt robore terram,
S ed per iter longum causa repsere latenti.
C um tantum nutaret onus, telluris inanes
C oncussisse sinus quærentem erumpere uentum
C redidit, & muros mirata est stare iuuentus.
I llinc tela cadunt excelsas urbis in arces,
S ed maior graio Romana in corpora ferro
V is inerat, neq; enim solis excussa lacertis
L ancea, sed tenso balistæ turbine rapta
H aud unum contenta latus transire, quiescit,
S ed pandens perq; arma uiam, perq; ossa relicta
M orte fugit, superest telo post uulnera cursus.
A t saxum quoties ingenti uerberis ictu
E xcutitur, qualis rupes, quam uertice montis
A bscidit impulsu uentorum adiuta uetustas,
F rangit cuncta ruens, nec tantum corpora pressa
E xanimat, totos cum sanguine dissipat artus,
V t tamen hostiles densa testudine muros

T ecta subit uirtus, armisq; innexa priores
A rma ferunt, galeamq; extensus protegit umbo.
Q uæ prius ex longo nocuerunt missa recessu,
I am post terga cadunt, nec graiis flectere iactum
A ut facilis labor est longinqua ad tela parati,
T ormenti mutare modum, sed pondere solo
C ontenti, nudis euoluunt saxa lacertis.
D um fuit armorum series, ut grandine tecta
I nnocua percussa sonant, sic omnia tela
R espuit. at postquam uirtus incensa uirorum
P erpetuam rupit defesso milite cratem,
S ingula continuis cesserunt ictibus arma.
T unc adoperta leui procedit uinea terra,
S ub cuius pluteis, & tecta fronte latentes,
M oliri nunc ima parant & uertere ferro
M œnia, nunc Aries suspenso fortior ictu
I ncussus densi compagem soluere muri
T entat, & impositis unum subducere saxis.
S ed super & flammis, & magnæ fragmine molis,
E t sudibus crebris, & adusti roboris ictu
P ercussæ cedunt crates, frustraq; labore
E xhausto fessus repetit tentoria miles.
S umma fuit graiis starent ut mœnia uoti,
V ltro acies inferre parant, armisq; coruscas
N octurni texere faces, audaxq; iuuentus
E rupit, non hasta uiris, non letifer arcus,
T elum flamma fuit, rapiensq; incendia uentus
P er romana tulit celeri munimina cursu.
N ec quamuis uiridi luctetur robore, lentas
I gnis agit uires, teda sed raptus ab omni

Consequitur nigri spatiosa uolumina fumi,
Nec solum syluas, sed saxa ingentia soluit,
Et crudæ putri fluxerunt puluere cautes.
Procubuit, maiorq́; iacens apparuit agger.
Spes uictis telluris abit. placuitq́; profundo
Fortunam tentare mari, non robore picto
Ornatas decuit fulgens tutela carinas,
Sed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,
Conseritur stabilis naualibus area bellis.
Et iam turrigeram Bruti comitata carinam
Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite classis
Stœchados arua tenens, nec non & graia iuuentus
Omne suum fatis uoluit committere robur,
Grandæuosq́; senes mistis armauit Ephœbis.
Accepit non sola uiros, quæ stabat in undis,
Classis, & emeritas repetunt naualibus alnos,
Vt matutinos spargens super æquora Phœbus
Fregit aquis radios, & liber nubibus æther,
Et posito borea, pacemq́; tenentibus austris
Seruatum bello iacuit mare, mouit ab omni
Quisq; suam statione ratem, paribusq́; lacertis
Cæsaris hinc puppes, hinc graio remige classis
Tollitur, impulsæ tonsis tremuere carinæ,
Crebraq́; sublimes conuellunt uerbera puppes.
Cornua romanæ classis, ualidæq́; triremes,
Quasq́; quater surgens extructi remigis ordo
Commodet, & plures quæ mergunt æquora pinus,
Multiplices cinxere rates. hoc robur aperto
Oppositum pelago, lunata classe recedunt
Ordine contentæ gemino creuisse liburnæ.

C elsior at cunctis Bruti prætoria puppis
V erberibus senis agitur, molemq́; profundo
I nuehit, & summis longe petit æquora remis.
V t tantum medij fuerat maris, utraq; classis
Quod semel excussis possit transcurrere tonsis,
I nnumeræ uasto miscentur in æthere uoces,
R emorumq́; sonus premitur clamore, nec ullæ
A udiri potuere tubæ. tunc cœrula uerrunt,
A tq; in transtra cadunt, & remis pectora pulsant.
V t primum rostris crepuerunt obuia rostra,
I n puppim rediere rates, emissáq; tela
A ëra texerunt, uacuumq́; cadentia pontum,
E tiam diducti: extendunt cornua proris,
D iuersæq́; rates laxata classe receptæ.
V t quoties æstus Zephyris, eurisq́; repugnat,
H uc abeunt fluctus, illuc mare, sic ubi puppes
S ulcato uarios duxerunt gurgite tractus,
Quod tulit illa ratis remis, hæc reppulit æquor.
S ed graijs habiles pugnamq́; capessere pinus,
E t tentare fugam, nec longo frangere gyro
C ursum, nec tarde flectenti cedere clauo.
A t romana ratis stabilem præbere carinam
C ertior, & terræ similem bellantibus usum.
T unc in signifera residenti puppe magistro
B rutus ait, pateris'ne acies errare profundo
A rtibus & certas pelagi? iam consere bellum,
P hocaicas medias rostris oppone carinas.
P aruit, obliquas & præbuit hostibus alnos.
T unc quæcunq; ratis tentauit robora Bruti,
I ctu uicta suo percussa, & capta cohæsit.

A st alias manicæq́; ligant, teretesq́; cathenæ,
S eq́; tenent remis, tecto stetit æquore bellum.
I am non excussis torquentur tela lacertis,
N ec longinqua cadunt iaculato uulnera ferro,
M iscenturq́; manus, nauali plurima bello
E nsis agit, stat quisq; suæ de robore puppis
P ronus in aduersos ictus, multiq́; perempti
I n ratibus cecidere suis. cruor altus in undis
S pumat, & obducti concreto sanguine fluctus.
E t quas immissi traxerunt uincula ferri,
H as prohibent iungi conserta cadauera puppes,
S emianimes alij uastum subiere profundum,
H auseruntq́; suo permistum sanguine pontum,
H i luctantem animam lenta cum morte trahentes
F ractarum subita ratium periere ruina.
I rrita tela suas peragunt in gurgite cædes,
E t quodcunq; cadit frustrato pondere ferrum,
E xceptum medijs inuenit uulnus in undis.
P hocaicis romana ratis uallata carinis,
R obore diducto dextrum, læuumq́; tuetur
A equo marte latus, cuius dum pugnat ab alta
P uppe Tagus, graiumq́; audax Aplustre retentat,
T erga simul pariter missis & pectora telis
T ransigitur, medio concurrit pectore ferrum,
E t stetit incertus flueret quo uulnere sanguis,
D onec utrasq; simul largus cruor expulit hastas,
D iuisitq́; animam, sparsitq́; in uulnera letum.
D irigit huc puppim miseri quoq; dextra Telonis
Q ua nullam melius pelago turbante carinæ
A udiuere manum, nec lux est notior ulli

Crastina, seu Phœbum uideat, seu cornua lunæ
Semper uenturis componere carbasa uentis.
Hic latiæ rostro compagem ruperat alni,
Pila sed in medium uenêre trementia pectus,
Auertitq; ratem morientis dextra magistri.
Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
Excipit immissum suspensa per ilia ferrum,
Affixusq; rati telo retinente pependit.
Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris,
Quos eadem uarijs genuerunt uiscera fatis,
Discreuit mors sæua uiros, unumq; relictum
Agnorunt miseri sublato errore parentes,
Aeternus causam lachrymis tenet ille dolorem
Semper, & amissum fratrem lugentibus offert.
Quorum alter mistis obliquo pectore remis
Ausus romanæ graia de puppe carinæ
Iniectare manum, sed eam grauis insuper ictus
Amputat, illa tamen nixu, quo prenderat, hæsit,
Diriguitq; tenens strictis immortua neruis.
Creuit in aduersis uirtus, plus nobilis iræ
Truncus habet, fortiq; instaurat prælia læua,
Rapturusq; suam procumbit in æquora dextram,
Hæc quoq; cum toto manus est abscissa lacerto.
Iam clypeo, telisq; carens, non conditur ima
Puppe, sed expositus, fraternaq; pectore nudo
Arma tegens, crebra confixus cuspide perstat,
Telaq; multorum leto casura suorum
Emerita iam morte tenet. tum uulnere multo
Effugientem animam lassos collegit in artus,
Membraq; contendit toto quæcunq; manebat

Sanguine, & hostilem defectis robore membris
Insiluit solo nociturus pondere puppim.
Strage uirûm cumulata ratis, multóq; cruore
Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus.
At postquam ruptis pelagus compagibus hausit,
Ad summos repleta foros descendit in undas,
Vicinum inuoluens contorto uertice pontum.
Aequora discedunt mersa diducta carina,
Inq; locum puppis cecidit mare, multáq; ponto
Praebuit illa dies uarij miracula fati.
Ferrea dum puppis rapidos manus inserit uncos,
Affixit Lycidam mersus foret ille profundo,
Sed prohibent socij, suspensáq; crura retentant,
Scinditur auulsus, nec sicut uulnere sanguis
Emicuit lentus, ruptis cadit undiq; uenis,
Discursúsq; animae diuersa in membra meantis
Interceptus aquis. nullius uita perempti
Est tanta dimissa uia. pars ultima trunci
Tradidit in letum uacuos uitalibus artus.
At tumidus qua pulmo iacet, qua uiscera feruent,
Haeserunt ibi fata diu, luctatáq; multum
Hac cum parte uiri uix omnia membra tulerunt,
Dum nimium pugnax unius turba carinae
Incumbit prono lateri, uacuamq; relinquit,
Qua caret hoste, ratem, congesto pondere puppis
Versa caua texit pelagus, nautasq; carina,
Brachia nec licuit uasto iactare profundo,
Sed clauso periere mari. tunc unica diri
Conspecta est leti facies. cum forte natantem
Diuersae rostris iuuenem fixere carinae,

D iscessit medium tam uastos pectus ad ictus,
N ec prohibere ualent obtritis ossibus artus,
Q uo minus æra sonent, eliso uentre per ora
E iectat saniem permistus uiscere sanguis.
P ostquam inhibent remis puppes, ac rostra recedunt,
D eiectum in pelagus perfosso pectore corpus
V ulneribus transmisit aquas. pars maxima turbæ
N aufraga iactatis morti obluctata lacertis,
P uppis ad auxilium sociæ concurrit. at illi
R obora cum uetitis prensarent altius ulnis,
N utaretq; ratis populo peritura recepto,
I mpia turba super medios ferit ense lacertos
B rachia linquentes graia pendentia puppe,
A' manibus cecidere suis, non amplius undæ
S ustinuere graues in summo gurgite truncos.
I amq; omni fusis nudato milite telis,
I nuenit arma furor, remum contorsit in hostem
A lter, at hi totum ualidis aplustre lacertis,
A uulsasq; rotant excusso remige sedes,
I n pugnam fregere rates. sidentia pessum
C orpora cæsa tenent, spoliantq; cadauera ferro.
M ulti inopes teli, iaculum letale reuulsum
V ulneribus traxere suis, & uiscera læua
O ppressere manu, ualidos dum præbeat ictus
S anguis, & hostilem cum torserit exeat, hastam.
N ulla tamen plures hoc edidit æquore clades,
Q uàm pelago diuersa lues, nam pinguibus ignis
A ffixus tedis, & tecto sulfure uiuax
S pargitur, ac faciles præbere alimenta carinæ
N unc pice, nunc liquida rapuere incendia cera

Nec flammas superant undæ, sparsisq; per æquor
Iam ratibus, fragmenta ferus sibi uendicat ignis.
Hic recipit fluctus, extinguat ut æquore flammas,
Hi ne mergantur, tabulis ardentibus hærent.
Mille modos inter leti, mors una timori est,
Qua cœpere mori, nec cessat naufraga uirtus.
Tela legunt deiecta mari, ratibusq; ministrant,
Incertasq; manus ictu languente per undas
Exercent, nunc rara datur si copia ferri,
Vtuntur pelago, sæuus complectitur hostem
Hostis, & implicitis gaudent subsidere membris,
Mergentesq; mori. pugna fuit unus in illa
Eximius Phoceus animam seruare sub undis,
Scrutariq; fretum, siquid mersisset arenis,
Et nimis affixos unca conuellere morsus,
Adductum quoties non senserat anchora funem.
Hic ubi compressum penitus deduxerat hostem
Victor, & incolumis summas remeabat ad undas,
Sed, se per uacuos credit dum surgere fluctus,
Puppibus occurrit, tandemq; sub æquore mansit.
Hi super hostiles iecerunt brachia remos,
Et ratium tenuere fugam, non perdere letum
Maxima cura fuit, multus sua uulnera puppi
Affixit moriens, & rostris abstulit ictus.
Stantem sublimi Tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excussæ balearis tortor habenæ
Glande petens, solido fregit caua tempora plumbo.
Sedibus expulsi, postquam cruor omnia rupit
Vincula, procurrunt oculi, stat lumine rapto
Attonitus, mortisq; illas putat esse tenebras.

At postquam membris sensit constare uigorem,
Vos (ait) o' socij sicut tormenta soletis,
Me quoq; mittendis rectum componite telis.
Egere quod superest animæ Tyrrhene per omnes
Bellorum casus, ingentem militis usum
Hoc habet ex magna defunctum parte cadauer,
Viuentis feriere loco. sic fatus in hostem
Cæca tela manu, sed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc iuuenis generosi sanguinis Argus,
Qua iam non medius descendit in ilia uenter,
Adiuuit'q; suo procumbens pondere ferrum.
Stabat diuersa uictæ iam parte carinæ
Infelix Argi genitor, non ille iuuentæ
Tempore phocaicas ulli cessurus in armis,
Victum æuo robur cecidit, fessus'q; senecta
Exemplum, non miles erat, qui funere uiso
Sæpe cadens longæ senior per transtra carinæ,
Peruenit ad puppim, spirantes'q; inuenit artus.
Non lachrymæ cecidere genis, non pectora tundit,
Distentis toto riguit sed corpore palmis,
Nox subit, atq; oculos uastæ obduxere tenebræ,
Et miserum cernens agnoscere desinit Argon.
Ille caput labens, & iam languentia colla
Viso patre leuat, uox fauces nulla solutas
Prosequitur, tacito tantum petit oscula uultu,
Inuitat'q; patris claudenda ad lumina dextram.
Vt torpore senex caruit, uires'q; cruentus
Cœpit habere dolor, non perdam tempora dixit
A' sæuis permissa Deis, iugulum'q; senilem
Confodiam, ueniam misero concede parenti

A rge, quod amplexus, extrema quod oscula fugi,
N on dum destituit calidus tua uulnera sanguis,
S emianimis'q; iaces, & adhuc potes esse superstes.
S ic fatus, quamuis capulum per uiscera nussi
P olluerat gladij, tamen alta sub æquora tendit
P ræcipiti saltu. letum præcedere nati
F estinantem animam morti non credidit uni.
I nclinant iam fata ducum. nec iam amplius anceps
B elli casus erat, graiæ pars maxima classis
M ergitur. ast aliæ mutato remige puppes
V ictores uexere suos, naualia paucæ
P ræcipiti tenuere fugæ. quis in urbe parentum
F letus erat, quantus matrum per littora planctus.
C oniux sæpe sui confusis uultibus unda
C redidit ora uiri romanum amplexa cadauer,
A ccensis'q; rogis miseri de corpore trunco
C ertauere patres. At Brutus in æquore uictor
P rimus cæsareis pelagi decus addidit armis.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER QVARTVS.

T procul extremis terrarum Cæsar in oris
Martem sæuus agit non multa cæde nocentem,
M axima sed fati ducibus momenta daturum,
I ure pari rector castris Afranius illis,
A c Petreius erat, concordia duxit in æquas
I mperium commune uices, tutelaq; valli
P eruigil alterno paret custodia signo.
H is præter latias acies erat impiger Astur,
V ectonesq; leues, profugiq; a gente uetusta
G allorum Celtæ miscentes nomen Iberis.
C olle tumet modico, leniq; excreuit in altum
P ingue solum tumulo, super hunc fundata uetusta
S urgit Ilerda manu, placidis prælabitur undis
H esperios inter Sicoris non ultimus amnes,
S axeus ingenti quem pons amplectitur arcu
H ybernas passurus aquas. at proxima rupes
S igna tenet Magni, nec Cæsar colle minore
C astra leuat, medius dirimit tentoria gurges.
E xplicat hinc tellus campos effusa patentes
V ix oculo prendente modum, camposq; coërcet
C inga rapax, uetitus fluctus, & littora cursu
O ceani pepulisse suo, nam gurgite misto,
Q ui præstat terris aufert tibi nomen Iberus.
P rima dies belli cessauit Marte cruento,
S pectandasq; ducum uires, numerosaq; signa

E xposuit, piguit sceleris, pudor arma furentum
C ontinuit, patriæq;, & ruptis legibus unum
D onauere diem. prono tum Cæsar olympo
I n noctem subita circundedit agmina fossa,
D um primæ præstant acies, hostemq; fefellit,
E t propè consertis obduxit castra maniplis.
L uce noua collem subito conscendere cursu
Q ui medius tutam castris dirimebat Ilerdam,
I mperat, huc hostem pariter, terrorq;, pudorq;
I mpulit, & rapto tumulum prior agmine cœpit.
H is uirtus, ferrumq; locum promittit, at illis
I pse locus miles rupes oneratus in altas
N ititur, aduersoq; acies in monte supina
H æret, & in tergum casura umbone sequentis
E rigitur, nulli telum uibrare uacabat.
D um labat & fixo firmat uestigia pilo,
D um scopulos, stirpesq; tenent, atq; hoste relicto
C ædunt ense uiam, uidit lapsura ruina
A gmina dux, equitemq; iubet succedere bello,
M unitumq; latus læuo producere gyro.
S ic pedes ex facili, nulloq; urgente receptus,
I rritus & uictor subducto Marte pependit.
H actenus armorum discrimina, cætera bello
F ata dedit uarijs incertus motibus aër.
P igro bruma gelu, siccisq; aquilonibus hærens,
A ethere constricto pluuias in nube tenebat.
V rebant montana niues, camposq; iacentes
N on duraturæ conspecto sole pruinæ,
A tq; omnis propior mergenti sydera cœlo
A ruerat tellus hyberno dura sereno.

Sed postquam uernus calidum Titana recepit,
Sydera respiciens dilapsæ portitor Helles,
Atq; iterum æquatis ad iustæ pondera libræ
Temporibus uicere dies, tunc sole relicto
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,
Exclusit boream, flammas'q; accepit ab euro
Ille suo nubes quascunq; inuenit in axe,
Torsit in occiduum nabatheis flatibus orbem,
Et quas sentit Arabs, & quas gangetica tellus
Exhalat nebulas, quicquid concrescere primus
Sol patitur, quicquid cœli fuscator eoi
Intulerat corus, quicquid defenderat Indos,
Incendere diem nubes oriente remotæ,
Nec medio potuere graues incumbere mundo,
Sed nimbos rapuere fugæ, uacat imbribus arctos
Et notus in solam calpem fluit humidus aër.
Hic ubi iam Zephyri fines, & summus olympi
Cardo tenet tethyn, uetitæ transcurrere densos
Inuoluere globos, congestum'q; aëris atri
Vix recipit spatium, quod separat æthere terram.
Iam'q; polo pressæ largos densantur in imbres,
Spissatæq; fluunt, nec seruant fulmina flammas,
Quamuis crebra micent, moriũtur fulgura nimbis.
Hinc imperfecto complectitur aëra gyro
Arcus uix ulla uariatus luce colorem,
Oceanum'q; bibit, raptos'q; ad nubila fluctus
Pertulit, & cœlo diffusum reddidit æquor.
Iam'q; Pyrenææ, quas nunquam soluere Titan
Ualuit, fluxere niues, fractoq; madescunt
Saxa gelu, tum, quæ solitis è fontibus exit,

N on habet unda uias, tam largas alueus omnis
A ripis accepit aquas. iam naufraga campo
C æsaris arma natant, impulsaq; gurgite multo
C astra labant, alto restagnant flumina uallo.
N on pecorum raptus faciles, non pabula mersi
V lla ferunt sulci, tectarum errore uiarum
F allitur occultis sparsus populator in agris,
I amq; comes semper magnorum prima malorum
S æua fames aderat, nulloq; obsessus ab hoste
M iles eget, toto censu non prodigus emit
E xiguam cererem. prò lucri pallida tabes
N on deest prolato ieiunus uenditor auro.
I am tumuli, collesq; latent, iam flumina cuncta
C ondidit una palus, uastaq; uoragine mersit,
A bsorpsit penitus rupes, ac tecta ferarum
D etulit, atq; ipsas hausit, subitisq; frementes
V orticibus contorsit equos, & reppulit æstus
F ortior Oceani, nec Phœbum surgere sentit
N ox subiecta polo, rerum discrimina miscet
D eformis cœli facies, iunctæq; tenebræ.
S ic mundi pars ima iacet, quam Zona niualis,
P erpetuæq; premunt hyemes, non sydera cœlo
V lla uidet, sterili non quicquam frigore gignit,
S ed glacie medios signorum temperat ignes.
S ic ò summe parens mundi, sic sorte secunda
A equorei rector facias Neptune tridentis.
E t tu perpetuis impendas aëra nimbis,
T u remeare uetes quoscunq; emiseris æstus,
N on habeant amnes decliuem ad littora cursum,
S ed pelagi referantur aquis, concussaq; tellus

Laxet

L axet iter fluuijs, hos campos Rhenus inundet,
H os Rhodanus, uastos obliquent flumina fontes,
R hiphæas huc solue niues, huc stagna, lacusq;,
E t pigras ubicunq; iacent, effunde paludes,
E t miseras bellis ciuilibus eripe terras.
S ed paruo fortuna uiri contenta pauore
P lena redit, solitoq; magis fauere secundi,
E t ueniam meruere Dei. iam rarior aër,
E t par Phœbus aquis densas in uellera nubes
S parserat, & noctes uentura luce rubebant,
S eruatoq; loco rerum, discessit ab astris
H umor, & ima petit, quicquid pendebat aquarum.
T ollere sylua comas, stagnis emergere colles
I ncipiunt, uisoq; die durescere ualles.
V tq; habuit ripas Sicoris, camposq; reliquit,
P rimum cana salix madefacto uimine paruam
T exitur in puppim, cæsoq; induta iuuenco
V ectoris patiens tumidum super emicat amnem.
S ic Venetus stagnante Pado fusoq; Britanus
N auigat Oceano, sic cum tenet omnia Nilus,
C onseritur bibula memphitis cymba papyro.
H is ratibus traiecta manus festinat utrinq;
S uccisum curuare nemus, fluuijq; ferocis
I ncrementa timens, non primis robora ripis
I mposuit, medios pontem distendit in agros.
A c nequid Sicoris repetitis audeat undis,
S pargitur in sulcos, & scisso gurgite riuis
D at pœnas maioris aquæ. postquam omnia fatis
C æsaris ire uidet, celsam Petreius Ilerdam
D eserit, & noti diffisus uiribus orbis

Indomitos quærit populos, & semper in arma
Martis amore feros, & tendit in ultima mundi.
Nudatos Cæsar colles, desertáq; castra
Conspiciens, capere arma iubet, nec quærere pontem,
Nec uada, sed duris fluuium superare lacertis.
Paretur, rapuitq; ruens in prælia miles,
Quod fugiens timuisset iter, mox uda receptis
Membra fouent armis, gelidosq; à gurgite cursu
Restituunt artus, donec decresceret umbra
In medium surgente die, iamq; agmina summa
Carpit eques, dubijq; fugæ, pugnæq; tenentur.
Attollunt campo geminæ iuga saxea rupes
Valle caua media, tellus hinc ardua celsos
Continuat colles, tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere uiæ, quibus hoste potito
Faucibus, emitti terrarum in deuia martem,
Inq; feras gentes Cæsar uidet. ite sine ullo
Ordine ait, raptumq; fuga conuertite bellum,
Et faciem pugnæ, uultusq; inferte minaces,
Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte,
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit, & ad montes tendentem præuenit hostem.
Illic exiguo paulum distantia uallo
Castra locant, postquam spatio languentia nullo
Mutua conspicuos habuerunt lumina uultus,
Et fratres, natosq; suos uidere, patresq;.
Deprensum est ciuile nefas, tenuere parumper
Ora metu, tantum nutu, motoq; salutant
Ense suos, mox ut stimulis maioribus ardens
Rupit amor leges, audet transcendere uallum,
Miles in amplexus effusas tendere palmas,

Hospitis ille ciet nomen, uocat ille propinquum,
Admonet hunc studijs consors puerilibus ætas,
Nec romanus erat, qui non agnouerat hostem.
Arma rigant lachrymis singultibus oscula rũpunt,
Et quamuis nullo maculatur sanguine miles,
Quæ potuit fecisse timet. quid pectora pulsas,
Quid uesane gemis? fletus quid fudis inanes?
Nec te sponte tua sceleri parère fateris?
Usqueadeó ne times, quem tu facis ipse timendum?
Classica dent bellum, sæuos tu neglige cantus,
Signa ferant, cessa, iam iam ciuilis Erinnys
Concidet, & Cæsar generum priuatus amabit.
Nunc ades æterno complectens omnia nexu
O rerum, mistiq; salus concordia mundi,
Et sacer orbis amor, magnum nunc sæcula nostra
Uenturi discrimen habent, periere latébræ
Tot scelerum, populo uenia est erepta nocenti,
Agnouere suos. prò numine fata sinistro
Exigua requie tantas augentia clades
Pax erat, & miles castris permistus utrisq;
Errabat, duro concordes cespite mensas
Instituunt, & permisto libamina baccho,
Graminei luxere foci, iunctoq; cubili
Extrahit insomnes bellorum fabula noctes,
Quo primum steterint campo, qua lancea dextra
Exierit. dum quæ gesserunt fortia iactant,
Et dum multa negant, quod solum fata petebant,
Est miseris renouata fides, atq; omne futurum
Creuit amore nefas, nam postq̃ fœdera pacis
Cognita Petreio, seq;, & sua tradita uenum

C astra uidet, famulas scelerata ad prælia dextras
E xcitat, atq; hostes turba stipatus inermes
P ræcipitat castris, iunctosq; amplexibus ense
S eparat, & multo disturbat sanguine pacem.
A ddit ira ferox moturas prælia uoces,
I mmemor o patriæ, signorum oblite tuorum
N on potes hoc causæ miles præstare senatus
A ssertor uicto redeas ut Cæsare, certe
V t uincare potes, dum ferrum, incertaq; fata,
Q uiq; fluat, multo non deerit uulnere sanguis,
I bitis ad dominum? damnataq; signa feretis?
V tq; habeat famulos nullo discrimine Cæsar,
E xorandus erit? ducibus quoq; uita petenda est?
N unquam nostra salus pretium, mercesq; nefandæ
P roditionis erit, non hoc ciuilia bella
V t uiuamus, agunt, trahimur sub nomine pacis.
N on chalybem gentes penitus fugiente metallo
E ruerent, nulli uallarent oppida muri,
N on sonipes in bella ferox, non iret in æquor
T urrigeras classis pelago sparsura carinas,
S i bene libertas unquam pro pace daretur.
H ostes nempe meos sceleri iurata nefando
S acramenta tenent, at uobis uilior hoc est
V estra fides, quod pro causa pugnantibus æqua
E t ueniam sperare licet. pro dira pudoris
F œdera, nunc toto fatorum ignarus in orbe
M agne paras acies, mundiq; extrema tenentes
S ollicitas reges, cum forsan fœdere nostro
I am tibi sit promissa salus. sic fatur, & omnes
C oncussit mentes, scelerumq; reduxit amorem.

Sic ubi deſuetæ ſyluis in carcere clauſo
Manſueuere feræ, & uultus poſuere minaces,
Atq; hominem didicere pati, ſi torrida paruus
Venit in ora cruor, redeunt, rabieſq;, furorq;,
Admonitæq; tument guſtato ſanguine fauces,
Feruet, & à trepido uix abſtinet ora magiſtro.
Itur in omne nefas, & quæ fortuna Deorum
Inuidia cæca bellorum in nocte tuliſſet,
Fecit monſtra fides, inter menſaſq;, toroſq;
Quæ modo complexu fouerunt pectora, cædunt.
Et quamuis primo ferrum ſtrinxere gementes,
Vt dextræ iuſti gladius diſſuaſor adhæſit,
Dum feriunt, odere ſuos, animoſq; labantes
Confirmant ictu, feruent iam caſtra tumultu,
Et ſcelerum turba rapiuntur colla parentum,
Ac uelut occultum pereat ſcelus, omnia monſtra
In faciem poſuere ducum, iuuat eſſe nocentes.
Tu Cæſar quamuis ſpoliatus milite multo
Agnoſcis ſuperos, neq; enim tibi maior in aruis
Aemathijs fortuna fuit, ne phocados undis
Maſſiliæ, phario nec tantum eſt æquore geſtum,
Hoc ſiquidem ſolo ciuilis crimine belli
Dux cauſæ melioris eris. polluta nefanda
Agmina cæde duces, iunctis committere caſtris
Non audent, altæq; ad mœnia rurſus Ilerdæ
Intendere fugam, campos eques obuius omnes
Abſtulit, & ſiccis incluſit collibus hoſtem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere foſſa
Cæſar auet, nec caſtra pati contingere ripas,
Aut circum largos curuari brachia fontes.

V t leti uidere uiam, conuersus in iram
P raecipitem timor est, miles non utile clausis
A uxilium mactauit equos, tandemq́; coactus
S pe posita damnare fugam, casurus in hostes
F ertur. ut effuso Caesar decurrere passu
V idit, & ad certam deuotos tendere mortem,
T ela tene iam miles ait, ferrumq́; ruenti
S ubtrahe, non ullo constet mihi sanguine bellum,
V incatur haud gratis iugulo qui prouocat hostem.
E n sibi uilis adest inuisa luce iuuentus
I am damno peritura meo, non sentiet ictus.
I ncumbet gladijs. gaudebit sanguine fuso.
D eserat hic feruor mentes. cadat impetus amens.
P erdant uelle mori. sic deflagrare minaces
I ncassum, & uetito passus languescere bello,
S ubstituit merso dum nox sua lumina Phoebo.
I nde ubi nulla data est miscendi copia martis,
P aulatim cadit ira ferox, mentesq́; tepescunt.
S aucia maiores animos ut pectora gestant,
D um dolor est, ictusq́; recens, & mobile neruis
C onamen calidus praebet cruor, ossáq; non dum
A dduxere cutem, si conscius ensis adacti
S tat uictor, tenuitq́; manus, tum frigidus artus
A lligat, atq; animum subducto robore torpor,
P ostquam sicca rigens astrinxit uulnera sanguis.
I amq́; inopes undae primum tellure refossa
O ccultos latices, abstrusáq; flumina quaerunt,
N ec solum rastris, durisq́; ligonibus arua,
S ed gladijs fodere suis, puteusq́; cauati
M ontis ad irrigui premitur fastigia campi.

N on se tam penitus, tam longe luce relicta
M erserit aßyrij scrutator pallidus auri.
N on tamen aut tectis sonuerunt cursibus amnes,
A ut micuere noui percusso pumice fontes,
A ntra nec exiguo stillant sudantia rore,
A ut impulsa leui turbatur glarea uena.
T unc exhausta super multo sudore iuuentus
E xtrahitur, duris silicum lassata metallis,
Q uóq; minus possent siccos tolerare uapores
Q uæsitæ fecistis aquæ, nec languida fessi
C orpora sustentant epulis, mensásq; perosi
A uxilium fecere famem, si mollius aruum
P rodidit humorem pingues manus utraq; glebas
E xprimit ora super, nigro si turbida limo
C olluuies immota iacet, cadit omnis in haustus
C ertatim obscœnos miles, moriensq; recepit
Q uas nollet uicturus aquas, rituq; ferarum
D istentas siccant pecudes & lacte negato
S ordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis.
T unc herbas, frondesq; terunt, & rore madentes
D istringunt ramos, & siquos palmite crudo
A rboris aut tenera succos pressere medulla.
O fortunati fugiens quos barbarus hostis
F ontibus immisto strauit per rura ueneno.
H os licet in fluuios saniem, tabemq; ferarum
P allida dictæis Cæsar nascentia saxis
I nfundas aconita palàm, romana iuuentus
N on decepta bibet, torrentur uiscera flamma,
O raq; sicca rigent squamosis aspera linguis,
I am marcent uenæ, nulloq; humore rigatus

Aëris alternos angustat pulmo meatus,
Rescissóq; nocent suspiria dura palato.
Pandunt ora siti, nocturnumq; aëra captant,
Expectant imbres, quorum modo cuncta natabant
Impulsu, & siccis uultus in nubibus hærent,
Quóq; magis miseros undæ ieiunia soluant,
Non super arentem Meroën, cancrîq; sub axe,
Qua nudi Garamantes arant, sedere, sed inter
Stagnantem Sicorim, & rapidũ deprensus Iberũ
Spectat uicinos sitiens exercitus amnes.
Iam domiti cessere duces, pacisq; petendæ
Author damnatis supplex Afranius armis,
Semianimes in castra trahens hostilia turmas
Victoris stetit ante pedes, seruata precanti
Maiestas non fracta malis, interq; priorem
Fortunam, casusq; nouos gerit omnia uicti,
Sed ducis, & ueniam securo pectore poscit.
Si me degeneri strauissent fata sub hoste,
Non deerat fortis rapiendo dextera leto.
At nunc sola mihi est orandæ causa salutis,
Dignum donanda Cæsar te credere uita.
Non partis studijs agimur, nec sumpsimus arma
Consilijs inimica tuis, nos denïq; bellum
Inuênit ciuile duces, causæq; priori,
Dum potuit, seruata fides, nil fata moramur,
Tradimus hesperias gentes, aperimus eoas,
Securumq; orbis patimur post terga relicti,
Nec cruor effusus campis tibi bella peregit,
Nec ferrum, lassæq; manus, hoc hostibus unum
Quod uincas, ignosce tuis, nec magna petuntur,

O tia des fessis, uitam patiaris inermes
D egere, quam tribuis, campis prostrata iacere
A gmina nostra putes, nec enim felicibus armis
M isceri damnata decet, partem'q; triumphi
C aptos ferre tui, turba hæc sua fata peregit,
H oc petimus, uictos ne tecum uincere cogas.
D ixerat. At Cæsar facilis, uultu'q; serenus
F lectitur, atq; usum belli, pœnam'q; remittit.
V t primum iustæ placuerunt fœdera pacis,
I ncustoditos decurrit miles ad amnes,
I ncumbit ripis, permissa'q; flumina turbat.
C ontinuus multis subitarum tractus aquarum
A ëra non passus uacuis discurrere uenis,
A rctauit, clausit'q; animam, nec feruida pestis
C edit adhuc, sed morbus egens iam gurgite plenis
V isceribus sibi poscit aquas, mox robora neruis,
E t uires rediere uiris. O prodiga rerum
L uxuries nunquam paruo contenta paratu,
E t quæsitorum terra, pelago'q; ciborum
A mbitiosa fames & lautæ gloria mensæ,
D iscite, quàm paruo liceat producere uitam,
E t quantum natura petat, non erigit ægros
N obilis ignoto diffusus consule Bacchus,
N on auro, murrha'q; bibunt, sed gurgite puro
V ita redit, satis est populis fluuius'q;, ceres'q;.
H eu miseri qui bella gerunt, tunc arma relinquens
V ictori miles spoliato pectore tutus,
I nnocuus'q; suas curarum liber in urbes
S pargitur. ó quantum donata pace potitos
E xcussis nunquam ferrum uibrasse lacertis

P œnituit toleraſſe ſitim, fruſtraq́; rogaſſe
P roſpera bella Deos, nempe uſis marte ſecundo
T ot dubiæ reſtant acies, tot in orbe labores,
V t nunquam fortuna labet ſucceſſibus anceps
V incendum toties, terras fundendus in omnes
E ſt cruor, & Cæſar per tot ſua fata ſequendus.
F elix qui potuit mundi nutante ruina
Quo iaceat iam ſcire loco, non prælia feſſos
V lla uocant, certos non rumpunt claſſica ſomnos,
I am coniux, natiq́; rudes, & ſordida tecta,
E t non deductos recipit ſua terra colonos.
H oc quoq; ſecuris oneris fortuna remiſit,
S ollicitus menti quod abeſt pauor, ille ſalutis
E ſt author, dux ille fuit. ſic prælia ſoli
F elices nullo ſpectant ciuilia uoto.
N on eadem belli totum fortuna per orbem
C onſtitit, in partes aliquid ſed Cæſaris auſa eſt,
Qua maris adriaci longas ferit unda Salonas,
E t tepidum in molles Zephyros excurrit Iader.
I llic bellaci confiſus gente Curetum,
Quos alit adriaco tellus circunflua ponto,
C lauditur extrema reſidens Antonius ora,
C autus ab incurſu belli, ſi ſola recedat,
E xpugnat quæ tuta, fames, non pabula tellus
P aſcendis ſubmittit equis, non proferit ullam
F laua ceres ſegetem, ſpoliabat gramine campum
M iles, & attonſo miſeris iam dentibus aruo
C aſtrorum ſiccas de ceſpite uulſerat herbas.
V t primum aduerſæ ſocios in littore terræ,
E t Baſilum uidere ducem, noua furta per æquor

E xquisita fugæ, neq; enim de more carinas
E xtendunt, puppesq; leuant, sed firma gerendis
M olibus insolito contexunt robora ductu.
N anq; ratem uacuæ sustentant undiq; cuppæ,
Q uarum porrectis series constricta cathenis,
O rdinibus geminis obliquas excipit alnos,
N ec gerit expositum telis in fronte patenti
R emigium, sed quod trabibus circundedit æquor,
H oc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
Q uod nec uela ferat, nec apertas uerberet undas,
T unc freta seruantur, dum se decliuibus undis
A estus agat, refluoq; mari nudentur arenæ.
I amq; relabenti crescebant littora ponto,
M issa ratis prono defertur lapsa profundo,
E t geminæ comites, cunctas super ardua turris
E minet, & tremulis tabulata minantia pinnis.
N oluit illyricæ custos Octauius undæ
C onfestim tentare ratem, celeresq; carinas
C ontinuit, cursu crescat dum præda secundo,
E t temere ingressos repetendum inuitat ad æquor
P ace maris, sic dum pauidos formidine ceruos
C laudat odoratæ metuentes aëra pennæ,
A ut dum dispositis attollat retia uaris
V enator, tenet ora leuis clamosa molossi,
S partanos, cretasq; ligat, nec creditur ulli
S ylua cani, nisi qui presso uestigia rostro
C olligit, & præda nescit latrare reperta
C ontentus tremulo monstrasse cubilia loro.
N ec mora complentur moles, auidæq; petitis
I nsula deseritur ratibus, quo tempore primas

I mpedit ad noctem iam lux extrema tenebras.
A t Pompeianus fraudes innectere ponto
A ntiqua parat arte Cilix, passusq́; uacare
S umma freti medio suspendit uincula ponto,
E t laxas fluitare sinit, religatq́; cathenas
R upis ab illyricæ scopulis, nec prima, nec illa,
Q uæ sequitur, tardata ratis, sed tertia moles
H æsit, & ad cautes adducto fune secuta est.
I mpendent caua saxa mari, ruituraq́; semper
S tat mirum moles, & syluis æquor inumbrat,
H uc fractas Aquilone rates, submersaq́; pontus
C orpora sæpe tulit, cæcisq́; abscondit in antris
R estituit raptus tectum mare, cumq́; cauernæ
E uomuere fretum, contorti uortices undæ
T auromintanam uincunt feruore Charybdim.
H ic opiterginis moles onerata colonis
C onstitit, hanc omni puppes statione solutæ
C ircueunt, alij rupes, ac littora complent.
V ulteius tacitas sensit sub gurgite fraudes,
D ux erat ille ratis, frustra qui uincula ferro
R umpere conatus, poscit spe prælia nulla
I ncertus qua terga daret, qua pectora bello.
H oc tamen in casu quantum deprensa ualebat
E ffecit uirtus inter tot millia captæ
C ircunfusa rati, & plenam uix inde cohortem
P ugna fuit non longa quidem, nam condidit atra
N ox lucem dubiam, pacemq́; habuere tenebræ.
T unc sic attonitam, uenturaq́; fata pauentem
R exit magnanima Vulteius uoce cohortem,
L ibera non ultra parua quàm nocte iuuentus

Consulite extremis angusto tempore rebus,
Vita breuis nulli superest, qui tempus in illa
Quærendæ sibi mortis habet, nec gloria leti
Inferior iuuenes admoto occurrere fato.
Omnibus incerto uenturæ tempore uitæ
Par animi laus est, & quos speraueris annos
Perdere, & extremæ momentum abrumpere lucis.
Accersas dum fata manu, non cogitur ullus
Velle mori, fuga nulla patet, stant undiq; nostris
Intenti ciues iugulis, decernite letum,
Et metus omnis abest, cupias quodcunq; necesse est.
Non tamen in cæca bellorum nube cadendum est,
Aut cum permistis acies sua tela tenebris
Inuoluunt, conserta iacent cum corpora campo,
In medium mors omnis abit, perit obruta uirtus,
Nos in conspicua socijs, hostiq; carina
Constituere Dei, præbebunt æquora testes,
Præbebunt terræ, summis dabit insula saxis,
Spectabunt geminæ diuerso è littore partes.
Nescio quod nostris magnum, & memorabile fatis
Exemplum fortuna paras, quæcunq; per æuum
Exhibuit monimenta fides, seruataq; ferro
Militiæ pietas transibit nostra iuuentus.
Nanq; suis pro te gladijs incumbere Cæsar
Esse parum scimus, sed non maiora supersunt
Obsessis tanti quæ pignora demus amoris.
Abscidit nostræ multum sors inuida laudi,
Quod non cum senibus capti, natisq; tenemur.
Indomitos sciat esse uiros, timeatq; furentes.
Et morti faciles animos, & gaudeat hostis

Non plures hæsisse rates, tentare parabunt
Fœderibus, turpiq; uolent corrumpere uitæ.
O utinam quo plus habeat mors unica famæ,
Promittant ueniam, iubeant sperare salutem,
Ne nos, cum calido fodiemus uiscera ferro,
Desperasse putent, magna uirtute merendum est,
Cæsar ut amissis inter tot millia paucis
Hoc damnum, cladem'q; uocet, dent fata recessum,
Emittant'q; licet, uitare instantia nolim.
Proieci uitam comites, totus'q; futuræ
Mortis agor stimulis, furor est, agnoscere solis
Permissum est, quos iam tangit uicinia fati,
Victuros'q; Dei cælant ut uiuere durent,
Felix esse mori. sic cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes iuuenum, cum sydera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent, flexo'q; Vrsæ temone pauerent,
Idem cum fortes animos præcepta subissent
Optauere diem, nec segnis mergere ponto
Tunc erat astra polus, nam sol Ledæa tenebat
Sydera uicino cum lux altissima cancro est,
Nox tum thessalicas urgebat parua sagittas.
Detegit orta dies stantes in rupibus istros,
Pugnaces'q; mari graia cum classe liburnos.
Tentauere prius suspenso uincere bello
Fœderibus, fieret captis si dulcior ipsa
Mortis uita mora, stabat deuota iuuentus
Damnata iam luce ferox, secura'q; pugnæ
Permisso sibi fine manu, nulli'q; tumultus
Excussere uiris mentes ad summa paratas,

Innumerasq; simul pauci, terráq;, mariq;
Sstinuere manus, tanta est fiducia mortis.
Vtq; satis bello uisum est fluxisse cruoris,
Versus ab hoste furor, primus duxi pse carinæ
Vulteius iugulo poscens iam fata retecto,
En quis ait iuuenum est, cuius sit dextra cruore
Digna meo, certáq; fide per uulnera nostra
Testetur se uelle mori. nec plura locuto
Viscera non unus iandudum transigit ensis.
Collaudat cunctos, sed eum, cui uulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alij, totumq; in partibus unis
Bellorum fecere nefas sic semine Cadmi
Emicuit dircæa cohors, cæcidítq; suorum
Vulneribus, dirum thebanis fratribus omen,
Phasidos & campis insomni dente creati
Terrigenæ, missa magicis è cantibus ira
Cognato tantos implerunt sanguine sulcos,
Ipsáq; inexpertis, quod primum fecerat, herbis
Expauit Medea nefas. sic mutua pacti
Fata cadunt iuuenes, nimiumq; in morte uirorum
Mors uirtutis habet, pariter sternuntq;, caduntq;
Vulnere letali, nec quenquam dextra fefellit
Cum feriat moriente manu, nec uulnus adactis
Debetur gladijs, percussum est pectore ferrum,
Et iugulis pressere manum, cum sorte cruenta
Fratribus incurrunt fratres, natusq; parenti.
Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra
Exegere enses, pietas ferientibus una
Non repetisse fuit iam latis uiscera lapsa

S emianimes traxere foris, multumq; cruoris
I nfudere mari, despectam cernere lucem,
V ictoresq; suos uultu spectare superbo,
E t mortem sentire iuuat. iam strage cruenta
C onspicatur cumulata ratis, bustisq; remittunt
C orpora uictores ducibus mirantibus ulli
E sse ducem tanti, nullam maiore locuta est
O re ratem totum discurrens fama per orbem.
N on tamen ignauae post haec exempla uirorum
P ercipient gentes, quàm sit non ardua uirtus
S eruitium fugisse manu, sed regna timentur
O b ferrum, & saeuis libertas uritur armis,
I gnoratq; datos, ne quisquam seruiat, enses.
M ors utinam pauidos uitae subducere nolles,
S ed uirtus te sola daret. non segnior illo
M arte fuit, qui tunc libycis exarsit in aruis.
N anq; rates audax lilybaeo littore soluit
C urio, nec fortiuelis Aquilone recepto
I nter semirutas magnae Carthaginis arces,
E t Clupeam tenuit stationis littora notae,
P rimaq; castra locat cano procul aequore, qua se
B agrada lentus agit siccae sulcator arenae.
I nde petit tumulos, exesasq; undiq; rupes,
A nthaei quae regna uocat non uana uetustas.
N ominis antiqui cupientem noscere causas,
C ognita per multos docuit rudis incola patres.
N on dum post genitos tellus effoeta gigantes,
T erribilem libycis partum concepit in antris,
N ec tam iusta fuit terrarum gloria Typhon,
A ut Tityos, Briareusq; ferox, coeloq; pepercit,
Quod

Quod non Phlegræis Antæum sustulit aruis.
Hoc quoq; tam uastas cumulauit munere uires
Terra sui fœtus, quod cum tetigere parentem
Iam defecta uigent renouato robore membra.
Hæc illi spelunca domus, latuisse sub alta
Rupe ferunt, epulas raptos habuisse leones.
Ad somnos non terga feræ præbere cubile
Assuerunt, non sylua torum, uiresq; resumit
In nuda tellure iacens, periere coloni
Aruorum Libyes, pereunt quos appulit æquor,
Auxilioq; diu uirtus non usa cadendi
Terræ spernit opes, inuictus robore cunctis
Quamuis staret, erat, tandem uulgata cruenti
Fama mali terras monstris, æquorq; leuantem
Magnanimum Alciden libycas exciuit in oras.
Ille Cleonæi proiecit terga leonis,
Antæus libyca, perfudit membra liquore
Hospes olympiacæ seruato more palæstræ,
Ille parum fidens pedibus contingere matrem,
Auxilium membris calidas infudit arenas.
Conseruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu grauibus frustra tentata lacertis,
Immotumq; caput fixa cum fronte tenetur,
Miranturq; habuisse parem, nec uiribus uti
Alcides primo uoluit certamine totis,
Exhausitq; uirum, quod creber anhelitus illi
Prodidit, & gelidus fesso de corpore sudor.
Tunc ceruix lassata quati, tunc pectore pectus
Vrgeri, tunc obliqua percussa labare
Crura manu, iam terga uiri cedentia uictor

A lligat, & medium compressis ilibus arctat,
I nguinaq; insertis pedibus distendit, & omnem
E xplicuit per membra uirum, rapit arida tellus
S udorem, calido complentur sanguine uenæ,
I ntumuere tori, totosq; induruit artus,
H erculeosq; nouo laxauit corpore nodos.
C onstitit Alcides stupefactus robore tanto,
N ec sic inachijs, quamuis rudis esset, in undis,
D esectam timuit reparatis anguibus hydram.
C onflixere pares, telluris uiribus ille,
I lle suis. nunquam sæuæ sperare nouercæ
P lus licuit. uidet exhaustos sudoribus artus,
C eruicemq; uiri siccam, qua ferret olympum,
V tq; iterum fessis iniecit brachia membris,
N on expectatis Antæus uiribus hostis
S ponte cadit, maiorq; accepto robore surgit,
Q uisquis inest terris, in fessos spiritus artus
E geritur, tellusq; uiro luctante laborat.
V t tandem auxilium tactæ prodesse parentis
A lcides sensit, standum est tibi dixit, & ultra
N on credere solo, sterniq; uetabere terra,
H ærebis pressis intra mea pectora membris,
H uc Antæe cades. sic fatus sustulit alte
N itentem in terras iuuenem, morientis in artus
N on potuit nati tellus summittere uires.
A lcides medium tenuit, iam pectora pigro
S tricta gelu, terrisq; diu non credidit hostem.
H inc æui ueteris custos famosa uetustas,
M iratrixq; sui signauit nomine terras.
S ed maiora dedit cognomina collibus istis,

Pœnum qui latiis reuocauit ab arcibus hostem
Scipio, nam sedes libycæ tellure potito
Hæc fuit, en ueteris cernis uestigia ualli,
Romana hos primum tenuit uictoria campos.
Curio lætatus tanquam fortuna locorum
Bella gerat, seruetq; ducum sibi fata priorum,
Felici non fausta loco tentoria ponens
Indulsit castris, & collibus abstulit omen,
Sollicitatq; feros non æquis uiribus hostes.
Omnis romanis quæ cesserat Africa signis
Tunc Vari sub iure fuit, qui robore quanquam
Confisus latio, regis tamen undiq; uires
Exciuit libycæ gentis, extremaq; mundi
Signa suum comitata Iubam. non fusior ulli
Terra fuit domino, qua sunt longissima regna,
Cardine ab occiduo uicinus gadibus Atlas
Terminat, à medio confinis syrtibus Hammon,
At qua lata iacet uasti plaga feruida regni
Distinet Oceanum, Zonæq; exusta calentis
Sufficiunt spatio, populi tot castra sequuntur
Autololes, numidæq; uagi, semperq; paratus
Inculto getulus equo, tum concolor indo
Maurus, inops Nasamon, misti Garamante perusto
Marmaridæ uolucres, æquaturusq; sagittas
Medorum tremulum cum torsit missile Mazax,
Et gens, quæ nudo residens massilia dorso
Ora leui flectit frenorum nescia uirga,
Et solitus uacuis errare mapalibus Apher
Venator, ferriq; simul fiducia non est
Vestibus iratos laxis operire leones.

Nec solum studijs ciuilibus arma parabat,
Priuatæ sed bella dabat Iuba concitus iræ.
Hunc quoq;, quo superos, humanaq; polluit anno,
Lege tribunitia solio depellere auorum
Curio tentarat, Libyamq; auferre tyranno,
Dum regnum te Roma facit. memor ille doloris
Hoc bellum sceptri fructum putat esse retenti.
Hac igitur regis trepidat iam Curio fama,
Et quod cæsareis nunquam deuota iuuentus
Illa nimis castris, nec Rheni miles in undis
Exploratus erat Corfini captus in arce,
Infidusq; nouis ducibus, dubiusq; priori
Fas utrunq; putat. sed postquam languida segni
Cernit cuncta metu, nocturnaq; munia ualli
Desolata fuga, trepida sic mente profatur.
Audendo magnus tegitur timor, arma capessam
Ipse prior, campum miles descendat in æquum
Dum meus est, uariam semper dant otia mentem.
Eripe consilium pugnæ, cum dira uoluntas
Ense subit presso galeæ texere pudorem.
Quis conferre duces meminit? quis pendere causas,
Qua stetit, inde fauet? ueluti fatalis arenæ
Muneribus non ira uetus concurrere cogit,
Productos odere pares. sic fatus apertis
Instruxit campis acies, quem blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit.
Nam pepulit Varum campo, nudataq; fœda
Terga fuga, donec uetuerunt castra, cecidit.
Tristia sed postquam superati prælia Vari
Sunt audita Iubæ, lætus quod gloria belli

S it rebus seruata suis, rapit agmina furtim,
O bscurat'q; suam per iussa silentia famam,
H oc solum metuens incautus ab hoste timeri.
M ittitur exigua qui prælia prima lacessat,
E liciat'q; manu numidis a' rege secundus
V t sibi commissi simulator Sabbura belli,
I pse caua regni uires in ualle retentat.
A spidas ut Pharias cauda solertior hostis
L udit, & iratas incerta prouocat umbra,
O bliquans'q; caput uanas serpentis in auras
E ffusæ tuto comprendit guttura morsu
L etiferam citra saniem, tunc irrita pestis
E xprimitur, fauces'q; fluunt pereunte ueneno,
F raudibus euentum dederat fortuna, feroxq;
N on exploratis occulti uiribus hostis,
C urio nocturnum castris erumpere cogit,
I gnotis'q; equitem late decurrere campis.
I pse sub auroræ primos excedere motus
S igna iubet castris, multum, frustra'q; rogatus
V t libycas metuat fraudes, infecta'q; semper
P unica bella dolis. leti fortuna propinqui
T radiderat fatis iuuenem, bellum'q; trahebat
A uthorem ciuile suum, super ardua ducit
S axa super cautes abrupto limite signa,
C um procul e' summis conspecti collibus hostes
F raude sua cessere parum, dum colle relicto
E ffusam patulis aciem committeret aruis,
I lle fugam credens simulatæ nescius artis,
V t uictor medios aciem proiecit in agros,
T unc primum patuere doli, numidæ'q; fugaces

V ndiq; completis clauserunt montibus agmen,
O bstupuit dux ipse simul, peritura'q; turba,
N on timidi petiere fugam, non prælia fortes,
Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum
S axa quatit pulsu, rigidos uexantia frenos
O ra terens, spargit'q; iubas, & subrigit aures,
I ncerto'q; pedum pugnat non stare tumultu.
F essa iacet ceruix, fumant sudoribus artus,
O ra'q; proiecta squalent arentia lingua,
P ectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus urget,
E t defecta grauis longe trahit ilia pulsus,
S icca'q; sanguineis durescit spuma lupatis,
I am'q; gradum neq; uerberibus, stimulis'q; coacti,
N ec quamuis crebris iussi calcaribus addunt,
V ulneribus coguntur equi, nec profuit ulli
C ornipedis rupisse moras, neq; enim impetus illis,
I ncursus'q; fuit, tantum profertur ad hostes,
E t spatium iaculis oblato uulnere donat.
A t uagus Apher, equos ut primum emisit in agmen,
T unc campi tremuere sono, terra'q; soluta
Quantus bistonio torquetur turbine puluis,
A ëra nube sua texit, traxit'q; tenébras.
V t uero in pedites fatum miserabile belli
I ncubuit, nullo dubij discrimine martis
A ncipites steterunt casus, sed tempora pugnæ
M ors tenuit, neq; enim licuit procurrere contra,
E t miscere manus, sic undiq; septa iuuentus
C omminus obliquis, & rectis eminus hastis
O bruitur: non uulneribus, nec sanguine solum
T elorum nimbo peritura, at pondere ferri.

E rgo acies tantæ paruum spissantur in orbem,
A c siquis metuens medium correpsit in agmen
V ix impune suos inter conuertitur enses.
D ensaturq; globus quantum pede prima relato
C onstrinxit gyros acies, non arma mouendi
I am locus est pressis, stipataq; membra teruntur.
F rangitur armatum colliso pectore pectus,
N on tam læta tulit uictor spectacula Maurus,
Q uàm fortuna dabat, fluuios non ille cruoris,
M embrorumq; uidet lapsum & ferientia terram
C orpora, compressum turba stetit omne cadauer.
E xcitet inuisas diræ Carthaginis umbras
I nferijs fortuna nouis, ferat ista cruentus
A nnibal, & pœni tam dira piacula manes,
R omanam superi libyca tellure ruinam
P ompeio prodesse nefas, uotisq; Senatus
A frica nos potius uincat sibi. Curio fusas
V t uidit campis acies, & cernere tantas
P ermisit clades compressus sanguine puluis,
N on tulit afflictis animam producere rebus,
A ut sperare fugam, ceciditq; in strage suorum
I mpiger ad letum, & fortis uirtute coacta.
Q uid nunc rostra tibi prosunt turbata, forumq;,
V nde tribunitia plebeius signifer arte
A rma dabas populis? quid prodita iura Senatus,
E t gener, atq; socer bello concurrere iussi?
A nte iaces, quàm dira duces pharsalia confert,
S pectandumq; tibi bellum ciuile negatum est.
H as urbi miseræ uestro de sanguine pœnas
F erre datis, luitis iugulo sic arma potentes.

F elix Roma quidem, ciues'q; habitura beatos,
S i libertatis superis tam cura placeret,
Quàm uindicta placet, libycas en nobile corpus
P ascit aues nullo contectus Curio busto.
A t tibi nos, quando non proderit ista silere,
A' quibus omne æui senium sua fama repellit,
D igna damus iuuenis meritæ præconia uitæ.
H aud alium tanta ciuem tulit indole Roma,
A ut cui plus leges deberent recta sequenti.
P erdita tunc urbi nocuerunt sæcula, postquam
Ambitus, & luxus, & opum metuenda facultas
T ransuerso mentem dubiam torrente tulerunt,
M omentum'q; fuit mutatus Curio rerum,
G allorum captus spolijs, & Cæsaris auro.
I us licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
S ylla potens, Marius'q; ferox, & Cinna cruentus,
C æsareæ'q; domus series, cui tanta potestas
C oncessa est? emêre omnes. hic uendidit urbem.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER QVINTVS.

Ic alterna duces bellorum uulnera passos
In macedum terras miscens aduersa secundis
Seruauit fortuna pares. iam sparserat hæmo
Bruma niues, gelidóq; cadens Atlantis olympo,
Instabatq́; dies, qui dat noua nomina fastis,
Quiq́; colit primus ducentem tempora Ianum.
Dum tamen emeriti remanet pars ultima iuris
Consul uterq; uagos belli per munia patres
Elicit epirum. peregrina ac sordida sedes
Romanos cepit proceres, secretaq́; rerum
Hospes in extremis audiuit curia tectis.
Nam quis castra uocet tot strictas iure secures?
Tot fasces? docuit populos uenerabilis ordo,
Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.
Vt primum mœstum tenuere silentia cœtum,
Lentulus è celsa sublimis sede profatur.
Indole si dignum latia, si sanguine prisco
Robur inest animis, non qua tellure coacti,
Quamq́; procul tectis captæ sedeamus ab urbis,
Cernite, sed uestræ faciem cognoscite turbæ,
Cunctaq́; iussuri primum hoc decernite patres,
Quod regnis, populisq́; liquet nos esse senatum.
Nam uel hyperboreæ plaustrū glaciale sub Vrsæ,
Vel plaga qua torrens, claususq́; uaporibus axis,

Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles.
Si fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,
Imperiumq; comes tarpeia sede perusta
Gallorum facibus, Veiosq; habitante Camillo
Illic Roma fuit, non unquam perdidit ordo
Mutato sua iura solo, mœrentia tecta
Cæsar habet, uacuasq; domos, legesq; silentes,
Clausaq; iustitio tristi fora, curia solos
Illa uidet patres, plena quos urbe fugauit.
Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est.
Ignaros scelerum, longaq; in pace quietos
Bellorum primus sparsit furor, omnia rursus
Membra loco redeunt, en totis uiribus orbis
Hesperiam pensant superi, iacet hostis in undis
Obrutus illyricis, libyes squalentibus aruis.
Curio cæsarei cecidit pars magna Senatus.
Tollite signa duces, fatorum impellite cursum,
Spem uestram præstate Deis, fortunaq; tantos
Det nobis animos, quantos fugientibus hostem
Causa dabat, nostrũ exhausto ius clauditur anno,
Vos quorum finem non est sensura potestas
Consulite in medium patres, magnumq; iubete
Esse ducem, læto nomen clamore Senatus
Excipit, & magno fatum, patriæq;, suumq;
Imposuit, tunc in reges, populosq; merentes
Sparsus honos, pelagiq; potens Phœbëia donis
Exornata Rhodos, gelidiq; inculta iuuentus
Taygeti. fama ueteres laudantur Athenæ.
Massiliæq; suæ donatur libera phocis.
Tunc Sadalen, fortemq; Cotyn, fidumq; per arma

D eiotarum, & gelidæ dominum Rhasipolin oræ
C ollaudant, Libyamq; iubent authore senatu
S ceptifero parere Iubæ. prô tristia fata.
E n tibi non fidæ gentis dignissime regno
F ortunæ Ptolemæe pudor, crimenq; Deorum,
C ingere pellæo pressos diademate crines
P ermissum, sæuum in populos puer accipis ensem
A tq; utinam in populos, donata est regia Lagi,
A ccessit Magni iugulus, regnumq; sorori
E reptum est, soceroq; nefas, iam turba soluto
A rma petit cœtu, quæ cum populiq;, ducesq;
C asibus incertis, & cæca sorte pararent,
S olus in ancipites metuit descendere martis
A ppius euentus, finemq; expromere rerum
S ollicitat superos, multosq; obducta per annos
D elphica fatidica reserat penetralia Phœbi.
H esperio tantum, quantum semotus eoo,
C ardine Parnasus gemino petit æthera colle,
M ons Phœbo, Bromioq; sacer, cui numine misto
D elphica Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.
H oc solum fluctu terras mergente cacumen
E minuit, pontoq; fuit discrimen, & astris.
T u quoq; uix summam seductus ab æquore rupem
E xtuleras, unoq; iugo Parnase latebas.
V ltor ibi expulsæ premeret cum uiscera partus
M atris adhuc rudibus Pæan Phythona sagittis
E xplicuit, cum regna Themis, tripodasq; teneret.
V t uidit Pæan uastos telluris hiatus
D iuinam spirare fidem, uentosq; loquaces
E xhalare solum, sacris se condidit antris,

I ncubuit'q; adyto, uates ibi factus Apollo.
Quis latet hic superũ, qđ numen ab æthere pressum
D ignatur cæcis inclusum habitare cauernas?
Quis terram cœli patitur Deus omnia cursus
A eterni secreta tenens, mundi'q; futuri
C onscius, ac populis sese proferre paratus,
C ontactus'q; ferens hominũ, magnus'q;, potens'q;
S iue canit fatum, seu quod iubet ille canendo
F it fatum? forsan terris inserta regendis
A ëre libratum uacuo quæ sustinet orbem
T otius pars magna Iouis Cyrrhæa per antra
E xit, & ætherio trahitur connexa tonanti.
H oc ubi uirgineo conceptum est pectore numen,
H umanam feriens animam sonat, ora'q; uatis
S oluit, ceu siculus flammis urgentibus Aetnam
V ndat apex, campana fremens ceu saxa uaporat
C onditus Inarimes æterna mole Typhoëus.
H oc tamen expositum cunctis, nulli'q; negatum
N umen, ab humani solum se labe furoris
V indicat, haud illic tacito mala uota susurro
C oncipiunt, nam fixa canens, mutanda'q; nulli,
M ortales optare uetat, iustis'q; benignus
S æpe dedit sedem totas mutantibus urbes,
V t Tyriis dedit ille minas impellere belli,
V t salaminiacum meminit mare, sustulit iras
T elluris sterilis monstrato fine, resoluit
A ëra tabificum, non ullo sæcula dono
N ostra carent maiore Deûm, quàm delphica sedes
Quod siluit, postquam reges timuere futura,
E t superos uetuere loqui, nec uoce negata

C yrrhææ mœrent uates, templiq; fruuntur
I ustitio, nam siqua Deus sub pectora uenit,
N uminis aut pœna est mors immatura recepti,
A ut pretium, quippe stimulo, fluctuq; furoris
C ompages humana labat, pulsusq; Deorum
C oncutiunt fragiles animas. sic tempore longo
I mmotos tripodas, uastæq; silentia rupis
A ppius hesperij scrutator ad ultima fati
S ollicitat, iussus sedes laxare uerendas
A ntistes, pauidamq; Deis immittere uatem,
C astalios circum latices, nemorumq; recessus
P hœmonoën errore uagam, curisq; uacantem
C orripuit, cogitq; fores irrumpere templi.
L imine terrifico metuens consistere Phœbas,
A bsterrere ducem noscendi ardore futura
C assa fraude parat. quid spes ait improba ueri
T e Romane trahit? muto parnasus hiatu
C onticuit, pressitq; Deum, seu spiritus istas
D estituit fauces, mundiq; in deuia uersum
D uxit iter, seu barbarica cum lampade Phython
A rsit, in immensas cineres abiere cauernas,
E t Phœbi tenuere uiam, seu sponte Deorum
C yrrha silet, fatiq; sat est arcana futuri
C armine longæuæ uobis commissa Sibyllæ,
S eu Pæan solitus templis arcere nocentes,
O ra quibus soluat nostro non inuenit æuo.
V irginei patuere doli, fecitq; negatis
N uminibus metus ipse fidem. tum torta priores
S tringit uitta comas, crinesq; in terga solutos
C andida phocaica complectitur infula lauro.

Hærentem, dubiamq́; premens in templa sacerdos
Impulit illa, pauens adyti penetrale remoti
Fatidicum, prima templorum in parte resistit,
Atq; Deum simulans sub pectore ficta quieto
Verba refert, nullo confusæ murmure uocis
Instinctam sacro mentem testata furore,
Haud æque læsura ducem, cui falsa canebat,
Quàm tripodas, Phœbiq́; fidem, non rupta tremẽti
Verba sono, nec uox antri complere capacis
Sufficiens spatium, nulloq́; horrore comarum
Excussæ laurus, immotaq́; culmina templi,
Securumq́; nemus ueritam se credere Phœbo
Prodiderant, sentit tripodas cessare, furensq;
Appius, & nobis meritas dabis impia pœnas
Et superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antris,
Deq́; orbis trepidi tanto consulta tumultu
Desinis ipsa loqui. tandem conterrita uirgo
Confugit ad tripodas, uastisq́; adducta cauernis
Hæsit, & insueto concepit pectore numen,
Quod non exhuastæ per tot iam sæcula rupis
Spiritus ingessit uati, tandemq́; potitus
Pectore cyrrhæo non unquam plenior artus
Phœbados irrupit Pæan, mentemq́; priorem
Expulit, atq; hominem toto sibi cedere iussit
Pectore, bacchatur demens aliena per antrum
Colla ferens, uittasq́; Dei phœbeaq́; serta
Erectis discussa comis, per inania templi
Ancipiti ceruice rotat, spargitq́; uaganti
Obstantes tripodas, magnoq́; exæstuat igne
Iratum te Phœbe ferens, nec uerbere solo

V teris & stimulos, flammasq; in uiscera mergis,
A ccipit & frenos, nec tantum prodere uati
Q uantum scire licet, uenit ætas omnis in unam
C ongeriem, miserumq; premunt tot sæcula pectus,
T anta patet rerum series, atq; omne futurum
N ititur in lucem, uocemq; petentia fata
L uctantur, non prima dies, non ultima mundi,
N on modus oceani, numerus non deerat arenæ.
T alis in euboico uates cumana recessu
I ndignata suum multis seruire furorem
G entibus, ex tanta fatorum strage superba
E xcerpsit romana manu, sic plena laborat
P hœmonoë Phœbo, dum te consultor operti
C astalia tellure Dei uix inuenit Appi
I nter fata diu quærens tam magna latentem.
S pumea tunc primum rabies uesana per ora.
E ffluit, & gemitus & anhelo clara meatu
M urmura, tunc mœstus uastis ululatus in antris,
E xtremæq; sonant domita iam uirgine uoces.
E ffugis ingentes tanti discriminis expers
B ellorum romane minas, solusq; quietem
E uboica uasta lateris conualle tenebis.
Cætera suppressit, faucesq; obstruxit Apollo.
C ustodes tripodes fatorum, arcanaq; mundi,
T uq; potens ueri Pæan, nullumq; futuri
A` superis cælate diem, suprema ruentis
I mperij, cæsosq; duces, & funera regum,
E t tot in hesperio collapsas sanguine gentes
C ur aperire times? an non dum numina tantum
D ecreuere nefas, & adhuc dubitantibus astris

Pompeij damnare caput tot fata tenentur,
Vindicis an gladij facinus, pœnas'q; furorum,
Regna'q; adultores iterum redeuntia Brutos,
Vt peragat fortuna, taces? tunc pectore uatis
Impactæ cessere fores, exclusa'q; templis
Prosiluit, perstat rabies, nec cuncta locuta est.
Quem non emisit, superest Deus, illa feroces
Torquet adhuc oculos, toto'q; uagantia cœlo
Lumina, nunc uultu pauido, nunc torua minaci,
Stat nunquam facies, robur igneus inficit ora,
Liuentes'q; genas, nec qui solet esse timenti
Terribilis, sed pallor inest, nec fessa quiescunt
Corda, sed ut timidus boreæ post flamina pontus
Rauca gemit, sic multa leuant suspiria uatem,
Dum'q; à luce sacra qua uidit fata refertur
Ad uulgare iubar, mediæ uenêre tenebræ,
Immisit stygiam Pæan in uiscera lethen,
Quæ raperet secreta Deûm. tum pectore uerum
Fugit, & ad Phœbi tripodas rediere futura,
Vix'q; refecta cadit, nec te uicinia leti
Territat ambiguis frustratum sortibus Appi,
Iure sed incerto mundi subsidere regnum,
Chalcidos euboicæ uana spe rapte parabas,
Heu demens nullum belli sentire fragorem,
Tot mundi caruisse malis præstare, Deorum
Excepta quis morte potest? secreta tenebis
Littoris euboici memorando condite busto,
Qua maris angustat fauces saxosa Carystos,
Et tumidis infesta colit qua numina Rhamnis,
Arctatus rapido feruet qua gurgite pontus,

Euripúsq; trahit cursum mutantibus undis
Chalcidicas puppes ad iniquam classibus Aulim.
Interea domitis Cæsar remeabat Iberis
Victrices Aquilas alium laturus in orbem,
Cum propè fatorum tantos per prospera cursus
Auertêre Dei, nullo nam marte subactus
Intra castrorum timuit tentoria ductor
Perdere successus scelerum, cum penè fideles
Per tot bella manus satiatæ sanguine tandem
Destituere ducem, seu mœsto classica paulum
Intermissa sono, clausúsq; & frigidus ensis
Expulerat belli furias, seu præmia miles
Dum maiora petit, damnat causámq;, ducemq;,
Et scelere imbutos etiam nunc uendicat enses.
Haud magis expertus discrimine Cæsar in ullo est,
Quàm non è stabili, tremulo sed culmine cuncta
Despicere, staretq; super titubantia fultus,
Tot raptis truncus manibus, gladióq; relictus
Penè suo, qui tot gentes in bella trahebat,
Scit non esse duas, strictos sed militis enses.
Non pauidum iam murmur erat, nec pectore tecto
Ira latens, nam quæ dubias constringere mentes
Causa solet, dum quisq; pauet, quibus ipse timori est,
Séq; putat solum regnorum iniusta grauari,
Haud retinet, quippe ipsa metus exoluerat audax
Turba suos. Quicquid multis peccatur, inultum est.
Effudere minas, liceat discedere Cæsar
A' rabie scelerum. quæris, terráq;, mariq;
His ferrum iugulis, animásq; effundere uiles
Quolibet hoste paras, partem tibi gallia nostrî

Eripuit, partem duris Hispania bellis,
Pars iacet hesperia, totoq; exercitus orbe
Te uincente perit. terris fudisse cruorem
Quid iuuat arctois Rhodano, Rhenoq; subactis?
Tot mihi pro bellis bellum ciuile dedisti.
Cepimus expulso patriæ cum tecta Senatu,
Quos hominum, uel quos licuit spoliare Deorum?
Imus in omne nefas manibus, ferroq; nocentes,
Paupertate pij, finis quis quæritur armis?
Quid satis est, si Roma parum? iam respice canos,
Inualidasq; manus, & inanes cerne lacertos.
Vsus abit uitæ. bellis consumpsimus æuum.
Ad mortem dimitte senes. en improba uota,
Non duro liceat morientia cespite membra
Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
Atq; oculos morti clausuram quærere dextram.
Coniugis illabi lachrymis, uniq; paratum
Scire rogum, liceat morbis finire senectam.
Sit præter gladios aliquod sub Cæsare fatum.
Quid uelut ignaros ad quæ portenta paremur
Spe trahis? usqueadeo soli ciuilibus armis
Nescimus cuius sceleris sit maxima merces?
Nil actum est bellis, si non dum comperit istas
Omnia posse manus, nec fas nec uincula iuris
Hoc audere uetant. Rheni mihi Cæsar in undis
Dux erat, hic socius. Facinus quos inquinat, æquat.
Adde quod ingrato meritorum iudice uirtus
Nostra perit. quicquid gerimus, fortuna uocatur.
Nos fatum sciat esse suum, licet omne Deorum
Obsequium speres, irato milite Cæsar

Pax erit, hæc fatus totis discurrere castris
Cœperat, infestoq; ducem deposcere uultu.
Sic eat ó superi, quando pietasq;, fidesq;
Destituunt, moresq; malos sperare relictum est,
Finem ciuili faciat discordia bello.
Quem non ille ducem potuit terrere tumultus?
Fata sed in præceps solitus dimittere Cæsar,
Fortunamq; suam per summa pericula gaudens
Exercere uenit, nec, dum desæuiat ira,
Expectat, medios properat tentare furores.
Non illis urbes, spoliandaq; templa negasset,
Tarpeiamq; Iouis sedem, matresq; Senatus,
Passurasq; infanda nurus, uult omnia Cæsar
A'se sæua peti. uult præmia martis amari,
Militis indomiti tantum mens sana timetur.
Non pudet heu Cæsar soli tibi bella placere
Iam manibus damnata tuis. hos ante pigebit
Sanguinis, his ferri graue ius erit, ipse per omne
Fasq;, nefasq; rues? lassare, & disce sine armis
Posse pati, liceat scelerum tibi ponere finem.
Saeue quid insequeris? quid iam nolentibus instas
Bellum te ciuile fugit. Stetit aggere fulti
Cespitis intrepidus uultu, meruitq; timeri
Non metuens, atq; hæc ira dictante profatur,
Qui modo in absentem uultu, dextraq; furebas
Miles, habes nudũ, promptumq; ad uulnera pectus,
Hinc fuge, si belli finis placet ense relicto.
Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
Seditio, tantumq; fugam meditata iuuentus,
Ac ducis inuicti rebus lassata secundis.

V adite, meq́; meis ad bella relinquite fatis,
I nuenient hæc arma manus, uobis'q; repulsis
T ot reddet fortuna uiros, quot tela uacabunt,
A n'ne fugam Magni tanta cum classe sequuntur
H esperiæ gentes, nobis uictoria turbam
N on dabit, impulsi tantum quæ præmia belli
A uferat, & uestri rapta mercede laboris
L auriferos nullo comitetur uulnere currus?
V os despecta senes, exhausta'q; sanguine turba
C ernetis nostros iam plebs Romana triumphos.
C æsaris an cursus uestræ sentire putatis
D amnum posse fugæ? ueluti si cuncta minentur
F lumina, quos miscent pelago, subducere fontes,
N on magis ablatis unquam descenderet æquor,
Q uàm nunc crescit aquis. an uos momenta putatis
V lla dedisse mihi? nunquam sic cura Deorum
S e premit, ut uestræ morti, uestræq; saluti
F ata uacent. Procerum motus hæc cuncta sequũtur.
H umanum paucis uiuit genus, orbis iberi
H orror, & arctoi nostro sub nomine miles
P ompeio certe fugeres duce. fortis in armis
C æsareis Labienus erat, nunc transfuga uilis
C um duce prælato terras, atq; æquora lustrat.
N ec melior mihi uestra fides, si bella nec hoste,
N ec duce me geritis, quisquis mea signa relinquit,
N ec Pompeianis tradit sua partibus arma,
H ic nunquam uult esse meus, sunt ista profecto
C uræ castra Deis, qui me committere tantis
N on nisi mutato uoluerunt milite bellis.
H eu quantum fortuna humeris iam pondere fessis

A molitur onus, sperantes omnia dextras
E xarmare datur, quibus hic non sufficat orbis.
I am certe mihi bella geram. discedite castris,
T radite nostra uiris ignaui signa quirites.
A t paucos, quibus hæc rabies authoribus arsit,
N on Cæsar, sed pœna tenet. procumbite terra,
I nfidumq; caput, feriendaq; tendite colla.
E t tu, quo solo stabunt iam robore castra
T iro rudis, specta pœnas, & disce ferire,
D isce mori. tremuit sæua sub uoce minantis
V ulgus iners, unumq; caput tam magna iuuentus
P riuatum factura timet, uelut ensibus ipsis
I mperet inuito moturus milite ferrum.
I pse pauet ne tela sibi, dextræq; negentur
A d scelus hoc Cæsar, uicit patientia sæui
S pem ducis, & iugulos, non tantum præstitit enses.
N il magis assuetas sceleri quàm perdere mentes,
A tq; perire timet. tam diri fœderis ictu
P arta quies, pœnaq; redit placata iuuentus.
B rundusium decimis iubet hanc attingere castris,
E t cunctas reuocare rates, quas auius Hydrus,
A ntiquusq; Taras, secretaq; littora Leucæ,
Q uas recipit Salpina palus, & subdita Sipus
M ontibus, ausoniam qua torquens frugifer oram
D almatico boreæ, calabroq; obnoxius austro
A ppulus adriacas exit Garganus in undas.
I pse petit trepidam tutus sine milite Romam
I am doctam seruire togæ, populoq; precanti
S alicet indulgens summum dictator honorem
C ontigit, & lætos fecit se consule fastos.

N anq; omnes uoces, per quas iam tempore tanto
M entimur dominis, hæc primum repperit ætas,
Q ua sibi ne ferri ius ullum Cæsar abesset,
A usonias uoluit gladijs miscere secures,
A ddidit & fasces aquilis, & nomen inane
I mperij rapiens signauit tempora digna
M œsta nota. nam quo melius pharsalicus annus
C onsule notus erit? fingit solennia campus,
E t non admissæ dirimit suffragia plebis,
D ecantatq; tribus, & uana uersat in urna,
N ec cœlum seruare licet, tonat augure surdo,
E t lætæ iurantur aues bubone sinistro.
I nde perit primum quondam ueneranda potestas
I uris inops, careat tantum ne nomine tempus,
M enstruus in fastos distinguit sæcula consul.
N ec non Iliacæ numen quod præsidet Albæ
H aud meritum Latio solennia sacra subacto
V idit flammifera confectas nocte latinas.
I nde rapit cursus, & quæ piger appulus arua
D eseruit rastris, & inerti tradidit herbæ,
O cyor & cœli flammis, & tigride fœta
T ranscurrit, curuiq; tenens minoïa tecta
B rundusij, clausas uentis brumalibus undas
I nuenit, & pauidas hyberno sydere classes.
T urpe duci uisum est rapiendi tempora belli
I n segnes hæsisse moras, portuq; teneri,
D um pateat tutum uel non felicibus æquor.
E xpertes animos pelagi sic robore complet,
F ortius hyberni flatus, cœlumq;, fretumq;
C um cœpere, tenent, quàm quos incumbere certos

P erfida nubiferi uetat inconstantia ueris.
N ec maris anfractus, lustrandaq; littora nobis,
S ed recti fluctus, soloq; aquilone secandi.
H ic utinam summi curuet carchesia mali,
I ncumbatq; furens, & graia ad mœnia perflet,
N e Pompeiani phæacum è littore toto
L anguida iactatis comprendant carbasa remis,
R umpite, quæ retinent felices uincula proras.
I andudum nubes, & sæuas perdimus undas.
S ydera prima poli Phœbo labente sub undas
E xierant, & luna suas iam fecerat umbras,
C um pariter soluêre rates, totosq; rudentes
L axauere sinus, & flexo nauita cornu
O bliquat læuo pede carbasa, summaq; pandens
S uppara uelorum perituras colligit auras.
V t primum leuior propellere lintea uentus
I ncipit, exiguumq; timent, mox reddita malo
I n mediam cecidere ratem, terraq; relicta
N on ualet ipsa sequi puppes quæ uexerat aura.
A equora lenta iacent alto torpore ligata,
P igrius immotis hæsere paludibus undæ.
S ic stat iners scythicas astringens bosphorus undas,
C um glacie retinente fretum non impulit Ister,
I mmensumq; gelu tegitur mare, comprimit unda,
D eprendit quascunq; rates, nec peruia uelis
A equora frangit eques, fluctuq; latente sonantem
O rbita migrantis scindit mæotica Bessi.
S æua quies pelagi, mœstoq; ignaua profundo
S tagna iacentis aquæ, ueluti deserta rigente
A equora natura cessant, pontusq; uetustas

O blitus seruare uices non commeat æstu,
N on horrore tremit, non solis imagine uibrat
C asibus innumeris, fixæ patuere carinæ.
I llinc infestæ classes, & inertia tonsis
A equora moturæ, grauis hinc langore profundi
O bsessis uentura fames, noua uota timori
S unt inuenta nouo, fluctus, nimiasq; precari
V entorum uires, dum se torpentibus unda
E xcutiat stagnis, & sit mare, nubila nusquam,
V ndarumq; minæ, cœlo languente, fretoq;
N aufragij spes omnis abit, sed nocte fugata
L æsum nube diem iubar extulit, imaq; sensim
C oncussit pelagi, mouitq; ceraunia nautis,
I nde rapi cœpere rates, atq; æquora classem
C urua sequi, quæ iam uento, fluctuq; secundo
L apsa palestinas uncis confixit arenas.
P rima duces uidit iunctis consistere castris
T ellus, quàm uolucer Genusus, quàm mollior Apsus
C ircueunt ripis, Apso gestare carinas
C ausa palus, leni quam fallens egerit unda.
A t Genusum nunc sole niues, nunc imbre solutæ
P ræcipitant, neuter longo se gurgite lassat,
S ed minimum terræ uicino littore nouit.
H oc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
C omposuit, miseriq; fuit spes irrita mundi
P osse duces parua campi statione direptos
A dmotum damnare nefas. nam cernere uultus,
E t uoces audire datur, multosq; per annos
D ilectus tibi Magne socer, post pignora tanta
S anguinis infausti sobolem, mortemq; nepotis

T e nisi niliaca propius non uidit arena.
C æsaris attonitam miscenda ad prælia mentem
F erre moras scelerum partes iussere relictæ.
D uctor erat cunctis audax Antonius armis
I am tunc ciuili meditatus Leucada bello,
I llum sæpe minis Cæsar, precibusq; morantem
E uocat. ó mundi tantorum causa malorum,
Quid superos, & fata tenes? sunt cætera cursu
A cta meo, summam rapti per prospera belli
T e poscit fortuna manum, num rupta uadosis
S yrtibus incerto Libye nos diuidit æstu?
N unquid inexperto tua credimus arma profundo?
I n'q; nouos traheris casus? ignaue uenire
T e Cæsar, non ire iubet. prior ipse per hostes
P ercussi medias alieni iuris arenas.
T u mea castra times, pereuntia tempora fati
C onqueror, in uentos impendo uota, fretumq;.
N e retine dubium cupientes ire per æquor,
S i bene nota mihi est, ad Cæsaris arma iuuentus
N aufragio uenisse uolet, iam uoce doloris
V tendum est, non ex æquo diuisimus orbem,
E pirum, Cæsar'q; tenet, totus'q; Senatus,
A usoniam tu solus habes, his ter'q;, quaterq;
V ocibus excitum postquam cessare uidebat,
D um se deesse Deis, at non sibi numina credit,
S ponte per incertas audet tentare tenébras.
Quod iussi timuere fretum, temeraria prono
E xpertus cessisse Deo, fluctus'q; uerendos
C lassibus, exigua sperat superare carina.
S oluerat armorum fessas nox languida curas

Parua quies miseris, in quorum pectora somno
Dat uires fortuna minor. iam castra silebant,
Tertia iam uigiles commouerat hora secundos,
Cæsar sollicito per uasta silentia gressu
Vix famulis audenda parat, cunctisq; relictis
Sola placet fortuna comes, tentoria postquam
Egressus uigilum, somno cedentia membra
Transiluit, questus tacite quod fallere posset.
Littora curua legis, primisq; inuenit in undis
Rupibus exesis hærentem fune carinam.
Rectorem, dominumq; ratis secura tenebat
Haud procul inde domus non ullo robore fulta,
Sed sterili iunco, cannaq; intexta palustri,
Et latus inuersa nudum munita faselo.
Hæc Cæsar bis, terq; manu quassantia tectum
Limina commouit, molli consurgit Amyclas,
Quē dabat alga, toro, quis nam mea naufragus inqt
Tecta petit? aut quem nostræ fortuna coëgit
Auxilium sperare casæ? sic fatus ab alto
Aggere iam tepidæ sublato fune fauillæ
Scintillam tenuem commotos pauit in ignes,
Securus belli prædam ciuilibus armis
Scit non esse casam. o' uitæ tuta facultas
Pauperis, angustiq; lares, ó munera non dum
Intellecta Deûm. quibus hoc contingere templis,
Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu
Cæsarea pulsante manu? tum poste recluso
Dux ait, expecta uotis maiora modestis,
Spesq; tuas laxa iuuenis, si iussa secutus,
Me uehis Hesperiam, non ultra cuncta carinæ

D ebebis, manibusq́; inopem duxisse senectam.
N e cessa præbere Deo tua fata uolenti
A ngustos opibus subitis implere penates.
S ic fatur, quanquam plebeio tectus amictu,
I ndocilis priuata loqui. tum pauper Amyclas
M ulta quidem prohibent nocturno credere ponto,
N am sol non rutilas deduxit in æquora nubes,
C oncordesq́; tulit radios, notom altera Phœbi,
A ltera pars boream deducta luce uocabat,
O rbe quoq; exhaustus medio, languensq́; recessit,
S pectantes oculos infirmo lumine passus,
L unaq́; non gracili surrexit lucida cornu,
A ut orbis medij puros exesa recessus,
N ec duxit recto tenuata cacumina cornu,
V entorumq́; nota rubuit, tum lurida pallens
O ra tulit uultu sub nubem tristis ituro,
S ed mihi nec motus nemorum, nec littoris ictus,
N ec placet incertus qui prouocat æquora delphin,
A ut siccum quod mergus amat, quodq́; ausa uolare
A rdea sublimis pennæ confisa natanti,
Q uodq́; caput spargens undis uelut occupet imbrē,
I nstabili gressu metitur littora cornix.
S ed si magnarum poscunt discrimina rerum,
H aud dubitem præbere manus, uel littora tangam
I ussa, uel hoc potius pelagus, flatusq́; negabunt.
H æc fatus, soluensq́; ratem dat carbasa uentis,
A d quorum motus non solum lapsa per altum
A ëra dispersos traxere cadentia sulcos
S ydera, sed summis & iam quæ fixa tenentur
A stra polis sunt uisa quati, niger inficit horror

T erga maris, longo per multa uolumina tractu
A estuat unda minax, flatus'q; incerta futuri
T urbida testantur conceptos æquora uentos.
T unc rector trepidæ fatur ratis, aspice sæuum
Q uãta paret pelagus, Zephyrus' ne intendat, an eurus
I ncertum est, puppim dubius ferit undiq; pontus,
N ubibus, & cœlo notus est, si murmura ponti
C onsulimus, uenient Cori in mare, gurgite tanto
N ec ratis hesperias tanget, nec naufragus oras.
D esperare uiam, & uetitos conuertere cursus
S ola salus, liceat uexata littora puppe
P rendere, ne longe nimium sit proxima tellus.
F isus cuncta sibi cessura pericula Cæsar,
S perne minas inquit pelagi, uento'q; furenti
T rade sinum, Italiam si cœlo authore recusas,
M e pete, sola tibi causa hæc est iusta timoris,
V ectorem non nosse tuum, quem numina nunquã
D estituunt, de quo male tunc fortuna meretur,
C um post uota uenit, medias perrumpe procellas
T utela secure mea. cœli iste, fretiq;
N on puppis nostræ labor est, hanc Cæsare pressam
A` fluctu defendet onus, nec longa furori
V entorum sæuo dabitur mora, proderit undis
I sta ratis, nec flecte manus, fuge proxima uelis
L ittora tunc calabro portu te crede potitum,
C um iam non poterit puppi, nostræ'q; saluti
A ltera terra dari, quid tanta strage paretur
I gnoras, quærit pelagi, cœli'q; tumultu
Q uid præstet fortuna mihi. non plura locuto
A uulsit laceros percussa puppe rudentes

T urbo rapax, fragilem'q; super uolitantia malum
V ela tulit. sonuit uictis compagibus alnus.
I nde ruunt toto concita pericula mundo.
P rimus ab oceano caput exeris atlanteo
C ore mouens æstus, iam te tollente furebat
P ontus, & in scopulos totas erexerat undas.
O ccurrit gelidus boreas, pelagus'q; retundit,
E t dubium pendet uento cui pareat æquor,
S ed scythica uicit rabies aquilonis, & undas
T orsit, & abstrusas penitus uada fecit arenas,
N ec perfert pontum boreas ad saxa, suumq;
I n fluctus cori frangit mare, mota'q; possunt
A equora subductis etiam concurrere uentis,
N on euri cessasse minas, non imbribus atrum
A eolij iacuisse notum sub carcere saxi
C rediderim cunctos solita de parte ruentes
D efendisse suas uiolento turbine terras,
S ic pelagus mansisse loco, nam parua procellis
A equora rapta ferunt, ægæas transit in undas
T yrrhenum, sonat ionio uagus Adria ponto.
A h quoties frustra pulsatos æquore montes
O bruit illa dies, quàm celsa cacumina pessum
T ellus uicta dedit, non ullo littore surgunt
T am ualidi fluctus, alio'q; ex orbe uoluti
A' magno uenêre mari, mundum'q; coërcens
M onstriferos agit unda sinus. sic rector olympi
C uspide fraterna lassatum in sæcula fulmen
A diuuit, regno'q; accessit terra secundo,
C um mare conuoluit gentes, cum littora Tethys
N oluit ulla pati cœlo contenta teneri.

T unc quoq; tanta maris moles creuisset in astra,
N i superum rector pressisset nubibus undas.
N on cœli nox illa fuit, latet obsitus aër
I nfernæ pallore domus, nimbisq; grauatus
D eprimitur, fluctusq; in nubibus accipit imbrem,
L ux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
C lara, sed obscurum nimbosus dissilit aër.
T unc superum conuexa tremunt, atq; arduus axis
I nsonuit, motaq; poli compage laborant.
E xtimuit natura chaos, rupisse uidentur
C oncordes elementa moras, rursusq; redire
N ox manes mistura Deis, spes una salutis
Q uod tanta mundi non dum periere ruina.
Q uantum Leucadio placidus de uertice pontus
D espicitur, tantum nautæ uidere trementes
F luctibus è summis præceps mare, cumq; tumentes
R ursus hiant undæ, uix eminet æquore malus,
N ubila tanguntur uelis, & terra carina,
N am pelagus, qua parte sedet, non cælat arenam
E xhaustũ in cumulos, omnisq; in fluctibus unda est.
A rtis opem uicere metus, nescitq; magister
Q uam frangat, cui cedat aquæ, discordia ponti
S uccurrit miseris, fluctusq; euertere puppim
N on ualet in fluctus, uictum latus unda repellens
E rigit, atq; omni surgit ratis ardua uento.
N on humilem Sasona uadis, non littora curuæ
T hessaliæ saxosa pauent, oræq; malignos
A mbraciæ portus, scopulosa Ceraunia nautæ
S umma timent. credit iam digna pericula Cæsar
F atis esse suis, tantusne euertere dixit

Me superis labor est? parua quem puppe sedentem
Tam magno petiere mari? si gloria leti
Est pelago donata mei, bellisq; negamur,
Intrepidus quancunq; datis mihi numina mortem
Accipiam, licet ingentes abruperit actus
Festinata dies fatis, sat magna peregi.
Arctoas domui gentes, inimica subegi
Arma metu, uidit Magnum mihi Roma secundum.
Iussa plebe tuli fasces per bella negatos,
Nulla meis aberit titulis romana potestas,
Nesciet hoc quisquam, nisi tu, quæ sola meorum
Conscia uotorum es, me quamuis plenus honorum
Et dictator eam stygias, & consul ad umbras,
Priuatum fortuna mori. mihi funere nullo
Est opus. o' superi lacerum retinete cadauer
Fluctibus in medijs, desint mihi busta, rogusq;
Dum metuar semper, terráq; expecter ab omni,
Hæc fatum decimus dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat, nec rursus ab alto
Aggere deiecit pelagi, sed pertulit unda,
Scruposisq; angusta uacant ubi littora saxis
Imposuit terræ, pariter tot regna, tot urbes,
Fortunamq; suam tacta tellure recepit.
Sed non tam remeans Cæsar iam luce propinqua,
Quám tacita sua castra fuga, comitesq; fefellit.
Circunfusa duci fleuit, gemitusq; suorum,
Et non ingratis incessit turba querelis,
Quo' te dure tulit uirtus temeraria Cæsar?
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
Inuitis spargenda dabas tua membra procellis?

C um tot in hac anima populorum uita, salusq;
P endeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,
S æuitia est uoluisse mori, nullus'ne tuorum
E meruit comitum fatis non posse superstes
E sse tuis? cum te raperet mare, corpora segnis
N ostra sopor tenuit. pudet heu, tibi causa petendæ
H æc fuit hesperiæ, uisum est committere quenquam
T am sæuo crudele mari. sors ultima rerum
I n dubios casus, & prona pericula mortis
P ræcipitare solet, mundi iam summa tenentem
P ermisisse mari, tantum quid numina lassas?
S ufficit ad fatum belli fauor iste, laborq;
F ortunæ, quod te nostris impegit arenis.
H i ne usus placuere Deûm, non rector ut orbis
N ec dominus rerum, sed felix naufragus esses?
T alia iactantes discussa nocte, serenus
O ppressit cum sole dies, fessum'q; tumentes
C omposuit pelagus uentis patientibus undas.
N ec non hesperij lassatum fluctibus æquor
V t uidere duces, purum'q; insurgere cœlo
F racturum pelagus borean, soluêre carinas,
Q uas uentus, doctæ'q; pari moderamine dextræ
P ermistas habuere diu, latum'q; per æquor
V t terrestre coit consertis puppibus agmen,
S ed nox sæua modum uenti, ueli'q; tenorem
E ripuit nautis, excussit'q; ordine puppes.
S trymona sic gelidum bruma pellente relinquunt
P oturæ te Nile grues, primo'q; uolatu
E ffingunt uarias casu monstrante figuras,
M ox ubi percussit tensas notus altior alas,

Confusos

Confusos temere immustæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit dispersis littera pennis.
Cum primum redeunte die uiolentior aër
Puppibus incubuit Phœbeo concitus ortu,
Prætereunt frustra tentati littora Lissi,
Nympheumq; tenent, nudas aquilonibus undas
Succedens Boreæ iam portum fecerat auster.
Vndiq; collatis in robur Cæsaris armis
Summa uidens duri Magnus discrimina martis
Iam castris instare suis, seponere tutum
Coniugij decreuit onus, Lesboq; remota
Te procul à sæui strepitu Cornelia belli
Occulere. heu quantum mentes dominatur in æquas
Iusta Venus, dubiũ, trepidumq; ad prælia Magne
Te quoq; fecit amor, quod nolles stare sub ictu
Fortunæ, quo mundus erat, romanaq; fata,
Coniux sola fuit. mentem iam uerba paratam
Destituunt, blandæq; iuuat uentura trahentem
Indulgere moræ, tempus subducere fatis.
Nocte sub extrema pulso torpore quietis
Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis
Pectus, & auersi petit oscula blanda mariti
Humentes mirata genas, percussaq; cæco
Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
Ille gemens non nunc uita mihi dulcior inquit,
Cum tædet uitæ, læto sed tempore, coniux,
Venit mæsta dies, & quam, nimiumq;, parumq;
Distulimus. iam totus adest in prælia Cæsar,
Cedendum est bellis, quorum tibi tuta latebra
Lesbos erit, desiste preces tentare, negaui

I am mihi, non longos à me patiere recessus.
P ræcipites aderunt casus, properante ruina
S umma cadunt, satis est audisse pericula Magni,
M e'q; tuus decepit amor, ciuilia bella
S i spectare potes, nam me iam marte parato
S ecuros cepisse pudet cum coniuge somnos,
E 'q; tuo miserum quatiunt cum classica mundum
S urrexisse sinu, uereor ciuilibus armis
P ompeium nullo tristem committere damno.
T utior interea populis, & tutior omni
R ege late, positam'q; procul fortuna mariti
N on tota te mole premat, si numina nostras
I mpulerint acies, maneat pars optima Magni,
S it'q; mihi, si fata premant, uictor'q; cruentus,
Q uò fugisse uelim uix tantum infirma dolorem
C epit, & attonito cesserunt pectore sensus.
T andem ut uox mœstas potuit proferre querelas,
N il mihi de fatis thalami, superis'q; relictum est
M agne queri, nostros non rumpit funus amores,
N ec diri fax summa rogi, sed sorte frequenti,
P lebeia'q; nimis careo dimissa marito.
H ostis ad aduentum rumpamus fœdera tedæ,
P lacemus socerum, sic est tibi cognita Magne
N ostra fides? credis'ne aliquid mihi tutius esse,
Q uàm tibi? non'ne olim casu pendemus ab uno?
F ulminibus me sæue iubes, tantæ'q; ruinæ
A bsentem præstare caput? secura uidetur
S ors tibi, cum facias etiam nunc uota perisse,
V t nolim seruire malis, sed morte parata
T e sequar ad manes, feriat dum mœsta remotas

F ama procul terras, uiuam tibi nempe superstes.
A dde quod assuescis fatis, tantum'q; dolorem
C rudelis me ferre doces, ignosce fatenti
P osse pati timeo, quod si sunt uota, deis q;
A udior, euentus rerum sciet ultima coniux.
S ollicitam rupes iam te uictore tenebunt,
E t puppim, quæ fata ferat tam læta, timebo,
N ec soluent audita metus mihi prospera belli,
C um uacuis proiecta locis a' Cæsare possim
V el fugiente capi. noto scent littora clari
N ominis exilio, posita'q; ibi coniuge Magni
Q uis mitylenæas poterit nescire latebras?
H oc precor extremum, si nil tibi uicta relinquent
T utius arma fuga, cum te commiseris undis,
Q uolibet infaustam potius deflecte carinam,
L ittoribus quærere meis. sic fata relictis
E xiluit stratis amens tormenta'q; nulla
V ult differre mora, non mœsti pectora Magni
S ustinet amplexu dulci, non colla tenere,
E xtremus'q; perit tam longi fructus amoris,
P ræcipitant'q; suos luctus, neuter'q; recedens
S ustinuit dixisse uale, uitam'q; per omnem
N ulla fuit tam mœsta dies, nam cætera damna
D urata iam mente malis, firma'q; tulerunt.
L abitur infelix, manibus'q; excepta suorum
F ertur ad æquoreas, ac se prosternit, arenas,
L ittora'q; ipsa tenet, tandem'q; illata carinæ est.
N on sic infelix patriam, portus'q; reliquit
H esperios, sæui premerent cum Cæsaris arma,
F ida comes Magni uadit duce sola relicto,

P ompeiumq́; fugit. quæ nox sibi proxima uenit
I nsomniis uiduo tum primum frigida lecto,
A tq; insueta quies uni, nudumq́; marito
N on hærente latus, somno quàm sæpe grauata
D eceptis uacuum manibus complexa cubile est,
A tq; oblita fugæ quæsiuit nocte maritum.
N am quamuis flamma tectas urgente medullas,
N on iuuat in toto corpus iactare cubili,
S eruatur pars illa tori, caruisse timebat
P ompeio, sed non superi tam læta parabant.
I nstabat, miseræ Magnum quæ redderet, hora.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER SEXTVS.

P Ostquam castra duces pugnæ iam mente propinqui
Imposuere iugis, admotaq́; cominus arma,
Parq́; suum uidere Dei, capere omnia Cæsar
M œnia graiorum spernit, matremq́; secundum
I am nisi de genero fatis debere recusat.
F unestam mundo uotis petit omnibus horam,
I n casum quæ cuncta ferat, placet alea fati
A lterutrum mersura caput, ter collibus omnes
E xplicuit turmas, & signa minantia pugnam,
T estatus nunquam latiæ se deesse ruinæ.
V t uidet ad nullos excari posse tumultus
I n pugnam generum, sed clauso fidere uallo,

S igna mouet, tectusq; uia dumosa per arua
D yrrhachij præceps rapiendas tendit ad arces.
H oc iter æquoreo præcepit limite Magnus,
Q uemq; uocat collem Taulantius incola Petram,
I nsedit castris, epireaq; moenia seruat
D efendens tutam uel solis turribus urbem.
N on opus hanc ueterum, nec moles structa tuetur,
H umanusq; labor facilis, licet ardua tollat,
C edere uel bellis, uel cuncta mouentibus annis,
S ed munimen habet nullo quassabile ferro,
N aturam, sedemq; loci. nam clausa profundo
V ndiq; præcipiti, scopulisq; uomentibus æquor
E xiguo debet, quod non est insula, colli.
T erribiles ratibus sustentant moenia cautes,
I oniumq; furens rabido cum tollitur austro
T empla, domosq; quatit, spumatq; in culmina pōtus.
H ic auidam belli rapuit spes improba mentem
C æsaris, ut uastis diffusum collibus hostem
C ingeret ignarum ducto procul aggere ualli.
M etitur terras oculis, nec cæspite tantum
C ontentus fragili, subitos attollere muros,
I ngentes cautes, auulsaq; saxa metallis,
G raiorumq; domos, direptaq; moenia transfert.
E xtruitur, quod non aries impellere sæuus,
Q uod non ulla queat uiolenti machina belli.
F ranguntur montes, planumq; per ardua Cæsar
D ucit opus, pandit fossas, turritaq; summis
D isponit castella iugis, magnoq; recursu
A mplexus fines, saltus, nemorosaq; Tesqua,
E t syluas, uastaq; feras indagine claudit.

Non desunt campi, non desunt pabula Magno,
Castra'q; cæsareo circundatus aggere mutat.
Flumina tot cursus illic exorta fatigant,
Illic mersa suos, operum'q; ut summa reuisat,
Defessus Cæsar medijs intermanet agris.
Nunc uetus iliacos attollat fabula muros,
Adscribat'q; deis. fragili circundata testa
Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.
En quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
Assyrijs quantum populis telluris eoæ
Sufficit in regnum, subitum, belli'q; tumultu
Raptum clausit opus, tanti periere labores,
Tot potuere manus adiungere Seston Abydo,
Ingesto'q; solo phryxeum elidere pontum,
Aut Pelopis latis Ephyren abrumpere regnis,
Et ratibus longæ flexus donare Malææ,
Aut aliquem mundi quamuis natura negasset
In melius mutare locum. coit area belli,
Hic alitur sanguis terras fluxurus in omneis.
Hic & thessalicæ clades, libycæ'q; tenentur,
Aestuat angusta rabies ciuilis arena.
Prima quidem surgens operum structura fefellit
Pompeium ueluti mediæ, qui tutus in aruis
Siciniæ rapidum nescit latrare Pelorum,
Aut uaga cum Tethys, rutupina'q; littora feruent
Vnda caledonios fallit turbata Britanos.
Vt primum terras septas uidet aggere uasto,
Ipse quoq; a' tuta deducens agmina petra
Diuersis spargit tumulis, ut Cæsaris arma
Laxet, & effuso claudentem milite tendat,

At tantum septi uallo sibi uendicat agri,
Parua mycenææ quantum sacrata Dianæ
Distat ab excelsa nemoralis Aritia Roma,
Quoq; modo Romæ prælapsus mœnia Tybris
In mare descendit, si nusquam torqueat amnem.
Classica nulla sonant, iniussáq; tela uagantur,
Et fit sæpe nefas iaculum tentante lacerto.
Maior cura duces miscendis abstrahit armis
Pompeium exhaustæ præbenda ad pabula terræ,
Quæ currens obtriuit eques, gradibusq; citatis
Vngula frondentem discussit cornea campum.
Belliger attonsis sonipes defessus in aruis,
Aduectos cum plena ferant præsepia culmos,
Ore nouas poscens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
Corpora tum soluit tabes, & digerit artus,
Traxit iners cœlum fluuidæ contagia pestis
Obscuram in nubem, tali spiramine Nessus
Emittit stygium nebulosis aëra saxis,
Antráq; letiferi rabiem Typhonis anhelant.
Inde labant populi, cœlóq; paratior unda
Omne pati uirus durauit uiscera cœno.
Iam riget atra cutis, distentáq; lumina rumpit,
Ignedq; in uultus, & sacro feruida morbo
Pestis abit, fessúmq; caput se ferre recusat.
Iam magis, atq; magis præceps agit omnia fatum,
Nec medij dirimunt morbi, uitamq;, necemq;,
Sed langor cum morte uenit, turbáq; cadentum
Aucta lues, dum mista iacent incondita uiuis
Corpora, nam miseros ultra tentoria ciues

Spargere funus erat, tamen hos minuere labores
A tergo pelagus, pulſusq; aquilonibus aër,
Littoraq;, & plenæ peregrina meſſe carinæ.
At liber terræ ſpatioſis collibus hoſtis
Aëre non pigro, nec inertibus angitur undis,
Sed patitur ſæuam ueluti circundatus arcta
Obſidione famem, non dum ſurgentibus altam
In ſegetem culmis, cernit miſerabile uulgus
In pecudum cecidiſſe cibos, & carpere dumos,
Et morſu ſpoliare nemus, letumq; minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas,
Quæ mollire queunt flamma, quæ frangere morſu,
Quæq; per abraſas utero dimittere fauces,
Plurimaq; humanis antehac incognita menſis
Diripiens miles, ſaturum tamen obſidet hoſtem.
Vt primum libuit ruptis euadere clauſtris
Pompeio, cunctasq; ſibi permittere terras,
Non obſcura petit latebroſæ tempora noctis,
Et raptum furto ſoceri ceſſantibus armis
Dedignatur iter, latis exire ruinis
Quærit, & impulſo turres confringere uallo,
Perq; omnes gladios, et qua uia cæde paranda eſt.
Opportuna tamen ualli pars uiſa propinqui,
Quam Minuci caſtella uocant, & confraga denſis
Arboribus dumeta tegunt, huc puluere nullo
Proditus agmen agit, ſubitusq; ad mœnia uenit.
Tot ſimul è campis latiæ fulſere uolucres,
Tot cecinere tubæ, nequid uictoria ferro
Deberet, pauor attonitos confecerat hoſtes,
Quod ſolum ualuit uirtus, iacuere perempti,

Debuerant quo stare loco qui uulnera ferrent,
Iam deerant, nimbusq; ferens tot tela peribat,
Tum piceos uoluunt immissæ lampadis ignes,
Tum quassæ nutant turres, lapsumq; minantur.
Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.
Iam Pompeianæ celsi super ardua ualli
Exierant Aquilæ, iam mundi iura patebant.
Quem non mille simul turmis, nec Cæsare toto
Auferret fortuna locum, uictoribus unus
Eripuit, uetuitq; capi, seq; arma tenente,
Ac non dum strato Magnum uicisse negauit.
Scæua uiro nomen, castrorum in plebe merebat
Ante feras Rhodani gentes. ibi sanguine multo
Promotus latiam longo gerit ordine uitem.
Pronus ad omne nefas, & qui nesciret in armis,
Quàm magnum uirtus crimen ciuilibus esset.
Hic ubi quærentes socios iam marte relicto
Tuta fugæ cernit, quò uos pauor inquit abegit
Impius, & cunctis ignotus Cæsaris armis
O famuli turpes, seruum pecus, absq; cruore
Terga datis morti? cumulo uos deesse uirorum
Non pudet? & bustis, interq; cadauera quæri?
Non ira saltem iuuenes pietate remota
Stabitis? è cunctis, per quos erumperet hostis,
Nos sumus electi. non paruo sanguine Magni
Ista dies ierit. peterem felicior umbras
Cæsaris in uultu. testem hunc fortuna negauit,
Pompeio laudante cadam, confringite tela
Pectoris incursu, iugulisq; retundite ferrum.
Iam longinqua petit puluis, sonitusq; ruinæ.
Securasq; fragor concussit Cæsaris aures.

V icimus o socij, ueniet qui uendicet arces,
D um morimur. mouit tantum uox illa furorem,
Q uantum non primo succendunt classica cantu,
M irantesq; uirum, atq; auidi spectare, sequuntur
S aturi iuuenes, numero deprensa, locoq;
A n plus quàm mortem uirtus daret, ille ruenti
A ggere consistit, primumq; cadauera plenis
T urribus euoluit, subeuntesq; obruit hostes
C orporibus, totæq; uiro dant tela ruinæ,
R oboraq; & moles hosti, seq; ipse minatur.
N unc sude, nunc duro contraria pectora conto
D etrudit muris, & ualli summa tenentes
A mputat ense manus, caput obterit, ossaq; saxo,
A c male defensum fragili compage cerebrum
D issipat, alterius flamma, crinesq;, genasq;
S uccendit, strident oculis ardentibus ignes.
V t primum cumulo crescente cadauera murum
A equauere solo, non segnior extulit illum
S altus, & in medias iecit super arma cateruas,
Q uàm per summa rapit celerem uenabula pardū.
T unc densos inter cuneos compressus, & omni
V allatus bello uincit, quem respicit, hostem.
I amq; hebes, & crasso non asper sanguine mucro,
P ercussum Scæuæ frangit, non uulnerat hostem,
P erdidit ensis opus, frangit sine uulnere membra.
I llum tota premit moles, illum omnia tela,
N ulla fuit non certa manus, non lancea felix,
P arq; nouum fortuna uidet concurrere bellum,
A tq; uirum, fortis crebris sonat ictibus umbo,
E t galeæ fragmenta cauæ compressa perurunt

T empora, nec quicquam nudis uitalibus obstat
I am præter stantes in summis ossibus hastas.
Q uid nunc uesani iaculis, leuibusq; sagittis
P erditis hæsuros nunquam uitalibus ictus?
H unc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
O bruat, aut uasti muralia pondera saxi,
H unc aries ferro, balistaq; limine portæ
S ummoueat, stat non fragilis pro Cæsare murus,
P ompeiumq; tenet. iam pectore non tegit armis.
A c ueritus credi clypeo, læuaq; uacasse,
A ut culpa uixisse sua, tot uulnera belli
S olus obit, densamq; ferens in pectore syluam
I am gradibus fessis in quem cadat, eligit hostem.
P ar pelagi monstris, libycæ sic bellua terræ,
S ic libycus densis elephas oppressus ab armis
O mne repercussum squalenti missile tergo
F rangit, & hærentes mota cute discutit hastas.
V iscera tuta latent penitus, citraq; cruorem
C onfixæ stant tela feræ, tot facta sagittis,
T ot iaculis, unam non explent uulnera mortem.
D ictæa procul ecce manu Gortynis arundo
T enditur in Scæuam, quæ uoto certior omni,
I n caput, atq; oculi læuum descendit in orbem.
I lle moras ferri neruorum, & uincula rumpit,
A ffixam uellens oculo pendente sagittam
I ntrepidus, telumq; suo cum lumine calcat.
P annonis haud aliter post ictum sæuior ursa,
C um iaculum parua libys amentauit habena,
S e rotat in uulnus, telumq; irata receptum
I mpetit, & secum fugientem circuit hastam.

P erdiderat uultum rabies, stetit imbre cruento
I nformis facies, lætus fragor æthera pulsat
V ictorum, maiora uiris è sanguine paruo
G audia non faceret conspectum in Cæsare uulnus.
I lle tegens alta suppressum mente dolorem
M itis, & à uultu penitus uirtute remota,
P arcite ait ciues, procul hinc auertite ferrum,
C ollatura meæ nil sunt iam uulnera morti,
N on eget ingestis, sed uulsis pectore telis,
T ollite, & in Magni uiuentem ponite castris,
H oc uestro præstate duci, sit Scæua relicti
C æsaris exemplum potius, quàm mortis honestæ.
C redidit infelix simulatis uocibus Aulus,
N ec uidit recto gladium mucrone tenentem,
M embráq; captiui pariter laturus, & arma,
F ulmineum medijs excepit faucibus ensem.
I ncaluit uirtus, atq; una cæde refectus
S oluat ait pœnas Scæuam quicunq; subactum
S perauit, pacem gladio si quærit ab isto,
M agnus adorato submittat Cæsare signa.
A n similem uestri, segnemq; ad fata putastis?
P ompei uobis minor est, causæq; senatus,
Q uàm mihi mortis amor. simul hæc effatus, et altus
C æsareas puluis testatur adesse cohortes.
D edecus hic belli Magno, crimenq; remisit,
N e solum totæ fugerent te Scæua cateruæ,
S ubducto qui marte ruis. nam sanguine fuso
V ires pugna dabat, labentem turba suorum
E xcipit, atq; humeris defectum imponere gaudet,
A c ueluti inclusum perfosso in pectore numen,

E t uiuam magnæ speciem uirtutis adorant,
T elaq; confixis certant euellere membris,
E xornantq; Deos, ac nudum pectore Martem
A rmis Scæua tuis felix hoc nomine famæ,
S i tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset
C antaber exiguis, aut longis teutonus armis.
N on tu bellorum spolijs ornare tonantis
T empla potes, non tu lætis ululare triumphis,
I nfelix quanta dominum uirtute parasti.
N ec magis hac Magnus castrorum parte repulsus
I ntra claustra piger dilato marte quieuit,
Q uàm mare lassatur cum se tollentibus euris
F rangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
M ontis adest, seramq; sibi parat unda ruinam.
H inc uicina petens placido castella profundo
I ncursu gemini martis rapit, armaq; late
S pargit, & effuso laxat tentoria campo,
M utandæq; iuuat permissa licentia terræ.
S ic pleno Padus ore tumens super aggere tutas
E xcurrit ripas, & totos concutit agros,
S uccubuit siqua tellus, cumulumq; furentem
V ndarum non passa ruit, tum flumine toto
T ransit, & ignotos aperit sibi gurgite campos,
I llos terra fugit dominos, his rura colonis
A ccedunt donante Pado. uix prælia Cæsar
S enserat, elatus specula quæ prodidit ignis,
I nuenit impulsos presso iam puluere muros,
F rigidaq; ut ueteris deprendit signa ruinæ,
A ccendit pax ipsa loca, mouitq; furorem
P ompeiana quies, & uicto Cæsare somnus,

I re uel in clades properat, dum gaudia turbet.
T orquato ruit inde minax, qui Cæsaris arma
S egnius, aut uidit, quàm malo nauta tremente
O mnia circææ subducat uela procellæ,
A gminaq; interius muro breuiore recepit,
D ensius ut parua disponeret arma corona.
T ransierat primi Cæsar munimina ualli,
C um super è totis emisit collibus agmen,
E ffuditq; acies obseptum Magnus in hostem.
N on sic ætnæis habitans in uallibus horret
E ncelado spirante notum cum tota cauernas
E gerit, & torrens in campos defluit ætna,
C æsaris ut miles glomerato puluere uictus
A nte aciem, cæci trepidus sub nube timoris
H ostibus occurrit fugiens, inq; ipsa pauendo
F ata ruit, totus mitti ciuilibus armis
V sq; uel in pacem potuit cruor, ipse furentes
D ux tenuit gladios. felix, ac libera legum
R oma fores, iurisq; tui, uicisset in illo
S i tibi Sylla loco, dolet heu, semperq; dolebit,
Q uod scelerum Cæsar prodest tibi summa tuorum
C um genero pugnasse pio. prò tristia fata,
N on Vticæ libyæ clades, Hispania Mundæ
F lesset, & infando pollutus sanguine Nilus
N obilius phario gestasset rege cadauer,
N ec Iuba marmaricas nudus pressisset arenas,
P œnorumq; umbras placasset sanguine fuso
S cipio, nec sancto caruisset uita Catone.
V ltimus esse dies potuit tibi Roma malorum,
E xire è medijs potuit pharsalia fatis.

D eserit aduerso possessam numine sedem
C æsar, & emathias lacero petit agmine terras.
A rma secuturum soceri quacunq; fugasset
T entauere suo comites diuertere Magnum
H ortatu patrias sedes, atq; hoste carentem
A usoniam peteret. nunquam me Cæsaris inquit
E xemplo reddam patriæ, nunquamq; uidebit
M e nisi dimisso redeuntem milite Roma.
H esperiam potui motu surgente tenere,
S i uellem patrijs aciem committere templis,
A c medio pugnare foro. dum bella relegem,
E xtremum scythici transcendam frigoris orbem,
A rdentesq; plagas, uictor tibi Roma quietem
E ripiam? qui ne premerent te prælia, fugi.
A c potius nequid bello patiaris in isto,
T e Cæsar putet esse suam. sic fatus in ortus
P hœbeos conuertit iter, terræq; secutus
D euia, qua uastos aperit Candauia saltus
C ontigit Emathiam, bello quam fata parabant.
T hessaliam qua parte diem brumalibus horis
A ttollit Titan rupes ossæa coercet,
C um per summa poli Phœbum trahit altior æstas,
P elion opponit radijs nascentibus umbras,
A t medios ignes cœli rabidiq; leonis
S olstitiale caput nemorosus submouet Othrys.
E xcipit aduersos Zephyros, & iapiga pindus,
E t maturato præcidit uespere lucem,
N ec metuens imi borean habitator olympi
L ucentem totis ignorat noctibus arcton,
H os inter montes, media qui ualle premuntur,

P erpetuis quondam latuere paludibus agri,
F lumina dum campi retinent, nec peruia tempe
D ant aditus pelago, stagnumq; implentibus unum
C rescere cursus erat, postquam discessit Olympo
H erculea grauis Ossa manu, subitæq; ruinam
S ensit aquæ Nereus, melius mansura sub undis
E mathis æquorei regnum Pharsalos Achillis
E minet, & prima rhetëia littora pinu,
Quæ tetigit Phylace, Teleosq;, & Dorion ira
F lebile pieridum, Trachin, pretioq; nefandæ
L ampados herculeis fortis Melibœa pharetris,
A tq; olim Larissa potens, Vbi nobile quondam
N unc super Argos arant, ueteres ubi fabula Thebas
M onstrat echionias, ubi quondam Pentheos exul,
C olla, caputq; ferens supremo tradidit igni
Questa quod hoc solum nato rapuisset Agaue.
E rgo abrupta palus multos discessit in amnes,
P urus in occasus parui sed gurgitis Aeas
I onio fluit inde mari, nec fortior undis
L abitur auectæ pater Isidis, & tuus Oeneu
P enè gener crassis oblimat echinadas undis,
E t Meleagream maculatus sanguine Nessi
E uenos Chalydona secat, ferit amne citato
M aliacas Sperchios aquas, & flumine puro
I rrigat Amphrisos famulantis pascua Phœbi,
Quiq; nec humentes nebulas, nec rore madentem
A ëra, nec tenues uentos suspirat Anauros,
E t quisquis pelago per se non cognitus amnis
P eneo donauit aquas, & gurgite rapto
A pidanos, nunquamq; celer, nisi mistus Enipheus.

Accipit

A ccipit Asôpos cursus, Penisq;, Melasq;.
S olus in alterius nomen cum uenerit undæ,
D efendit Titaresus aquas, lapsusq; superne
G urgite Penei pro siccis utitur aruis.
H unc fama est stygijs manare paludibus amnem,
E t capitis memorem, fluuij contagia uilis
N olle pati, superumq; sibi seruare timorem.
V t primum emissis patuerunt amnibus arua,
P inguis bœbicio discessit uomere sulcus,
M ox lelegum dextra pressum descendit aratrum.
A eolidæ, Dolopesq; solum fregere coloni,
E t magnêtes equis miniæ gens cognita remis,
I llic semiferos ixionidas centauros,
F œta peletronijs nubes effudit in antris.
A spera te Pholoës frangentem Monyche saxa,
T eq; sub ætnæo torquentem uertice uulsas
R œte ferox, quas uix boreas inuerteret, ornos,
H ospes, & Alcidæ magni Phole, teq; per amnem
I mprobe lernæas uector passure sagittas,
T eq; senex Chiron, gelido qui sydere fulgens,
I mpetis hæmonio maiorem Scorpion arcu.
H ac tellure feri micuerunt semina Martis.
P rimus ab æquorea percussis cuspide saxis
T hessalicus sonipes bellis feralibus omen
E xiluit, primus chalybem, frenosq; momordit,
S pumauitq; nouis Lapithæ domitoris habenis.
P rima fretum scindens pagasæo littore pinus,
T errenum ignotas hominem proiecit in undas.
P rimus Thessalicæ rector telluris Ionos
I n formam calidæ percussit pondera massæ.

F udit, & argentum flammis, aurumq; moneta
F regit, & immensis coxit fornacibus æra.
I llic quod populos scelerata impegit in arma
D iuitias numerare datum est. hinc maxima serpens
D escendit Python, cyrrhæaq; fluxit in antra,
V nde & thessalicæ ueniunt ad pythia laurus.
I mpius hinc prolem superis immisit Aloëus,
I nseruit celsis prope se cum Pelion astris,
S yderibusq; uias incumbens abstulit Ossa.
H ac ubi damnata fatis tellure locarunt
C astra duces, cunctos belli præsaga futuri
M ens agitat, summiq; grauem discriminis horam
A duentare palàm est. propius iam fata moueri
D egeneres trepidant animi, peioraq; uersant,
A d dubios pauci præsumpto robore casus,
S pemq;, metumq; ferunt. turbæ sed mistus inerti
S extus erat, magno proles indigna parente,
Q ui mox scyllæis exul crassatus in undis,
P olluit æquoreos siculus pirata triumphos,
Q ui stimulante metu fati prænoscere cursus,
I mpatiensq; moræ, uenturisq; omnibus æger,
N on tripodas Deli, non pythia consulit antra,
N ec quæsisse libet primis quid frugibus altrix
O re Iouis Dodona sonet, quis noscere fibra
F ata queat, quis prodat aues, quis fulgura cœli
S eruet, & assyria scrutetur sydera cura,
A ut siquid tacitum, sed fas erat, ille supernis
D etestanda deis sæuorum arcana magorum
N ouerat, & tristes sacris feralibus aras,
V mbrarum, Ditisq; fidem, miseroq; liquebat

Scire parum ſuperos, uanum, ſæuumq́; furorem
Adiuuat ipſe locus, uicinaq́; mœnia caſtris
Hæmonidum, ficti quas nulla licentia monſtri
Tranſierat, quarum, quicquid non creditur, ars eſt.
Theſſala quin etiam tellus, herbasq́; nocentes
Rupibus ingenuit, ſenſuraq́; ſaxa canentes
Arcanum ferale magos. ibi plurima ſurgunt
Vim factura Deis, & terris hoſpita Colchis
Legit in hæmonijs, quas non aduexerat, herbas.
Impia tot populis, tot ſurdas gentibus aures
Cælicolum, diræ conuertunt carmina gentis.
Vna per ætherios exit uox illa receſſus,
Verbaq́; ad inuitum perfert cogentia numen,
Quod non cura poli, cœliq́; uolubilis unquam
Auocat, infandum tetigit cum ſydera murmur.
Tunc Babylon perſêa licet, ſecretaq́; Memphis
Omne uetuſtorum ſoluat penetrale magorum,
Abducat ſuperos alienis Theſſalis aris.
Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit
Non fatis adductus amor, flammisq́; ſeueri
Illicitis arſere ſenes, nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cum turgentia ſucco
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fœtæ,
Mens hauſti nulla ſanie polluta ueneni
Excantata perit, quos non concordia miſti
Alligat ulla tori, blandæq́; potentia formæ,
Traxerunt torti magica uertigine fili.
Ceſſauere uices rerum, dilataq́; longa
Hæſit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit, & præceps audito carmine mundus,

A xibus, & rapidis impulsos Iuppiter urgens
M iratur non ire polos. nunc omnia complent
I mbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
E t tonat ignaro cœlum Ioue, uocibus hisdem
H umentes late nebulas, nimbosq; solutis
E xcussere comis, uentis cessantibus æquor
I ntumuit, rursus uetitum sentire procellas
C onticuit turbante noto, puppimq; ferentes
I n uentum tumuere sinus, de rupe pependit
A bscissa fixus torrens, amnisq; cucurrit
N on qua pronus erat, Nilum non extulit æstas,
M æander direxit aquas, Rhodanumq; morantem
P ræcipitauit Arar, submisso uertice montes
E xplicuere iugum, nubes suspexit Olympus,
S olibus & nullis, scythicæ cum bruma rigeret,
D imaduere niues, impulsam sydere Tethyn
R eppulit hæmonidum defenso littore carmen.
T erra quoq; immoti concussit ponderis axem,
E t medium uergens titubauit nisus in orbem,
T antæ molis onus percussum uoce recessit,
P rospectumq; dedit circumlabentis Olympi.
O mne potens animal leti, genitumq; nocere,
E t pauet hæmonias, & mortibus instruit artes,
H as auidæ Tigres, & nobilis ira Leonum
O re fouent blando, gelidos his explicat orbes,
I nq; pruinoso coluber distenditur aruo.
V iperei coëunt abrupto corpore nodi,
H umanoq; cadit serpens afflata ueneno.
Quis labor hic superis cantus, herbasq; sequendi,
S pernendiq; timor? cuius commercia pacti

Obstrictos habuere Deos? parere necesse est?
An iuuat? ignota tantum pietate merentur?
An tacitis ualuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis superos? an habent hæc carmina certum
Imperiosa Deum? qui mundum cogere, quicquid
Cogitur ipse, potest. illis & sydera primum
Præcipiti deducta polo, Phœbéq; serena
Non aliter diris uerborum obsessa uenenis
Palluit, & nigris, terrenísq; ignibus arsit,
Quàm si fraterna prohiberet imagine tellus,
Insererétq; suas flammis cœlestibus umbras,
Et patitur tantos cantu depressa labores,
Donec suppositas propior despumet in herbas.
Hos scelerum ritus, hæc diræ carmina gentis,
Effera damnarat nimiæ pietatis Erictho,
Inq; nouos ritus pollutam duxerat artem.
Illi namq; nefas urbis submittere tecto,
Aut laribus ferale caput, desertáq; busta
Incolit, & tumulos expulsis obtinet umbris,
Grata dies Erebi, cœtus audire silentum,
Nosse domos stygias, arcanáq; Ditis operti
Non superi, non uita uetat, tenet ora profanæ
Fœda situ macies, cœlóq; ignota sereno.
Terribilis stygio facies pallore grauatur
Impexis onerata comis. si nimbus, & atræ
Sydera subducunt nubes, tunc thessala nudis
Egreditur bustis, nocturnáq; fulgura captat.
Semina fœcundæ segetis calcata perussit,
Et non letiferas spirando perdidit auras,
Nec superos orat, nec cantu supplice numen

A uxiliare uocat, nec fibras illa litantis
N ouit, funereas aris imponere flammas
G audet, & accenso rapuit quæ thura sepulchro.
O mne nefas superi prima iam uoce precantis
C oncedunt, carmen'q; timent audire secundum,
V iuentes animas, & adhuc sua membra regentes,
I nfodit busto fatis debentibus annos
M ors inuita subit, peruersa funera pompa
R ettulit à tumulis fugêre cadauera letum,
F umantes iuuenum cineres, ardentia'q; ossa
E' medijs rapit illa rogis, ipsam'q;, parentes
Q uam tenuere, facem, nigro'q; uolantia fumo
F eralis fragmenta tori, ueste's'q; fluentes
C olligit in cineres, & olentes membra fauillas.
A st ubi seruantur saxis, quibus intimus humor
D ucitur, & tracta durescunt tabe medullæ
C orpora, tunc omnes auide desæuit in artus,
I mmersit'q; manus oculis, gaudet'q; gelatos
E ffodisse orbes, & siccæ pallida rodit
E xcrementa manus, laqueum, nodos'q; nocentes
O re suo rupit, pendentia corpora carpsit,
A brasit'q; cruces, percussa'q; uiscera nimbis
V ulsit, & incoctas admisso sole medullas.
I nsertum manibus chalybem, nigram'q; per artus,
S tillantis tabi saniem, uirus'q; coactum
S ustulit, & neruo morsus retinente pependit,
E t quodcunq; iacet nuda tellure cadauer,
A nte feras, uolucres'q; sedet, nec carpere membra
V ult ferro, manibus'q; suis morsus'q; Luporum
E xpectat siccis raptura à faucibus artus.

N ec cessant à caede manus, si sanguine uiuo
E st opus, erumpat iugulo qui primus aperto,
N ec refugit caedes, uiuum si sacra cruorem,
E xtaq; funereae poscunt trepidantia mensae,
V ulnere si uentris non qua natura uocabat,
E xtrahitur partus, calidis ponendus in aris.
E t quoties saeuis opus est, ac fortibus umbris,
I psa facit manes, hominum mors omnis in usu est.
I lla genae florem primaeuo corpore uulsit,
I lla comam laeua morienti abscidit ephebo.
S aepe etiam charis cognato in funere dira
T hessalis incubuit membris, atq; oscula figens,
T runcauitq; caput, compressaq; dentibus ora
L axauit, siccoq; haerentem gutture linguam
P raemordens gelidis infudit murmura labris,
A rcanumq; nefas stygias mandauit ad umbras.
H anc ut fama loci Pompeio prodidit. alta
N octe poli, Titan medium quo tempore ducat
S ub nostra tellure diem. deserta per arua
C arpit iter, fidi scelrum, suetiq; ministri
E ffractos circum tumulos, ac busta uagati
C onspexere procul praerupta in caute sedentem,
Q ua iuga deuexus pharsalica porrigit Aemus.
I lla magis, magicisq; Deis incognita uerba
T entabat, carmenq; nouos fingebat in usus,
N anq; timens ne Mars alium uagus iret in orbem,
E mathis & tellus tam multa caede careret,
P ollutos cantu, dirisq; uenefica succis,
C onspersos uetuit transmittere bella Philippos
T ot mortes habitura suas, usuraq; mundi

S anguine, cæsorum truncare cadauera regum
S perat, & Hesperiæ cineres auertere gentis,
O ssáq; nobilium, tantosq; adquirere manes.
H ic ardor, solusq; labor, quid corpore Magni
P roiecto rapiat, quos Cæsaris inuolet artus,
Q uam prior affatur Pompeij ignaua propago.
O decus Hæmonidum, populis quæ pandere fata,
Q uæq; suo uentura potes diuertere cursu,
T e precor, ut certum liceat mihi noscere finem,
Q uem belli fortuna paret, non ultima turbæ
P ars ego romanæ, Magni clarissima proles,
V el dominus rerum, uel tanti funeris hæres.
M ens dubijs percussa pauet, rursusq; parata est
C ertos ferre metus, hoc casibus eripe iuris,
N e subiti, cæciq; ruant, uel numina torque,
V el tu parce Deis, & manibus exprime uerum,
E lisias resera sedes, ipsamq; uocatam,
Q uos petat è nobis mortem, tibi coge fateri.
N õ humilis labor est, dignũ est, quod quærere cures,
V el tibi quo tanti præponderet alea fati.
I mpia lætatur uulgatæ nomine famæ
T hessalis, & contra, si fata minora moueres,
P ronum erat ó iuuenis, quos uelles inquit, in actus
I nuitos præbere Deos, conceditur arti
V nam cum radijs presserunt sydera mortem
I nseruisse moras, & quamuis fecerit omnis
S tella senem, medios herbis abrumpimus annos,
A t simul à prima descendit origine mundi,
C ausarum series, atq; omnia fata laborant,
S i quicquam mutare uelis, unoq; sub ictu

Stat genus humanum, tunc thessala turba fatemur
Plus fortuna potest, sed si praenoscere casus
Contentus, facilis'q; aditus, multiq; patebunt
Ad uerum, tellus nobis, aether'q;, chaosq;,
Aequora'q;, & campi, rhodopeia'q; saxa loquētur.
Sed pronum cum tanta nouae sit copia mortis,
Emathijs unum campis attollere corpus.
Vt modo defuncti, tepidi'q; cadaueris ora
Plena uoce sonent, ne membris sole perustis
Auribus incertum feralis strideat umbra.
Dixerat, & noctis geminatis arte tenebris,
Moestum tecta caput, squalenti nube pererrat,
Corpora caesorum tumulis proiecta negatis,
Continuo fugēre lupi, fugere reuulsis
Vnguibus impastae uolucres, dum Thessala uatem
Eligit, & gelidas leto scrutata medullas.
Pulmonis rigidi stantes sine uulnere fibras
Inuenit, & uocem defuncto in corpore quaerit.
Fata peremptorum pendent iam multa uirorum,
Quem superis reuocasse uelit, si tollere totas
Tentasset campis acies, & reddere bello,
Cessissent leges Erebi, monstro'q; potenti
Extractus stygio populus pugnasset auerno,
Electum tandem traiecto gutture corpus
Ducit, & inserto laqueis feralibus unco
Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer
Victurum, montis'q; caui, quem tristis Erichtho
Damnarat, sacris alta sub rupe locatur.
Haud procul à Ditis caecis depressa cauernis
In praeceps subsedit humus, quam pallida pronis

Vrget sylua comis, & nullo uertice coelum
Suspiciens, Phoebo non peruia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ, pallens'q; sub antris
Longa nocte situs, nunquam nisi carmine factum,
Lumen habet, non tænareis sic faucibus aër
Sedit iners mœstum mundi confine latentis,
Ac nostri, quò non metuunt emittere manes!
Tartarei reges. nam quamuis Thessala uates
Vim faciat fatis, dubium est, quod traxerit illuc,
Aspiciat stygias, an quod descenderit umbras
Discolor, & uario furialis cultus amictu
Induitur, uultus'q; aperitur crine remoto,
Et coma uipereis substringitur horrida sertis.
Vt pauidos iuuenis comites, ipsum'q; trementem
Conspicit exanimi defixum lumina uultu,
Ponite ait trepida conceptos mente timores,
Iam noua iam uera reddetur uita figura,
Vt quamuis pauidi, possint audire loquentem.
Si uero, stygios'q; lacus, ripam'q; sonantem
Ignibus ostendam, si me præsente uideri
Eumenides possent, uillosa'q; colla colubris
Cerberus excutiens, & uincti terga gigantes.
Quis timor ignaui metuentes cernere manes?
Pectora tunc primum feruenti sanguine supplet
Vulneribus laxata nouis, tabo'q; medullas
Abluit, & uirus large lunare ministrat.
Huc quicquid fœtu genuit natura sinistro
Miscetur, non spuma canum, quibus unda timori est,
Viscera non lyncis, non duræ nodus hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,

Non puppem retinens euro tendente rudentes
In medijs echeneis aquis, oculiq; draconum,
Quæq; sonant fœta tepefacta sub alite saxa.
Non Arabum uolucer serpens, innataq; rubris
Aequoribus custos pretiosæ uipera conchæ,
Aut uiuentis adhuc libycæ membrana cerastæ,
Aut cinis eoa positi phœnicis in ara.
Quo' postquam uiles, & habentes nomina pestes
Contulit infando saturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum nascentibus inspuit herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa ueneni.
Tunc uox letæos cunctis pollentior herbis
Excantare deos, confudit murmura primum
Dissona, & humanæ multum discordia linguæ
Latratus habet illa canum, gemitusq; luporum,
Quod trepidus bubo, quod stryx nocturna querũtur,
Quod strident, ululantq; feræ, quod sibilat anguis,
Exprimit, & planctus illisæ cautibus undæ,
Syluarumq; sonum, fractæq; tonitrua nubis.
Tot rerum uox una fuit, mox cætera cantu
Explicat hæmonio, penetratq; in tartara lingua.
Eumenides, stygiumq; nefas, pœnæq; nocentum,
Et chaos innumeros auidum confundere mundos,
Et rector terræ, quem longa in sæcula torquet
Mors dilata Deûm, styx, & quos nulla meretur
Thessalis elisios, cœlum, matremq; perosa
Persephone, nostræq; Hecates pars ultima, per quã
Manibus, & mihi sunt tacitæ commercia linguæ,
Ianitor & sedis laxæ, qui uiscera sæuo
Spargis nostra cani, repetitaq; fila sorores

F racturæ, tuq; ó flagrantis portitor undæ
I am lassate senex ad me redeuntibus umbris
E xaudite preces, si uos satis ore nefando,
P ollutóq; uoco, si nunquam hæc carmina fibris
H umanis ieiuna cano, si pectora plena
S æpe dedi, & laui calido prosecta cerebro,
S iquis, qui uestris caput, extáq; lancibus infans
I mposuit, uicturus erat, parete precanti.
N on in tartareo latitantem poscimus antro,
A ssuetamq; diu tenebris, modo luce fugata
D escendentem animam, primo pallentis hiatu
H æret adhuc Orci, licet has exaudiat herbas
A d manes uentura semel, ducis omnia nato
P ompeiana canat nostri modo militis umbra,
S i bene de uobis ciuilia bella merentur.
H æc ubi fata, caput, spumantiáq; ora leuauit,
A spicit astantem proiecti corporis umbram,
E xanimes artus, inuisáq; claustra timentem
C arceris antiqui, pauet ire in pectus apertum,
V iscerάq;, & ruptas letali uulnere fibras.
A h miser extremum, cui mortis munus iniquæ
E ripitur non posse mori, miratur Erichtho
H as fatis licuisse moras, iratáq; morti
V erberat in motum uiuo serpente cadauer,
P erq; cauas terræ, quas egit carmine, rimas
M anibus illatrat, regniq; silentia rupit.
T isiphone, uocisq; meæ secura Megæra
N on agitis sæuis Erebi per inane flagellis
I nfelicem animam? iam uos ego nomine uero
E liciam, stygiasq; canes in luce superna

Destituam, per busta sequar, per funera custos,
Expellam tumulis, abigam uos omnibus urnis,
Teq; Deis, ad quos alio procedere uultu
Ficta soles Hecate pallenti tabida forma,
Ostendam, faciemq; Erebi mutare uetabo,
Eloquar immenso terræ sub pondere, quæ te
Contineant Ennea dapes, quo fœdere mœstum
Regem noctis ames, quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres, tibi pessime mundi
Arbiter immittam ruptis Titana cauernis,
Et subito feriere die. Paretis? an ille
Compellendus erit, quo nunquam terra uocato
Non excussa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
Verberibusq; suis trepidam castigat Erinnym,
Indespecta tenet uobis, qui tartara, cuius
Vos estis superi, stygias qui peierat undas.
Protinus astrictus caluit cruor, atraq; fouit
Vulnera, & in uenas, extremaq; membra cucurrit.
Percussæ gelido trepidant sub pectore fibræ,
Et noua desuetis subrepens uita medullis,
Miscetur morti. tunc omnis palpitat artus,
Tenduntur nerui, nec se tellure cadauer
Paulatim per membra leuat, terraq; repulsum est,
Erectumq; semel, distento lumina rictu
Nudantur, non dum facies uiuentis in illo,
Iam morientis erat, remanet pallorq;, rigorq;,
Et stupet illatus mundo, sed murmure nullo
Ora astricta sonant, uox illi, linguaq; tantum
Responsura datur. dic inquit, Thessala, magna
Quod iubeo, mercede mihi, nam uera locutum

Immunem toto mundi præstabimus æuo
Artibus hæmonijs, tali tua membra sepulchro,
Talibus exuram stygio cum carmine syluis,
Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.
Sit tanti uixisse iterum, nec uerba, nec herbæ
Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes,
À me morte data tripodas, uatésq; deorum
Sors obscura tenet, certus discedat ab umbris
Quisquis uera petit, duræq; oracula mortis
Fortis adit, ne parce precor, da nomina rebus,
Da loca, da uocem, qua mecum fata loquantur,
Addidit, & carmen, quo, quicquid consulit umbrā,
Scire dedit. Mœstum fletu manante cadauer,
Tristia non equidem parcarum stamina dixit,
Respexi, tacitæ reuocatus ab aggere ripæ,
Quod tamen è cunctis mihi noscere contigit umbris,
Effera Romanos agitat discordia manes,
Impiaq; infernam ruperunt arma quietem,
Elisias alij sedes, ac tartara mœsta
Diuersi liquere duces, quid fata pararent,
Hi fecere palàm, tristis felicibus umbris
Vultus erat, uidi Decios, natumq;, patremq;
Lustrales bellis animas, flentemq; Camillum,
Et Curios, Syllam de te fortuna querentem.
Deplorat libycas perituram Scipio terris
Infaustam sobolem maior Carthaginis hostis,
Non seruituri mœret Cato fata nepotis.
Solum te consul depulsis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem uidimus umbras.
Abruptis Catilina minax, fractisq; cathenis

E xultat, Mariíq; truces, nudiq; Cethegi.
V idi ego lætantes popularia nomina Drusos.
L egibus immodicos, ausosq; ingentia Gracchos.
A eternis chalybum nodis, & carcere ditis
C onstrictæ plausere manus, camposq; piorum
P oscit turba nocens, regni possessor inertis
P allentes aperit sedes, abruptaq; saxa
A sperat, & durum uinclis adamanta, paratq;
P œnam uictori, refer hæc solatia tecum
O iuuenis, placido manes, patremq;, domumq;
E xpectare sinu, regniq; in parte serena
P ompeio seruare locum, nec gloria paruæ
S ollicitet uitæ, ueniet quæ misceat omneis
H ora duces, properate mori, magnoq; superbi
Q uamuis è paruis animo descendite bustis,
E t romanorum manes calcate deorum,
Q uem tumulum Nili, quem Tybridis abluat unda
Q uæritur, & ducibus tantum de funere pugna est.
T u fatum ne quære tuum cognoscere, parcæ
M e reticente dabunt, tibi certior omnia uates
I pse canet siculis genitor Pompeius in aruis.
I lle quoq; incertus quò te uocet, unde repellat,
Q uas iubeat uitare plagas, quæ sydera mundi.
E uropam miseri, Libyamq;, Asiamq; timete,
D istribuit tumulos uestris fortuna triumphis.
O miseranda domus, toto nil orbe uidebis
T utius emathia. Si postquam fata peregit,
S tat uultu mœstus tacito, mortemq; reposcit.
C arminibus magicis opus est, herbisq;, cadauer
V t cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata

Consumpto iam iure semel. tum robore multo
Extruit illa rogum, uadit defunctus ad ignes.
Accensa iuuenem positum strue linquit Erictho
Tandem passa mori, Sextoq; ad castra parentis
It comes, & coelo lucis ducente colorem,
Dum ferrent tutos intra tentoria gressus,
Iussa tenere diem densas nox praestitit umbras,

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER SEPTIMVS.

Segnior Oceano, quàm lex aeterna uocabat,
Luctificus Titan nunquam magis aethera contra
Egit equos, currumq; polo rapiente retorsit,
Defectusq; pati uoluit, raptaeq; labores
Lucis, & attraxit nubes non pabula flammis,
Sed ne thessalico purus luceret in orbe.
At nox felicis Magni pars ultima uitae
Sollicitos uana decepit imagine somnos.
Nam Pompeiani uisus sibi sede theatri
Innumeram effigiem romanae cernere plebis,
Attolliq; suum laetis ad sydera nomen
Vocibus, & plausu cuneos certare sonantes.
Qualis erat populi facies, clamorq; fauentis,
Olim cum iuuenis, primiq; aetate triumphi,
Post domitas gentes, quas torrens ambit Iberus,
Et quaecunq; fugax Sertorius impulit arma,

V espere pacato, pura uenerabilis æque
Quam currus ornante toga plaudente senatu,
Sedit adhuc romanus eques. seu fine bonorum
Anxia uenturis ad tempora læta refugit,
Siue per ambages solitas contraria uisis
Vaticinata quies magni tulit omina planctus,
Seu uetito patrias ultra tibi cernere sedes
Sic Romam fortuna dedit. Ne rumpite somnos
Castrorum uigiles, nullas tuba uerberet aures,
Crastina dira quies, & imagine mœsta diurna,
Vndiq; funestas acies feret, undiq; bellum.
Vnde pares somnos populi, noctemq; beatam?
O felix, si te uel sic tua Roma uideret.
Donassent utinam superi, patriæq;, tibiq;
Vnum Magne diem, quo fati certus uterq;
Extremum tanti fructum caperetis amoris,
Tu uelut Ausonia uadis moriturus in urbe,
Illa rati semper de te sibi conscia uoti,
Hoc scelus haud unquam fatis hærere putauit,
Sic se dilecti tumulum quoq; perdere Magni.
Te misto flesset luctu, iuuenisq;, senexq;,
Iniussusq; puer, lacerasset crine soluto
Pectora fœmineum ceu Bruti funere uulgus.
Nunc quoq; tela licet paueant uictoris iniqui,
Nunciet ipse licet Cæsar, tua funera flebunt.
Sed dum thura ferunt, dum laurea serta tonanti,
O miseri, quorum gemitus edere dolorem,
Qui te non pleno pariter planxere theatro.
Vicerat astra iubar cum misto murmure turba,
Castrorum fremuit, fatisq; trahentibus orbem

S igna petit pugnæ, miseri pars maxima uulgi
N on totum uisura diem tentoria circum
I psa ducis queritur, magnoq́; accensa tumultu
M ortis uicinæ properantes admouet horas.
D ira subit rabies, sua quisq;, ac publica fata
P ræcipitare cupit. segnis, pauidusq́; uocatur,
A c nimium patiens soceri Pompeius, & orbis
I ndulgens regno, qui tot simul undiq; gentes
I uris habere sui uellet, pacemq́; timeret.
N ecnon & reges, populiq; queruntur eoi
B ella trahi, patriaq́; procul tellure teneri.
H oc placet ó superi, cum uobis uertere cuncta
P ropositum, nostris erroribus addere crimen.
C ladibus irruimus, nocituraq́; poscimus arma,
I n Pompeianis uotum est Pharsalia castris.
C unctorum uoces Romani maximus author
T ullius eloquij, cuius sub iure, togaq;
P acificas sæuus tremuit Catilina secures,
P ertulit, iratus bellis, cum rostra, forumq;
O ptaret, passus tam longa silentia miles.
A ddidit inualidæ robur facundia causæ.
H oc pro tot meritis solum te Magne precatur,
V ti se fortuna uelis, proceresq́; tuorum
C astrorum, regesq́; tui cum supplice mundo
A ffusi, uinci socerum patiare rogamus.
H umano generi tam longo tempore bellum
C æsar erit? merito Pompeium uincere lente
G entibus indignum est à transcurrente subactis.
Q uò tibi feruor abit? aut quò fiducia fati?
D e superis ingrate times? causamq́; Senatus

Credere dis dubitas? ipsæ tua signa reuellent,
Prosilientq; acies. pudeat uicisse coactum.
Si duce te iusso, si nobis bella geruntur,
Sit iuris quocunq; uelint concurrere campo.
Quid mundi gladios à sanguine Cæsaris arces?
Vibrant tela manus, uix signa morantia quisquã
Expectat, propera, ne te tua classica linquant.
Scire Senatus auet, miles te Magne sequatur,
An comes. Ingemuit rector, sensitq; Deorum
Esse dolos, & fata suæ contraria menti.
Si placet hoc inquit, cunctis, si milite Magno,
Non duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
Inuoluat populos una fortuna ruina,
Sitq; hominum magnæ lux ista nouissima parti.
Testor Roma tamen Magnum, quo cuncta perirẽt,
Accepisse diem, potuit tibi uulnere nullo
Stare labor belli, potui sine cæde subactum,
Captiuumq; ducem uiolatæ tradere paci.
Quis furor ó cæci scelerum? ciuilia bella
Gesturi, metuunt ne non cum sanguine uincant.
Abstulimus terras, exclusimus æquore toto,
Ad præmaturas segetum ieiuna rapinas
Agmina compulimus, uotumq; effecimus hosti,
Vt mallet sterni gladijs, mortesq; suorum
Permiscere meis, belli pars magna peracta est
Iis, quibus effectum est, ne pugnã tiro paueret.
Si modo uirtutis stimulis, iræq; calore
Signa petunt, multos in summa pericula misit
Venturi timor ipse mali. fortissimus ille est,
Qui promptus metuenda pati, si comminus instent,

E t differre potest. placet hæc tam prospera rerum
T radere fortunæ? gladio permittere mundi
D iscrimen? pugnare ducem, quàm uincere malunt.
R es mihi romanas dederas fortuna regendas,
A ccipe maiores, & cæco in marte tuere.
P ompeij nec crimen erit, nec gloria bellum.
V incis apud superos uotis me Cæsar iniquis.
P ugnatur, quantum scelerum, quantum'q; malorũ
I n populos lux ista feret, quot regna iacebunt,
S anguine Romano quàm turbidus ibit Enipheus.
P rima uelim caput hoc funesti lancea belli,
S i sine momento rerum, partis'q; ruina
C asurum est, feriat, neq; enim uictoria Magno
L ætior, aut populus inuisum hac clade peracta,
A ut hodie Pompeius erit miserabile nomen,
O mne malum uicti, quod sors feret ultima rerum,
O mne nefas uictoris erit. sic fatur, & arma
P ermittit populis, frenos'q; furentibus ira
L axat, & ut uictus uiolento nauita coro
D at regimen uentis, ignauum'q; arte relicta
P uppis onus trahitur, trepido confusa tumultu
C astra fremunt, animi'q; truces sua pectora pulsant
I ctibus incertis, multorum pallor in ore
M ortis uenturæ est, facies'q; simillima fato.
A duenisse diem, qui fatum rebus in æuum
C onderet humanis, & quæri Roma quid esset,
I llo marte palàm est, sua quisq; pericula nescit
A ttonitus maiore metu quis littora ponto
O bruta, quis summis cernens in montibus æquor,
A ethera'q; in terras deiecto sole cadentem,

Tot rerum finem timeat sibi? non uacat ullos
Pro se ferre metus, urbi, Magnoq; timetur.
Nec gladijs habuere fidem, nisi cautibus asper
Exarsit mucro, tunc omnis lancea saxo
Erigitur, tendunt neruis melioribus arcus,
Cura fuit lectis pharetras implere sagittis,
Auget eques stimulos, frenorumq; aptat habenas.
Si liceat superis hominum conferre labores,
Non aliter Phlegra rapidos tollente gigantes
Martius incaluit siculis incudibus ensis,
Et rubuit flammis iterum neptunia cuspis,
Spiculaq; extenso Pæan Pythone recoxit,
Pallas gorgoneos diffudit in ægida crines.
Pallenæa Ioui mutauit fulmina Cyclops.
Non tamen abstinuit uenturos prodere casus
Per uarias fortuna notas, nam Thessala rura
Cum peterent, totus uenientibus obstitit æther,
Inq; oculis hominum fregerunt fulmina nubes,
Aduersasq; faces, immensoq; igne columnas,
Et trabibus mistis auidos Pythonas aquarum
Detulit, atq; oculos ingesto fulgure clausit,
Excussit cristas galeis, capulosq; solutis
Perfudit gladijs, ereptaq; pila liquauit,
Aetherioq; nocens fumauit sulfure ferrum.
Nec non innumero cooperta examine signa,
Vixq; reuulsa solo, maiori pondere pressum
Signiferi mersere caput, rorantia fletu
Vsq; ad Thessaliam Romana, & publica signa,
Admotus superis discussa fugit ab ara
Taurus, & emathios, præceps se iecit in agros,

N ullaq́; funestis inuenta est uictima sacris.
A t tu quos scelerum superos? quas rite uocasti
E umenidas Cæsar? stygii quæ numina regni,
I nfernumq́; nefas? & mersos nocte furores?
I mpia tam sæue gesturus bella litasti?
I am dubium, monstrisńe Deûm nimioúe pauori
C rediderint, multis concurrere uisus Olympo
P indus, & abruptis mergi conuallibus Aemus,
E dere nocturnas belli Pharsalia uoces,
I re per ossæam rapidus Beboeida sanguis,
I nq́; uicem uultus tenebris mirantur opertos,
E t pallere diem, galeisq́; incumbere noctem,
D efunctosq́; patres, & cunctas sanguinis umbras
A nte oculos uolitare suos, sed mentibus unum
H oc solamen erat, quod uoti turba nefandi
C onscia, quæ patrum iugulos, quæ pectora fratrum
S perabat, gaudet monstris, mentisq́; tumultu,
A tq; omen scelerum, subitos putat esse furores.
Q uid mirum populos, quos lux extrema manebat
L ymphato trepidasse metu? præsaga malorum
S i data mens homini est, tyriis qui gadibus hospes
A diacet, Armeniumq́; bibit Romanus Araxem,
S ub quocunq; die, quocunq; est sydere mundi,
M œret, & ignorat causas, animumq́; dolentem
C orripit, Emathiis quid perdat nescit in aruis.
E uganeo, si uera fides memorantibus, augur
C olle sedens Aponus terris ubi fumifer exit,
A tq; Antenorei dispergitur unda Timaui,
V enit summa dies, geritur res maxima dixit,
I mpia concurrunt Pompeii, & Cæsaris arma,

Seu tonitrus, ac tela Iouis præsaga notauit,
Aëra seu totum discordi obsistere cœlo,
Prospexitq; polos, seu lumen in æthere mœstum
Solis in obscuro pugnam pallore notauit.
Dissimilem certe cunctis, quos explicat, egit
Thessalicum natura diem, si cuncta perito
Augure mens hominum cœli noua signa notasset,
Spectari è toto potuit Pharsalia mundo.
O summos hominum, quorum fortuna per orbem
Signa dedit, quorum fatis cœlum omne uacauit.
Hæc & apud seras gentes, populosq; nepotum,
Siue sua tantum uenient in sæcula fama,
Siue aliquid magnis nostri quoq; cura laboris
Nominibus prodesse potest, cum bella legentur,
Spesq;, metusq; simul, perituraq; uota mouebunt,
Attonitiq; omnes ueluti uenientia fata
Non trásmissa legent, et adhuc tibi Magne fauebũt.
Miles ut aduerso Phœbi radiantis ab ictu
Descendens totos perfudit lumine colles,
Non temere immissus campis, stetit ordine certo
Infelix acies, cornus tibi cura sinistri
Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
Et quarta legione datur, tibi numine pugnax
Aduerso Domiti dextri frons tradita martis,
At medij robur belli fortissima densant
Agmina, quæ cilicum terris deducta tenebat
Scipio, miles in hoc libyco dux primus in orbe.
At iuxta fluuios, & stagna undantis Eniphei,
Cappadocum montana cohors, & largus habenis
Ponticus ibat eques, sicci sed plurima campi

Tetrarchæ, regesq; tenent magniq; tyranni,
Atq; omnis latio quæ seruit purpura ferro.
Illuc, & Libyæ numidas, & Creta cydonas
Misit, ithyreis cursus fuit inde sagittis,
Inde truces galli solitum prodistis in hostem,
Illic pugnaces commouit Iberia cetras.
Eripe uictori gentes, & sanguine mundi
Fuso, Magne semel totos consume triumphos.
Illo forte die Cæsar statione relicta,
Ad segetum raptus moturus signa, repente
Conspicit in planos hostem descendere campos,
Oblatumq; uidet uotis sibi mille petitum
Tempus, in extremos quo mitteret omnia casus,
Aeger quippe moræ, flagransq; cupidine regni,
Cœperat exiguo tractu ciuilia bella
Vt lentum damnare nefas, discrimina postquam
Aduentare ducum, supremaq; prælia uidit,
Casuram fatis sensit mutare ruinam.
Illa quoq; in ferrum rabies promptissima, paulum
Languit, & casus audax spondere secundos
Mens stetit in dubio, quam nec sua fata timere,
Nec Magni sperare sinunt, formidine mersa
Prosilit hortando melior fiducia uulgo.
O domitor mundi rerum fortuna mearum
Miles, adest toties optatæ copia pugnæ,
Nil opus est uotis, iam fatum accersite ferro,
In manibus uestris, quantus sit Cæsar, habetis.
Hæc est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas
Promissam memini, cuius spe mouimus arma,
In quam distulimus uetitos remeare triumphos.

Haec eadem est hodie, quae pignora, quaeq; penates
Reddat, & emeritos faciat uos marte colonos.
Haec fato quae teste probet, quis iustius arma
Sumpserit, haec acies uictum factura nocentem est.
Si pro me patriam ferro, flammisq; petistis,
Nunc pugnate truces, gladiosq; exoluite culpa,
Nulla manus belli mutato iudice pura est.
Non mihi res agitur, sed uos ut libera sitis
Turba precor, gentes ut ius habeatis in omnes,
Ipse ego priuatae cupidus me reddere uitae,
Plebeiaq; toga modicum componere ciuem,
Omnia dum uobis liceant, nihil esse recuso.
Inuidia regnate mea, nec sanguine multo
Spem mundi petitis, graijs delecta iuuentus
Gymnasijs aderit, studioq; ignaua palaestrae,
Et uix arma ferens, & mistae dissona turbae
Barbaries, non illa tubas, non agmine moto
Clamorem latura suum, ciuilia paucae
Bella manus facient. pugnae pars magna leuabit
His orbem populis, Romanumq; obteret hostem.
Ite per ignauas gentes, famosaq; regna,
Et primo ferri motu prosternite mundum,
Sitq; palàm, quas tot duxit Pompeius in urbem
Curribus, unius gentes non esse triumphi.
Armeniosne mouet, Romana potentia cuius
Sit ducis? aut emptum nimio uult sanguine quisquã
Barbarus hesperijs Magnum praeponere rebus?
Romanos odere omnes, dominosq; grauantur,
Quos nouere magis. sed me fortuna meorum
Commisit manibus, quorum me Gallia testem

T ot fecit bellis, cuius non militis ensem
A gnoscam? cœlumq; tremens cum lancea transit
D icere non fallar, quo sit uibrata lacerto.
Q uod si signa ducem nunquam fallentia uestrum,
C onspicio, faciesq; truces, oculosq; minaces,
V iastis, uideor fluuios spectare cruoris,
C alcatosq; simul reges, sparsumq; Senatus
C orpus, & immensa populos in cæde natantes.
S ed mea fata moror, qui uos in tela ruentes
V ocibus his teneo, ueniam date bella trahenti
S pe trepido, haud unquam uidi tã magna daturos,
T am propè me superos, camporum limite paruo
A bsumus à uotis, ego sum, cui marte peracto
Q uæ populi, regesq; tenent, donare licebit.
Q uo'ne poli motu? quo cœli sydre uerso
T hessalicæ tantum superi permittitis oræ?
A ut merces hodie bellorum, aut pœna paratur.
C æsareas spectate cruces, spectate cathenas,
E t caput hoc positum rostris, effusaq;, membra,
S eptorumq; nefas, & clausi prælia campi,
C um duce syllano gerimus ciuilia bella.
V estri cura mouet, nam me secura manebit
S ors quæsita manu, fodientem uiscera cernet
M e mea, qui non dum uictum respexerit hostem.
D ij, quorum curas abduxit ab æthere tellus,
R omanusq; labor, uincat, quicunq; necesse
N on putat in uictos sæuum distringere ferrum,
Q uiq; suos ciues, quod signa aduersa tulerunt,
N on credit fecisse nefas. Pompeius in arcto
A gmina uestra loco uetita uirtute moueri

Cum tenuit, quanto satiauit sanguine ferrum.
Vos tamen hoc oro iuuenes, ne cædere quisquam
Hostis terga uelit, ciuis qui fugerit, esto.
Sed dum tela micant, non uos pietatis imago
Vlla, nec aduersa conspecti fronte parentes
Commoueant. uultus gladio turbate uerendos.
Siue quis infesto cognata in pectora ferro
Ibit, seu nullum uiolabit uulnere pignus,
Ignoti iugulum tanquam scelus imputet hostis.
Sternite iam uallum, fossasq; implete ruina,
Exeat ut plenis acies non sparsa maniplis,
Parcite ne castris, uallo tendetis in illo,
Vnde acies peritura uenit. uix cuncta locuto
Cæsare, quemq; suum munus trahit, armaq; raptim
Sumpta uiris cæleris capiunt præsagia belli,
Calcatisq; ruunt castris, stant ordine nullo,
Arte ducis nulla, permittunt omnia fatis.
Si totidem Magni soceros, totidemq; petentes
Vrbis regna suæ funesto in marte locasset,
Non tam præcipiti ruerent in prælia cursu.
Vidit ut hostiles in rectum exire cateruas
Pompeius, nullasq; moras permittere bello,
Sed superis placuisse diem, stat corde gelato
Attonitus, tantoq; duci sic arma timere
Omen erat, premit inde metus, totumq; per agmen
Sublimi prouectus equo, quem flagitat inquit,
Vestra diem uirtus, finis ciuilibus armis,
Quem quæsistis, adest, totas effundite uires,
Extremum ferri superest opus, unaq; gentis
Hora trahit, quisquis patriam, charosq; penates,

Qui sobolẽ, ac thalamos, desertaq́; pignora quærit,
Ense petat, medio posuit Deus omnia campo.
Causa iubet melior superos sperare secundos,
Ipsi tela regent per uiscera Cæsaris, ipsi
Romanas sanare uolent hoc sanguine leges.
Si socero dare regna meo, mundumq́; pararent,
Præcipitare meam fatis potuere senectam,
Non iratorum populis, urbiq́; Deorum est
Pompeium seruare ducem. quæ uincere possent
Omnia contulimus, subiere pericula clari
Sponte uiri, sacraq́; antiquus imagine miles.
Si Curios his fata darent, reducesq́; Camillos
Temporibus, Deciosq́; caput fatale mouentes,
Hinc starent, primo gentes oriente coactæ,
Innumeræq́; urbes, quantas in prælia nunquam
Excauere manus, toto simul utimur orbe.
Quicquid signiferi comprensum limite cycli
Sub noton, et boreã hominũ sumus, arma mouemus.
Non ne superfusis collectum cornibus hostem
In medium dabimus? paucas uictoria dextras
Exigit, at plures tantum clamore cateruæ
Bella gerent, Cæsar nostris non sufficit armis.
Credite pendentes è summis mœnibus urbis
Crinibus effusis hortari in prælia matres.
Credite grandæuum, uetitumq́; ætate Senatum
Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos,
Atq; ipsam domini metuentem occurrere Romam.
Credite qui nunc est, populum, populumq́; futurũ
Permistas afferre preces. hæc libera nasci,
Hæc uult turba mori. siquis post pignora tanta.

Pompeio locus est, cum prole, & coniuge supplex,
Imperij salua si maiestate liceret,
Voluerer ante pedes, Magnus, nisi uincatis, exul
Ludibrium soceri, uester pudor, ultima fata
Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
Ne discam seruire senex. tam mœsta locuti
Voce ducis flagrant animi, Romanaq; uirtus
Erigitur, placuitq; mori, si uera timeret.
Ergo utrinq; pari concurrunt agmina motu,
Irarum metus hos, regni spes excitat illos.
Hæ facient dextræ quicquid non expleat ætas
Vlla, nec humanum reparet genus omnibus annis,
Vt uacet à ferro, gentes mars iste futuras
Obruet, & populos æui uenientis in orbem
Erecto natale feret. tunc omne latinum
Fabula nomen erit, Gabios, Veiosq;, Coramq;
Puluere uix tectæ poterunt monstrare ruinæ,
Albanosq; lares, laurentinosq; penates,
Rus uacuum, quod non habitet nisi nocte coacta
Inuitus, questusq; Numam iussisse Senator,
Non ætas hæc carpsit edax, monimentaq; rerum
Putria, destituit crimen ciuile, uidemus
Tot uacuas urbes. generis quo turba redacta est
Humani toto populi qui nascimur orbe,
Nec muros implere uiris, nec possumus agros,
Vrbs nos una capit, uincto fossore coluntur
Hesperiæ segetes, stat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus, nulloq; frequentem
Ciue suo Romam, sed mundi fece repletam,
Cladis eò dedimus, ne tanto in tempore bellum

I am posset ciuile geri, Pharsalia tanti
C ausa mali. cedent feralia nomina Cannæ,
E t damnata diu Romanis Allia fastis
T empora signauit leuiorum Roma malorum,
H unc uoluit nescire diem. prò tristia fata
A era pestiferum tractu, morbosq; fluentes,
I nsanamq; famem, permissasq; ignibus urbes
M œniaq; in præceps laturos plena tremores
H i possent explere uiri, quos undiq; traxit
I n miseram fortuna necem, dum munera longi
E xplicat eripiens æui, populosq;, ducesq;
C onstituit campis, per quos tibi Roma ruenti
O stendat quàm magna cadas, quæ latius orbem
P ossedit, citius per prospera fata cucurrit.
O mne tibi bellum gentes dedit omnibus annis,
T e geminum Titan procedere uidit in axem.
H aud multum terræ spatium restabat eoæ,
V t tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret æther,
O mniaq; errantes stellæ Romana uiderent.
S ed retro tua fata tulit par omnibus annis
E mathiæ funesta dies, hac luce cruenta
E ffectum, ut latios non horreat India fasces,
N ec uetitos errare Dacas in mœnia ducat,
S armaticumq; premat sucinctus consul aratrum,
Quod semper sæuas debet tibi Parthia pœnas,
Quod fugiens ciuile nefas, redituraq; nunquam
L ibertas ultra Tigrim, Rhenumq; recessit,
A c toties nobis iugulo quæsita, uagatur,
G ermanum, Scythicumq; bonum, nec respicit ultra
A usoniam, uellem populis incognita nostris,

Vulturis ut primum læuo fundata uolatu
Romulus infami compleuit moenia luco,
Vsq; ad Thessalicas seruisses Roma ruinas.
De Brutis fortuna queror. quid tempora legum
Egimus, aut annos à consule nomen habentes?
Felices Arabes, Mediq;, eoáq; tellus,
Quam sub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis,
Ex populis, qui regna ferũt, sors ultima nostra est,
Quos seruire pudet. sunt nobis nulla profecto
Numina, cum cæco rapiantur sæcula casu,
Mentimur regnare Iouem. spectabit ab alto
Aethere Thessalicas teneat cum fulmina cædes?
Scilicet ipse petet Pholoën? petet ignibus Oethen?
Immeritæq; nemus Rhodopes? pinusq; minantes?
Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyestæ
Impulit, & subitis damnauit noctibus Argos,
Tot similes fratrum gladios, patrumq; gerenti
Thessaliæ dabit ille diem? mortalia nulli
Sunt curata Deo. cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas est.
Bella pares superis facient ciuilia diuos.
Fulminibus manes, radijsq; ornabit, & astris,
Inq; Deûm templis iurabit Roma per umbras.
Vt rapido cursu fati suprema morantem
Consumpsere locum, parua tellure dirempti.
Quò sua pila cadant, aut quam sibi fata minentur
Inde manum spectant, tempus, quo noscere possent,
Facturi quæ monstra forent. uidere parentes
Frontibus aduersis, fraternáq; comminus arma,
Nec libuit mutare locum, tamen omnia torpor

Pectora conſtrinxit, gelidusq; in uiſcera ſanguis
Perculſa pietate coit, totæq; cohortes
Pila parata diu tenſis tenuere lacertis.
Dij tibi non mortem, quæ cunctis pœna paratur,
Sed ſenſum poſt fata tuæ dent Craſtine morti,
Cuius torta manu commiſit lancea bellum,
Primaq; Theſſaliam Romano ſanguine tinxit.
O præceps rabies, cum Cæſar tela teneret,
Inuenta eſt prior ulla manus, tunc ſtridulus aër,
Eliſus lituis, conceptaq; claſſica cornu,
Tunc auſæ dare ſigna tubæ, tunc æthera tendit,
Extremiq; fragor conuexa irrupit Olympi,
Vnde procul nubes, quo nulla tonitrua durant.
Excepit reſonis clamorem uallibus Aemus,
Peliacisq; dedit rurſus geminare cauernis,
Pindus agit gemitus, pangæaq; ſaxa reſultant,
Oethææq; gemunt rupes, uocesq; furoris
Expauere ſui tota tellure relatos.
Spargitur in numerum diuerſis miſſile uotis.
Vulnera pars optat, pars terræ figere tela,
Ac puras ſeruare manus. rapit omnia caſus,
Atq; incerta facit, quos uult fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis iaculis, ferroq; uolanti
Exacta eſt, odijs ſolus ciuilibus enſis
Sufficit, & dextras Romana in uiſcera ducit.
Pompeij denſis acies ſtipata cateruis,
Iunxerat in ſeriem nexis umbonibus arma,
Vixq; habitura locum dextras, ac tela mouendi
Conſtiterat, gladiosq; ſuos compreſſa timebat.
Præcipiti curſu ueſanum Cæſaris agmen

In densos agitur cuneos, per'q; arma, per hostem
Quærit iter, qua torta graues loricæ cathenas
Opponit, tuto'q; latet sub tegmine pectus,
Hac quoq; peruentum est ad uiscera, tot'q; per arma
Extremum est, quod quisq; ferit, ciuilia bella
Vna acies patitur, gerit altera, frigidus inde
Stat gladius, calet omne nocens à Cæsare ferrum,
Nec fortuna diu rerum tot pondera uertens,
Abstulit ingentes fato torrente ruinas.
Vt primum toto diduxit cornua campo
Pompeianus eques, belli'q; per ultima fudit,
Sparsa per extremos leuis armatura maniplos
Insequitur, sæuas'q; manus immittit in hostem.
Illic quæq; suo miscet gens prælia telo,
Romanus cunctis petitur cruor, inde sagittæ,
Inde faces, & saxa uolant, spatio'q; solutæ
Aeris, & calido liquefactæ pondere glandes.
Tunc & Ithyræi, Medi'q;, Arabes'q; soluto
Arcu turba minax, nusquam rexere sagittas,
Sed petitur solus, qui campis imminet aër,
Inde cadunt mortes, sceleris sed crimine nullo
Externum maculant Chalybem, stetit omne coactũ
Circa pila nefas, ferro subtexitur æther,
Nox'q; super campos telis conserta pependit.
Tum Cæsar metuens ne frons sibi prima labaret
In cursu, tenet obliquas post signa cohortes,
In'q; latus belli, qua se uagus hostis agebat,
Immittit subitum non motis cornibus agmen.
Immemores pugnæ, nullo'q; pudore timendi
Præcipites fecere palàm, ciuilia bella

Non bene barbaricas unquam commissa cateruis.
Vt primum sonipes transfixus pectora ferro
In caput effusi calcauit membra regentis,
Omnis eques cessit campis, glomerataq; pubes
In sua conuersis præceps ruit agmine frenis,
Perdidit inde modum cædes, ac nulla secuta est
Pugna, sed hinc iugulis, hinc ferro bella geruntur.
Nec ualet hæc acies tantum prosternere, quantum
Inde perire potest. utinam Pharsalia campis
Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt
Pectora, non alio mutentur sanguine fontes,
Hic numerus totos tibi uestiat ossibus agros,
Aut si romano compleri sanguine mauis,
Istis parce precor, uiuant, Galatæq; Syriq;.
Cappadoces, Galliq;, extremiq; orbis Iberi,
Armenij, Cilices, nam post ciuilia bella
Hic populus Romanus erit. Semel ortus in omnes
It timor, & fatis datus est pro Cæsare cursus.
Ventum erat ad robur Magni, mediasq; cateruas.
Quod totos errore uago perfuderat agros,
Constitit hic bellum, fortunaq; Cæsaris hæsit,
Illic non regum auxilijs collecta iuuentus
Bella gerit, ferrumq; manus mouere rogatæ,
Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Cæsar.
Hanc fuge mens partem belli, tenebrisq; relinque,
Nullaq; tantorum discat me uate malorum,
Quàm multum bellis liceat ciuilibus, ætas.
Ah potius pereant lachrymæ, pereantq; querelæ,
Quicquid in hac acie gessisti Roma, tacebo.

H ic Cæsar, rabies populi, stimulusq́; furorum
N equa parte sui pereat scelus, agmina circùm
I t uagus, atq; ignes animis flagrantibus addit,
C onspicat, & gladios, qui toti sanguine manent,
Q ui niteant, primo tantum mucrone cruenti,
Q uæ presso tremat ense manus, quis languida tela,
Q uis contenta ferat, quis præstet bella iubenti,
Q uem pugnare iuuet, quis multum ciue perempto
M utet, obit latis proiecta cadauera campis,
V ulnera multorum totum fusura cruorem
O pposita premit ipse manu, quacunq; uagatur,
S anguineum ueluti quatiens Bellona flagellum,
B istonas aut Mauors agitans, si uerbere sæuo
P alladia stimulet turbatos ægide currus.
N ox ingens scelerum, & cædes oriuntur, & instar
I mmensæ uocis gemitus, & pondere lapsi
P ectoris arma sonant, confractiq́; ensibus enses.
I pse manu subijcit gladios, ac tela ministrat,
A duersosq́; iubet ferro contundere uultus,
P romouet ipse acies, impellit terga suorum,
V erbere conuersæ cessantes excitat hastæ,
I n plebem uetat ire manus, monstratq́; Senatum.
S cit cruor imperij quis sit, quæ uiscera regum,
V nde petat Romam, libertas ultima mundi
Q uò steterit ferienda loco, permista secundo
O rdine nobilitas, ueneranda'q; corpora ferro
V rgentur, cædunt Lepidos, cæduntq́; Metellos,
C oruinosq́; simul, Torquatáq; nomina regum,
S æpe duces, summosq́; hominum te Magne remoto.
I llic plebeia contectus casside uultus,

I gnotus'q; hosti, quod ferrum Brute tenebas?
O decus imperij, o' spes suprema Senatus,
E xtremum tanti generis per sæcula nomen,
N e rue per medios nimium temerarius hostes,
N ec tibi fatales admoueris ante Philippos,
T hessalia periture tua, nil proficis istic
C æsaris intentus iugulo non dum attigit arcem
I uris, et humanum culmen, quo cuncta premũtur,
E gressus meruit fatis tam nobile letum,
V iuat, &, ut Bruti procumbat uictima, regnet.
H ic patriæ perit omne decus, iacet aggere magno
P atricium campis commista plebe cadauer.
M ors tamen eminuit clarorum in strage uirorum
P ugnacis Domiti, quem clades fata per omnes
D ucebant. nusquam Magni fortuna sine illo
S uccubuit, uictus toties a` Cæsare salua
L ibertate perit, tunc mille in uulnera lætus
L abitur, ac uenia gaudet caruisse secunda.
V iderat in crasso uoluentem sanguine membra
C æsar, & increpitans iam Magni deseris arma
S uccessor Domiti, sine te iam bella geruntur.
D ixerat, ast illi suffecit pectora pulsans
S piritus in uocem, morientia'q; ora resoluit.
N on te funesta scelerum mercede potitum,
S ed dubium fati Cæsar, genero'q; minorem
A spiciens, stygias Magno duce liber ad umbras,
E t securus eo, te sæuo marte subactum,
P ompeio'q; graues pœnas, nobis'q; daturum
C um morior sperare licet non plura locutum
V ita fugit, densæ'q; oculos pressere tenebræ.

Impendisse pudet lachrymas in funere mundi
Mortibus innumeris, ac singula fata sequentem
Quærere letiferum per cuius uiscera uulnus
Exierit, quis fusa solo uitalia calcet,
Ore quis aduerso demisso faucibus ense
Expulerit moriens animam, quis corruat ictu,
Quis steterit, dum membra cadunt, quis pectore tela
Transmittat, uel quos campis affixerit hasta,
Quis cruor emissus perruperit aëra uenis,
Inq; hostis cadat arma sui, quis pectora fratris
Cædat, & ut notum possit spoliare cadauer,
Abscissum longe mittat caput, ora parentis
Quis laceret, nimiáq; probet spectantibus ira,
Quem iugulat non esse patrem, mors nulla querela
Digna sua est, nullosq; hominum lugere uacamus,
Non istas habuit pugnæ Pharsalia partes,
Quas aliæ clades, illic per fata uirorum,
Per populos hic Roma perit, quod militis illic,
Mors hic gentis erat, sanguis ibi fluxit Achæus,
Ponticus, Assyrius, cunctos hærere cruores
Romanus campúsq; uetat consistere torrens,
Maius ab hac acie, quàm quod sua sæcula ferrent,
Vulnus habent populi, plus est, quàm uita, salusq;
Quod perit, in totum mundi prosternimur æuum,
Vincitur his gladijs omnis quæ seruiet ætas,
Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes
In regnum nasci? pauidi num gessimus arma?
Teximus aut iugulos? alieni pœna timoris
In nostra ceruice sedet, post prælia natis
Si dominum fortuna dabas, & bella dedisses.

I am Magnus transisse Deos, Romanáq; fata
S enserat infelix, tota uix clade coactus
F ortunam damnare suam, stetit aggere campi
E minus, unde omnes sparsas per Thessala rura
A spiceret clades, quæ bello obstante latebant.
T ot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
A c se tam multo pereuntem sanguine uidit.
N ec (sicut mos est miseris) trahere omnia secum
M ersa iuuat, gentesq; suæ miscere ruinæ,
V t latiæ post se uiuat pars maxima turbæ,
S ustinuit dignos etiam nunc credere uotis
C œlicolas, uoluitq; sui solatia casus.
P arcite ait superi cunctas prosternere gentes,
S tante potest mundo, Romáq; superstite Magnus
E sse miser. si plura iuuant mea uulnera, coniux
E st mihi, sunt nati, dedimus tot pignora fatis,
Ciuiline parum est bello, si meq; meosq;
O bruet? exiguæ clades sumus orbe remoto?
O mnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
I am nihil est fortuna meum. sic fatur, & arma
S ignáq;, & afflictas omni iam parte cateruas
C ircuit, & reuocat matura in fata ruentes,
S éq; negat tanti, nec deerat robur in enses
I re duci, iuguloq; pati, uel pectore letum.
S ed timuit strato miles ne corpore Magni
N on fugeret, supráq; ducem procumberet orbis,
C æsaris aut oculis uoluit subducere mortem
N equicquam infelix, socero spectare uolenti
P ræstandum est ubicunq; caput, sed tu quoq; cōiux
C ausa fugæ, uultusq; tui, fatisq; negatum

T e præsente mori. tum Magnum concitus aufert
A' bello sonipes non tergo tela pauentem,
I ngentesq; animos extrema in fata ferentem.
N on gemitus, non fletus erat, saluáq; uerendus
M aiestate dolor, qualem te Magne decebat
R omanis præstare malis, non impare uultu
A spicis Emathiam, nec te uidere superbum
P rospera bellorum, nec fractum aduersa uidebunt.
Q uam'q; fuit læto per treis infida triumphos,
T am misero fortuna minor. iam pondere fati
D eposito securus abis, nunc tempora læta
R espexisse uacat, spes nunquam implenda recessit,
Q uid fueris nunc scire licet, fuge prælia dira,
A c testare Deos, nullum qui perstet in armis
I am tibi Magne mori, ceu flebilis Africa damnis
E t ceu Munda nocens, phario'q; à gurgite clades,
S ic & Thessalicæ post te pars maxima pugnæ,
N on iam Pompeij nomen populare per orbem,
N ec studium belli, sed par quod semper habemus,
L ibertas & Cæsar erunt, teq; inde fugato,
O stendet moriens sibi se pugnasse Senatus.
N on'ne iuuat pulsum bellis cessisse, nec istud
P rospectare nefas spumantes cæde cateruas?
R espice turbatos in cursu sanguinis amnes,
E t soceri miserere tui. quo pectore Romam
I ntrabit factus campis felicior istis?
Q uicquid in ignotis solus regionibus exul,
Q uicquid sub phario positus patiare tyranno,
C rede Deis, longo fatorum crede fauori.
V incere peius erat, prohibe lamenta sonare,

F lere uetat populos, lachrymas, luctusq; remitte.
T am mala Pompeij, quàm prospera mũdus adoret.
A spice securus uultu non supplice reges,
A spice possessas urbes, donataq; regna,
A egyptum, Libyamq;, & terras elige morti.
V idit prima tuæ testis Larissa ruinæ
N obile nec uictum fatis caput, omnibus illa
C iuibus effudit totas per mœnia uires
O buia ceu læto, promittunt munera flentes,
P andunt templa, domos, socios se cladibus optant.
S alicet immenso superest ex nomine multum,
T eq; minor solo cunctas impellere gentes
R ursus in arma potes, rursusq; in fata redire.
S ed quid opus uicto populis, aut urbibus inquit?
V ictori præstate fidem. Tu Cæsar in alto
C ædis adhuc cumulo, patriæ per uiscera uadis,
A t tibi iam populos donat gener. auehit inde
P ompeiũ sonipes, gemitus, lachrymæq; sequuntur,
P lurimaq; in sæuos populi conuitia diuos.
N unc tibi uera fides quæsiti Magne fauoris
C ontigit, ac fructus felix se nescit amari.
C æsar, ut Hesperio uidit satis arua natare
S anguine, parcendum ferro, manibusq; suorum
I am ratus, ut uiles animas, perituraq; frustra
A gmina permisit uitæ, sed castra fugatos
N e reuocent, pellatq; quies nocturna pauorem,
P rotinus hostili statuit succedere uallo,
D um fortuna calet, dum conficit omnia terror,
N on ueritus grauene fessis, ac marte subactis
H oc foret imperium, non magno hortamine miles

I n prædam ducendus erat uictoria nobis
P lena uiri dixit, superest pro sanguine merces,
Q uam monstrare meũ est, nec enim donare uocabo,
Q uod sibi quisq; dabit. cunctis en plena metallis
C astra patent raptum hesperijs è gentibus aurum
H ic iacet, eoasq; premunt tentoria gazas.
T ot regum fortuna simul, Magniq; coacta
E xpectat dominos, propera præcedere miles,
Q uos sequeris, quascunq; tuas Pharsalia fecit,
A uictis rapiantur opes. nec plura locutus
I mpulit amentes, auriq; cupidine cæcos
I re super gladios, supraq; cadauera patrum,
E t cæsos calcare duces. quæ fossa, quis agger
S ustineat pretium belli, scelerumq; petentes?
S cire uolunt quanta fuerint mercede nocentes.
I nuenere quidem spoliato plurima mundo,
B ellorum in sumptus congestæ pondera massæ,
S ed non impleuit cupientes omnia mentes.
Q uicquid fodit Iber, quicquid Tagus extulit auri,
Q uod legit diues summis Amarispus arenis,
V t rapiant, paruo scelus hoc uenisse putabant,
C um sibi tarpeias uictor desponderit arces,
C um spe Romanæ promiserit omnia prædæ,
D ecipitur, quod castra rapit, capit improba plebes
C espite patricio somnos, uacuumq; cubile
R egibus infandus miles premit, inq; parentum,
I nq; toris fratrum posuerunt membra nocentes.
Q uos agitat uesana quies, somniq; furentes,
T hessalicam miseri uersant in pectore pugnam,
I nuigilat cunctis sæuum scelus, armaq; tota

Mente agitant, capuloq; manus absente mouentur.
Ingemuisse putes campos, terram'q; nocentem
Inspirasse animas, infectum'q; aëra totum
Manibus, & superam stygia formidine noctem
Exigit à meritis tristes uictoria pœnas,
Sibila'q;, & flammas infert sopor, umbra perēpti
Ciuis adest, sua quenq; premit terroris imago.
Ille senum uultus, iuuenum uidet ille figuras,
Hunc agitant totis fraterna cadauera somnis,
Pectore in hoc pater est, omnes in Cæsare manes,
Haud alios non dum scythica purgatus in ara
Eumenidum uidit uultus Pelopeius Orestes,
Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
Cum fureret Pentheus, aut cum desisset Agaue.
Hunc omnes gladij, quos aut Pharsalia uidit,
Aut ultrix uisura dies stringente senatu
Illa nocte premunt, hunc infera monstra flagellāt.
Heu quantum pœnæ misero mens conscia donat,
Quod styga, quod manes, infesta'q; tartara somnis
Pompeio uiuente uidet, tamen omnia passo
Postquam clara dies Pharsalica damna retexit,
Nulla loca facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos, cernit propulsa cruore
Flumina, & excelsos cumulis æquantia colles
Corpora, sidentes in tabem spectat aceruos,
Et Magni numerat populos, epulis'q; paratur
Ille locus, uultus ex quo, facies'q; iacentum
Agnoscat. iuuat emathiam non cernere terram,
Et lustrare oculis campos sub clade latentes,
Fortunam, superos'q; suos in sanguine cernit,

Ac ne læta furens scelerum spectacula perdat,
Inuidet igne rogi miseris, cæloq; nocenti
Ingerit Emathiam. non illum pœnus humator
Consulis, & libycæ succensæ lampade Cannæ
Compellunt, hominum ritus ut seruet in hostes,
Sed meminit non dum satiata cædibus ira
Ciues esse suos, petimus non singula busta,
Discretósq; rogos, unum da gentibus ignem.
Non interpositis urantur corpora flammis,
Aut generi si pœna iuuat, nemus extrue Pindi,
Erige congestas œthæo robore syluas,
Thessalicam uideat Pompeius ab æquore flāmam.
Nil agis hac ira. tabés ne cadauera soluat,
An rogus, haud refert, placido natura receptat
Cuncta sinu, finémq; sui sibi corpora debent,
Hos Cæsar populos, si nunc non usserit, ignis
Vret cum terris, uret cum gurgite ponti,
Communis mondo superest rogus, ossibus astra
Misturus, quocunq; tuam, fortuna uocabit,
Hæ quoq; eunt animæ, non altius ibis in auras,
Non meliore loco stygia sub nocte iacebis.
Libera fortuna mors est, capit omnia tellus,
Quæ genuit, cælo tegitur qui non habet urnam.
Tu, cui dant pœnas inhumato funere gentes,
Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris agros?
Has trahe Cæsar aquas, hoc, si potes, utere cælo,
Sed tibi tabentes populi Pharsalicæ rura
Eripiunt, camposq; tenent uictore fugato.
Non solum hæmonii funesta ad pabula belli
Bistonii uenêre lupi, tabémq; cruentæ

Cædis odorati Pholoën liquere Leones,
Tunc ursi látebras, obscœni tecta, domosq;
Deseruere canes, & quicquid nare sagaci
Aëra non sanum, motumq́; cadauere sensit.
Iamq́; diu uolucres ciuilia castra secutæ
Conueniunt, uos quæ Nilo mutare soletis
Threicias hyemes, ad mollem serius austrum
Istis aues, nunquam se tanto uulture cœlum
Induit, aut plures presserunt aëra pennæ
Omne nemus misit uolucres, omnisq́; cruenta
Alite sanguineis stillauit roribus arbor.
Sæpe super uultus uictoris, & impia signa
Aut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,
Membraq́; deiecit iam lassis unguibus ales.
Sic quoq; non omnis populus peruenit ad ossa,
Inq; feras discerptus abit, non intima curant
Viscera, nec totas auidæ sorbere medullas,
Degustant artus. latiæ pars maxima turbæ
Fastidita iacet, quam sol, nimbiq́;, diesq;
Longior Emathijs resolutam miscuit aruis.
Thessalica infelix quo tanto crimine tellus
Læsisti superos, ut te tot mortibus unam,
Tot scelerum fatis premerent? quod sufficit æuum,
Immemor ut donet belli tibi damna uetustas?
Quæ seges infecta surget non decolor herba?
Quo non Romanos uiolabis uomere manes?
Ante nouæ uenient acies, sceleriq; secundo
Præstabis non dum siccos hoc sanguine campos.
Omnia maiorum uertamus busta licebit,
Et stantes tumulos, & qui radice uetusta

E ffudere suas uictis compagibus urnas,
P lus cinerum hæmoniæ sulcis telluris aratur,
P luraq́; ruricolis feriuntur dentibus ossa.
N ullus ab Emathio religasset littore funem
N auita, nec terram quisquam mouisset arator,
R omani bustum populi, fugerentq́; coloni
V mbrarum campos, gregibus dumeta carerent,
N ullusq́; auderet pecori permittere pastor
V ellere surgentem de nostris ossibus herbam,
A c uelut impatiens hominum, uel solis iniqui
L imite, uel glacie nuda, atq; ignota iaceres,
S i non prima nefas belli, sed sola tulisses.
O superi liceat terras odisse nocentes,
Q uid totum premitis, quid totum absoluitis orbem?
H esperiæ clades, & flebilis unda Pachyni,
E t Mutina, & Leucas puros fecere Philippos.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER OCTAVVS.

Iam super Herculeas fauces, nemorosaq́; tempe
Hæmoniæ deserta petens dispendia syluæ,
Cornipedem exhaustum cursu, stimulisq́; negantem
M agnus agens, incerta fugæ uestigia turbat,
I mplicitasq́; errore uias, pauet ille fragorem
M otorum uentis nemorum, comitumq́; suorum,
Q ui post terga redit trepidum, lateriq; timentem

E xanimat, quamuis summo de culmine lapsus
N on dum uile sui pretium scit sanguinis esse,
S éq; memor fati tantæ mercedis habere
C redit adhuc iugulum, quantum pro Cæsaris ipse
A uulsa ceruice daret, deserta sequentem
N on patitur tutis fatum cælare latebris
C lara uiri facies. multi Pharsalia castra
C um peterent, non dum fama prodente ruinas,
O ccursu stupuere ducis, uertigine rerum
A ttoniti, cladisq; suæ uix ipse fidelis
A uthor erat, grauis est, Magno quicunq; malorum
T estis adest, cunctis ignotus gentibus esse
M allet, & obscuro tutus transire per orbem
N omine, sed longi pœnas fortuna fauoris
E xigit à misero, quæ tanto pondere famæ
R es premit aduersas, fatisq; prioribus urget.
N unc festinatos nimium sibi sentit honores,
A ctáq; lauriferæ damnat Syllana iuuentæ,
N unc, & Corycias classes, & pontica signa
D eiectum meminisse piget. Sic longius æuum,
D estruit ingentes animos, & uita superstes
I mperio, nisi summa dies cum fine bonorum
A ffuit, & celeri præuertit tristia leto.
D edecori est fortuna prior. quisquam'ne secundis
T radere se fatis audet, nisi morte parata?
L ittora contigerat, per quæ Peneïus amnis
E mathia iam clade rubens exibat in æquor.
I nde ratis trepidum uentis, & fluctibus impar,
F lumineis uix tuta uadis euexit in altum,
C uius adhuc remis quatitur Corcyra, sinusq;

L eucadij. Cilicum dominus, terræq; liburnæ.
E xiguam uector pauidus correpsit in alnum.
C onscia curarum secreta in littora Lesbi,
F lectere uela iubes, qua tum tellure latebas
M æstior, in medijs quàm si Cornelia campis
E mathiæ stares, tristes præsagia curas
E xagitant, trepida quatitur formidine somnus,
T hessaliam nox omnis habet, tenebrisq; remotis
R upis in abruptæ scopulos, extremaq; currens
L ittora prospiciens fluctus nutantia longe
S emper prima uidens uenientis uela carinæ,
Q uærere nec quicquam de fato coniugis audes.
E n ratis, ad uestros quæ tendit carbasa portus,
Q uid ferat ignoras, sed nunc tibi summa pauoris
N untius armorum tristis, rumorq; sinister
V ictus adest coniux, quid perdis tempora luctus,
C um possis iam flere, times? tunc puppe propinqua
P rosiluit, crimenq; Deûm crudele notauit
D eformem pallore ducem, uultusq; prementem
C aniciem, atq; atro squalentes puluere uestes,
O buia nox miseræ cœlum, lucemq; tenebris
A bstulit, atq; animam clausit dolor, omnia neruis
M embra relicta labant, riguerunt corda, diuq;
S pe mortis depressa iacet. iam fune ligato
L ittoribus, lustrat uacuas Pompeius arenas,
Q uem postquam propius famulæ uidere fideles,
N on ultra gemitus tacitos incessere fata
P ermisere sibi, frustraq; attollere terra
S emianimē conantur heram, quam pectore Magnus
A mbit, & adstrictos refouet complexibus artus.

C œperat in summum reuocato sanguine corpus
P ompeij sentire manus, mœstamq; mariti
P osse pati faciem, prohibet succumbere fatis
M agnus, & in modicos castigat uoce dolores.
N obile cur robur fortunæ uulnere primo
F œmina tantorum titulis insignis auorum
F rangis? habes aditum mansuræ in sæcula famæ,
L audis in hoc sexu non legum iura, nec arma,
V nica materia est coniux miser, erige mentem,
E t tua cum fatis pietas decertet, & ipsum,
Q uod sum uictus ama, nunc sum tibi gloria maior,
A` me quod fasces, & quod pia turba Senatus,
T antaq; discessit regum manus, incipe Magnum
S ola sequi, deformis adhuc uiuente marito,
S ummus, & augeri uetitus dolor, ultima debet
E sse fides lugere uirum. tu nulla tulisti
B ello damna meo, uiuit post prælia Magnus.
S ed fortuna perit, quod defles, illud amasti.
V ocibus his correpta uiri uix ægra leuauit
M embra solo, tales gemitu rumpente querelas.
O utinam in thalamos inuisi Cæsaris issem
I nfelix coniux, & nulli læta marito.
B is nocui mundo, me pronuba ducit Erynnis,
C rassorumq; umbræ, deuotaq; manibus illis
A ssyrios in castra tuli ciuilia casus,
P ræcipitesq; dedi populos, cunctosq; fugaui
A` causa meliore Deos. ó maxime coniux,
O thalamis indigne meis, hoc iuris habebat
I n tantum fortuna caput. cur impia nupsi,
S i miserum factura fui? nunc accipe pœnas,

Sed quas

Sed quas sponte luam, quo sit tibi mollius æquor,
Certa fides regum, totusq; paratior orbis,
Sparge mari comitem, mallem felicibus armis
Dependisse caput, nunc clades deniq; lustra
Magne tuas ubicunq; iaces ciuilibus armis.
Nostros ulta toros ades huc, atq; exige pœnas
Iulia crudeles, placataq; pellice cæsa,
Magno parce tuo. sic fata, iterumq; refusa
Coniugis in gremium, cunctorum lumina soluit
In lachrymas, duri flectuntur pectora Magni,
Siccaq; Thessaliæ confundit lumina Lesbos.
Tunc Mitylenæum pleno iam littore uulgus
Affatur magnum, si maxima gloria nobis
Semper erit tanti pignus seruasse mariti,
Tu quoq; deuotos sacro tibi fœdere muros
Oramus, sociosq; lares dignare uel una
Nocte tua, fac Magne locum, quem cuncta reuisent
Sæcula, quem ueniens hospes Romanus adoret,
Nulla tibi subeunda magis sunt mœnia uicto,
Omnia uictoris possunt sperare fauorem,
Hæc iam crimen habent. qd quod iacet insula pōto?
Cæsar eget ratibus, procerum pars magna coibit
Certa loci, noto reparandum est littore fatum.
Accipe templorum cultus, aurumq; Deorum
Accipe, si terris, si puppibus ista iuuentus
Aptior est, tota quantum ualet, utere Lesbo.
Accipe, ne Cæsar rapiat, tu uictus habeto.
Hoc solum crimen meritæ bene detrahe terræ,
Ne nostram uideare fidem, felixq; secutus,
Et damnasse miser. tali pietate uirorum

L ætus in aduersis, & mundi nomine gaudens
E sse fidem, nullum toto mihi dixit in orbe
G ratius esse solum non paruo pignore uobis
O stendi, tenuit nostros hac obside Lesbos
A dfectus, hic sacra domus, clariq; penates,
H ic mihi Roma fuit, non ullo in littore puppim
A nte dedi fugiens, sæui cum Cæsaris iram
I am scirem meritam seruata coniuge Lesbon,
N on ueritus tantam ueniæ committere uobis
M ateriam, sed iam satis est fecisse nocentes,
F ata mihi totum mea sunt agitanda per orbem.
H eu nimium felix æterno nomine Lesbos,
S iue doces populos, regesq; admittere Magnum,
S eu præstas mihi sola fidē, nam quærere certū est
F as quibus in terris, ubi sit scælus, accipe numen,
S iquod adhuc mecum es uotorum extrema meorū,
D a similes Lesbo populos, qui marte subactum
N on intrare suos infesto Cæsare portus,
N on exire uetent, dixit, mœstamq; carinæ
I mposuit comitem, cunctos mutare putares
T ellurem, patriæq; solum, sic littore toto
P langitur, infestæ tenduntur in æthera dextræ.
P ompeiumq; minus, cuius fortuna dolorem
M ouerat, ast illam, quam toto tempore belli
V t ciuem uidere suam, discedere cernens
I ngemuit populus, quam uix, si castra mariti
V ictoris peteret, siccis dimittere matres
I am poterant oculis, tanto deuinxit amore
H os pudor, hos probitas, castiq; modestia uultus.
Q uod submissa nimis nulli grauis hospita turbæ,

S tantis adhuc fati uixit quasi coniuge uicto.
I am pelago medios titan demissus ad ignes,
N ec quibus abscondit, nec siquibus exerit orbem
T otus erat, uigiles Pompeij in pectore curæ
N unc socias adeunt Romani fœderis urbes,
E t uarias regum mentes, nunc inuia mundi
A rua super nimios soles, austrumq; iacentes,
S æpe labor mœstus curarum, odiumq; futuri
P roiecit fessos incerti pectoris æstus,
R ectoremq; ratis de cunctis consulit astris,
V nde notet terras, quæ sit mensura secandi
A equoris in cœlo, Syriam quo sydere seruet,
A ut quotus in plaustro Libyam bene dirigat ignis.
D octus ad hæc fatur taciti seruator Olympi.
S ignifero quæcunq; fluunt labentia cœlo
N unquam stante polo miseros fallentia nautas
S ydera non sequimur, sed qui non mergitur undis
A xis inoccidua gemina clarissimus arcto.
I lle regit puppes, hic cum mihi semper in altum
S urget, & instabit summis minor Vrsa cheruchis,
B osphoron, & Scythiæ curuantem littora pontum
S pectamus, quicquid descendit ab arbore summa,
A rctophylax, propiorq; mari Cynosura feretur,
I n Syriæ portus tendit ratis, inde Canopos
E xcipit australi cœlo contenta uagari
S tella timens borean, illa quoq; perge sinistra
T rans Pharon, in medio tanget ratis æquore Syrtes,
S ed quò uela dari, quo nunc pede carbasa tendi
N ostra iubes? dubio contra cui pectore Magnus,
H oc solum toto respondit in æquore serua,

Vt sit ab emathijs semper tua longius oris
Puppis, & hesperiam pelago, cœlo'q; relinquas,
Cætera da uentis, comitem, pignus'q; recepi
Depositum, tunc certus eram quæ littora uellem.
Nunc portum fortuna dabit. Sic fatur, at ille
Iusto uela modo pendentia cornibus æquis
Torsit, & in læuum puppim dedit, ut'q; secaret,
Quas Asine cautes, & quas Chios asperat undas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Aequora senserunt motus, aliter'q; secante
Iam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
Mutauere sonum. non sic moderator equorum
Dexteriore rota, læuum cum circuit axem,
Cogit inoffensæ currus accedere metæ.
Ostendit terras titan, & sydera texit.
Sparsus eb emathia fugit quicunq; procella,
Assequitur Magnum, primus'q; à littore Lesbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neq; deiecto fatis, acie'q; fugato
Abstulerat Magno reges fortuna ministros,
Terrarum dominos, & sceptra eoa tenentes
Exul habet comites. iubet ire in deuia mundi
Deiotarum, qui sparsa ducis uestigia legit.
Quando ait emathijs amissus cladibus orbis
Qua Romanus erat, superest fidissime regum
Eoam tentare fidem, populos'q; bibentes
Euphraten, & adhuc securum à Cæsare Tigrim,
Nec pigeat Magno quærentem fata remotas
Medorum penetrare domos, Scythicos'q; recessus,
Et totum mutare diem, uoces'q; superbo

Arsacidæ perferre meas, si fœdera uobis
Prisca manent, mihi per Latium iurata tonantem,
Per uestros astricta magos, implete pharetras,
Armeniosq; arcus gethicis intendite neruis.
Si uos ó Parthi peterem cum caspia claustra,
Et sequerer duros æterni martis Alanos,
Passus achemenijs late decurrere campis
In tutam trepidos nunquam Babylona coëgi,
Arua super Cyri, Chaldæiq; ultima regni,
Qua rapidus Ganges, & qua Nysæus Hydaspes
Accedunt pelago Phœbi surgentis ab igne
Iam propior, quàm Persis eram, tamen oĩa uincens
Sustinui nostris uos tantum deesse triumphis,
Solusq; è numero regum telluris eoæ
Ex æquo me Parthus adit, nec munere Magni
Stant semel Arsacidæ. q̃s enim post uulnera cladis
Assyriæ, iustas Latij compescuit iras?
Tot meritis obstricta meis, nunc Parthia ruptis
Excedat claustris uetitam per sæcula ripam,
Zeumaq; Pellæum, Pompeio uincite Parthi,
Vinci Roma uolet. Regem parêre iubenti
Ardua non piguit, positisq; insignibus aulæ
Egreditur, famuli ruptos indutus amictus.
In dubijs tutum est inopem simulare tyranno.
Quanto igitur mundi dominis securius æuum
Verus pauper agit? dimisso in littore rege
Ipse per Icariæ scopulos, Ephesumq; relinquens,
Et placidi Colophona maris, spumantia paruæ
Radit saxa Sami, spirat de littore eoo
Aura fluens, Gnidon inde fugit, claramq; relinq̃t

S ole Rhodon, magnosq; sinus Telmesidos undæ
C ompensat, medio pelago Pamphylia puppi
O ccurrit tellus, nec se committere muris
A usus adhuc ullis, te primum parua phaselis
M agnus adit. nam te metui uetat incola rarus,
E xhaustæq; domus populis, maiorq; carinæ,
Quàm tua turba fuit, tendens hinc carbasa rursus
I am Taurum, Tauroq; uidet Dipsonta cadentem.
C rederet hoc Magnus pacem cum præstitit undis,
E t sibi consultum? Cilicum per littora tutus
P arua puppe fugit, sequitur pars magna Senatus.
A d profugum collecta ducem, paruisq; Synædris,
Quo portu, mittitq; rates, recipitq; Selinus.
I n procerum cœtu tandem mœsta ora resoluit
V ocibus his Magnus, comites belliq;, fugæq;,
A tq; instar patriæ, quamuis in littore nudo
I n Cilicum terra nullis circundatus armis
C onsultem, rebusq; nouis exordia quæram,
I ngentes præstate animos, non omnis in aruis
E mathijs cecidi, nec sic mea fata premuntur,
V t nequeam releuare caput, cladesq; receptas
E xcutere, an Libycæ Marium potuere ruinæ
E rigere in fasces, plenis & reddere fastis?
M e pressum leuiore manu fortuna tenebit?
M ille meæ Graio uoluuntur in æquore puppes,
M ille duces, sparsit potius Pharsalia nostras,
Quàm subuertit, opes, sed me uel sola tueri
F ama potest rerum, toto quas gessimus orbe,
E t nomen, quod mundus amat, uos pendite regna
V iribus, atq; fide, Libyen, Parthosq;, Pharonq;,

Quæ nam Romanis deceat succurrere rebus.
Ast ego curarum proceres arcana mearum
Expromam, mentisq́; meæ quò pondera uergant,
Aetas Niliaca nobis suspecta tyranni est.
Ardua quippe fides robustos exigit annos,
Hinc anceps dubij terret solertia mauri,
Nanq; memor generis Carthaginis impia proles
Imminet hesperiæ, multusq́; in pectore uano est
Hannibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
Et numidas contingit auos, iam supplice Varro
Intumuit, uiditq́; loco romana secundo.
Quare agite eoum comites properemus in orbem,
Diuidit Euphrates ingentem gurgite mundum,
Caspiaq́; immensos seducunt claustra recessus,
Et polus Assyrias alter noctesq́;, diesq;
Vertit, & abruptum est nostro mare discolor unda,
Oceanusq́; suus, regnandi sola uoluptas,
Celsior in campis sonipes, & fortior arcus,
Nec puer, aut senior letales tendere neruos
Segnis, & à nulla mors est incerta sagitta.
Primi Pellæas arcu fregere sarissas,
Bactraq́; Medorum sedem, murisq́; superbam
Assyrias Babylona domos, nec pila timentur
Nostra nimis Parthis, audentq́; in bella uenire,
Experti Scythicas Crasso pereunte sagittas
Spicula nec solo spargunt fidentia ferro
Stridula, sed multo saturantur tela ueneno,
Vulnera parua nocēt, fatūq; in sanguine summo est.
O utinam non tanta mihi fiducia sæuis
Esset in Arsacidis, fatis nimis æmula nostris

F ata mouent Medos, multum'q; in gente deorum est.
E ffundam populos alia tellure reuulsos,
E xatos'q; suis immittam sedibus ortus.
Q uod si nos eoa fides, & barbara fallunt
F œdera, uulgati supra commercia mundi
N aufragium fortuna ferat, non regna precabor,
Q uæ feci, sed magna feram solatia mortis
O rbe iacens alio, nihil hæc in membra cruente,
N il socerum fecisse pie, sed cuncta reuoluens
V itæ fata meæ, semper uenerabilis illa
O rbis parte fui, quantus Mæotida supra,
Q uantus apud Tanaim, toto conspectus in ortu.
Q uas magis in terras nostrum felicibus actis
N omen abit, aut unde redit maiore triumpho?
R oma faue cœptis, quid enim tibi lætius unquam
P ræstiterint superi, quàm si ciuilia Partho
M ilite bella geras? tantam consumere gentem,
E t nostris miscere malis, cum Cæsaris arma
C oncurrent Medis, aut me fortuna necesse est
V indicet, aut Crassum. sic fatus murmure sensit
C onsilium damnasse uiros, quos Lentulus omnes
V irtutis stimulis, & nobilitate dolendi
P ræcessit, dignas'q; tulit modo consule uoces,
S icine Thessalicæ mentem fregere ruinæ?
V na dies mundi damnauit fata? secundum
E mathiam lis tanta datur? iacet omne cruenti
V ulneris auxilium? solos tibi Magne reliquit
P arthorum fortuna pedes? quid transfuga mundi
T errarum totos tractus, cœlum'q; perosus,
A duersos'q; polos, aliena'q; sydera quæris,

C haldæos culture Deos, & barbara sacra
P arthorum famulus? quid causæ obtenditur armis?
L ibertatis amor miserum quid decipis orbem,
S i seruire potes? te quem romana regentem
H orruit auditu, quem captos ducere reges
V idit ab hyrcanis, Indoq; à littore syluis,
D eiectum fatis humilem, fractumq; uidebit,
E xtolletq; animos latium uesanus in orbem,
S e simul, & Romam Pompeio supplice mensus.
N il animus, fatisq; tuis effabere dignum.
E xiget ignorans latiæ commertia linguæ,
V t lachrymis se Magne roges. patimur ne pudoris
H oc uulnus, clades ut parthia uindicet ante
H esperias, quàm Roma suas? ciuilibus armis
E legit te nempe ducem. quid uulnera nostra
I n Scythicos spargis populos, cladesq; latentes?
Q uid Parthos transire doces? solatia tanti
P erdit Roma mali, nullos admittere reges,
S ed ciui seruire suo. iuuat ire per orbem
D ucentem sæuas romana in mœnia gentes?
S ignaq; ab Euphrate cum Crassis capta sequentẽ?
Q ui solus regum fato cælante fauorem
D efuit Emathiæ, nunc tantas ille lacesset
A uditi uictoris opes? aut iungere fata
T ecum Magne uolet? non hæc fiducia genti est.
O mnis in arctois populus quicunq; pruinis
N ascitur, indomitus bellis, & mortis amator.
Q uicquid ad eoos tractus, mundiq; teporem
L abitur, emollit gentes clementia cœli.
I llic & laxas uestes, & fluxa uirorum

V elamenta uides. Parthus per medica rura
S armaticos inter campos, effusáq; plano
T igridis arua solo nulli superabilis hosti est
L ibertate fugæ, sed non ubi terra tumebit
A spera conscendet montis iuga, nec per opacas
B ella geret tenebras incerto debilis arcu,
N ec franget nando uiolenti uorticis amnem,
N ec tota in pugna perfusus sanguine membra,
E xiget æstiuum calido sub puluere solem.
N on aries illis, non ulla est machina belli,
A ut fossas implere ualent, parthóq; sequente
M urus erit, quodcunq; potest obstare sagittæ.
P ugna leuis, bellúmq; fugax, turmæq; uagantes,
E t melior cessisse loco, quàm pellere miles.
I llita tela dolis nec martem comminus unquam
A usa pati uirtus, sed longe tendere neruos.
E t quò ferre uelint permittere uulnera uentis.
E nsis habet uires, & gens quæcunq; uirorum est,
B ella gerit gladijs, nam Medos prælia prima
E xarmant, uacuæq; iubent remeare pharetræ.
Nulla manus illis fiducia, tota ueneni est.
C redis Magne uiros, quos in discrimina belli
C um ferro uenisse parum est? tentare pudendum
A uxilium tanti est, toto diuisus ut orbe
A' terra moriare tua? tibi barbara tellus
I ncumbat, te parua tegant, ac uilia busta?
I nuidiosa tamen Crasso quærente sepulchrum.
S ed tua sors melior, quoniam mors ultima pœna est,
N on metuenda uiris, at non Cornelia letum
I nfando sub rege timet. num barbara nobis

E st ignota Venus? quæ ritu cæca ferarum
P olluit innumeris leges, & fœdera tedæ
C oniugibus, thalamiq; patent secreta nefandi.
I nter mille nurus epulis uesana, meroq;
R egia, non ullis exceptos legibus audet
C oncubitus, tot fœmineis complexibus unum
N on laxat nox tota marem, iacuere sorores
I n fratrum thalamis, sacrataq; pignora matrum.
D amnat apud gentes sceleris non sponte peracti
O edipodionias infelix fabula Thebas.
P arthorum dominus quoties sic sanguine misto
N ascitur Arsacides, cui fas implere parentem,
Q uid rear esse nefas? proles tam clara Metelli
S tabit Barbarico coniux Millesima lecto?
Q uanquam non ulli plus regia Magne uacabit
S æuitia stimulante Venus, titulisq; uirorum.
N am quo plura iuuent Parthum portenta, fuisse
H anc sciet & Crassi, ceu pridem debita fatis
A ssyrijs, trahitur cladis captiua uetustæ.
H æreat eoæ uulnus miserabile sortis,
N on solum auxilium funesto à Rege petisse,
S ed gessisse prius bellum ciuile pudebit.
N am quod apud populos crimen, socerîq;, tuumq;,
M aius erit? quàm quod uobis miscentibus arma
C rassorum uindicta perit, incurrere cuncti
D ebuerant in Bactra duces, & nequa uacarent
A rma, uel arctoum dacis, Rheniq; cateruis
I mperij nudare latus, dum perfida Susis
I n tumulos prolapsa ducum, Babylonq; iaceret.
A ssyriæ paci finem fortuna precamur,

E t si Thessaliæ bellum ciuile peractum est,
A d Parthos, qui uicit eat. gens unica mundi est,
D e qua Cæsareis possim gaudere triumphis.
N um tibi, cum primum gelidum transibis Araxē,
V mbra senis mœsti Scythicis confixa sagittis
I ngerat has uoces? tu quem post funera nostra
V ltorem cinerum nudæ sperauimus umbræ,
A d fœdus, pacem'q; uenis? tunc plurima cladis
O ccurrent monimenta tibi, quæ mœnia trunca,
L ustrarunt ceruice duces, ubi nomina tanta
O bruit Euphrates, & nostra cadauera Tigris
D etulit in terras, ac reddidit, ire per ista
S i potes, in media socerum quoq; Magne sedentem
T hessalia placare potes. quin respicis orbem
R omanum, si regna times proiecta sub austro,
I nfidum'q; Iubam? petimus Pharon, arua'q; Lagi.
S yrtibus hinc libycis tuta est Aegyptus, at inde
G urgite septeno rapidus mare submouet amnis,
T erra suis contenta bonis non indiga mercis,
A ut Iouis, in solo tanta est fiducia Nilo.
S ceptra puer Ptolemæus habet tibi debita Magne,
T utelæ commissa tuæ. Quis nominis umbram
H orreat? innocua est ætas, nec iura, fidemq;,
R espectum'q; Deûm ueteris speraueris aulæ,
N il pudet assuetos sceptris, mitissima sors est
R egnorum sub rege nouo. non plura locutus
I mpulit huc animos. Quantum spes ultima rerum
L ibertatis habet, uicta est sententia Magni.
T unc Cilicum liquere solum, Cypro'q; citatas
I mmisere rates, nullas cui prætulit aras

V ndæ diua memor Paphiæ. ſi numina naſci
C redimus, aut quenquã fas eſt cœpiſſe Deorum.
H æc ubi deſeruit Pompeius littora, totos
E menſus Cypri ſcopulos, quibus exit in auſtrum,
I nde maris uaſti tranſuerſo uertitur æſtu,
N ec tenuit Caſium nocturno lumine montem,
I nfimaq; Aegypti pugnaci littora uelo
V ix tetigit, qua diuidui pars maxima Nili
I n uada decurrit Peluſia ſeptimus amnis.
T empus erat, quo Libra pares examinat horas
N on una plus æqua die, noctiq; rependit
L ux minor hybernæ uerni ſolatia damni.
C omperit ut regem Caſio ſe monte tenere,
F lectit iter, nec Phœbus adhuc, nec carbaſa lãguẽt.
I am rapido ſpeculator eques per littora curſu
H oſpitis aduentu pauidam compleuerat aulam.
C onſilij uix tempus erat, tamen omnia monſtra
P ellææ coïere domus, quos inter Achoreus
I am placidus ſenio, fractisq; modeſtior annis,
H unc genuit cuſtos Nili creſcentis in arua
M emphis uana ſacris, illo cultore Deorum
L uſtra ſuæ Phœbes non unus uixerat Apis,
C onſilij uox prima fuit, meritumq;, fidemq;,
S acraq; defuncti iactauit pignora patris.
S ed melior ſuadere malis, & noſſe tyrannos
A uſus Pompeium leto damnaſſe Photinus.
I us, & fas multos faciunt Ptolemæe nocentes,
D at pœnas laudata fides, cum ſuſtinet inquit,
Q uos fortuna premit, fatis accede, deisq;,
E t cole felices, miſeros fuge, ſydera terra,

V t distant, & flamma mari, sic utile recto,
S ceptrorum uis tota perit, si prendere iusta
I ncipit, euertitq; arces respectus honesti.
L ibertas scelerum est, quæ regna inuisa tuetur,
S ublatusq; modus gladijs, facere omnia sæue
N on impune licet, nisi cum facis, exeat aula
Q ui uult esse pius, uirtus & summa potestas
N on coëunt, semper metuet, quem sæua pudebunt.
N on impune tuos Magnus contempserit annos,
Q ui te nec uictos arcere à littore nostro
P osse putat, neu te sceptris priuauerit hospes,
P ignora sunt propiora tibi, Nilonq;, Pharonq;,
S i regnare piget, damnatæ redde sorori.
A egyptum certe latijs tueamur ab armis,
Q uicquid non fuerit Magni, dum bella geruntur,
N ec uictoris erit. toto iam pulsus ab orbe,
P ostquam nulla manet rerum fiducia, quærit
C um qua gente cadat, rapitur ciuilibus armis,
N ec soceri tantum arma fugit, fugit ora Senatus,
C uius Thessalicas saturat pars magna uolucres,
E t metuit gentes, quas uno in sanguine mistas
D eseruit, regesq; timet, quorum omnia mersit,
T hessaliæq; reus nulla tellure receptus,
S ollicitat nostrum, quem non dum perdidit, orbem.
I ustior in Magnum nobis Ptolemæe querelæ
C ausa data est. quid sepositam, semperq; quietam
C rimine bellorum maculas Pharon, aruaq; nostra
V ictori suspecta facis? cur sola cadenti
H æc placuit tellus, in quam Pharsalica fata
C onferres, pœnasq; tuas? iam crimen habemus

P urgandum gladio, quod nobis sceptra Senatus
T e suadente dedit, uotis tua fouimus arma,
H oc ferrum, quod fata iubent, proferre paraui,
N on tibi, sed uicto, feriam tua uiscera Magne,
M alueram soceri. rapimur quo cuncta feruntur.
T é ne mihi dubitas an sit uiolare necesse,
C um liceat? quae te nostri fiducia regni
H uc agit infelix? populum non cernis inermem,
A ruaq; uix refugo fodientem mollia Nilo?
M etiri sua regna decet, uiresq; fateri.
T u Ptolemaee potes Magni fulcire ruinam,
S ub qua Roma iacet? bustum, cineresq; mouere
T hessalicos audes? bellumq; in regna uocare?
A nte aciem Emathiam nullis accessimus armis,
P ompeij nunc castra placent, quae deserit orbis?
N unc uictoris opes, & cognita fata lacessis?
A duersis non deesse decet, sed laeta secutos,
N ulla fides unquam miseros elegit amicos.
A ssensere omnes sceleri, laetatur honore
R ex puer insueto, quod iam sibi tanta licere,
P ermittant famuli, sceleri delectus Achillas.
P erfida qua tellus casiis excurrit arenis,
E t uada testantur iunctas Aegyptia Syrtes,
E xiguam socijs monstri, gladijsq; carinam
I nstruit, ó superi Nilusne, & barbara Memphis,
E t Pelusiaci tam mollis turba Canopi
H os animos? sic fata premunt ciuilia mundum?
S ic romana iacent? ullusne in cladibus istis
E st locus Aegypto? Phariusq; admittitur ensis?
H anc certe seruate fidem ciuilia bella,

Cognatas præstate manus, externaq́; monstra
Pellite. si meruit tam claro nomine Magnus
Cæsaris esse nefas, tanti Ptolemææ ruina
Nominis haud metuis, cœloq́; tonante profanas
Inseruisse manus impure, ac semiuir audes?
Non domitor mundi, nec ter capitolia curru
Inuectus, regumq́; potens, uindexq́; Senatus,
Victorisq́; gener, phario satis esse tyranno
Quod poterat, romanus erat. quid uiscera nostra
Scrutaris gladio? nescis puer improbe, nescis
Quo tua sit fortuna loco, iam iure sine ullo
Nili sceptra tenes, cecidit ciuilibus armis,
Qui tibi regna dedit. Iam uento uela negarat
Magnus, & auxilio remorum infanda petebat
Littora, quem contra non longa uecta biremi
Appulerat scelerata manus, Magnoq́; patere
Fingens regna Phari, celsa de puppe carinæ
In paruam iubet ire ratem, litusq́; malignum
Incusat bimaremq́; uadis frangentibus æstum,
Qui uetat externas terris aduertere classes.
Quod nisi fatorum leges, intentaq́; iussu
Ordinis æterni miseræ uicinia mortis,
Damnatum leto traherent ad littora Magnum,
Nonulli comitum sceleris præsagia deerant,
Quippe fides si pura foret, si regia Magno
Sceptrorum authori uera pietate pateret,
Venturum tota pharium cum classe tyrannum,
Sed cessit fatis, classemq́; relinquere iussus
Obsequitur, letumq́; iuuat præferre timori.
Ibat in hostilem præceps Cornelia puppim,
Hoc magis

Hoc magis impatiens egresso deesse marito,
Quod metuit clades. remane temeraria coniux,
Et tu nate precor, longe'q; è littore casus
Expectate meos, sed in hac ceruice tyranni
Explorate fidem, dixit, sed surda uetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas.
Quo sine me crudelis abis? iterum'ne relinquor
Thessalicis submota malis? nunquam omine læto
Distrahimur miseri, poteras non flectere puppim,
Cum fugeres alio, latebris'q; relinquere Lesbi,
Omnibus à terris si nos arcere parabas.
An tantum in fluctus placeo comes? hæc ubi frustra
Effudit, prima pendet tamen anxia puppe,
Attonitos'q; metu nec quoquam auertere uisus,
Nec Magnum spectare potest, stetit anxia classis
Ad ducis euentum metuens non arma, nefas'q;,
Sed ne submissis precibus Pompeius adoret
Sceptra sua donata manu. transire parantem
Romanus pharia miles de puppe salutat
Septimius, qui prò superum pudor arma satelles
Regia gestabat posito deformia pilo,
Immanis, uiolentus, atrox, nulla'q; ferarum
Mitior in cædes. quis non fortuna putasset
Parcere te populis, quod bello hæc dextra uacasset,
Thessalia'q; procul tam noxia tela fugasses?
Disponis gladios, ne quo non fiat in orbe
Heu facinus ciuile tibi, uictoribus ipsis
Dedecus, & nunquam superum caritura pudore est
Fabula, Romanus Regi sic paruit ensis,
Pellæus'q; puer gladio tibi colla recidit

Magne tuo. qua posteritas in sæcula mittet
Septimium fama? scelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas? iam uenerat horæ
Terminus extremæ, phariamq; ablatus in alnum
Perdiderat iam iura sui, tunc stringere ferrum
Regia monstra parant. ut uidit comminus enses,
Inuoluit uultus, atq; indignatus apertum
Fortunæ præbere caput, tunc lumina pressit,
Continuitq; animam, ne quas effundere uoces,
Posset, & æternam fletu corrumpere famam.
At postquam mucrone latus funestus Achillas
Perfodit, nullo gemitu consensit ad ictum,
Despexitq; nefas, seruatq; immobile corpus,
Seq; probat moriens, atq; hæc in pectore uoluit.
Sæcula Romanos nunquam tacitura labores
Attendunt, æuumq; sequens speculatur ab omni
Orbe ratem, phariamq; fidem, nunc consule famæ.
Fata tibi longæ fluxerunt prospera uitæ,
Ignorant populi, si non in morte probaris,
An scieris aduersa pati, ne cede pudori,
Authoremq; dole fati, quacunq; feriris,
Crede manum soceri, spargant, lacerentq; licebit,
Sum tamen ó superi felix, nulliq; potestas
Hoc auferre Deo, mutantur prospera uitæ.
Non sum morte miser, uidet hanc Cornelia cædẽ,
Pompeiusq; meus, tanto patientius oro
Claude dolor gemitus, natus, coniuxq; peremptum
Si mirantur, amant. talis custodia Magno
Mentis erat. ius hoc animi morientis habebat.
At non tam patiens Cornelia cernere sæuum,

Quàm perferre nefas, miserandis æthera complet
V ocibus. ó coniux ego te scelerata peremi,
L etiferæ tibi causa moræ fuit auia Lesbos,
E t prior in Nili peruenit littora Cæsar.
N am cui ius alij sceleris? sed quisquis in istud
A' superis immisse caput, uel Cæsaris ire,
V el tibi prospiciens nescis crudelis, ubi ipsa
V iscera sint Magni, properas, atq; ingeris ictus
Q ua uotum est uicto, pœnas non morte minores
P endat, & ante meũ uideat caput, haud ego culpa
L ibera bellorum, quæ matrum sola per undas,
E t per castra comes, nullis absterrita fatis
V ictum, quod reges etiam timuere, recepi.
H oc merui coniux in tuta puppe relinqui?
P erfide parcebas, te fata extrema petente
V ita digna fui? moriar nec munere regis.
A ut mihi præcipitem nautæ permittite saltum.
A ut laqueum collo, tortosq; aptate rudentes,
A ut aliquis Magno dignus comes exigat ensem,
P ompeio præstare potest, quod Cæsaris armis
I mputet. ó sæui properantem in fata tenetis?
V iuis adhuc coniux, & iam Cornelia non est
I uris Magne sui? prohibent accersere mortem,
S eruor uictori. sic fata, interq; suorum
L apsa manus, rapitur trepida fugiente carina.
A t Magni cum terga sonent, & pectora ferro,
P ermansisse decus sacræ uenerabile formæ,
I ratamq; Deis faciem, nil ultima mortis
E x habitu, uultuq; uiri mutasse fatentur,
Qui lacerum uidere caput, nam sæuus in ipso

S eptimius sceleris maius scelus inuenit actu,
A c retegit sacros scisso uelamine uultus
S amianimis Magni, spirantiaq; occupat ora,
C ollaq; in obliquo ponit languentia transtro,
T unc neruos, uenasq; secat, nodosaq; frangit
O ssa, diu non dum artis erat caput ense rotare.
A t postquam trunco ceruix abscissa recessit,
V endicat hoc pharius dextra gestare satelles,
D egener, atq; operæ miles Romane secundæ,
P ompeij diro sacrum caput ense recidis,
V t non ipse feras? ó summi fata pudoris,
I mpius ut Magnum nosset puer, illa uerenda
R egibus hirta coma, & generosa fronte decora
C æsaries compressa manu est, pharioq; ueruto
D um uiuunt uultus, atq; os in murmura pulsant
S ingultus animæ, dum lumina nuda rigescunt
S uffixum caput est, quo nunquam bella iubente
P ax fuit, hoc leges, campumq;, & rostra mouebat,
H ac facie fortuna tibi Romana placebas.
N ec satis infando fuit hoc uidisse tyranno,
V ult sceleri superesse fidem, tunc arte nefanda
S ubmota est capiti tabes, raptoq; cerebro
A dsiccata cutis, putrisq; effluxit ab alto
H umor, & infuso facies solidata ueneno est.
V ltima Lageæ stirpis, perituraq; proles
D egener, incestæ sceptris cessure sororis,
C um tibi sacrato Macedon seruetur in antro,
E t regum cineres extructo monte quiescant,
C um Ptolemæorum manes, seriemq; pudendam
P yramides claudant, indignaq; Mausolæa,

Littora Pompeium feriunt, truncus'q; uadosis
Huc illuc iactatur aquis, adeo'ne molesta
Totum cura fuit socero seruare cadauer?
Hac fortuna fide Magni tam prospera fata
Pertulit, hac illum summo de culmine rerum
Morte petit, clades'q; omnes exegit in uno
Saeua die, quibus immunes tot praestitit annos,
Pompeius'q; fuit, qui nunquam mista uideret
Laeta malis, felix nullo turbante Deorum,
Et nullo parcente miser. semel impulit illum
Dilata fortuna manu, pulsatur arenis,
Carpitur in scopulis, hausto per uulnera fluctu
Ludibrium pelagi, nulla'q; manente figura,
Vna nota est Magno capitis iactura reuulsi,
Ante tamen pharias uictor quàm tangat arenas,
Pompeio raptim tumulum fortuna parauit.
Ne iaceat nullo, uel ne meliore sepulchro,
E' latebris pauidus decurrit ad aequora Codrus,
Quaestor ab Icario Cinyreae littore Cypri,
Infaustus Magni fuerat comes, ille per umbras
Ausus ferre gradum uictum pietate timorem
Compulit, ut medijs quaesitum corpus in undis
Duceret ad terram, traheret'q; ad littora Magnum
Lucis moesta parum per densas Cynthia nubes
Praebebat. cano sed discolor aequore truncus
Conspicitur, tenet ille ducem complexibus arctis
Eripiente mari, nunc uictus pondere tanto
Expectat fluctus, pelago'q; iuuante cadauer
Impellit. postquam sicco iam littore sedit,
Incubuit Magno, lachrymas'q; effudit in omne

Vulnus, & ad superos, obscuráq; sydera fatur.
Non pretiosa petit cumulato thure sepulchra
Pompeius fortuna tuus, non pinguis ad astra
Vt ferat è membris eoos fumus odores,
Vt romana suum gestent pia colla parentem,
Præferat ut ueteres feralis pompa triumphos,
Vt resonent cantu tristi fora, totus ut ignem
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis,
Da uilem Magno plebeij funeris arcam,
Quæ lacerum corpus siccos effundat in ignes,
Robora non desint misero, nec sordidus ustor.
Sit satis ó superi, quod non Cornelia fuso
Crine iacet, subiciq; facem complexa maritum
Imperat, extremo sed abest à funere busti
Infelix coniux, nec adhuc à littore longe est.
Sic fatus paruos iuuenis procul aspicit ignes,
Corpus uile suis nullo custode cremantes
Inde rapit flammas, semustáq; robora membris
Subducit, quæcunq; es ait neglecta, nec ulli
Chara tuo, sed Pompeio felicior umbra,
Quod iam compositum uiolat manus ultima bustum,
Da ueniam, siquid sensus post fata relictum est.
Cædis & ipsa rogo, paterisq; hæc damna sepulchri?
Téq; pudet sparsis Pompeij manibus uri?
Sic fatur. plenusq; sinus ardente fauilla
Peruolat ad truncum, qui fluctu penè relatus
Littore pendebat, summas dimouit arenas,
Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ
Exigua trepidus posuit scrobe. nobile corpus
Robora nulla premunt, nulla strue membra recũbũt,

A dmotus Magnum non subditus accipit ignis.
I lle sedens iuxta flammas ó maxime dixit
D uctor, & hesperij maiestas nominis una,
S i tibi iactatu pelagi, si funere nullo
T ristior iste rogus manes, animamq; potentem
O fficiis auerte meis, iniuria fati
H oc fas esse iubet, ne ponti bellua quicquam,
N e fera, ne uolucres, ne saeui Caesaris ira
A udeat, exiguam, quantum potes, accipe flammam
R omana succensa manu. fortuna recursus
S i det in hesperiam, non hac in sede quiescent
T am sacri cineres, sed te Cornelia Magne
A ccipiet, nostraq; manu transfundet in urnam.
I nterea paruo signemus littora saxo,
V t nota sit busto, si quis placare peremptum
F orte uolet, plenos & reddere mortis honores,
I nueniet trunci cineres, & norit arenas,
A d quas Magne tuum referat caput. haec ubi fatus
E xcitat inualidas admoto fomite flammas.
C arpitur, & lentum Magnus distillat in ignem
T abe fouens bustum, sed iam percusserat astra
A urorae praemissa dies, ille ordine rupto
F uneris attonitus latebras in littore quaerit.
Q uam metuis demens isto pro crimine poenam,
Q uo te fama loquax omnes accepit in annos?
C ondita laudabit Magni socer impius ossa.
I modo securus ueniae, fassusq; sepulchrum
P osce caput. cogit pietas imponere finem
O fficio, semusta rapit, resolutaq; non dum
O ssa satis neruis, & inustis plena medullis

Aequorea restringit aqua, congestaq; in unum
Parua clausit humo, tunc ne leuis aura retectos
Auferret cineres, saxo compressit arenam,
Nautaq; ne bustum religato fune moueret,
Inscripsit sacrum semusto stipite nomen.
Hic situs est Magnus. placet hoc fortuna sepulchrū
Dicere Pompeij, quo condi maluit illum,
Quàm terra caruisse socer, temeraria dextra
Cur obicis Magno tumulum, manesq; uagantes
Includis? situs est qua terra extrema refuso
Pendet in Oceano Romanum nomen, & omne
Imperium Magno est tumuli modus, obrue saxa
Crimine plena Deûm. si tota est Herculis Oethe,
Et iuga tota uacant Bromio Nysæïa, quare
Vnus in Aegypto Magno lapis? omnia Lagi
Rura tenere potest, si nullo cæspite nomen
Hæserit, erremus populi, cinerumq; tuorum
Magne metu, nullas Nili calcemus arenas.
Quod si tam sacro dignaris nomine saxum,
Adde actus tantos, monimentaq; maxima rerum,
Adde truces Lepidi motus, Alpinaq; bella,
Armaq; Sertorij reuocato Consule uicta,
Et currus, quos egit eques, commertia tuta
Gentibus, et pauidos Cilicas maris, adde subactam
Barbariem, gentesq; uagas, & quicquid in euro
Regnorum, boreaq; iacet. dic semper ab armis
Ciuilem repetisse togam, ter curribus actis
Contentum patriæ multos donasse triumphos,
Quis capit hæc tumulus? surgit miserabile bustum
Non ullis plenum titulis, non ordine tanto

F astorum, solitumq́; legi super alta deorum
C ulmina, & extructos spolijs hostilibus arcus.
H aud procul est ima Pompeij nomen arena
D epressum tumulo, quod non legat aduena rectus.
Q uod nisi monstratum Romanus transeat hospes.
N oxia ciuili tellus Aegyptia fato,
H aud equidem immerito cumanæ carmine uatis
C autum, ne Nili Pelusia tangeret ora
H esperius miles, ripasq́; æstate tumentes.
Q uid tibi sæua precer pro tanto crimine tellus?
V ertat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus,
E t steriles egeant hybernis imbribus agri,
T otaq́; in Aethiopum putres soluaris arenas.
N os in templa tuam romana accepimus Isin,
S emideosq́; canes, & sistra iubentia luctus,
E t quem tu plangens hominem testaris Osirim,
T u nostros Aegypte tenes in puluere manes.
T u quoq; cum sæuo dederis iam templa tyranno,
N ondum Pompeij cineres ó Roma petisti,
E xul adhuc iacet umbra ducis, si sæcula prima
V ictoris timuere minas, nunc excipe saltem
O ssa tui Magni, si nondum subruta fluctu
I nuisa tellure sedent, quis busta timebit?
Q uis sacris dignam mouisse uerebitur umbram?
I mperet hoc nobis utinam scelus, & uelit uti
N ostro Roma sinu, satis ó, nimiumq; beatus,
S i mihi contingat manes transferre reuulsos
A usoniam, si tale ducis uiolare sepulchrum.
F orsitan aut sulco sterili cum poscere finem
A` superis, aut Roma uolet feralibus austris,

I gnibus aut nimiis, aut terræ tecta mouenti,
C onsilio, iussúq; Deûm transibis in urbem
M agne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.
N am quis ad exustam cancro torrente Syenen
I bit? & imbrifera sitas sub Pleiade Thebas
S pectator Nili? quis rubri stagna profundi,
A ut Arabum portus, mercis, mutator eoæ
M agne petet, quem non tumuli uenerabile saxum,
E t cinis in summis forsan turbatus arenis
A uertat? manesq; tuos placare licebit,
E t Casio præferre Ioui. nil ista nocebunt
F amæ busta tuæ. templis, auróq; sepultus
V ilior umbra fores. nunc es pro numine summo,
H oc tumulo fortuna iacens, angustius aris
V ictoris libyco pulsatur in æquore saxum.
T arpeijs qui sæpe Deis sua thura negarant,
I nclusum thusco uenerantur cæspite fulmen.
P roderit hoc olim, quod non mansura sepulchri
A rdua marmoreo surrexit pondere moles.
P ulueris exigui sparget non longa uetustas
C ongeriem, bustúmq; cadet, mortisq; peribunt
A rgumenta tuæ, ueniet felicior ætas,
Q ua sit nulla fides saxum monstrantibus illud,
A tq; erit Aegyptus populis fortasse nepotum
T am mendax Magni tumulo, quàm Creta Tonantis.

ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER NONVS.

T non in pharia manes iacuere fauilla,
N ec cinis exiguus tantam compescuit umbram,
P rosiluit busto, semustáq; mêbra relinquens,
D egeneremq; rogum, sequitur conuexa tonantis
Q ua niger astriferis connectitur axibus aër,
Q uodq; patet terras inter, lunǽq; meatus
S emidei manes habitant, quos ignea uirtus
I nnocuos uita patientes ætheris imi
F ecit, & æternos animam collegit in orbes.
N on illuc auro positi, nec thure sepulti
P erueniunt, illic postquam se lumine uero
I mpleuit, stellasq; uagas miratur, & astra
F ixa polis, uidit quanta sub nocte iaceret
N ostra dies, risitq; sui ludibria trunci.
H inc super Emathiæ campos, & signa cruenti
C æsaris, ac sparsas uolitauit in æquore classes,
E t scelerum uindex in sancto pectore Bruti
S edit, & inuicti posuit se mente Catonis.
I lle ubi pendebant casus, dubiumq; manebat,
Q uem mundi dominum facerent ciuilia bella,
O derat & Magnum, quamuis comes isset in arma
A uspiciis raptus patriæ, ductúq; senatus,
A t post Thessalicas clades iam pectore toto
P ompeianus erat, patriam tutore carentem

E xcipit, & populi trepidantia membra refouit.
I gnauis manibus proiectos reddidit enses,
N ec regnum cupiens gessit ciuilia bella,
N ec seruire timens, nil causa fecit in armis
I pse sua, totæ post Magni funera partes
L ibertatis erant, quas ne per littora fusas
C olligeret rapido uictoria Cæsaris actu,
C orcyræ secreta petit, ac mille carinis
A bstulit Emathiæ secum fragmenta ruinæ.
Q uis ratibus tantis fugientia crederet ire
A gmina? quis pelagus uictas arctasse carinas?
D orida tunc Malean, & apertam Tænaron umbris,
I nde Cythera petit, boreáq; urgente carinas,
C reta fugit, Dictæa legit cedentibus undis
L ittora, tunc ausum classi præcludere portus
I mpulit, ac sæuas meritum Phycunta rapinas
S parsit, & hinc placidis alto delabitur auris
I n littus Palinure tuum, neq; enim æquore tantum
A usonio monimenta tenes, portusq; quietos
T estatur Libyæ Phrygio placuisse magistro.
C um procul ex alto tendentes uela carinæ
A ncipites tenuere animos, sociosne malorum
A n ueherent hostes, præceps facit omne timendum
V ictor, & in nulla non creditur esse carina.
A st illæ puppes luctus, planctusq; ferebant,
E t mala uel duri lachrymas motura Catonis,
N am postquam frustra precibus Cornelia nautas,
P riuigniq; fugam tenuit, ne forte repulsus
L ictoribus pharijs remearet in æquora truncus,
O stenditq; rogum non iusti flamma sepulchri,

E rgo indigna fui dixit fortuna marito
A ccendisse rogum, gelidosq; effusa per artus
I ncubuisse uiro? laceros exurere crines?
M embraq; dispersi pelago componere Magni?
V ulneribus cunctis largos infundere fletus
O ssibus? & tepida uestes implere fauilla
Quicquid ab extincto licuisset tollere busto
I n templis sparsura Deûm? sine funeris ullo
A rdet honore rogus, manus hoc Aegyptia forsan
O btulit officium graue manibus ó bene nudi
C rassorum cineres, Pompeio contigit ignis
I nuidia maiore Deûm. similis'ne malorum
S ors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit
C oniugibus? nunquam plenas plangemus ad urnas?
Quid porrò tumulis opus est? aut ulla requiris
I nstrumenta dolor? non toto pectore portas
I mpia Pompeium? non imis hæret imago
V isceribus? quærat cineres uictura superstes.
N unc tamen hic, longe qui fulget luce maligna
I gnis, adhuc aliquid phario de littore surgens
O stendit mihi Magne tui, iam flamma resedit,
P ompeiumq; ferens uanescit solis ad ortus
F umus, & inuisi tendunt mihi carbasa uenti.
N on mihi nunc tellus Pompeio siqua triumphos
V icta dedit, non alta terens capitolia currus
G ratior, elapsus felix de pectore Magnus,
H unc uolumus, quem Nilus habet, terræq; nocenti
N on hærere queror, crimen commendat arenas.
L inquere siqua fides Pelusia littora nolo.
T u pete bellorum casus, & signa per orbem

S exte paterna moue, nanq; hæc mandata reliquit
P ompeius uobis in nostra condita cura.
M e cum fatalis leto damnauerit hora,
E xcipite ó nati bellum ciuile, nec unquam
D um terris aliquis nostra de stirpe manebit
C æsaribus regnare uacet, uel sceptra, uel urbes
L ibertate sua ualidas impellite fama
N ominis, has uobis partes, hæc arma relinquo,
I nueniet classes quisquis Pompeius, in undas
V enerit, & noster nullis non gentibus hæres
B ella dabit, tantum indomitos, memores'q; paterni
I uris habete animos, uni parêre decebit,
S i faciet partes pro libertate, Catoni.
E xolui tibi Magne fidem, mandata peregi.
I nsidiæ ualuere tuæ, decepta'q; uixi,
N e mihi commissas auferrem perfida uoces
I am nunc te per inane chaos, per tartara coniux,
S i sunt ulla, sequar, quam longo tradita leto
I ncertum est, pœnas animæ uiuacis ab ipsa
A nte feram, potui cernens tua uulnera Magne
N on fugere in mortem. planctu concussa peribit,
E ffluet in lachrymas, nunquam ueniemus ad enses,
A ut laqueos, aut præcipites per inania iactus,
T urpe mori post te solo non posse dolore.
S ic ubi fata caput ferali obduxit amictu,
D ecreuit'q; pati tenebras, puppis'q; cauernis
D elituit, sæuum'q; arcte compressa dolorem
P erfruitur lachrymis, et amat pro coniuge luctum.
I llam non fluctus, stridens'q; rudentibus eurus
M ouit, & exurgens ad summa pericula clamor,

V otaq; sollicitis faciens contraria nautis,
C omposita in mortem iacuit, fauitq; procellis
P rima ratem Cypros spumantibus accipit undis
I nde tenens Pelagus, sed iam moderatior eurus,
I n libycas egit sedes, & castra Catonis,
T ristis ut in multo mens est præsaga timore,
A spexit patrios comites a' littore Magnus,
E t fratrem, medias præceps tunc fertur in undas,
D ic ubi sit germane parens, stat summa, caputq;
O rbis, an occidimus? romanaq; Magnus ad umbras
A bstulit? hæc fatur, quem contra talia frater.
O' felix, quem sors alias dispersit in oras,
Q uiq; nefas audis, oculos germane nocentes
S pectato genitore fero, non Cæsaris armis
O ccubuit, dignoq; perit authore ruinæ,
R ege sub impuro nilotica rura tenente
H ospitijs fretus superis, & munere tanto
I n proauos, cecidit donati uictima regni.
V idi ego magnanimi lacerantes pectora patris,
N ec credens Pharium tantum potuisse tyrannum,
L ittore Niliaco socerum iam stare putaui,
S ed me nec sanguis, nec tantum uulnera nostri
A ffecere senis, quantum gestata per urbem
O ra ducis, quæ transfixo sublimia pilo
V idimus, hæc fama est oculis uictoris iniqui
S eruari, scelerisq; fidem quæsisse tyrannum.
N am corpus Phariæ ne canes, auidæq; uolucres
D istulerint, an furtiuus, quem uidimus, ignis
S oluerit, ignoro, quæcunq; iniuria fati
A bstulit hos artus, superis hæc crimina dono

Seruata de parte queror. cum talia Magnus
Audisset, non in gemitus, lachrymasq; dolorem
Effudit, iustaq; furens pietate profatur.
Præcipitate rates è sicco littore nautæ,
Classis in aduersos erumpat remige uentos,
Ite duces mecum, nunquam ciuilibus armis
Tanta fuit merces, inhumatos condere manes,
Sanguine semiuiri Magnum satiare tyranni,
Non ego Pellæas arces, adytisq; retectum
Corpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
Non mihi Pyramidum tumulis euulsus Amasis,
Atq; alij reges Nilo torrente natabunt?
Omnia dent pœnas, nudo tibi Magne sepulchra
Euoluam, busto iam numen gentibus Isin,
Et tectum lino spargam per uulgus Osirim,
Et sacer in magni cineres mactabitur Apis,
Suppositisq; Deis uram caput, has mihi pœnas
Terra dabit, linquam uacuos cultoribus agros,
Nec Nilus cui crescat, erit, solusq; tenebis
Aegyptum populis genitor, superisq; fugatis.
Dixerat, & classem sæuas rapiebat in undas.
Sed Cato laudatam iuuenis compescuit iram.
Interea totis audito funere Magni
Littoribus sonuit percussus planctibus Aether,
Exemploq; carens, & nulli cognitus æuo
Luctus erat, mortem populos deflere potentis.
Sed magis, ut uisa est, lachrymis exhausta, solutas
In uultus effusa comas Cornelia puppe
Egrediens, rursus geminato uerbere plangunt.
Vt primum in sociæ peruenit littora terræ,

Collegit

C ollegit uestes, miseri'q; insignia Magni,
A rma'q; & impressas auro, quas gesserat olim,
E xuuias, pictas'q; togas uelamina summo
T er conspecta Ioui, funesto'q; intulit igni,
I lle fuit miseræ Magni cinis, accipit omnis
E xemplum pietas, & toto littore busta
S urgunt Thessalicis reddentia manibus ignem.
S icubi depastis submittere gramina campis,
E t renouare parans hybernas appulus herbas,
I gne fouet terras, simul & Garganus, & arua
V ulturis, & calidi lucent buxeta Matini.
N on tamen ad Magni peruenit gratius umbram
O mne, quod in superos audet conuitia uulgus,
P ompeium'q; Deis obijcit, quàm pauca Catonis
V erba, sed à pleno uenientia pectore ueri.
C iuis obijt inquit, multo maioribus impar
N osse modum iuris, sed in hoc tamen utilis æuo,
C ui non ulla fuit iusti reuerentia, salua
L ibertate potens, & solus plebe parata
P riuatus seruire sibi, rector'q; Senatus,
S ed regnantis erat, nil belli iure poposcit,
Quæ'q; dari uoluit, uoluit sibi posse negari.
I mmodicas possedit opes, sed plura retentis
I ntulit, inuasit ferrum, sed ponere norat,
P rætulit arma togæ, sed pacem armatus amauit
I uuit sumpta ducem, iuuit dimissa potestas.
C asta domus, luxu'q; carens, corrupta'q; nunquam
F ortuna domini, clarum, & uenerabile nomen
G entibus, & multum nostræ quod proderat urbi.
O lim uera fides Sylla, Mario'q; receptis

L ibertatis obit, Pompeio rebus adempto
N unc & ficta perit, non iam regnare pudebit,
N ec color imperij, nec frons erit ulla Senatus.
O' felix, cui summa dies fuit obuia uicto,
E t cui quærendos Pharium scelus obtulit enses,
F orsitan in soceri potuisset uiuere regno.
S cire mori sors prima uiris, sed proxima cogi.
E t mihi si fatis aliena in iura uenimus,
D a talem fortuna Iubam, non deprecor hosti
S eruari, dum me seruet ceruice recisa.
V ocibus his maior, quàm si romana sonarent
R ostra ducis laudes. generosam uenit ad umbram
M ortis honos fremit interea discordia uulgi,
C astrorum, belliq; piget post funera Magni.
C um Tarchon motus linquendi signa Catonis
S ustulit, hunc rapta fugientem classe secutus
L ittus in extremum tali Cato uoce notauit,
O' nunquam pacate Cilix, iterum'ne rapinas
T endis in æquoreas? Magnum fortuna remouit,
I am pelago, pirata redis, tum respicit omnes
I n cœtu, motu'q; uiros, quorum unus aperta
M ente fugæ tali compellat uoce regentem.
N os Cato, da ueniam, Pompeij duxit in arma
N on belli ciuilis amor, partes'q; fauore
F ecimus, ille iacet, quem paci prætulit orbis,
C ausa'q; nostra perit, patrios permitte penates,
D esertam'q; domum, dulces'q; reuisere natos.
N am quis erit finis, si nec Pharsalia pugnæ,
N ec Pompeius erit? perierunt tempora uitæ,
M ors eat in tutum, iustas sibi nostra senectus

P rospiciat flammas, bellum ciuile sepulchra
V ix duabus præstare potest. non barbara uictos
R egna manent, non armenium mihi sæua minatur,
A ut Scythicum fortuna iugum, sub iura togati
C iuis eo, quisquis Magno uiuente secundus
H ic mihi primus erit, sacris præstabitur umbris
S ummus honor, dominũ, quẽ clades cogit, habebo.
N ullum Magne ducem te solum in bella secutus,
P ost te fata sequar, neq; enim sperare secunda
F as mihi nec liceat, fortuna cuncta tenentur
C æsaris, Emathium sparsit uictoria ferrum,
C lausa fides miseris, & toto solus in orbe est,
Q ui uelit, ac possit uictis præstare salutem.
P ompeio scelus est bellum ciuile perempto,
Q uo fuerat uiuente fides, si publica iura
S i semper patriam sequeris Cato, signa petamus,
R omanus quæ consul habet. sic ille profatus
I nsiluit puppi iuuenum comitante tumultu,
A ctum romanis fuerat de rebus, & omnis
I ndiga seruitij feruebat littore plebes.
E rupere duces sacro de pectore uoces.
E rgo pari uoto gessisti bella iuuentus
T u quoq; pro dominis, & Pompeiana fuisti,
N on romana manus? quod non in regna laboras,
Q uod tibi non ducibus uiuis, moriensq; quod orbem
A cquiris nulli, quod iam tibi uincere tutum est,
B ella fugis, quærisq; iugum ceruice uacante,
E t nescis sine rege pati, nunc causa pericli
D igna uiris, uestro potuit Pompeius abuti
S anguine, nunc patriæ iugulos, ensesq; negatis?

Cum propè libertas unum fortuna reliquit
Iam tribus è dominus, pudeat plus regia Nili
Contulit in leges, & parthi militis arcus.
Ite ò degeneres Ptolemæi munus, & arma
Spernite, quis uestras ulla putat esse nocentes
Cæde manus? credet faciles sibi terga dedisse,
Credet ab Emathijs primos fugisse Philippis.
Vadite securi, meruistis iudice uitam
Cæsare, non armis non obsidione subacti.
O famuli turpes domini post fata prioris
Itis ad hæredem, cur non maiora mereri,
Quã uitam, ueniamq; libet? rapiatur in undas
Infelix Magni coniux, prolesq; Metelli,
Ducite Pompeios, Ptolemæi uincite munus,
Nostra quoq; inuiso quisquis feret ora tyranno,
Non parua mercede dabit, sciet ista iuuentus
Ceruicis pretio bene se mea signa secutam.
Quin agite, & magna meritum cum cæde parate,
Ignauum scelus est tantum fuga. dixit, & omnes
Haud aliter medio reuocauit ab æquore puppes,
Quàm simul effœtas linquunt examina ceras,
Atq; oblita faui non miscent nexibus alas,
Sed sibi quæq; uolat, nec iam degustat amarum
Desidiosa thymum Phrygij sonus increpat æris,
Attonitæ posuere fugam, studiumq; laboris
Florigeri repetunt, & sacri mellis amorem,
Gaudet in hyblæo securus gramine pastor
Diuitias seruasse casæ, sic uoce Catonis
Inculcata uiris iusti patientia Martis.
Iamq; actu belli non doctas ferre quietem

C onstituit mentes, serieq; agitare laborum,
P rimum littoreis miles lassatur arenis,
P roximus in muros, & moenia cyrenarum
E st labor, exclusus nulla se uindicat ira,
P oenaq; de uictis sola est uicisse Catonem,
I nde peti placuit Libyci contermina mauris
R egna Iubae, sed iter medijs natura uetabat
S yrtibus, has audax sperat sibi cedere uirtus,
S yrtes uel primam mundo natura figuram
C um daret, in dubio pelagi, terraeq; reliquit,
N am neq; subsedit penitus quo stagna profundi
A cciperet, nec se defendit ab aequore tellus,
A mbigua sed lege loci iacet inuia sedes,
A equora fracta uadis, abruptaq; terra profundo.
E t post multa sonant proiecti littora fluctus,
S ic male deseruit, nullosq; exegit in usus
H anc partem natura sui, uel plenior alto
O lim syrtis erat pelago, penitusq; natabat,
S ed rapidus titan ponto sua lumina pascens
A equora subduxit Zonae uicina perustae.
E t nunc pontus adhuc Phoebo siccante repugnat,
M ox ubi damnosum radios admouerit aeuum,
T ellus Syrtis erit, nam iam breuis unda superne
I nnatat, & late periturum deficit aequor.
V t primum remis actum mare protulit omne
C lassis onus, densis fremuit niger imbribus auster
I n sua regna furens tentatum classibus aequor
T urbine defendit, longeq; a' Syrtibus undas
E git, & illato confregit littore pontum.
T um quarum recto deprendit carbasa malo

E ripuit nautis, frustráq; rudentibus ausis
V ela negare noto spatium uincere carinæ,
A tq; ultra proram tumuit sinus, omnia siquis
P rouidus antemnæ suffixit lintea summæ
V incitur, & nudis auertitur armamentis.
S ors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,
E t certo iactata mari, quæcunq; leuatæ
A rboribus cæsis flatum effudere prementem.
A bstulit has uentis liber contraria uoluens
A estus, & obnixum uictor detrusit in austrum.
H as uada destituunt, atq; interrupta profundo
T erra ferit puppes, dubióq; obnoxia fato
P ars sedet una ratis, pars altera pendet in undis.
T unc magis impactis breuius mare, terráq; sæpe
O buia consurges, quamuis elisus ab austro
S æpe tamen cumulos fluctus non uincit arenæ.
E minet in tergo pelagi, procul omnibus aruis
I nuiolatus aqua sicci iam pulueris agger.
S tant miseri nautæ, terræq; hærente carina
L ittora nulla uident, sic partem intercipit æquor,
P ars ratium maior regimen, clauumq; secuta est
T uta fuga, nautasq; loci sortita peritos,
T orpentem tritonos adit illæsa paludem.
H anc ut fama Deus, quem toto littore pontus
A udit uentosa perflantem murmura concha,
H anc & Pallas amat, patrióq; è uertice nata
T errarum primam Libyen, nam proxima cœlo est,
V t probat ipse calor, tetigit, stagníq; quieta
V ultus uidit aqua, posuitq; in margine plantas,
E t se dilecta Tritonida dixit ab unda,

Quam iuxta Lethes tacitus prælabitur amnis.
Infernis, ut fama, trahens obliuia uenis,
Atq; insopiti quondam tutela draconis
Hesperidum pauper spoliatis frondibus hortus.
Inuidus annoso qui famam derogat æuo,
Qui uates ad uera uocat fuit aurea sylua,
Diuitijsq; grauis, & fuluo germine rami,
Virgineusq; chorus nitidi custodia luci,
Et nunquam somno damnatus lumina serpens,
Robora complexus rutilo curuata metallo.
Abstulit arboribus pretium, nemoriq; laborem
Alcides, passusq; inopes sine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
His igitur depulsa locis, eiectaq; classis
Syrtibus, haud ultra Garamantidas attigit undas,
Sed duce Pompeio Libyes melioris in oris
Mansit, at impatiens uirtus hærere Catonis
Audet in ignotas agmen committere gentes
Armorum fidens, & terra cingere Syrtim,
Hæc eadem suadebat hyems, quæ clauserat æquor,
Et spes imber erat, nimios metuentibus ignes,
Vt neq; sole uiam, nec duro frigore sæuam,
Inde polo Libyes, hinc bruma temperat annus,
Atq; ingressurus steriles sic fatur arenas.
O' quibus una salus placuit mea castra secutis
Indomita ceruice mori, componite mentes
Ad magnum uirtutis opus, summosq; labores,
Vadimus in campos steriles, exustaq; mundi,
Qua nimius Titan, & raræ in fontibus undæ,
Siccaq; letiferis squalent serpentibus arua.

Durum iter ad leges, patriæq; ruentis amorem.
Per mediam Libyen ueniant, atq; inuia tentent,
Si quibus in nullo positum est euadere uoto,
Si quibus ire sat est, neq; enim mihi fallere quenquā
Est animus, tectoq; metu perducere uulgus,
Ii mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,
Qui me teste pati uel quæ tristissima pulchrum,
Romanumq; putant, at qui sponsore salutis
Miles eget, capiturq; animæ dulcedine, uadat
Ad dominum meliore uia, dum primus arenas
Ingrediar, primusq; gradus in puluere ponam.
Me calor ætherius feriat, mihi plena ueneno
Occurrat serpens, fatoq; pericula uestra
Prætentate meo, sitiat quicunq; bibentem
Viderit aut umbras nemorum quicunq; petentem
Aestuet, aut equitem peditum præcedere turmas
Deficiat, si quo fuerit discrimine notum
Dux, an miles eam, serpens, sitis, ardor, arenæ.
Dulcia uirtuti, gaudet patientia duris.
Lætius est quoties magno sibi constat honestum,
Sola potest Libye turbam præstare malorum,
Vt deceat fugisse uiros. sic ille pauentes
Incendit uirtute animos, & amore laborum,
Irreducemq; uiam deserto limite carpit,
Et sacrum paruo nomen clausura sepulchro,
Inuasit Libye securi fata Catonis.
Tertia pars rerum Libye, si credere famæ
Cuncta uelis, at si uentos, cœlumq; sequaris,
Pars erit Europæ, nec enim plus littora Nili,
Quàm Scythicus Tanais primis à Gadibus absunt,

Vnde Europa fugit Libyen, & littora flexu
Oceano fecere locum, sed maior in unam
Orbis abit Asiam, nam cum communiter istæ
Effundant Zephyrum, boreæ latus illa sinistrum
Contingens, dextrumq; noti descendit in ortus
Eurum sola tenens, Libye quod fertile terræ est,
Vergit in occasus, sed & hæc non fontibus ullis
Soluitur, arctoos raris Aquilonibus imbres
Accipit, & nostris reficit sua rura serenis.
In nullas uitiatur opes, non ære, nec auro
Excoquitur, nullo glebarum crimine pura,
Sed penitus terra est, tantum Maurusia genti
Robora diuitiæ, quarum non nouerat usum,
Sed Citri contenta comis uiuebat, & umbra.
In nemus ignotum nostræ uenêre secures,
Extremoq; epulas, mensasq; petiuimus orbe.
At quæcunq; uagam Syrtim complectitur ora,
Sub nimio porrecta die uicina perusti
Aetheris, exurit messes, & puluere bacchum
Enecat, & nulla putris radice tenetur,
Temperies uitalis abest, & nulla sub illa
Cura Iouis terra est, natura deside torpet
Orbis, & immotis annum non sentit arenis.
Hoc tam segne solum rarus tamen exerit herbas,
Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima Ponto
Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
Syrtis alit. nam littoreis populator arenis
Imminet, & nulla portus tangente carina
Nouit opes, sic cum toto commercia mundo
Naufragijs Nasamones habent. hac ire Catonem

D ura iubet uirtus, illic secura iuuentus
V entorum, nullasq; timens tellure procellas,
A equoreos est passa metus, nam littore sicco
Q uàm pelago Syrtis uiolentius accipit austrum,
E t terræ magis ille nocens, non montibus ortum
A duersis frangit Libye, scopulisq; repulsum
D issipat, & liquidas se turbine soluit in auras
N ec ruit in syluas, annosáq; robora torquens
L assatur, patet omne solum, liberq; meatu
A eoliam rabiem totis exercet arenis,
E t non imbriferam contorto puluere nubem
I nflexum uiolentus agit, pars plurima terræ
T ollitur, & nunquam resoluto uertice pendet.
R egna uidet pauper Nasamon errantia uento,
D iscussásq; domos, uolitantq; à culmine raptæ
D etecto Garamante casæ. non altius ignis
R apta uehit, quantumq; licet consurgere fumo,
E t uiolare diem, tantum tenet aëra puluis.
T um quoq; romanum solito uiolentius agmen
A ggreditur, nullusq; potest consistere miles,
I nstabilis raptis etiam quas calcat arenis
C oncuteret terras, orbemq; à sede moueret.
S i solida Libye compage, & pondere duro
C lauderet exesis austrum scopulosa cauernis,
S ed quia mobilibus facilis turbatur arenis,
N usquam luctando stabilis manet, imáq; tellus
S tat, quia summa fugit. galeas, & scuta uirorum,
P iláq; contorsit uiolento spiritus actu,
I ntentusq; tulit magni per inania cœli.
I llud in externa forsan, longéq; remota

Prodigium tellure fuit, delapsáq; cœlo
Arma timent gentes, hominumq́; erepta lacertis
A' superis demissa putant, sic illa profecto
Sacrifico cecidere Numæ, quæ lecta iuuentus
Patricia ceruice mouet, spoliauerat Auster,
Aut boreas populos Ancylia nostra ferentes.
Sic orbem torquente noto Romana iuuentus
Procubuit, timuitq́; rapi, construxit amictus,
Inseruitq́; manus terræ, nec pondere solo
Sed nixu iacuit, uix sic immobilis Austro,
Qui super ingentes cumulos inuoluit arenæ,
Atq; operit tellure uiros, uix tollere miles
Membra ualet, multo congestu pulueris hærens,
Alligat & stantes affusæ magnus arenæ
Agger, & immoti terra surgente tenentur.
Saxa tulit penitus discussis proruta muris,
Effuditq́; procul miranda sorte malorum,
Qui nullas uidere domos, uidere ruinas.
Iamq́; iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
Vlla, nisi ætheriæ medio uelut æquore flammæ
Syderibus nouere uias, nec sydera tota
Ostendit Libycæ finitor circulus oræ,
Multaq́; deuexo terrarum margine celat,
Vtq́; calor soluit, quem torserat aëra uentus,
Incensusq́; dies, iam mundi spissior ignis,
Iam plaga, quam nullam superi mortalibus ultra
A' medio fecere die, calcatur & humor
In noton omnis abit, manant sudoribus artus,
Arent ora siti, conspecta est parua maligna
Vnda procul uena, quam uix e' puluere miles

S ustulit, & galeæ conuexum infudit in orbem,
P orrexitq; duci, squalebant puluere fauces
C unctorum, minimumq; tenens dux ipse liquoris
I nuidiosus erat, me'ne inquit, degener unum
M iles in hac turba uacuum uirtute putasti?
V sque adeo mollis, primisq; caloribus impar
S um uisus? quanto pœna tu dignior ista,
Q ui populo sitiente bibas, sic concitus ira
E xcussit galeam, suffecitq; omnibus unda.
V entum erat ad templum Libycis qđ gentibus unũ
I nculti Garamantes habent, stat corniger illic
I uppiter, ut memorant, sed nõ aut fulmina uibrãs,
A ut similis nostro, sed tortis cornibus Hammon.
N on illic Libycæ posuerunt ditia gentes
T empla, nec eois splendent donaria gemmis,
Q uamuis Aethiopum populis, Arabumq; beatis
G entibus, ac Indis unus sit Iuppiter Hammon,
P auper adhuc Deus est, nullis uiolata per æuum
D iuitijs delubra tenens, morumq; priorum
N umen romano templum defendit ab auro.
E sse locis superos testatur sylua per omnem
S ola uirens Libyen, nam quicquid puluere sicco
S eparat ardentem tepida Berenicida Lepti
I gnorat frondes, solus nemus abstulit Hammom,
S yluarum fons causa loco, qui putria terræ
A lligat, & domitas unda connectit arenas.
H ic quoq; nil obstat Phœbo cum cardine summo
S tat librata dies, truncum uix protegit arbor,
T am breuis in medium radijs compellitur umbra.
D eprensum est hunc esse locum, qua circulus alti

S olstitij medium signorum percutit orbem.
N on obliqua meant, nec tauro scorpius exit
R ectior, aut Aries donat sua tempora Libræ,
A ut Astræa iubet lentos descendere pisces,
P ar geminis Chiron, & idem quod cancrinus ardẽs
H umidus ægoceros, nec plus Leo tollitur urna.
A t tibi quæcunq; es Libyco gens igne dirempta,
I n noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton,
T e segnis Cynosura subit, tu sicca profundo
M ergi plaustra putas, nullumq; in uertice summo
S ydus habes immune maris, procul axis uterq; est,
E t fuga signorum medio rapit omnia cœlo.
S tabant ante fores populi, quos miserat Eos,
C ornigeriq; Iouis monitu noua fata petebant,
S ed latio cessere duci, comitesq; Catonem
O rant, exploret Libycum memorata per orbem
N umina, de fama tam longi iudicet æui.
M aximus hortator scrutandi uoce Deorum
E uentus Labienus erat, sors obtulit inquit,
E t fortuna uiæ tam magni numinis ora,
C onsiliumq; Dei tanto duce possumus uti
P er Syrtes, belliq; datos cognoscere casus.
N am cui crediderim superos arcana daturos,
D icturosq; magis, quàm sancto uera Catoni?
C erte uita tibi semper directa supernas
A d leges, sequerisq; Deum, datur ecce loquendi
C um Ioue libertas, inquire in fata nefandi
C æsaris, & patriæ uenturos excute mores,
I ure suo populis uti, legumq; licebit,
A n bellum ciuile perit, tua pectora sacra

Voce reple, duræ semper uirtutis amator
Quære quid est uirtus, & posce exemplar honesti.
Ille Deo plenus tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas adytis è pectore uoces.
Quid quæri Labiene iubes? an liber in armis
Occubuisse uelim potius, quàm regna uidere?
An sit uita nihil, sed longa? an differat ætas?
An noceat uis ulla bono? fortunáq; perdat
Opposita uirtute minas? laudandáq; uelle
Sit satis, & nunquam successu crescat honestum?
Scimus, & hoc nobis non altius inseret Hammon.
Hæremus cuncti superis, temploq; tacente
Nil agimus non sponte Dei, non uocibus ullis
Numen eget, dixitq; semel nascentibus author
Quicquid scire licet, steriles nec legit arenas,
Vt caneret paucis, mersitq; hoc puluere uerum,
Estq; Dei sedes nisi terra, & pontus, & aër,
Et cœlum, et uirtus, superos quid quærimus ultra?
Iuppiter est, quodcunq; uides, quodcunq; moueris,
Sortilegis egeant dubij, semperq; futuris
Casibus ancipites, me non oracula certum,
Sed mors certa facit, pauido, fortiq; cadendum est.
Hoc satis est dixisse Iouem. sic ille profatur,
Seruataq; fide templi discedit ab aris,
Non exploratum populis Hammona relinquens.
Ipse manu sua pila gerens præcedit anheli
Militis ora pedes, monstrat tolerare labores,
Non iubet, & nulla uehitur ceruice supinus,
Carpentóq; sedens, somni parcissimus ipse est,
Vltimus haustor aquæ. cum tandem fonte reperto

I ndiga cogatur latices potare iuuentus,
S tat dum lixa bibat. si ueris magna paratur
F ama bonis, & si successu nuda remoto
I nspicitur uirtus, quicquid laudamus in illo
M aiorum fortuna fuit. quis marte secundo,
Q uis tantum meruit populorum sanguine nomen?
H unc ego per Syrtes, Libyesq́; extrema triumphū
D ucere maluerim, quàm ter capitolia curru
S cendere Pompeij, quàm frangere colla Iugurthæ.
E cce parens uerus patriæ, dignissimus aris
R oma tuis, per quem nunquam iurare pudebit,
E t quem, si steteris unquam ceruice soluta
N unc olim factura Deum, iam spissior ignis,
E t plaga, quam nullam superi mortalibus ultra
A' medio fecere die, calcatur & unda
R arior, inuentus medijs fons unus arenis
L argus aquæ, sed quem serpentum turba tenebat
V ix capiente loco. stabant in margine siccæ
A spides, in medijs sitiebant dipsades undis.
D uctor ut aspexit perituros fonte relicto
A lloquitur. uana specie conterrite leti
N e dubita miles tutos haurire liquores,
N oxia serpentum est admisto sanguine pestis,
M orsu uirus habent, & fatum in dente minantur,
P ocula morte carent, dixit, dubiumq́; uenenum
H ausit, & in tota Libyes fons unus arena
I lle fuit, de quo primus sibi posceret undam.
C ur Libycus tantis exudet pestibus aër
F ertilis in mortes, aut quid secreta nocenti
M iscuerit natura solo, non cura, laborq;

N oster scire ualet, nisi quod uulgata per orbem
F abula pro uera decepit sæcula causa.
F inibus extremis Libyes, ubi feruida tellus
A ccipit Oceanum demisso sole calentem.
S qualebant late Phorcynidos arua Medusæ,
N on nemorum protecta coma, non mollia sulco,
S ed dominæ uultu conspectis aspera saxis.
H oc primum natura nocens in corpore sæuas
E duxit pestes, illis è faucibus angues
S tridula fuderunt uibratis sibila linguis,
F œmineæ qui more comæ per terga soluti,
I psa flagellabant gaudentis colla Medusæ.
S urgunt aduersa subrectæ fronte colubræ,
V ipereumq; fluit depexo crine uenenum.
H oc habet infelix cunctis impune Medusa,
Q uod spectare licet. nam rictus, oraq; monstri
Q uis timuit? quem qui recto se lumine uidit
P assa Medusa mori est? rapuit dubitantia fata,
P ræuenitq; metus, anima periere retenta
M embra, nec emissæ riguere sub ossibus umbræ,
E umenidum crines solos mouere furores,
C erberus Orpheo lenuit sibila cantu,
A mphitryoniades uidit cum uinceret Hydram
H oc monstrum timuit genitor, numenq; secundum
P horcus aquis, Cetoq; parens, ipsæq; sorores
G orgones, hoc potuit cœlo, pelagoq; minari
T orporem insolitum, mundoq; abducere terram.
È cœlo uolucres subito cum pondere lapsæ,
I n scopulis hæsere feræ, uicina colentes
A ethiopum totæ riguerunt marmore gentes.

Nullum animal uisus patiens, ipsiq; retrorsum
Effusi faciem uitabant Gorgonis angues.
Illa sub hesperijs stantem titana columnis
In cautes Atlanta dedit, cœloq; timente
Olim phlegræos stantes serpente gigantes
Erexit montes, bellumq; immane Deorum
Pallados in medio confecit pectore Gorgon.
Quo postquam partu Danaës, & diuite nimbo
Ortum Parrhasiæ uexerunt Persea pennæ,
Arcados authoris Citharæ, liquidæq; palæstræ,
Et subitus præpes Cyllenida sustulit Harpen,
Harpen alterius monstri iam cæde rubentem,
A' Ioue dilectæ fuso custode iuuencæ.
Auxilium uolucri Pallas tulit innuba fratri
Pacta caput monstri, terræq; in fine Libyssæ
Persea Phœbeos conuerti iussit ad ortus,
Gorgonis auerso sulcantem regna uolatu,
Et clypeum læuæ fuluo dedit ære nitentem,
In quo saxificam iussit spectare Medusam,
Quam sopor æternam tracturus morte quietem
Obruit haud totam, uigilat pars magna comarum,
Defenduntq; caput protenti crinibus Hydri,
Pars iacet in medios uultus, oculiq; tenebras.
Ipsa regit trepidum Pallas, dextraq; tremente
Perseos aduersi Cyllenida dirigit Harpen,
Lata colubriferi rumpens confinia colli,
Quos habuit uultus hamati uulnere ferri
Cæsa caput Gorgon, quanto spirasse ueneno
Ora rear, quantumq; oculos effundere mortis,
Nec Pallas spectare potest, uultusq; gelassent

Perseos aduersi, si non Tritonia densos
Sparsisset crines, texissetq; ora colubris.
Aliger in cœlum sic rapta Gorgone fugit,
Ille quidem pensabat iter, propiusq; secabat
Aethera si medias Europæ ascenderet urbes,
Pallas frugiferas iussit non lædere terras,
Et parci populis, quis enim non præpete tanto
Aethera respiceret? Zephyro conuertitur ales,
Itq; super Libyen, quæ nullo consita cultu
Syderibus, Phœboq; uacat, premit orbita solis
Exuritq; solum, nec terra celsior ulla
Nox cadit in cœlum, Lunæq; meatibus obstat,
Si flexus oblita uagi per recta cucurrit
Signa, nec in borean, aut in noton effugit umbram.
Illa tamen sterilis tellus, fœcundaq; nulli
Arua bono, uirus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, dirosq; fero de sanguine rores,
Quos calor adiuuit, putriq; incoxit arenæ.
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes,
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit,
Plenior huic sanguis, & crassi gutta ueneni
Decidit, in nulla plus est serpente coactum,
Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycæ mortes, & fecimus aspida merces.
At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens hæmorrhois explicat orbes,
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua
Chersydros, tractiq; uia fumante Chelydri,

Et semper recto lapsurus limite Cenchris,
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus Ophites,
Concolor exustis, atq; indiscretus arenis
Hammodites, spinaq; uagi torquente ceraste.
Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuuias positura suas, & torrida Dipsas,
Et grauis in geminum uergens caput Amphisibena,
Et Natrix uiolator aquæ, iaculiq; uolucres,
Et contentus iter cauda sulcare Phareas,
Oraq; distendens auidus spumantia Præster,
Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus Seps,
Sibilaq; effundens cunctas terrentia pestes
Ante uenena nocens, late sibi submouet omne
Vulgus, & in uacua regnat Basiliscus arena.
Vos quoq;, qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis, armentaq; tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros,
Nec tutus spatio est Elephas, datis omnia leto,
Nec uobis opus est ad noxia fata ueneno.
Has inter pestes duro Cato milite siccum
Emetitur iter, tot tristia fata suorum,
Insolitasq; uidet paruo cum uulnere mortes.
Signiferum iuuenem Tyrrheni sanguinis Aulum
Torta caput retro Dipsas calcata momordit,
Vix dolor, aut sensus dentis fuit, ipsaq; leti
Frons caret inuidia, nec quicquam plaga minatur.
Ecce subit uirtus tacitum, carpitq; medullas

I gnis edax, calidaq́; incendit uiscera tabe.
E bibit humorem circum uitalia fusum
P estis, & in sicco linguam torrere palato
C œpit, defessos iret qui sudor in artus,
N on fuit, atq; oculos lachrymarum uena refugit.
N on decus imperij, non mœsti iura Catonis
A rdentem tenuere uirum, quin spargere signa
A uderet, totisq́; furens exquireret agris,
Q uas poscebat aquas sitiens in corde uenenum.
I lle uel in Tanain missus, Rhodanumq́;, Padumq́;
A rderet, Nilumq́; bibens per rura uagantem.
A ccessit morti Libye, fatiq́; minorem
F amam Dipsas habet terris adiuta perustis.
S crutator uenas penitus squalentis arenæ,
N unc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore,
A equoreusq́; placet, sed non sibi sufficit humor,
N ec sentit, fatiq́; genus, mortemq́; ueneni,
S ed putat esse sitim, ferroq́; aperire tumentes
S ustinuit uenas, atq; os implere cruore.
I ussit signa rapi propere Cato, discere nulli
P ermissum est hoc posse sitim, sed tristior illa
M ors erat ante oculos, miseriq́; in crure Sabelli
S eps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
A uulsitq́; manu, piloq́; affixit arenis,
P arua modo serpens, sed qua non ulla cruentæ
T ātum mortis habet, nam plagæ proxima circum
F ugit rapta cutis, pallentiaq́; ossa retexit,
I amq́; sinu laxo nudum est sine corpore uulnus,
M embra natant sanie, suræ fluxere, sine ullo
T egmine poples erat, femorū quoq; musculus omnis

Liquitur, & nigra distillant inguina tabe,
Dissiluit stringens uterum membrana, fluuntq;
Viscera, nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras sæuum sed membra uenenum
Decoquit, in minimum mors contrahit omnia uirus.
Vincula neruorum, & laterum textura, cauumq;
Pectus, & abstrusum fibris uitalibus omne
Quicquid homo est, aperit pestis, natura profana
Morte patet, manant humeri, fortesq; lacerti,
Colla, caputq; fluunt, calido non ocyus austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur,
Parua loquor corpus sanie stillasse perustum,
Hoc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa?
Hæc quoq; discedunt, putresq; secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi uestigia fati,
Cynipheas inter pestes tibi palma nocendi est,
Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer.
Ecce subit facies leto diuersa fluenti
Nasidium Marsi cultorem torridus agri
Percussit præster, illi rubor igneus ora
Succendit, tenditq; cutem pereunte figura,
Miscens cuncta tumor toto iam corpore maior,
Humanumq; egressa modum super omnia membra
Efflatur sanies late tollente ueneno,
Ipse latet penitus congesto corpore mersus,
Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
Spumeus accenso non sic exundat aheno
Vndarum cumulus, nec tanto carbasa coro
Curuauere sinus, tumidos iam non capit artus
Informis globus, & confuso pondere truncus.

Intactum uolucrum rostris, epulasq; daturum
Haud impune feris non ausi tradere busto,
Non dum stante modo crescens fugêre cadauer.
Sed maiora parant Libycæ spectacula pestes.
Impressit dentes Hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis,
Vtq; solet pariter totis effundere signis
Corycii pressura croci. sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine uirus.
Sanguis erant lachrymæ. quæcunq; foramina nouit
Humor, ab ijs largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, sudor rubet omnia plenus
Membra fluunt uenis, totum est pro uulnere corpus.
At tibi leue miser fixus præcordia pressit
Niliaca serpente cruor, nulloq; dolore
Testatus morsus subita caligine mortem
Accipis, & stygias somno descendis ad umbras.
Non tam ueloci corrumpunt pocula leto,
Stipite quæ diro uirgas mentita sabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.
Ecce procul sæuus sterilis de robore trunci
Torsit, & immisit iaculum, uocat Africa serpens,
Perq; caput Pauli, transactaq; tempora fugit,
Nil ibi uirus agit. rapuit cum uulnere fatum,
Deprensum est quæ funda rotat quàm lēta uolarent,
Quàm segnis Scythicæ strideret arundinis aër.
Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri
Transactus? uelox currit per tela uenenum,
Inuaditq; manum, quam protinus ille retecto
Ense ferit, totoq; simul demittit ab armo,

E xemplar'q; sui spectans miserabile leti
S tat tutus pereunte manu. quis fata putaret
S corpion, aut uires maturæ mortis habere?
I lle minax nodis, & recto uerbere sæuus,
T este tulit cœlo uicti decus Orionis.
Q uis calcare tuas metuat salpinga latebras?
E t tibi dant stygiæ ius in sua fila sorores.
S ic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem,
S uspecta est miseris in qua tellure iacebant.
N am neq; congestæ struxere cubilia frondes,
N ec culmis creuere tori, sed corpora fatis
E xpositi uoluuntur humo, calido'q; uapore
A lliciunt gelidas nocturno frigore pestes,
I nnocuos'q; diu rictus torpente ueneno
I nter membra fouent, nec quæ mensura uiarum,
Q uis'ue modus norunt cœlo duce, sæpe querentes
R eddite dij clamant miseris quæ fugimus arma,
R eddite Thessaliam, patimur cur segnia fata?
I n gladios iurata manus pro Cæsare pugnant
D ipsades, & peragunt ciuilia bella cerastæ.
I re libet qua zona rubens, atq; axis inustus
S olis equis, iuuat ætherijs adscribere causis,
Q uod peream, cœlo'q; mori, nil Africa de te
N ec de te natura queror, tot monstra ferentem
G entibus ablatum dederas serpentibus orbem,
I mpatiens'q; solum cereris cultore negato
D amnasti, atq; homines uoluisti deesse uenenis,
I n loca serpentum nos uenimus, accipe pœnas
T u quisquis superum commercia nostra perosus.
H inc torrente plaga, dubijs hinc Syrtibus orbem

A brumpens medio posuisti limite mortes,
P er secreta tui bellum ciuile recessus
V adit, & arcani miles tibi conscius orbis
C laustra petit mundi, forsan maiora supersunt
I ngressus coëunt ignes stridentibus undis,
E t premitur natura poli, sed longius ista
N ulla iacet tellus, quàm fama cognita nobis
T ristia regna Iubæ, quæremus forsitan istas
S erpentum terras, habet hoc solatia cœlum
V iuit adhuc aliquid patriæ non arua requiro,
E uropamq́; alios soles, Asiamq́; uidentem,
Q ua te parte poli, qua te tellure reliqui
A frica? Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
E xiguá ne uia legem conuertimus anni?
I mus in aduersos axes. euoluimur orbe.
T erga damus ferienda noto, nunc forsitan ipsa
S ub pedibus iam Roma meis, solatia fati
H æc petimus, ueniant hostes, Cæsarq́; sequatur
Q ua fugimus. sic dura suos patientia questus
E xonerat, cogit tantos tolerare labores
S umma ducis uirtus, qui nuda fusus arena
E xcubat, atq; omni fortunam prouocat hora,
O mnibus unus adest fatis quocunq; uocatus
A duolat, atq; ingens meritum, maiusq́; salute
C ontulit in letum uires, puduitq́; gementem
I llo teste mori, quod ius habuisset in ipsum
V lla lues? casus alieno pectore uincit,
S pectatorq́; docet magnos nil posse dolores.
V ix miseris serum tanto lassata periclo
A uxilium fortuna dedit, gens unica terras

Incolit à ſæuo ſerpentum innoxia morſu
Marmaride pſylli, par lingua potentibus herbis,
Ipſe cruor tutus, nullumq́; admittere uirus,
Vel cantu ceſſante poteſt, natura locorum
Iuſſit ut immunes miſtis ſerpentibus eſſent,
Profuit in medijs ſedem poſuiſſe uenenis,
Pax illis cum morte data eſt, fiducia tanta eſt
Sanguinis, in terram paruus cum decidit infans,
Nequa ſit externæ Veneris miſtura timentes,
Letifica dubios explorant aſpide partus,
Vtq; Iouis uolucer calido cum protulit ouo
Implumes natos ſolis conuertit in ortus,
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Suſtinuere diem cœli ſeruantur in uſus,
Qui Phœbo ceſſere, iacent. ſic pignora gentis
Pſyllus habet, ſiquis tactos non horruit angues,
Siquis donatis luſit ſerpentibus infans.
Nec ſolum gens illa ſua contenta ſalute,
Excubat hoſpitibus, contráq; nocentia monſtra
Pſyllus adeſt populis, qui tunc romana ſecutus
Signa, ſimul iuſſit ſtatui tentoria ductor.
Primum quas ualli ſpatium comprendit arenas
Expurgat cantu, uerbisq́; fugantibus angues,
Vltima caſtrorum medicatus circuit ignis,
Hic ebulum ſtridet, peregrináq; Galbana ſudant,
Et thamarix non læta comis, eoáq; coſtos,
Et Panacæa potens, & theſſala centaurea,
Peucedanumq́; ſonat flammis, erycináq; tapſos,
Et Laricæs, fumóq; grauem ſerpentibus urunt
Abrotonum, & longe naſcentis cornua cerui,

Sic nox tuta uiris. at siquis peste diurna
Fata trahit, tunc sunt magicæ miracula gentis.
Psyllorumq; ingens, & rapti pugna ueneni.
Nam primum tacta designat membra saliua,
Quæ cohibet uirus, retinetq; in uulnere pestem,
Plurima tunc uoluit spumanti carmina lingua
Murmure continuo, nec dant suspiria cursus
Vulneris, aut minimum patiuntur fata tacere.
Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis
Excantata perit, sed siquod tardius exit
Virus, & elicitum, iussumq; exire repugnat,
Tunc super incumbens pallentia uulnera lambit
Ore uenena trahens, & siccat dentibus artus,
Extractamq; tenens gelido de corpore mortem
Expuit, & cuius morsus superauerit anguis,
Iam promptum Psyllis uel gustu nosse uenenum,
Hoc igitur melior tandem romana iuuentus
Auxilio, late squalentibus hæret in aruis.
Bis positis Phœbe flammis, bis luce recepta,
Vidit Areniuagum surgens, fugiensq; Catonem.
Iamq; illis magis, atq; magis durescere puluis
Cœpit, & in terram Libye spissata redire.
Iamq; procul nemorum raræ se attollere frondes,
Surgere congesto non culta mapalia culmo,
Quanta dedit miseris melioris gaudia terræ,
Cum primum sæuos contra uidere Leones.
Proxima Leptis erat, cuius statione quieta
Exegere hyemem nimbis, flammisq; carentem.
Cæsar ut Emathia satiatus clade recessit,
Cætera curarum proiecit pondera, soli

I ntentus genero, cuius uestigia frustra
T erris sparsa legens, fama duce tendit in undas,
T hreiciasq; legit fauces, & amore notatum
A equor? & Eroas lachrymoso littore turres,
Q ua pelago nomen Nepheleïas abstulit Helle,
N on Asiam breuioris aquæ disterminat usquam
F luctus ab Europa, quamuis BiZantion arcto
P ontus, & Ostriferam dirimat chalcedona cursu,
E uxinumq; ferens paruo ruat ore propontis,
S igeasq; petit famæ mirator arenas,
E t Simoëntis aquas, & Graio nobile busto
R hœtion, & multum debentes uatibus umbras.
C ircuit exustæ nomen memorabile Troiæ,
M agnaq; Phœbei quærit uestigia muri.
I am syluæ steriles, & putres robore trunci
A ssaraci pressere domos, & templa Deorum
I am lassa radice tenent, ac tota teguntur
P ergama dumetis, etiam periere ruinæ.
A spicit Hesiones scopulos, syluasq; patentes
A nchisæ thalamos, quo iudex sederit antro,
V nde puer raptus cœlo, quo uertice Nais
L userit Oenone, nullum est sine nomine saxum
I nscius in sicco serpentem puluere riuum
T ransierat, qui Xanthus erat, securus in alto
G ramine ponebat gressus, Phryx incola manes
H ectoreos calcare uetat, discussa iacebant
S axa, nec ullius faciem seruantia sacri.
H ectoreas monstrator ait non respicis aras?
O sacer, & magnus uatum labor, omnia fato
E ripis, & populis donas mortalibus æuum.

I nuidia sacræ Cæsar ne tangere famæ,
N am siquid Latijs fas est promittere musis,
Q uantum Smyrnæi durabunt uatis honores,
V enturi me, teq; legent, Pharsalia nostra
V iuet, & à nullo tenebris damnabimur æuo.
V t ducis impleuit uisus ueneranda uetustas,
E rexit subitas congestu cæspitis aras,
V otaq; thuricremos non irrita fudit in ignes.
Dij cinerum Phrygias colitis quicunq; ruinas,
A eneæq; mei, quos nunc Lauinia sedes
S eruat, & Alba lares, & quorum lucet in aris
I gnis adhuc phrygius, nulliq; aspecta uirorum
P allas in abstruso pignus memorabile templo,
G entis Iuleæ uestris clarissimus aris
D at pia thura nepos, & uos in sede priori
R ite uocat, date felices in cætera cursus,
R estituam populos, grata uice mœnia reddent
A usonidæ Phrygibus, romanaq; pergama surgent.
S ic fatus repetit classes, & tota secundis
V ela dedit coris, auidusq; urgente procella
I liacas pensare moras, Asiamq; potentem
P ræuehitur, pelagoq; Rhodon spumante reliquit,
S eptima nox Zephyro nunquam lassante rudentes
O stendit pharijs Aegyptia littora flammis.
S ed prius orta dies nocturnam lampada texit,
Q uàm tutas intraret aquas, ibi plena tumultu
L ittora, & incerto turbatas murmure uoces
A ccipit, ac dubijs ueritus se credere regnis
A bstinuit tellure rates, sed dira satelles
R egis dona ferens medium prouectus in æquor

Colla gerit Magni phario uelamine tecta,
Ac prius infanda commendat crimina uoce.
Terrarum ó domitor romanæ maxime gentis,
Et quod adhuc nescis genero secure perempto,
Rex tibi Pellæus terræ, pelagiq; labores
Donat, & Emathijs quod solum defuit aruis
Exhibet, absenti bellum ciuile peractum est.
Thessalicas Magnus quærens reparare ruinas
Ense iacet nostro, tanto te pignore Cæsar
Emimus, hoc tecum percussum est sanguine fœdus,
Accipe regna Phari nullo quæsita cruore,
Accipe Niliaci ius gurgitis, accipe quicquid
Pro Magni ceruice dares, dignumq; clientem
Castris crede tuis, cui tantum fata licere
In generum uoluere tuum, nec uile putaris
Hoc meritum nobis facili quod cæde peractum est.
Hospes auitus erat, depulso sceptra parenti
Reddiderat, quid plura feram? tu nomina tanto
Inuenies operi, uel famam consule mundi,
Si scelus est, plus te nobis debere fateris,
Quod scelus hoc non ipse facis. sic fatus opertum
Detexit, tenuitq; caput, iam lãguida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris.
Non primo Cæsar damnauit munera uisu,
Auertitq; oculos, uultus dum crederet, hæsit,
Vtq; fidem uidit sceleris, tutumq; putauit
Iam bonus esse socer, lachrymas non sponte cadentes
Effudit, gemitusq; expressit pectore læto,
Non aliter manifesta putans abscondere mentis
Gaudia, quàm lachrymis, meritumq; imane tyrãni

D estruit, & generi mauult lugere reuulsum,
Quàm debere caput, qui duro membra Senatus
C alcarat uultu, qui sicco lumine campos
V iderat Emathios, uni tibi Magne negare
N on audet gemitus. ó sors durissima fati
H uncine tu Cæsar scelerato marte petisti,
Qui tibi flendus erat? non misti fœdera tangunt,
T e generis, nec nata iubet mœrere, neposq;?
C redis apud populos Pompeij nomen amantes
H oc castris prodesse tuis, fortasse tyranni
T angeris inuidia. captiq; in uiscera Magni
H oc alijs licuisse doles, quererisq; perisse
V indictam belli, raptumq; è iure superbi
V ictoris generum, quisquis te flere coëgit
I mpetus, à uera longe pietate recessit.
S cilicet hoc animo terras, atq; æquora lustras,
N ecubi suppressus pereat gener, ó bene rapta
A rbitrio mors ista tuo, quàm magna remisit
C rimina romano tristis fortuna pudori,
Quod te non passa est misereri perfide Magni
V iuentis, nec non his fallere uocibus audes,
A cquirisq; fidem simulati fronte doloris.
A ufer ab aspectu nostro funesta satelles
R egis dona tui, peius de Cæsare uestrum,
Quàm de Pompeio meruit scelus, unica belli
P ræmia ciuilis uictis donare salutem
P erdidimus, quod si phario germana tyranno
N on inuisa foret, potuissem reddere regi,
Quod meruit, fratriq; tuum pro munere tali
M isissem Cleopatra caput, secreta quid arma

Mouit, & inseruit nostro sua tela labori?
Ergo in Thessalicas Pellæo fecimus aruis
Ius gladio? uestris quæsita licentia regnis?
Non tuleram Magnum mecum romana regentem,
Te Ptolemæe feram? frustra ciuilibus armis
Miscuimus gentes, si qua est hoc orbe potestas
Altera, quàm Cæsar, si tellus ulla duorum est,
Vertissem latias à uestro littore proras,
Famæ cura uetat ne non damnasse cruentam,
Sed uidear timuisse Pharon, nec fallere uos me
Credite uictorem, nobis quoq; tale paratum
Littoris hospitium, ne sic mea colla gerantur,
Thessaliæ fortuna facit, maiore profecto,
Quàm metui poterat, discrimine gessimus arma,
Exilium, generíq; minas, Romamq; timebam,
Pœna fugæ Ptolemæus erat, sed parcimus annis,
Donamusq; nefas, sciat hac pro cæde tyrannus
Nil uenia plus posse dari. uos condite busto
Tanti colla ducis, sed non, ut crimina tantum
Vestra tegat tellus, iusto date thura sepulchro,
Et placate caput, cineresq; in littore fusos
Colligite, atq; unam sparsis date manibus urnam.
Sentiat aduentum soceri, uocesq; querentis
Audiat umbra pias, dum nobis omnia præfert,
Dum uitam phario mauult debere clienti.
Læta dies rapta est populis, concordia mundo
Nostra perit, caruere Deis mea uota secundis,
Vt te complexus positis felicibus armis
Affectus abs te ueteres, uitamq; rogarem
Magne tuam, dignaq; satis mercede laborum

C ontentus par esse tibi, tunc pace fideli
F ecissem, ut uictus posses ignoscere diuis,
F ecisses ut Roma mihi, nec talia fatus
I nuenit fletus comitum, nec turba querenti
C redidit, abscondunt gemitus, & pectora læta
F ronte tegunt, hilaresq; nefas spectare cruentum
O' bona libertas cum Cæsar lugeat, audent.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER DECIMVS.

T primum terras Pompeij colla secutus
A ttigit, & diras calcauit Cæsar arenas,
Pugnauit fortuna ducis, fatumq; nocentis
A egypti, regnum Lagi romana sub arma
I ret, an eriperet mundo Memphiticus ensis
V ictoris, uictiq; caput, tua profuit umbra
M agne, tui socerum rapuere à sanguine manes.
I nde Paretoniam fertur securus in urbem
P ignore tam sæui sceleris sua signa secutus.
S ed fremitu uulgi fasces, & iura querentis
I nferri romana suis discordia sensit
P ectora, & ancipites animos, Magnumq; perisse
N on sibi, tum uultu semper cælante timorem,
I ntrepidus superum sedes, & templa uetusti
N uminis antiquas Macedum testantia uires
C ircuit, & nulla captus dulcedine rerum

Non auro

N on auro, cultuq; Deûm, non mœnibus urbis,
E ffossum tumulis cupide descendit in antrum.
I llic Pellæi proles uesana Philippi
F elix prædo iacet terrarum, uindice fato
R aptus, sacratis totum spargenda per orbem
M embra uiri posuere adytis, fortuna pepercit
M anibus, & regni durauit ad ultima fatum.
N am sibi libertas unquam si redderet orbem,
L udibrio seruatus erat, non utile mundo
E ditus exemplum, terras tot posse sub uno
E sse uiro. Macedum fines, latebrasq; suorum
D eseruit, uictasq; patri despexit Athenas,
P erq; Asiæ populos fatis urgentibus actus
H umana cum strage ruit, gladiumq; per omnes
E xegit gentes, ignotos miscuit amnes
P ersarum Euphraten, Indorum sanguine Gangen.
T errarum fatale malum, fulmenq; quod omnes
P ercuteret populos pariter, & sydus iniquum
G entibus, Oceano classes inferre parabat
E xteriore mari. non illi flamma, nec undæ,
N ec sterilis Libye, nec Syrticus obstitit Hammon.
I sset in occasus mundi deuexa secutus,
A mbissetq; polos, Nilumq; à fonte bibisset.
O ccurrit suprema dies, naturaq; solum
H unc potuit finem uesano ponere regi,
Q ui secum inuidia, qua totum ceperat orbem,
A bstulit imperium, nulloq; hærede relicto
T otius fati lacerandas præbuit urbes,
S ed cecidit Babylone sua, parthoq; uerendus.
P rò pudor eoi propius timuere sarissas,

Quàm nunc pila timent populi, licet usq; sub arcton
Regnemus, Zephyriq; domos, terrasq; premamus
Flagrantis post terga noti, cedamus in ortus
Arsacidum domino, non felix Parthia Crassis
Exiguae secura fuit prouincia Pellae.
Iam pelusiaco ueniens à gurgite Nili
Rex puer, imbellis populi sedauerat iras,
Obside quo pacis Pellaea tutus in aula
Caesar erat, cum se parua Cleopatra biremi
Corrupto custode phari laxare cathenas
Intulit Emathijs ignaro Caesare tectis,
Dedecus Aegypti Latio feralis Erinnys.
Romano non casta malo, quantum impulit Argos,
Iliacasq; domos facie spartbana nocenti,
Hesperios auxit tantum Cleopatra furores.
Terruit illa suo, si fas, capitolia sistro,
Et romana petit imbelli signa Canopo,
Caesare captiuo pharios ductura triumphos,
Leucadioq; fuit dubius sub gurgite casus.
An mundum ne nostra quidem matrona teneret.
Hoc animi nox illa dedit, quae prima cubili
Miscuit incestam ducibus Ptolemaida nostris.
Quis tibi uesani ueniam non donet amoris
Antoni? durum cum Caesaris hauserit ignes
Pectus, & in media rabie, medioq; furore,
Et Pompeianis habitata manibus aula?
Sanguine Thessalicae cladis perfusus adulter
Admisit Venerem curis, & miscuit armis,
Illicitosq; toros, & non ex coniuge partus.
Prò pudor oblitus Magni, tibi Iulia fratre

Obscœna de matre dedit, partesq; fugatus
Passus in extremis Libyes coalescere regnis,
Tempora Niliaco turpis dependit amori.
Dum donare Pharon, dum non sibi uincere mauult,
Quem formæ confisa suæ Cleopatra sine ullis
Tristis adit lachrymis simulatum compta dolorem,
Quam decuit ueluti laceros dispersa capillos,
Et sic orsa loqui. siqua est o' maxime Cæsar
Nobilitas, Pharij proles clarissima Lagi,
Exul in æternum sceptris depulsa paternis
Si tua restituat ueteri me dextera fato,
Complector Regina pedes, tu gentibus æquum
Sydus ades nostris, non urbes prima tenebo
Fœmina Niliacas, nullo discrimine sexus
Reginam sit ferre Pharos, lege summa perempti
Verba patris, qui iura mihi communia regni,
Et Thalami cum fratre dedit. puer ipse sororem,
Sit modo liber, amat, sed habet sub iure Photini
Affectus, enses'q; suos, nil ipsa paterni
Iuris habere peto, culpa, tanto'q; pudore
Solue domum, remoue funesta satellitis arma,
Et Regem regnare iube. quantos'ne tumores
Mente gerit famulus Magni ceruice reuulsa?
Iam tibi, sed procul hoc auertant fata, minatur.
Sat fuit indignum Cæsar, mundo'q;, tibiq;
Pompeium facinus, meritum'q; fuisse Photini,
Nequicquam duras tentasset Cæsaris aures,
Vultus adest precibus, facies'q; incesta perorat.
Exigit infandam corrupto iudice noctem.
Pax ubi parta duci, donis ingentibus empta est,

Excepere epulæ tantarum gaudia rerum,
Explicuitq; ſuos magno Cleopatra tumultu
Nondum translatos romana in ſæcula luxus,
Ipſe locus templi quod uix corruptior ætas
Extruat, inſtar erat, laqueataq; tecta ferebant
Diuitias, Craſſumq; trabes abſconderat aurum,
Nec ſummis cruſtata domus, ſectisq; nitebat
Marmoribus, ſtabatq; ſibi non ſegnis Achates,
Purpureusq; lapis, totaq; effuſus in aula
Calcabatur Onyx, hebenus Mareotica uaſtos
Non operit poſtes, ſed ſtat pro robore Nili
Auxilium, non forma domus, ebur atria ueſtit,
Et ſuffixa manu foribus teſtudinis indæ
Terga ſedent crebo maculas diſtincta Smaragdo,
Fulget gemma toris, & iaſpide fulua ſupellex,
Strata micant Tyrio, quorum pars maxima ſucco,
Cocta diu, uirus non uno duxit aheno,
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Vt mos eſt Pharijs miſcendi litia telis,
Tunc famulæ numerus turbæ, populusq; miniſter
Diſcolor hos ſanguis, alios diſtinxerat ætas,
Hæc libycos pars, tam flauos gerit altera crines,
Vt nullas Cæſar Rheni ſe dicat in aruis
Tam rutilas uidiſſe comas, pars ſanguinis uſti
Torta caput, refugosq; gerens à fronte capillos.
Nec non infelix ferro mollita iuuentus,
Atq; execta uirûm, ſtat contra fortior ætas,
Vix ulla fuſcante tamen lanugine malas.
Diſcubuere toris reges, maiorq; poteſtas
Cæſar, & immodicæ formam fucata nocentem,

Nec sceptris contenta suis, nec fratre marito,
Plena maris rubri spolijs, colloq́; comisq;
Diuitias Cleopatra gerit, cultuq; laborat,
Candida Sidonio perlucent pectora filo,
Quod Niloris acus compressum pectine serum
Soluit, & extenso laxauit stamina uelo.
Dentibus hic niueis, sectosq; Atlantide sylua
Imposuere orbes, quales ad Cæsaris ora
Nec capto uenêre Iuba. prò cæcus, & amens
Ambitione furor, ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire suas, incendere mentem
Hospitis armati, non sit licet ille nefando
Marte, paratus opes mundi quæsisse ruina,
Pone duces priscos, & nomina pauperis æui
Fabricios, Curiosq; graues, hic ille recumbat
Sordidus hetruscis abductus consul aratris,
Optabit patriæ talem duxisse triumphum.
Infudere epulas auro, quod terra, quod aër,
Quod pelagus, Nilusq; dedit, quod luxusq; inanis
Ambitione furens toto quæsiuit in orbe
Non mandante fame, multas uolucresq;, ferasq;
Aegypti posuere, Deos, manibusq; ministrat
Niliacas crystallus aquas, gemmæq; capaces
Excepere merum, sed non Mareotidos uuæ,
Nobile sed paucas senium cui contulit annis
Indomitum Meroë cogens spumare falernum.
Accipiunt sertas nardo florente coronas,
Et nunquam fugiente rosa, multumq; madenti
Infudere comæ, quod non dum euanuit aura
Cinnamon, externa nec perdidit aëra terra,

Aduectumq; recens uicinæ messis amomum,
Discit opes Cæsar spoliati perdere mundi,
Et gessisse pudet genero cum paupere bellum,
Et causas Martis pharijs cum gentibus optat
Postquam epulis, bacchóq; modum lassata uoluptas
Imposuit, longis Cæsar producere noctem
Inchoat alloquijs, summáq; in sede iacentem
Linigerum placidis compellat Achorea dictis.
O sacris deuote senex, quodq; arguit ætas
Non neglecte Deis, phariæ primordia gentis,
Terrarumq; situs, uulgíq; edissere mores,
Et ritus, formasq; Deûm, quodcunq; uetustis
Insculptum est adytis profer, noscíq; uolentes
Prode Deos, si cecropium sua sacra Platonem
Maiores docuere tui, quis dignior unquam
Hoc fuit auditu, mundíq; capacior hospes?
Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
Sed tamen & uestri, media inter prælia semper
Stellarum, cœlíq; plagis, superísq; uacaui,
Nec meus Eudoxi uincetur fastibus annus,
Sed cum tanta meo uiuat sub pectore uirtus
Tantus amor ueri, nihil est, quod noscere malum,
Quàm fluuij causas per sæcula tanta latentis,
Ignotumq; caput, spes sit mihi certa uidendi
Niliacos fontes, bellum ciuile relinquam.
Finierat, contráq; sacer sic orsus Achoreus.
Fas mihi magnorum Cæsar secreta parentum
Prodere, ad hoc æui populis ignota profanis,
Sit pietas alijs miracula tanta silere,
Ast ego cœlicolas gratum reor ire per omnes.

Hoc opus, & sacras populis notescere leges
Syderibus quæ sola fugam moderantur Olimpi,
Occurruntq; polo, diuersa potentia prima
Mundi lege data est, sol tempora diuidit æui,
Mutat nocte diem, radijsq; potentibus astra
Ire uetat, cursusq; uagos statione moratur,
Luna suis uicibus Tethyn, terrenaq; miscet,
Frigida Saturno glacies, & zona niualis
Cessit, habet uentos, icertaq; fulmina Mauors.
Sub Ioue temperies, & nunquam turbidus aër.
At fœcunda Venus cunctarum semina rerum
Possidet. immensæ Cyllenius arbiter undæ est.
Hunc ubi pars cœli tenuit, qua mista Leonis
Sydera sunt Cancro, rabidos qua Sirius ignes
Exerit, & uarij mutator circulus anni
Aegoceron, cancrumq; tenet, cui subdita Nili
Ora latent, quæ cum dominus percussit aquarum
Igne superiecto, tunc Nilus fonte soluto
Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest, auctusq; suos non ante coarctat,
Quàm nox æstiuas à sole receperit horas.
Vana fides ueterum Nilo quod crescat in arua
Aethiopum prodesse niues. non arctos in illis
Montibus, aut boreas, testis tibi sole perusti
Ipse color populi, calidiq; uaporibus austri.
Adde quod omne caput fluuij, quodcunq; soluta
Præcipitat glacies, ingresso Vere tumescit
Prima labe niuis. Nilus neq; suscitat undas
Ante canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti Libra sub iudice Phœbum.

I nde etiam leges aliarum nescit aquarum,
N ec tumet Hybernus cum longe sole remoto
O fficijs caret unda suis, dare iussus iniquo
T emperiem cœlo medijs æstatibus exit
S ub torrente plaga, ne terras dissipet ignis,
N ilus adest mundo, contraq; incensa Leonis,
O ra tumet, cancroq; suam torrente Syenen
I mploratus adest, nec campos liberat undis,
D onec in autumnum declinet Phœbus, & umbras
E xtendat Meroë, quis causas reddere possit?
S ic iussit natura parens discurrere Nilum,
S ic opus est mundo, Zephyros quoq; uana uetustas
H is ascripsit aquis, quorum stata tempora flatus,
C ontinuiq; dies, & in aëre longa potestas,
V el quod ab occiduo depellunt nubila cœlo
T rans noton, & fluuio cogunt incumbere nimbos,
V el quod aquas toties rumpentes littora Nili
A ssidue feriunt, coguntq; resistere fluctus.
I lle mora cursus, aduersiq; obijce ponti
A estuat in campos. sunt qui spiramina terris
E sse putent, magnosq; cauæ compagis hiatus,
C ommeat hac penitus tacitis discursibus unda
F rigore ab arctoo medium reuocata sub Axem,
C um Phœbus pressit Meroën, tellusq; perusta
I lluc duxit aquas trahitur Gangesq;, Padusq;
P er tacitum mundi, tunc omnia flumina Nilus
V no fonte uomens, non uno gurgite perfert.
R umor ab Oceano, qui terras alligat omnes,
E xundante procul uiolentum erumpere Nilum,
A equoreosq; sales longo mitescere tractu.

Necnon Oceano pasci, Phœbumq́; polumq́;
Credimus, hunc calidi tetigit cum brachia cancri
Sol rapit, atq; undæ plus, quàm quod digerat aër,
Tollitur, hoc noctes referunt, Niloq́; refundunt.
At ego, si tantam fas est mihi soluere litem,
Quasdam Cæsar aquas post mundi sera peracti
Sæcula, concussis terrarum erumpere uenis
Non id agente Deo, quasdam compage sub ipsa
Cum toto cæpisse reor, quas ille creator,
Atq; opifex rerum certo sub iure coërcet.
Quæ tibi noscendi Nilum Romane cupido est,
Hæc Pharijs, Persisq́; fuit, Macedumq́; tyrannis,
Nullaq́; non ætas uoluit conferre futuris
Notitiam, sed uincit adhuc natura latendi.
Summus Alexander Regum, quē Memphis adorat
Inuidit Nilo, misitq́; per ultima terræ
Aethiopum lectos, illos rubicunda perusti
Zona poli tenuit, Nilum uidere calentem.
Venit ad occasum, mundiq́; extrema Sesostris,
Et Pharios currus regum ceruibus egit.
Ante tamen uestros amnes, Rhodanumq́;, Padumq́;,
Quàm Nilum de fonte bibit. uesanus in ortus
Cambyses longi populos peruenit ad æui,
Defectusq́; epulis, & pastus cæde suorum
Ignoto te Nile redit, non fabula mendax
Ausa loqui de fonte tuo est, ubicunq; uideris,
Quæreris, & nulli contingit gloria genti,
Vt Nilo sit læta suo, tua flumina prodam,
Qua Deus undarum cælator Nile tuarum
Te mihi nosse dedit, medio consurgis ab Axe

Ausus in ardentem ripas adtollere Cancrum,
In borean is rectus aquis, mediumq́; Booten
Cursus in occasum flexus torquetur, & ortus,
Nunc Arabum populis Libycis, nūc æquus arenis,
Teq́; uident primi, quærunt tamen hi quoq; Seres,
Aethiopumq́; feris alieno gurgite campos,
Et te terrarum nescit cui debeat orbis.
Arcanum natura caput non prodidit ulli,
Nec licuit populis paruum te Nile uidere,
Amouitq́; sinus, & gentes maluit ortus,
Mirari, quàm nosse tuos, consurgere in ipsis
Ius tibi solstitijs, aliena crescere bruma,
Atq; hyemes adferre tuas, soliq́; uagari
Concessum per utrosq; polos hic quæritur ortus,
Illic finis aquæ, late tibi gurgite rupto
Ambitur nigris Meroë fœcunda colonis,
Læta comis Hebeni, quæ quamuis arbore multa
Frondeat, æstatem nulla sibi mitigat umbra,
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem,
Inde plagas Phœbi damnum non passus aquarum
Proueheris, steriles q; diu metiris arenas.
Nunc omnes unum uires collectus in amnem,
Nunc uagus, & spargens facilem tibi cedere ripam,
Rursus multifidas reuocat piger alueus undas,
Qua dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
Regni claustra Philæ, mox te deserta secantem,
Qua dirimunt nostrum rubro commercia pontum
Mollis lapsus agit. quis te tam lene fluentem
Moturum totas uiolenti gurgitis iras
Nile putet? sed cum lapsus abrupta uiarum

Excepere tuos, & præcipites cataractæ,
Ac nusquam uetitis ullas obsistere cautes
Indignaris aquis, spuma tunc astra lacessis,
Cuncta tremunt undis, ac multo murmure montis
Spumeus inuictis canescit fluctibus amnis.
Hinc, Abaton quam nostra uocat ueneranda uetustas,
Terra potens, primos sentit percussa tumultus,
Et scopuli, placuit fluuij quos dicere uenas,
Quod manifesta noui primum dant signa tumoris,
Hinc montes natura uagis circundedit undis,
Qui Libyæ te Nile negent, quos inter in alta
It conualle iacens iam molibus unda receptis.
Prima tibi campos permittit, apertaq; Memphis
Rura, modumq; uetat crescendi ponere ripas.
Sic uelut in tuta securi pace trahebant
Noctis iter mediæ, sed non uesana Photini
Mens imbuta semel tam sacra cæde uacabat
A' scelerum motu, Magno nihil ille perempto
Iam putat esse nefas. habitant sub pectore manes,
Vltricesq; Deæ dant in noua monstra furorem,
Dignatur uiles isto quoq; sanguine dextras,
Quò fortuna uocat uictos perfundere patres,
Pœnaq; ciuilis belli uindicta Senatus
Pene' data est famulo. procul hoc auertite fata
Crimen, ut hæc Bruto ceruix absente secetur.
In scelus it Pharium romani pœna tyranni,
Exemplumq; perit, struit audax irrita fatis,
Nec parat occulte cædem committere fraudi,
Inuictumq; ducem detecto marte lacessit.
Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire

Cæsaris, & socerum iungi tibi Magne iuberet,
Atq; hæc dicta mouet famulos perferre fideles
Ad Pompeianæ socium sibi cædis Achillam,
Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,
Et dederat ferrum nullo sibi iure retento
In cunctos, in seq; simul. tu mollibus inquit,
Nunc incumbe toris, & pingues exige somnos.
Inuasit Cleopatra domum, nec prodita tantum est,
Sed donata Pharos, cessas accurrere solus
Ad dominæ thalamos, nupsit soror impia fratri,
Nam Latio iam nupta duci est, interq; maritos
Discurrens Aegypton habet, Romamq; meretur,
Expugnare senem potuit Cleopatra uenenis,
Crede miser puero, quem nox si iunxerit una,
Et semel amplexus incesto pectore passus
Hauserit obscœnum titulo pietatis amorem,
Meq; tuumq; caput, per singula forsitan illi
Oscula donabit, crucibus, flammisq; luemus.
Si fuerit formosa soror, nil undiq; restat
Auxilij, rex hinc coniux, hinc Cæsar adulter,
Et sumus, ut fatear, tam sæua iudice sontes,
Quem non ex nobis credit Cleopatra nocentem?
A quo casta fuit? per te quod fecimus unà,
Perdidimusq; nefas, perq; ictum sanguine Magni
Fœdus ades, subito bellum mollire tumultu,
Irrue, nocturnas rumpamus funere tedas,
Crudelemq; toris dominam mactemus in ipsis
Cum quocunq; uiro, nec nos deterreat ausis
Hesperij fortuna ducis, quæ sustulit illum,
Imposuitq; orbi communis gloria nobis,

Nos quoq; sublimes Magnus facit, aspice littus
Spem nostri sceleris pollutos Consule fluctus
Quid liceat nobis, tumulumq; è puluere paruo
Aspice Pompeij non omnia membra tegentem,
Quem metuis par huius erat. non sanguine clari,
Quid refert? nec opes populorũ, ac regna mouemus.
Ad scelus ingentes facti sumus, adtrahit illos
In nostras fortuna manus, en altera uenit
Victima nobilior, placemus cæde secunda
Hesperias gentes, iugulus mihi Cæsaris haustus
Hoc præstare potest, Pompeij cæde nocentes
Vt populus romanus amet, quid nomina tanta
Horremus, uiresq; ducis? quibus ille relictis
Miles erit, nox hæc peraget ciuilia bella.
Inferiasq; dabit populis, & mittet ad umbras
Quod debetur adhuc mundo caput. ite feroces
Cæsaris in iugulum, præstet Lagea iuuentus
Hoc Regi romana sibi. tu parce morari
Plenum epulis, madidumq; mero, ueneriq; paratũ
Inuenies, aude, superi tot uota Catonum,
Brutorumq; tibi tribuent. non lentus Achillas
Suadenti parêre nefas, haud clara mouendis
Vt mos, signa dedit castris, nec prodidit arma
Vllius clangore tubæ, temere omnia sæui
Instrumenta rapit belli, pars maxima turbæ
Plebis erat Latiæ, sed tanta obliuio mentes
Cepit in externos corrupto milite mores,
Vt duce sub famulo, iussuq; satellitis irent,
Quos erat indignum Phario parêre tyranno.
Nulla fides, pietasq; uiris, qui castra sequuntur,

Venalesq́; manus, ibi fas, ubi maxima merces
Aere merent par.o, iugulumq́; in Cæsaris ire
Non sibi dant, pro` fas ubi non ciuilia bella
Inuenit imperij fatum miserabile nostri?
Thessaliæ subducta acies in littore Nili
More furit patrio. quid plus te Magne recepto
Ausa foret Lagea domus? dat scilicet omnis
Dextera quod debet superis, nulliq́; uacare
Fas est romano. Latium sic scindere corpus
Dijs placitum, non in generi, soceriq́; fauorem
Discedunt populi. ciuilia bella satelles
Mouit, & in partem romani uenit Achillas.
Et nisi fata manus a` sanguine Cæsaris arcent,
Hæ uincent partes, aderat maturus uterq;,
Et districta epulis ad cunctas aula patebat
Insidias, poteratq́; cruor per regia fundi
Pocula Cæsareus, mensæq́; incumbere ceruix,
Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
Nec cædes confusa manu, permissáq; fatis
Te Ptolemæe trahat, tanta est fiducia ferri.
Non rapuere nefas. summi contenta facultas
Est operis, uisum famulis reparabile damnum,
Illam mactandi dimittere Cæsaris horam.
Seruatur pœnas in aperta luce daturus,
Donata est nox una duci, uixitq́; Photini
Munere Phœbeos Cæsar dilatus in ortus.
Lucifer a` casia prospexit rupe, diemq;
Misit in Aegyptum primo quoq; sole calentem,
Cum procul a` muris acies non sparsa maniplis,
Nec uaga conspicitur, sed iustos qualis ad hostes

Recta fronte uenit, paſſuri comminus arma,
Laturiq; ruunt. at Cæſar mœnibus urbis
Diffiſus, foribus clauſæ ſe protegit aulæ
Degeneres paſſus latebras, nec tota uacabat
Regia compreſſo, minima collegerat arma
Parte domus, tangunt animos, iræq;, metusq;,
Et timet incurſus, indignaturq; timere.
Sic fremit in paruis fera nobilis abdita clauſtris,
Et frangit rabidos præmorſo carcere dentes.
Non ſecus in ſiculis fureret tua flamma cauernis
Obſtrueret ſummam ſiquis tibi Mulciber Aetnam.
Audax Theſſalia, qui nuper rupe ſub Aemi,
Heſperiæ cunctos proceres, aciemq; ſenatus,
Pompeiumq; ducem cauſa ſperare uetante
Non timuit, fatumq; ſibi promiſit iniquum,
Expauit ſeruile nefas, intraq; penates
Obruitur telis, quem non uiolaſſet Alanus,
Non Scyta, non fixo, qui ludit in hoſpite Maurus,
Hic, cui romani ſpatium non ſufficit orbis,
Parua regna putat tyrijs cum gadibus Indos,
Ceu puer imbellis, ceu captis fœmina muris
Quærit tuta domus, ſpem uitæ in limine clauſo
Ponit, & incerto luſtrat uagus atria curſu
Non ſine Rege tamen, quem ducit in omnia ſecum
Sumpturus pœnas, & grata piacula morti,
Miſſurusq; tuum, ſi non ſint tela, nec ignes
In famulos Ptolemææ caput. ſic barbara Colchis
Creditur ultorem metuens, regniq;, fugæq;
Enſe ſuo, fratrisq; ſimul ceruice parata
Expectaſſe patrem, cogunt tamen ultima rerum

Spem pacis tentare ducem, missúsq; satelles
Regius, ut sæuos absentis uoce tyranni
Corriperet famulos, quo bellum authore mouerent.
Sed neq; ius mundi ualuit, neq; fœdera sancta
Gentibus, orator Regis, pacísq; sequester
Aestimat in numero scelerum ponenda tuorum
Tot monstris Aegypte nocens. non Thessala tellus,
Vastáq; regna Iubæ, non pontus, & impia signa
Pharnacis, & gelido circunfluus orbis Ibero
Tantum ausus scelerum, non syrtis barbara, quãtũ
Delitiæ fecere tuæ, premit undiq; bellum,
Inq; domum iam tela cadunt, quassántq; penates,
Non Aries uno moturus limina pulsu,
Fracturúsq; domum, non ulla est machina belli,
Nec flammis mandatur opus, sed cæca iuuentus
Consilij uastos ambit diuisa penates,
Et nusquam totis incursat uiribus agmen,
Fata uetant, muríq; uicem fortuna tuetur.
Necnon & ratibus tentatur regia, qua se
Protulit in medios audaci margine fluctus
Luxuriosa domus, sed adest defensor ubiq;
Cæsar, & hos aditus gladijs, hos ignibus arcet,
Obsessúsq; gerit, tanta est constantia mentis
Expugnantis opus piceo iubet unguine tinctas
Lampadas immitti iunctis in uela carinis,
Nec piger ignis erat per stuppea uincula, pérq;
Manantes cera tabulas, & tempore eodem
Transtráq; nautarum, summíq; arsere ceruchi,
Iam propè semustæ merguntur in æquora classes,
Iámq; hostes, & tela natant, nec puppibus ignis

Incubuit

I ncubuit solis, sed quæ uicina fuere
T ecta mari longis rapuere uaporibus ignem,
E t cladem fouere noti, percussáq; flamma
T urbine non alio motu per tecta cucurrit,
Q uàm solet ætherio lampas decurrere sulco,
M ateriáq; carens, atque ardens aëre solo.
I lla lues clausa paulum reuocauit ab aula
V rbis in auxilium populos, nec tempora cladis
P erdidit in somnis, sed cæca nocte carinis
I nsiluit Cæsar semper feliciter usus
P ræcipiti cursu bellorum, & tempore rapto.
T unc claustrum pelagi cœpit Pharon insula quondã
I n medio stetit illa mari sub tempore uatis
P roteos, at nunc est Pellæis proxima muris.
I lla duci geminos bellorum præstitit usus,
A bstulit & cursus, & fauces æquoris hosti.
C æsar & auxilijs ut uidit libera ponti
H ostia, non fatum meriti, pœnasq; Photini
D istulit ulterius, sed qua non debuit ira,
N on cruce, non flammis rabido non dente ferarum,
H eu facinus ceruix gladio male cæsa pependit.
M agni morte perit. nec non subrepta paratis
À famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes
C æsaris Arsinoë, quæ castra carentia rege
V t proles Lagea tenet, famulumq;, tyranni
T erribilem iusto transegit Achillea ferro.
A ltera Magne tuis iam uictima mittitur umbris,
N ec satis hoc fortuna putat, procul absit, ut ista
V indictæ sit summa tuæ. non ipse tyrannus
S ufficit in pœnas, non omnis regia Lagi,

D umpatrij ueniant in uiscera Cæsaris enses,
Magnus inultus erit. sed non authore furoris
S ublato cecidit rabies. nam rursus in arma
A uspicijs Ganymedis eunt, ac multa secundo
P rælia marte gerunt, potuit discrimine, summo
C æsaris una dies in famam, & sæcula mitti.
Molis in exiguæ spatio stipantibus armis
D um parat in uacuas martem transferre carinas
D ux latius, tota subito formidine belli
C ingitur, hinc densæ prætexunt littora classes,
H inc tergo insultant pedites, uia nulla salutis,
N on fuga, non uirtus, uix spes quoq; mortis honestæ,
N on acie fusa, nec magnæ stragis aceruo
V incendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo
C aptus sorte loci pendet, dubius'ne timeret,
O ptaret'ue mori, respexit in agmine denso
S cæuam perpetuæ meritum iam nomina famæ,
A d campos Epidamne tuos, ubi solus apertis
O bsedit muris calcantem mœnia Magnum.

Pharsaliæ Lucani Finis.

SVLPITII CARMINA VELVT SVPERIO-
RIBVS ANNECTENDA.

E rexit mentem trepidi tam fortis imago,
E t facturus erat memorandi nobile leti
E xemplum, sed fata uetant, & fida salutis
O stendit fortuna uiam. nam læuus amicas
P rospexit puppes, nando quas ausus adire

Ecquid stamus ait? uel iam per tela, fretumq;
Eripiar, iuguli uel non erit ulla potestas
Eunucho concessa mei. tunc puppe relicta
Prosilit in pontum. siccos fert laeua libellos,
Dextra secat fluctus, tandemq; illæsus amico
Excipitur plausu clamantis ad æthera turbæ.

M. ANNEI LVCANI VITA EX CLARISSMIS AVTHORIBVS.

Anneus Seneca è Corduba Bethicæ Hispaniæ interioris prouinciæ ciuitate Romam uenit, statimq; eques factus est, cuius declamationes etsi celebratæ, negligentia temporum ad nepotes non peruenere. Suscæpit in patria ex Elbia uxore liberos treis. L. Anneum Senecam, Iulium Anneum Gallionem, et Anneum Melam, quem, ut minorem, domi reliquit. Seneca, & Gallio Romæ profecere sub Marullo grammatico, & Cestio Smyrnæo, atq;, Asinio Pollione. Mela, cum adoleuisset, iubente patre, rem domesticam gubernauit, donatus, ut cæteri fratres, Amicitia Cæsarum equestri ordine. C. Aciliam duxit uxorem Acilij Lucani oratoris filiã, operæ apud prouinciæ proconsules frequentis, & apud clarissimos uiros nonnullius igenij. Ex ea Melas. IIII. non. Nouembris. C. Cæsare Augusto Germanico iterum, & L. Cesiano primo Consulibus. M. Anneum Lucanum imposito soceri nomine genuit. Deinde curæ familiaris fastidio, uitæq; quietiori apud fratres uacaturus, cum Octimestri infante Romam uenit, sperãs

per procurationes acquirendæ pecuniæ breuius sibi iter fore, quo Cõsulibus æquaretur Cunas infantis, quibus ferebatur, ut de Hesiodo legitur, apes circumuolarunt, osq; insederunt, dulcem, & facundũ, qualem nunc uidemus, futurum significantes. Studuit Lucanus Romæ sub Rhemmio Palæmone, & Cornuto. Ex condiscipulis Saleium Bassum, & A. Persiũ præcipue dilexit, Neroni, cuius ætas patruo Senecæ commissa erat, diu gratus. Quæstor ante ætatem, gladiatorium munus edidit. Sequẽti anno populi fauore in auguratus sacerdotiũ asscitus est (ut Papi. Sta. refert)

R omani colitur chori sacerdos.

Vxorem duxit Pollam Argentariam Pollij Argentarij filiam, De qua Calliope Papinij canit.

N ec solum dabo carminum nitorem,
S ed tedis genialibus dicabo
D octam, atq; ingenio tuo decoram,
Q ualem blanda Venus, daretq; Iuno,
F orma, simplicitate, comitate,
C ensu, sanguine, gratia, decore

Quippe & certamine pentaterico acto in Põpeij theatro, cum per Clinium Rufum Nero Nioben se pronuntiaturum polliceretur, Lucanus Orphea ex tempore recitauit, coronaq; donatus est. Quare Imperatoris inuidiam sibi concitauit. Interdictum est igitur poëtæ foro, theatro, & poëtica. De quo Papinius,

I ngratus Nero dulcibus theatris
E t noster tibi præferetur Orpheus.

Sperans itaq; ultionem, Pisonianæ in Neronem coniurationi, sed parũ fauste hæsit, quod ipse fatetur, cũ ait.

Consilio, iussúq; Deum transibis in urbem
Magne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.
Corpus enim Pompeij nisi extincta Cæsarum familia Romam transferri non poterat. Verũ detecta coniuratione nequaquam animi constantiam præstitit, facile enim confessus, et ad humillimas deuolutus preces, matrem quoq; innoxiam iter socios ream nominauit, sperans impietatem sibi apud impium principem profuturam. Acceptóq; mortis arbitrio codicillos ad patrem uersibus quibusdam exarauit, largitérq; epulatus brachia ad secandas uenas præbuit. Cumq; frigescere pedes, manusq;, & spiritum cedere intellexisset, uersus pronuntiauit, quos per huiusmodi imaginem de milite fecerat.

S anguis erãt lachrymæ, quæcunq; foramina nouit
H umor ab his largus manat cruor, ora redundant,
E t patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis
M embra fluunt uenis, totum est pro uulnere corpus.

Pridie calendas Maias decessit Attico Vestino, et Nerua Silio consulibus, quo consul designatus cum Plautio Laterano erat. XXVII. ætatis annũ agens. Sepultus in hortis suis, ubi tale potuit inscribi epigramma.

B ethis habet natale solum, est Annea propago,
D e genitore Mela dat mater Acilia terris.
V ix Luna octonos cœlo confecerat orbes.
C um me Roma sui respersit tybridis unda,
S eruatumq; foro traxit, Phœbóq; dicauit,
H inc syluæ geminæq; faces, reus inde sagitta
O rpheus ingrati stimulus, liuórq; tyranni,
D um ciuile nefas aperit Pharsalia, nostræ

I nuidit famæ Nero, prò musæ'q; canentis
I nterrupit opus gladio, uenis'q; resectis
A ssertore sacros maculauit sanguine uultus.

Saturnalia scripsit, Syluarũ libros. X. Medeam. Orpheum. incendium urbis. incendium troianum. Oratione sua Octauiũ Sagittam, qui Pontiã confoderat, damnauit. Pharsaliam non finiuit, cuius tres primos libros cum uxore correxit, reliqui septem nostro tempore diligentissime emendati, impressi'q; sunt. Est. n. uarius, copiosus, sublimis, concitatus, et, ut Quĩtilianus ait, oratoribus non minus, quàm poëtis imitandus, & ipse in præfatione quadam ætatem, et initia sua cum Virgilio comparans ausus est dicere, & quãtum mihi restat ad Culicem?

Apud Cornelium Tacitum legitur.

Consulibus Silio Nerua, et Attico Vestino coniurationem in Neronem cœptam, & in primis Lucanum Anneum coniurasse, quod famam carminum eius premebat Nero, prohibuerat'q; ostentare uanus assimulatione. tum detecta coniuratione Lucanus Aciliã matrem suam inter conscios nominauit, promissa impunitate. Sed Nero post mortem multorum Lucani cædẽ imperauit. is profluẽte sanguine, ubi frigescere pedes, manusq;, et paulatim ab extremis discedere spiritum feruidus adhuc, & compos mentis intelligit, recordatus à se carmen compositum, quo uulneratum militẽ per eiusmodi mortis imaginem obijsse tradiderat, uersus ipsos retulit, atq; illi suprema uox fuit.

Laus Deo honor, & gloria.

a b c d e f g h i K l m n o p q r s

Omnes ſunt quaterniones, præter s duernionem.

VENETIIS IN AEDIBVS ALDI,
ET ANDREAE SOCERI MEN-
SE IVLIO. M. D. XV.

AL DVS

FIRENZE

~~27~~

4 ½